

RÖPORTAJ

AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürü
Hasan KÖSEÖĞLU

BAŞYAZI

Ticaretin Kolaylaştırılması Mı?
Yoksa Trump'lı Korumacılık Mı?

MAKALE

2008 Krizinin Türkiye'nin
İhracat Ürünleri ve
Pazar Konfigurasyonuna Etkisi

1978'den beri...

güvencemiz sektördeki tecrübemiz
gücümüz A'dan Z'ye hizmetimiz
kalitemiz uluslararası standardımız
işimiz işinizi kolaylaştırmak...

SOLMAZ

Taşımacılık • Gümrük • Lojistik

www.solmaz.com

Mükemmellik Yolculuğumuz Devam Ediyor

Türkiye
Mükemmellik
Ödülü
KOBİ Kategorisi
2013 Finalisti

EFQM
Mükemmellikte
5 Yıldız

444 4 SYK
DÖRTDÖRTLÜK SYK

www.syk.com.tr
info@syk.com.tr

Ekin Gümrük Müşavirliği
Hizmetleri Limited Şirketi

Güvenilir, tecrübeli, kaliteli, etkin: Ekin!

Ekin, 1991 yılından beri Türkiye'nin önde gelen sanayi, ticaret ve yatırım şirketlerine yönelik gümrük müşavirliği hizmeti vermiş, deneyimli çalışanları, hizmet kalitesi, açıklığı ve uzun vadeli perspektifleri ile müşterilerinin güvenini kazanmış, iş ortakları ile birlikte sağlam ve istikrarlı bir şekilde büyümüştür.

Ekin Gümrük Müşavirliği

'İş Ortağınız'

Fetih Mahallesi Libadiye Caddesi Tahralı Sokak Kavakyeli Plaza
D Blok No: 7 K: 3 D: 7 ATAŞEHİR İSTANBUL
info@ekingumruk.com Tel: (216) 330 51 01 (pbx)

CAN GÜMRÜK MÜŞAVİRLİĞİ LTD. ŞTİ.

Zorlukları Aşmak İçin
CAN'la Başla

HAKEM HEYETİ

Prof. Dr. Adnan GERÇEK - Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Burçin YERELİ - Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet ULUSOY - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA - Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Billur YALTI - Koç Üniversitesi
Prof. Dr. Birol KARAKURT - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Ekrem KARAYILMAZLAR - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Erhan GÜMÜŞ - Çanakkale Onsekizmartı Üniversitesi
Prof. Dr. Erkan ÜYÜMEZ - Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Ersan ÖZ - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih SAVAŞAN - Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Hakan SARITAŞ - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan Hüseyin BAYRAKLI - Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin ŞEN - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim Atilla ACAR - Katip ÇELEBİ Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim ORGAN - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. İsa SAĞBAŞ - Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr. Kemal ÇELEBİ - Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet TOSUNER - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet YÜCE - Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet TUNÇER - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Metin TAŞ - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa Ali SARILI - Adnan Menderes Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa MINYAT - Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Nagihan OKTAYER - İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Necmiddin BAĞDADIÖĞLU - Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Nevzat SAYGILIOĞLU - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Nurettin BİLİCİ - Çankaya Üniversitesi
Prof. Dr. Osman PEHLİVAN - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Ramazan GÖKBUNAR - Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Recai DÖNMEZ - Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. S. Ateş OKTAR - İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. N. Semih ÖZ - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Şaban NAZLIOĞLU - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Şafak Ertan ÇOMAKLI - Polis Akademisi Adli Bilimler Enstitüsü
Prof. Dr. Temel GÜRDAL - Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Tekin AKDEMİR - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf KILDIŞ - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Zeynep ARIKAN - Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Cemil RAKICI - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Emine KOBAN - Beykoz Lojistik Meslek Yüksek Okulu
Doç. Dr. Engin HEPAKSAZ - Katip ÇELEBİ Üniversitesi
Doç. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU - Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. İlhan KÜÇÜKKAPLAN - Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Mine YILMAZER - Celal Bayar Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa YILDIRAN - Akdeniz Üniversitesi
Doç. Dr. Murat DEMİR - Harran Üniversitesi
Doç. Dr. Özyay ÖZPENÇE - Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Sevinç YARAŞIR - Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Seyfi YILDIZ - Anadolu Ajansı
Doç. Dr. Tamer BUDAK - İnönü Üniversitesi
Doç. Dr. Tarık VURAL - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Doç. Dr. Ümit Süleyman ÜSTÜN - Selçuk Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Şaban ERTEKİN - Adnan Menderes Üniversitesi
Dr. Abdullah TEKBAŞ - Anayasa Mahkemesi Raportörü

Cenap AŞÇI - Müsteşar
Sezai UÇARMAK - Müsteşar Yardımcısı
Zafer YILDIRIMLI - Rehberlik ve Teftiş Başkanı
Zeki TÜYEN - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Dr. İrfan KALPALI - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
İsmail Sabri SARI - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Hasan KÖSEOĞLU - AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürü
Harun USLU - Tasfiye Hizmetleri Genel Müdürü
Hacı Murat ÖZSOY - Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürü
Mustafa GÜMÜŞ - Gümrükler Genel Müdür V.
Ayhan IŞIK - İnceleme Soruşturma Grup Başkanı
Melih GÜLBAY - Gümrük ve Ticaret -Müfettişi
Vehbi GÜNAYDIN - Gümrük ve Ticaret Müfettişi
Nadir ELİBOL - E. Gümrük Başmüfettişi
Mehmet ERYILMAZ - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Cahit GÖKÇELİK - Gümrükler E. Genel Müdür Yardımcısı
Ümit KAYA - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Samet ÖZTÜRK - E. Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Özkan ARSLAN - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Mehmet AYDIN - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
İbrahim Halil ÖZTÜRK - E. Gümrük Başmüfettişi
Muhammet KAYA - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Nevzat BOZKURT - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Hakan ATAY - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Ayhan TURNA - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Ersin ÖZDEMİR - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Kadir ÖZDEMİR - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Murat PALAOĞLU - E. Gümrük Başmüfettişi
Sercan BAHADIR - E. Gümrük Müfettişi
Levent ÖZKARDEŞ - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Mustafa ALICI - Gümrük ve Ticaret Müfettişi
Fatih UZUN - E. Gümrük ve Ticaret Müfettişi
Selçuk ÖZDAMAR - Gümrük ve Ticaret Müfettişi
Güven YILDIZ - E. Gümrük ve Ticaret Müfettişi
Yakup AKKAYA - Gümrük ve Ticaret Müfettişi
Erdal NACAR - Gümrük ve Ticaret Müfettişi
Özlem ARABACI - Gümrük ve Ticaret Müfettişi
Hasan TEPELİ - Gümrük ve Ticaret Müfettişi
Ümit Murat KEMALOĞLU - Gümrük ve Ticaret Müfettişi
Hasan Özmen - Gümrük ve Ticaret Müfettişi

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ersan ÖZ (Editör) - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Tekin AKDEMİR - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Birol KARAKURT - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Osman PEHLİVAN - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet TOSUNER - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet ULUSOY - Beykent Üniversitesi
Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA - Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet YÜCE - Uludağ Üniversitesi
Zafer YILDIRIMLI - Rehberlik ve Teftiş Başkanı
Dr. İrfan KALPALI - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Sami CEYHAN - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi

GÜMRÜK VE TİCARET MÜFETTİŞLERİ DERNEĞİ SÜRELİ YAYINI

Gümrük & Ticaret Dergisi
Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği Adına

Dernek Başkanı
Sami CEYHAN

Dernek Başkan Yrd.
Nadir ELİBOL

Editör
Prof. Dr. Ersan ÖZ

Genel Sekreter / Serkan GÖKTAŞ
Yazı İşleri Müdürü / Yasin YAVUZ
Mali İşler Müdürü / Ali Said DOLU
Sosyal İşler Sorumlusu / Esat Burak ERÇETİN
Mevzuat İzleme ve Değerlendirme / Dr. İrfan KALPALI
Eğitim ve Mesleki Dayanışma / Bülent TAŞOLUK
Tanıtım ve Haberleşme / Güngör YILDIRIM

Yayın Kurulu Üyeleri
Ersan ÖZ, Sami CEYHAN, Salih USTA, Serkan GÖKTAŞ, S.Gökhan KOŞAR

Merkez
Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği
Oğuzlar Mahallesi Çetin Emeç Bulvarı 1368.Sokak No:3/7 Balgat- ÇANKAYA

İletişim
Anafartalar Caddesi No:6 Kat:9 Ulus / ANKARA Tel: 312 3068101- 02- 03 • Faks: 312 3068105
info@gtmd.org.tr • www.gtmd.org.tr

İstanbul Temsilcileri
Güven YILDIZ & Faruk ŞEN & Kadir ÖZDEMİR & Kerim KARATAMİR
Miralay Şefik Bey Sok. No:7 Gümüşsuyu İSTANBUL Tel: 2123773102 • Faks: 2123773125

İzmir Temsilcileri
Muhammet KAYA & Eray DAĞNIK & Özlem ARABACI
Atatürk Caddesi No.107 Kat:6 Alsancak / İZMİR Tel: 232 4648017-93 • Faks: 232 4640149

Yapım
Alban Tanıtım
Tunalı Hilmi Caddesi Büklüm Sokak No: 45/3 Kavaklıdere / ANKARA Tel: 0.312 430 13 15- Faks: 0.312 434 04 13
www.albantanim.com.tr

Baskı
Hermes Ofset
Büyük Sanayi 1. Cad. No: 105 İskitler-ANKARA
Tel : 0.312 341 01 97 Faks: 0.312 341 01 98

Dergimiz üç ayda bir yayımlanan HAKEM DERGİ olup, yayın kuruluna ulaşan makaleler değerlendirilmek üzere en az iki hakeme iletilmektedir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre tüm hakları Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneğine aittir. Dergide yayımlanan yazıların herhangi bir yayın kuruluşunca yayımlanması yayın kurulunun izniyle ve kaynak gösterilmesi kaydıyla mümkündür. Dergimizde yayımlanan yazılar yazarların kendi görüşleri olup, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneğini bağlamaz.

GÜMRÜK VE TİCARET
MÜFETTİŞLERİ DERNEĞİ

www.gtmd.org.tr

Türkiye Genelinde

Ankara, Kocaeli, İstanbul, İzmir...

**Ticaret ve Sanayi Odaları
&**

**Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği
İşbirliğiyle**

SONRADAN KONTROL PANELLERİ

SUNUŞ

Değerli okurlarımız ve saygın takipçilerimiz,

Yayın hayatını ilk günkü dinamikliğıyle sürdüren Gümrük ve Ticaret Dergimiz 8. Sayısına ulaşmış durumda. Bilimsel ve uygulamaya dönük etkinliğimizi, her geçen sayıda olgunlaştırıyor ve dergimiz şemsiyesi altında gerçekleştirdiğimiz iş dünyasına dönük konferans serileriyle perçinliyoruz.

Bu sayımızda da hem akademik camiadan hem de gümrük-ticaret kesimindeki bürokratlarımızdan gelen makaleler hakemlerimiz tarafından bilimsel ve şekilsel açıdan titizlikle incelenmiştir. Çalışmalarına yer verdiğimiz yazarlarımız, bürokratlarımız ve bu sayıda yer almasa da bizim onları, onların bizi bildiğı tüm akademisyen ve üstadlarımızdan bundan sonraki sayılarda da desteklerini istihham ediyoruz.

Bu sayımızda sizleri 6 makale ve bunun yanında söyleşi, özel rapor ve röportajlarla buluşturuyoruz. Yayımlanan makalelerimizi özetleyecek olursak; gündemin önemli satırbaşlarından biri “Ticaretin Kolaylaştırılması mı? Yoksa Trump’lı Korumacılık mı?”, diğer taraftan “İhracatta yerinde gümrükleme + İhtisas uygulamaları = İç lojistik hareketlilik”, 2008 krizi sonrası durumumuzu görmek adına “2008 krizinin Türkiye’nin ihracat ürünleri ve Pazar konfigürasyonuna etkisi” çalışması, ilgi çekici bir başlık “KKDF; İsminin fon olarak çağrıldığına aldanmayın!”, özellikle gümrük sözleşmelerini de ele alan boyutlarıyla “Damga vergisi kanunu çerçevesinde sözleşmelerle ilgili özel durumlar” ve “Gümrük kaçakçılığı suçlarında iştirak” gibi daha birçok özgün eser tarafınızdan okunmayı bekliyor.

Görüldüğü üzere makalelerimiz hem gündeme dair akademik tartışmalara altyapı oluşturacak bilimsel konular, hem de gümrük-ticaret uygulamasına dair güncel ve merak edilen konuların ortaya konulduğu çalışmalardan oluşuyor. Dolayısıyla hem akademinin hem bürokrasinin hem de uygulamacıların merakla takip edeceği bir dergi olmayı arzu ediyoruz demiştik, o doğrultuda hız kesmeden devam ediyoruz.

Gelecek sayımızda görüşmek dileğiyle...

GTMD Yönetim Kurulu

İçindekiler

10

RÖPORTAJ

HASAN KÖSEOĞLU

AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürü

104

GÜNCELE DAİR

Savaş ÖZDOĞAN

KKDF; İsminin "Fon" Olarak Çağrıldığına Aldanmayın!

16

BAŞYAZI

Ticaretin Kolaylaştırılması Mı?
Yoksa Trump'lı Korumacılık Mı?

Nadir ELİBOL

24

İhracatta Yerinde Gümrükleme
+ İhtisas Uygulamaları = İç
Lojistik Hareketlilik

Osman ERDOĞAN

30

MAKALE

Levent ÖZKARDEŞ

2008 Krizinin Türkiye'nin
İhracat Ürünleri ve Pazar
Konfigurasyonuna Etkisi

38

MAKALE

Prof. Dr. Mehmet YÜCE - Öğr. Grv. Neslihan KIZILER

Damga Vergisi Kanunu Çerçevesinde
Sözleşmelerle İlgili Özel Durumlar

52

MAKALE

Yakup AKKAYA

Konut Finansmanı Sözleşmelerinde
Erken Ödeme İndirimi ve Tazminatı

62

MAKALE

Prof. Dr. Ersan ÖZ - Av. Ali ERİM

Tüm Yönleri ile Gümrük Kaçakçılığı Suçlarında İştirak

76

MAKALE

Sevinç Gökhan KOŞAR

"TABLET" Cinsi Eşyanın Sınıflandırılması ve Vergisel
Boyutuyla Değerlendirilmesi

111

LABORATUVAR

**Levent SOYSAL - Dr. Muharrem YILMAZ -
Mehmet KIRBIYIK - Yaşar ÇİFTÇİ**

Plastik Sanayindeki Teknolojik Gelişmeler
Karşısında Gümrük Tarife Cetvelinin Durumu

117

SEKTÖREL BAKIŞ

İbrahim ÖZTÜRK - Serkan SÜNGÜ

İthalatta Risk Esaslı Denetim Sistemi (İRİS) Bir
Nev'i Tarife Dışı Önlem Mi?

87

MAKALE

Doç. Dr. Aydın SARI - Öğr. Gör. Hakan DEMİR

Dış Ticarete Lojistik Aşamasında Karşılaşılan Görünmez Engeller

97

Ersen YAVUZ ile Söyleşi

120

Salih USTA

Ticarette Gündem

122

Mehmet ÖZKOÇ

Gümrük İşlemlerinde
Credit ve Debit Note

127

Sercan BAHADİR

Gümrükte Gündem

132

Yasin YAVUZ

TİCARET'TE

Bunları Biliyor Muydunuz?

135

Fatih UZUN

Yeni Gümrük Kanunu

Taslağı Neler Getiriyor?

138

Murat PALAOĞLU

Gümrükte Bunları

Biliyor Muydunuz?

142

YARGI KARARLARI

Ali Said DOLU

T.C. Danıştay Yedinci Daire

145

YARGI KARARLARI

Salih USTA

T.C. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi

148

SORULAR

Hakan UÇAK

AB VE DIŞ İLİŞKİLER GENEL MÜDÜRÜ

HASAN KÖSEOĞLU

İLE RÖPORTAJ

Sizi kısaca tanıyabilir miyiz?

1966 yılında Amasya'da doğdum. İlk ve orta okulu Amasya'da, liseyi Ankara'da bitirdim. 1988 yılında A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun oldum. 16 Aralık 1988 yılında Gümrük Müfettiş Yardımcısı olarak göreve başladım. Yeterlilik sınavını müteakiben 1992 yılı başında Gümrük Müfettişi olarak atandım.

1999-2000 yıllarında Boston Üniversitesinde ekonomi alanında yüksek lisansımı tamamladım. 2002 yılı sonu itibarıyla AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünde daire başkanı olarak göreve başladım. Aynı yerde Genel Müdür Yardımcısı görevini vekaleten ve asaleten yürüttükten sonra 2011 yılı Kasım ayından itibaren Genel Müdür olarak görev yapmaktayım. 1994 yılında evlendim ve iki kızım var.

AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü çatısı altında gerçekleştirilen işlemler esnasında en çok karşılaşılan sorunlar nelerdir? Bunların çözümü adına ne gibi çalışmalar yapılmaktadır?

AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, üstlendiği görev ve sorumluluklar itibariyle Bakanlığımızın tüm birimlerinin AB ve dış ilişkilerle ilgili faaliyetlerini koordine eden ve gerektiğinde yönlendiren, bu minvalde Bakanlığın tüm birimleriyle irtibatla olması gereken bir birimdir. Bunun yanı sıra, başta Avrupa Komisyonu ve Dünya Gümrük Örgütü olmak üzere birçok uluslararası kurum ve ikili ilişkiler temelinde birçok ülkeyle işbirliği ve irtibata dayanan bir çalışma sistemimiz mevcut. Aynı anda bu kadar çok paydaşla çalışmak elbette bazı zorlukları da beraberinde getiriyor. Bu zorluğu konu ve ülke bazında uzmanlaşmaya verdiğimiz önem ve öncelikle aşmaya gayret ediyoruz.

Genel Müdürlüğümüz faaliyetleri kapsamında bir diğer önemli konu ise Bakanlığımız birimlerinin ve yurt dışı gümrük idarelerinin gümrük konularında yaptıkları soruşturmaların koordinasyonu oluşturmaktadır. Gümrük suçlarının önlenmesinde yabancı ülke gümrük idareleri ile gümrük konularında yapılan işbirliği anlaşmalarının önemi büyük. Bununla birlikte bu tür soruşturmalara ilişkin bilgi taleplerinin sayısının giderek artış gösterdiğini görüyoruz. Örneğin 2012 yılında yabancı ülke gümrük makamlarına gönderilen sorgu talebinin 307 iken 2015 yılında 560'a, Bakanlığımıza gelen soruşturma taleplerinin ise 880'den 1010'a yükseldiği saptanmıştır. Sonradan kontrolü talep edilen belge sayısının 1 yılda yaklaşık 3600 civarında olduğu göz önüne alındığında bu durum Genel Müdürlüğümüz ilgili personelinin niceliksel ve niteliksel olarak geliştirilmesi ihtiyacını doğurmaktadır ki, bu yönde çabalarımız sürmektedir.

Genel Müdürlüğümüzün personel kapasitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar devam etmekle birlikte özellikle Dünya Ticaret Örgütü Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşmasının uluslararası çapta yürürlüğe girmesinden sonra uzun vadede ticaretin kolaylaştırılması araçlarından daha fazla yararlanılmasıyla birlikte bu tür sorgulara gerek kalmadan gümrük suçlarının engellenmesinde etkinliğin artırılabileceğini düşünüyorum.

Diğer taraftan 2011 yılında gümrük ve ticaret hizmetlerinin aynı çatı altında birleşmesinden en fazla etkilenen birimlerden biri de AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü olmuştur. Birleşme esnasında bazı birimler için uzman personel geçişi öngörülmekle birlikte, Genel Müdürlüğümüz için bu personel geçişi öngörülmemiştir. Bu durum, Genel Müdürlüğümüzde ticaret konularıyla ilgili müktesebat oluşumunun yavaş seyrine neden olmakla birlikte, mesleğe yeni başlayan uzman yardımcılarımızı bu alanlara da kanalize ederek bu sorunun üstesinden gelmeye çalışıyoruz.

OLAF tarafından diğer ülkeler nezdinde menşe konusunda yoğun incelemeler yapıldığını bilmekteyiz, Türkiye'nin bu yapının dışında olduğu dikkate alındığında yurt dışında yerinde menşe ya da kıymet araştırmaları yönüyle istenilen verim alınabilmekte midir? Ülke olarak anlaşmalı ülkelerle ne gibi temaslarda bulunmaktayız?

1/95 sayılı Gümrük Birliği Kararı'nın "Gümrük Konularında İdari Merciler Arasında Yardımlaşma" başlıklı 7 no'lu ekinde tarafların yetkili mercileri

arasında gümrük konularında idari işbirliği, yardım taleplerin şekli, içeriği ve yerine getirilmesine ilişkin hükümler düzenlenmiştir. Anılan Ekin 7. Maddesinin dördüncü fıkrasında Taraflardan birinin yetkililerinin, diğer Tarafın da onayı ile ve söz konusu Tarafın belirleyeceği koşullar içinde, başvuru Tarafın topraklarında yapılacak incelemelerde hazır bulunabileceği hüküm altına alınmıştır.

Nitekim, bahsettiğiniz gibi AB tarafı OLAF (Avrupa Kaçakçılıkla Mücadele Ofisi) üzerinden ülkemize menşe konularında inceleme yapmak üzere birçok ziyaret gerçekleştirmiştir. Son dönemde, ülkemizin da özellikle menşe saptırması şüphesiyle birçok ülkeden yardım ve inceleme ziyareti talebi olmuştur. Ancak, şimdiye kadar Macaristan dışında bu taleplerimize olumlu cevap alınmamıştır.

Bu yılın başında, tekstil ithalatında menşe saptırması şüphesine binaen Macaristan'da gerçekleştirilen ziyarete ilgili müfettiş ve uzmanlarımız tarafından katılım sağlanmıştır. Bununla birlikte, bu konudaki işbirliğinin daha etkin ve sistematik bir hale getirilmesi için OLAF ve Avrupa Komisyonu nezdinde temaslarımız devam ediyor. 19 Temmuz 2016 tarihinde Brüksel'de gerçekleştireceğimiz Türkiye-AB Gümrük İşbirliği Komitesi'nde de konuyu gündeme getireceğiz ve bu konuda yaşadığımız sıkıntıları Avrupa Komisyonu yetkililerine ileticeğiz.

Ayrıca, konuya yürürlükte olan Serbest Ticaret Anlaşmalarımız açısından bakacak olursak, ülkemizin Güney Kore ve Morityus ile sonuçlandırmış olduğu Menşe Protokollerinde yapılan düzenlemelere göre, ihracatçı Taraf ülkenin gümrük idaresince belirlenecek koşullar çerçevesinde, ithalatçı Taraf ülkenin gümrük yetkilileri, ihracatçı Taraf ülkenin gümrük idaresince gerçekleştirilen menşe kontro-

lünde gözlemci olarak hazır bulunabilmektedirler.

Diğer taraftan, ülkemizin Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS) rejiminden yararlanan ülkelerle yaptığı ticaret kapsamında, menşe konusunda karşılıklı işbirliği "Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi Kapsamında Tercihli Rejimden Yararlanacak Eşyanın Menşenin Tespitine İlişkin Karar"da düzenlenmektedir. Söz konusu kararın 32. Maddesinde, herhangi bir sahtecilik şüphesinin hasıl olması halinde GTS rejimimizden faydalanan ihracatçı ülke tarafından başlatılacak araştırma ve soruşturmalara Bakanlığımız tarafından görevlendirilen yetkililerin de iştirak etmesi hüküm altına alınmıştır.

Konuya kıymet araştırmaları açısından bakıldığında ise gerek AB ile olan düzenlememiz ve gerekse de Gümrük Konularında Karşılıklı İdari Yardım Anlaşmaları kapsamında bilgi taleplerimize yanıt aldığımız göz önüne alınarak yerinde incelemeye hali hazırda ihtiyaç duyulmamıştır.

Yeni "Gümrük Kodu" na ülke olarak hazır mıyız, gümrük mevzuatında en çok öne çıkan yenilikler nelerdir?

Birlik Gümrük Kodu olarak anılan çalışma, esasen Avrupa Birliği'nin, mevzuat değişikliği ve basitleştirilmiş usuller; uygulamanın uyumlaştırılması ve gümrük işlemlerinin tamamen bilgisayarlaştırılması unsurlarını içeren çok yıllık stratejik planının bir sonucudur.

Halen sürmekte olan elektronik gümrük stratejisi ise kağıtsız ve elektronik gümrük ve ticaret ortamı için plan ve uygulama takvimlerini içermektedir. Birlik Gümrük Kodu ise çok yıllık stratejik planın, gümrük işlemlerinin bilgisayarlaşmasını içeren son

aşamasını oluşturmakta, uygulanması için elektronik gümrük stratejisinin tamamlanmasıyla yönetmelik hükümlerinin yürürlüğe girişini beklemektedir.

Birlik Gümrük Kodu, e-gümrük projesi doğrultusunda hazırlandığından, elektronik altyapı ile işleyecek gümrük işlemleri ve formaliteleri hedeflenmiştir.

Bu bağlamda, mevcut gümrük kodunun tüm hükümleri ve rejim tanımları değiştirilerek yeni bir teknik ve hukuki altyapı tesis edilmiştir.

Yeni hükümlerde ayrıca, gümrük idarelerinin güvenlik konusunda artan rolü de dikkate alınmıştır. Mükellef odaklı dil kullanımı suretiyle mevzuatın basit ve kolay anlaşılır kılınması; gümrük idareleri ve ticaret erbabının ihtiyaçlarının dengelenmesi amacı çerçevesinde emniyet ve güvenlik önlemleri gereksinimleri ile ticaretin kolaylaştırılması arasında denge tesisi hedefi yeni mevzuatın hazırlanma gerekçelerini oluşturmuştur.

Birlik Gümrük Kodu içeriği açısından şu hususlar ve yeni kavramlar dikkat çekmektedir:

- Üye ülke gümrük idareleri ve diğer yetkili/ilgili kurumlar arasında elektronik veri değişimi sağlanacaktır.
- “Merkezi gümrükleme” metodu ile yetkili operatörler, eşyalarını elektronik yolla gümrük idaresine beyan edebilecek ve gümrük vergilerini, eşyanın ithal/ihraç edildiği ya da tüketildiği ülke gümrük idaresi değil, kendilerinin yerleşik olduğu/kayıtlı olduğu yer gümrük idaresi nezdinde ödeyebileceklerdir.
- “Tek pencere” ve “tek durak noktası” sistemi için bir alt yapı oluşturulmaktadır. Buna göre,

ekonomik operatörler eşya hakkında sadece tek bir temas noktasına bilgi verecekler (single window), veri buradan ilgili kurum/idarelere nakledilecektir. Ayrıca, eşya üzerinde olası her türlü kontrol, (örneğin sağlık, veteriner, gümrük, vb.) aynı anda ve tek bir yerde (one-stop-shop) gerçekleştirilecektir.

- Son çalışmalar ile kağıt ortamında beyanname ve ekli belge olmayacaktır, bu durumda elektronik beyan ve veri değişimi ana kural, kağıt ortamında beyanname ve belge sunulması istisnai uygulama haline gelmektedir. Kanunda belgelere yapılan tüm atıflar bilgi veya veri olarak değiştirilmiştir.
- Gümrükçe onaylanmış işlem ve kullanımlar 3 başlık altına (serbest dolaşıma giriş, ithalat ve özel rejimler) indirgenmektedir.
- Özel rejimler kavramı ise transit, depolama (geçici depolama, gümrük antreposu ve serbest bölge), özel kullanım (geçici ithalat ve nihai kullanım), işleme (dahilde ve hariçte işleme) olarak sınıflanmıştır.
- Rejimlerin yeniden yazımı suretiyle dahilde işleme rejiminde geri ödeme sistemi kaldırılmış, gümrük kontrolü altında işleme ile dahilde işleme rejimleri hükümleri birleştirilmiştir.
- İyi niyetli yükümlü ve gümrük yükümlüğü, gümrük bölgesinden çıkışla bağlantılı eşyanın gümrük statüsü, teminat, imha, elleçleme konuları da yeniden düzenlenmiştir.

İçerdiği hükümler ve öngördüğü düzenlemeler bakımından Birlik Gümrük Kodu, Dünya Gümrük Örgütü Safe Standartlar Çerçevesi ile Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesi ve Kolaylaştırılmasına

İlişkin Revize Kyoto Sözleşmesine de uyumludur.

Yeni mevzuatın uygulanabilmesi, tamamen elektronik altyapı ve kağıtsız ortamda işleyecek bir gümrük sistemi öngördüğünden, yasal altyapı tesisi ile elektronik altyapı tesisi konularında paralel ve eş zamanlı çalışma yapılmasını zaruri kılmaktadır.

ABD ile AB arasında 2016 yılı sonuna doğru imzalanması beklenen Transatlantik Serbest Ticaret Anlaşması'na Türkiye'nin de dahil edilmesi için Bakanlığımız ne gibi çalışmalar yapmaktadır?

Bilindiği üzere, AB ve ABD, aralarında Trans-Atlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTYO) imzalamak üzere 8 Temmuz 2013 tarihinde müzakerelere başlamıştır. Hali hazırda söz konusu müzakereler devam etmekte olup, 25-29 Nisan 2016 tarihlerinde 13. tur görüşmeleri gerçekleştirilmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, dünyanın iki önemli ekonomi ve teknoloji bölgesi olan AB ve ABD, zayıflayan ekonomilerinin yanı sıra özellikle Çin gibi yükselen ekonomilerin sanayi ürünlerinde dünya çapında artan rekabet gücü ve dünya ekonomi merkezinin Asya'ya kayması nedeniyle bu Ortaklığı gündeme getirmiştir.

Diğer taraftan, dünya ticaretinde önemli paya sahip iki ekonomi arasındaki kapsamlı bir ticaret ve yatırım ortaklığı girişiminin diğer ülkeler ve dünya ticaret sistemi üzerinde yaratacağı etki, konunun Türkiye açısından da en önemli yönünü teşkil etmektedir. Gerek söz konusu Ortaklık için belirlenen

son derece iddialı hedefler, gerekse Türkiye'nin AB ve ABD ile uzun yıllara dayanan mevcut stratejik, politik ve ekonomik ortaklık ilişkisi dikkate alındığında, AB ile ABD arasında akdedilecek bu tür bir Anlaşmanın Türkiye bakımından önemli sonuçlar yaratması kaçınılmazdır.

Bu sonuçlardan belki de en önemlisi, Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği uygulamasının doğal bir sonucu olarak, Türkiye ile ABD arasında mevcut gümrük vergisi ve benzeri uygulamalar devam ederken ABD ürünlerine AB üzerinden Türkiye pazarına serbest giriş imkanı doğmasıdır. Bu durumda, Türkiye ve ABD arasında mevcut ticaret dengesi Türkiye aleyhine daha da bozulabilir, bunun yanı sıra ABD pazarında Türkiye ürünlerinin AB ürünleri karşısındaki rekabet avantajı sektöre ugrayabilir.

Bu bağlamda, AB ile ABD arasında bir Ortaklık oluşturulması halinde, Türkiye-AB Ortak Ticaret Politikası çerçevesinde, Türkiye'nin ABD ile bir STA akdetmesi gerekmektedir. Paralel müzakere ve diğer alternatif yaklaşımların şu aşamada uygulanma imkanı pek mümkün görülmediğinden, Türkiye'nin önceliğini ABD ile yapılacak bir STA'ya vermesi, hem Gümrük Birliği uygulamasından kaynaklanacak aksaklıkların kısmen de olsa önlenmesi, hem de Türkiye'nin ABD ile olan ekonomik ilişkilerin derinleştirilmesi açısından önemlidir.

Bu süreçte, ülkemizin STA müzakerelerine ilişkin genel koordinasyonu Ekonomi Bakanlığı tarafından yürütülmekte olup, Bakanlığımızın doğrudan ilgili olduğu menşe kuralları, ticaretin kolaylaştırılması, fikri mülkiyet hakları, hizmetler ticareti vb. konulara ilişkin alternatif yaklaşım ve uygulamalar takip edilerek, ABD ile olası bir STA müzakeresine hazırlık yapılmaktadır.

Bununla birlikte, ülkemiz ile AB arasındaki Gümrük Birliği kapsamında, işbirliğinin artırılması ve mevcut sorunların giderilmesi amacıyla oluşturulan Gümrük İşbirliği Komitesi, Gümrük Birliği Ortaklık Komitesi gibi çeşitli platformlarda, ülkemizin TTYO sürecine dahil edilmesine yönelik talebimiz yoğun bir şekilde dile getirilmektedir.

Müfettişlik mesleğinin şuan yürütmekte olduğunuz görev açısından ne gibi katkıları olduğunu bizimle paylaşır mısınız? Uzun yıllar Gümrük Müfettişliği görevini yapmış birisi olarak o döneme ait unutamadığınız bir anınızı bizimle paylaşır mısınız?

Müfettişlik mesleği, kamuda çok özel yeri olan bir meslektir. Teftiş Kurulları veya bugünkü yapısıyla Rehberlik ve Teftiş Başkanlıkları sadece bir denetim ve danışma birimi olmayıp, aynı zamanda idareye eleman yetiştiren bir kaynaktırlar.

Müfettişler yetiştirilirken de bu misyona uygun olarak yetiştirilirler. Müfettişler mesleğe girdikten sonra çok yönlü bir eğitimden geçerler. Bakanlığın görev alanına giren her mevzuatı, bir şekilde teorik ve uygulamalı olarak öğrenirler ve çok ağır ve kapsamlı bir yeterlilik sınavından geçerler. Dolayısıyla, yeterliliği veren bir Müfettiş mevzuatı olarak her konuda yeterli hale gelir. Muavinlik dönemi boyunca da birçok üstadın yanında farklı teftiş, inceleme ve soruşturma görmeleri, onlara olayları farklı açılardan ve genel çerçeveden değerlendirme yeteneği kazandırmaktadır.

Müfettişlik mesleğinden kazanılan bu beceriler, İdaredeki görevimizi daha etkin şekilde yapmamıza büyük katkı sağlamaktadır. Ama bu tek taraflı işleyen bir mekanizma değildir. İdarenin de size kattığı çok şey var. Müfettişken daha çok mevcut mevzuatın uygulanması ile uğraşırken, görev yaptığım Genel Müdürlükte bu mevzuatın nereden geldiğini görme imkanım oldu. Çünkü gümrük uygulamaların çok büyük bölümü uluslararası anlaşmalardan ve özellikle AB mevzuatından geliyor.

Gümrük Müfettişi olarak iki yılı yurt dışı olmak üzere görev yaptığım 14 yılda unutamadığım pek çok anı var. Bunlardan en kalıcı olanları tabi yardımcılık dönemlerindeki anılar. 1990 yılında Erdener üstadın refakatindeyim. Yaz turnemiz Foça ve Fethiye İdareleri. O dönemlerde üstadın odasının önünden desturla geçiyoruz. Müfettiş olarak her zaman grand tuvaletiz ve Bond çantayla dolaşıyoruz. İlk teftiş yerimiz Foça idi ve Üstad önceden oraya gitmişti. Ben gece otobüsüyle sabah İzmir'e varacak, oradan Foça'ya geçecek ve İdarede Üstadla buluşacaktık.

Tabi Üstada nasıl giyineceğimizi sorma imkânımız yoktu. Ben her zaman olduğu gibi takım ve kravatlı olarak yola çıktım. Yanıma da yedek takım ve bolca gömlek, çok az da yazlık aldım. Takım elbiseyle tatil yöresinde nasıl hissettiğimi tahayyül edebilirsiniz. İdareye vardığımda Üstad da oradaydı. Giyim tarzı Ankara'dakine pek benzemiyordu. Tatil bölgesi şartlarına uygun bir şekilde giyinmişti. Bana şöyle bir baktı ve geç üstünü değiştir diye yarı şaka çıkıyordu. Hiç kullanmadığım iki takım ve bolca gömlekle iki haftalık Foça ve Fethiye teftiş geçirecek olmama rağmen, ne kadar sevindiğimi anlatamam.

Ticaretin Kolaylaştırılması Mı Yoksa Trump'lı Korumacılık Mı

*Nadir ELIBOL**

ÖZET

Dünya Ticaret Örgütü'nce; Dünya Ticareti'nin daha hızlı gelişebilmesi için uluslararası ticari, kültürel ve siyasi engellerin önlenmesi ile bürokratik işlemlerin standartlaştırılması ve uyumlu hale getirilmesi için otomasyonla veri paylaşımının gerektiği düşünülmüş, gümrük işlemleri, e-ticaret, e-transit ve antrepoculuk bilgilerinin ortak veri olarak kullanılmasıyla, ticaretin kolaylaşacağı ve hızlanacağı görüşünde birleşmiştir.

2015-2016 yıllarında, dünya ticaretindeki büyümenin tahminlerin altında kalmasının genel itibarıyla, yetersiz üretimden kaynaklandığı ve terörün üretim verimliliğini düşürdüğü görülmüş; 2017 yılında ülkelerin ulusal siyaset ve ulusal ekonomik tedbirler almaya yönelmesiyle, ekonomi ve ticarette korumacılık politikaları öncelikli hale gelmiştir.

Ülkelerin; teröre ortak çözüm bulması halinde, üretimi ve ticareti arttırmanın yolunun açılabilceği, gümrük, ticaret, transit ve antrepoculuk işlemlerinin basitleştirilmesiyle de, dünya ticaretinin, dolayısıyla insanlığın refahının arttırılabileceği görülmüştür.

ABD ve İngiltere'nin korumacı mali ve ekonomik tedbirleri ile küçülen Avrupa ve daralan Çin ticaretinin dünya ticaretinin gelişmesine olumsuz etki yapacağı fark edilince, bu kez korumacılığın daraltıcı etkisini ortadan kaldırmak için ticaretin kolaylaştırılması ortak düşüncesi korumacılıkla birlikte uygulamaya alınmıştır.

Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya Gümrük Örgütü, gelişmiş ülkelerin yönlendirmesiyle 1980 yılından itibaren küresel ticaretin serbestleştirilmesi düşüncesini amaçlamış, bu yolla kazanımların artacağı beklentisiyle, ülkelerin mevzuatlarında hızla yeni düzenlemeler yapılması yoluna gidilmiştir. Türkiye'de de askeri rejim dönemi ile akabindeki süreçte hızla bu düzenlemelere ayak uydurulması amacıyla 24 Ocak 1983 yılında serbest liberal ekonomik düzenlemeler hayata geçirilmiştir.

Öte yandan, zamanla büyük sermayenin; pazara daha kolay erişim ve daha çok satış ile insanlığın refahının arttırılmasını değil, gelişmiş ülke ve üreticilerin daha çok mal pazarlamasını ve teknolojik üretimi ile karlılığın yeni pazarlarda arttırılmasını hedeflediği görülmüştür. Küresel sermaye, gelişme

yolunda olan ülkelerde özellikle işçi maliyetleri daha düşük olduğundan, bu ülkelerde yatırımlara yönelmiş, hatta üretim sürecinin bölünmesiyle farklı ülkelerde farklı üretim parçalarının üretilmesi yolunu seçmiş, “Dışarıda Üretme” sürecini başlatmıştır. Böylece 1990’lı yıllara gelindiğinde, hammaddeye yakınlık ve emeğin ucuzluğu ile karlılığın arttığı görülmüş, ancak gelirin adil dağılımı oluşmayınca, sınıfsal farklılıkların ortaya çıktığı gözlenmiştir. Ülkeler ve halkların arasındaki sınıfsal uçurumun her geçen gün daha da artması, alt gelir gruplarının toplumsal sözleşme ve ortak kentsel yaşamın dışına doğru itilmesi, kentlerin ve sanayinin gettolarında yeni yaşam tarzlarıyla insanların gruplaştırılması durumu ortaya çıkmıştır.

Kalkınma hamlesi içindeki ülkelerde ve Türkiye’de, 1970’lerde hızlanan gecekondulaşma, 1980’lerde halkı farklı sosyal yapılaraya ayırmış, ancak bunun da halkı parçalama ve bölmeye yeterli olmadığı görülünce, etnik ve inanç farklılıkları ile insanlar ayrıştırılmaya ve gruplaştırılmaya çalışılmıştır. Küresel sermaye, özellikle daha fazla parçalanma ve ayrışma imkanını içinde bulunduran dinsel öğeleri işlemeye başlamış, bu çabalar da bölünmeyi arttırmış, bununla birlikte halkın sermayeyi düşman gibi görmeye başlamasına da neden olmuştur. Bu düşmanlığın farkına varılmadığından, 11 Eylül 2001 yılında ikiz kulelere saldırı yapılabileceği tahmin edilememiştir. Sermaye, güvenilir pazarlarda olmasına rağmen; sermayenin bulunduğu ülkelerdeki insanların güvende olmadığı, ancak bu olayla fark edilmiştir.

Gelişme yolundaki ülkelerin, yapılmış yatırımlardan dolayı hızla gelişmiş ülkelerin peşine takılması nedeniyle, bu kez gelişme yolundaki ülke mallarının ve insanının serbest dolaşımının, kontrolü, sınırlandırılması ve güvenliği düşüncesi Dünya Ticaret ve Gümrük Örgütleri’nde ifade edilmeye başlanmıştır.

ABD’nin kontrol ve güvenlik önceliğinden dolayı, ihracatı ve yerli ürün satışı hızla azalırken, daha ucuz tüketim malının ithalatı artmış, Amerikan sermayesinin ucuz maliyetli ülkelere yerleşmesine neden olmuştur. Bu gelişmelere paralel olarak ABD dahil gelişmiş ülke markalarının buralarda üretim yapması, fikri ve sınai mülkiyet hakları ve bunların korunmasını önemli bir gündem maddesi haline getirmiştir. Bu kez, markaların korunması, sahte ve taklit ürünlerle mücadele edilmesi uluslararası görüşmelerin önemli konu başlıklarından biri olmuştur. Çin, Hindistan, Malezya, Brezilya, Meksika gibi ülkeler hızla üretim hacimlerini arttırırken; yeni istihdam alanları yaratmışlar, ABD ve AB’de ise; yabancı ülkelerin bu üretimlerine ancak kontrol ve gözetim getirilebilmiştir. Kontrol ve gözetim politikalarına rağmen zorunlu olarak ucuz tüketim malının bu ülkelere girişi artmaya devam etmiştir. Ucuz eşyanın kolay tüketimi ile Amerika ve Avrupa’da işsizlik büyümüş, fakir ve gelişmemiş ülkelere benzer biçimde işsiz kitlesi çoğalmış, Avrupa ve Amerika’da sosyal adalet, gelir dağılımı ve bölüşümü ile bu sorun geçici olarak giderilmeye çalışılmışsa da; yoksul, gelişmemiş, üretim yapmayan ülkelerdeki işsizlik daha da artmıştır. Bu nedenlerle; özellikle İslam ülkelerinde, İslam’ı benimsemeyen diğer zengin ülkelere nefret oluşmasına ve artmasına zemin oluşmuştur. 11 Eylül saldırısı da yalnızca dünya siyasetinin değil, dünya ticaretinin de miladı olmuştur.

1996 yılında Dünya Ticaret Örgütü’nün Singapur’daki Bakanlar Konferansından itibaren, Dünya Ticaret ve Gümrük Örgütlerince Fransızların yol göstericiliğinde gümrükleme işlemlerinin otomasyonunun gerçekleştirilmesine, Ülkemizde de buna paralel olarak hızla, bu sisteme adapte olmaya gayret göstererek BİLGE sisteminin kurulmasına karşın, ticaretin kolaylaşmasını sağlaması hedeflenen otomasyon sistemi, 11 Eylül ile bu kez dünya ticaretinde eşyanın kontrol ve güvenliğini öne çıkarmıştır.¹

¹ T.C. Kalkınma Bakanlığı, Gümrük İşlemlerinde Bilgiye Erişim (İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü; Murat Deliçay, Haziran 2016)

Ancak, bu denetim ve güvenliğin Devletlerin Gümrük İdareleriyle yapılmasının serbest ticareti yavaşlatacağı da tahmin edildiğinden; otomasyon vasıtasıyla ortak veri paylaşımı yolu gündeme getirilmiştir. Böylece, dünya ticaretinde, siyasi görüş, dinsel temel, kültürel yapı farklılıklarının ticaretin gelişimini engelleyip yavaşlattığı bilindiğinden; ortak araç olarak bilgisayarın bu farklılıkları ticaretin önünde engel olmaktan kurtaracağı fikrinde birleşilmiştir. Bu yeni düzenin yapılandırılmasının tek ortak yolunun “bilgisayar” olduğu kabul edilmiştir.²

11 Eylül saldırısından önce Dünya Ticaret Örgütü'nün 2001 yılında 4'ncü DOHA Bakanlar Konferansında “Ticaretin Kolaylaştırılması” gündeme alınmış iken, 11 Eylül sonrasında, müzakereler ancak 2005 yılında başlayabilmiştir. Ticaretin kolaylaştırılması konusu ertelenmiş, terör olaylarından dolayı bilgisayar ile ticaretin kolaylaştırılması değil, eşya ve insanın güvenlik ve kontrolü hususu ön planda tutulmuştur. Ancak, zamanla terörün kontrol altına alındığı ve güvenliğin sağlandığı kanaatine ulaşıncaya, bilgi işleminin ortak kullanımı, ortak dil ve ortak veri olarak değerlendirilmesi, bu suretle “Gümrük, transit, lojistik işlemlerinin kolaylaştırılıp çabuklaştırılabileceği” konusu tekrar gündeme gelmiştir. Eşyanın serbestçe dolaştığı, kontrol edildiği, bilginin paylaşıldığı bu otomasyon sistemi, küresel dünya ticareti için en doğru yol olarak görülmüştür.

Ticaretin kolaylaştırılması fikri, ülkelerin ortak yararına olan, uluslararası ticarete malların hareketi için gerekli bilgilerin toplanması, sunulması, iletilmesi ve işleme konulmasını kapsayan uluslararası ticaret prosedürlerinin basitleştirilmesi ve birbiriyle uyumlaştırılması olarak geliştirilmiştir. Her ülkenin karşılıklı yararına olması amaçlanmıştır.

Bunun için, gümrüklerin modernizasyonu ortak projelerin ve kapasitelerin geliştirilmesi, ülkelerin gümrük geçiş noktaları ile yollarına ilişkin alt yapı yatırımlarının düzenlenmesi, otomasyonun kurulması hedeflenmeye başlanmıştır.

Ticaretin kolaylaştırılması için; aşağıdaki hususlara öncelik verilmiştir.

- Sınırlarda hayvan ve bitki sağlığı ile gıda ürünlerinin muayenesine ilişkin önlemler belirli ve standart kurallara uygun hale getirilmelidir.
- Eşyanın gümrüğe gelmeden yapılan beyanla işlemleri tamamlanmalı ve teslim hızlandırılmalıdır.
- Gümrüğe ödenmesi gereken vergi ve harçlar elektronik olarak tahsil edilebilmelidir.
- Belgeleri tamamlanmış bir ithalat işleminde, vergiler teminata bağlanarak, eşyanın vergiler ödenmeden teslimine imkan tanınmalıdır.
- Gümrük idareleri yasadışı ticaretle mücadelede risk analizi yapmaya teşvik edilmeli, işlemlerini Tek Pencere ile yürütmeye özendirilmelidir.
- Gümrük işlemleri sonradan kontrol yöntemine tabi olmalıdır.
- Yetkilendirilmiş yükümlüler belirlenmeli ve DTÖ kurallarına tabi olarak ticari kolaylıklardan yararlandırılmalıdır.
- Hava kargo teslim işlemleri, belirli taahhütleri veren firmalar için hızlandırılmalı ve basitleştirilmelidir.
- Sınırlarda çalışan idari birimler karşılıklı işbirliği içinde çalışmalıdır.
- Transit geçiş kuralları daha fazla serbestleştirilmeli, e-transit geliştirilmeli ve basitleştirilmelidir.³

² T.C. Kalkınma Bakanlığı, Dünya'da ve Türkiye'de Dış Ticareti Kolaylaştırmaya Yönelik Ulusal Koordinasyon Çalışmaları (İktisadi Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü; Murat Deliçay, Eylül 2015)

³ Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği (Resmi Gazete 10.01.13/28524)

7 Aralık 2013 tarihinde BALİ/Endonezya da düzenlenen 9'ncu Dünya Ticaret Örgütü Bakanlar Konferansı'nda "Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması" imza altına alınmıştır. 9 Ocak 2017 tarihi itibarıyla 105 olan üye ülke sayısı, 26 Ocak 2017 tarihinde (Dünya Gümrük Günü) 107'ye yükselmiştir. 110 ülke sayısına ulaşıldığında anlaşmanın yürürlüğe gireceği umulmaktadır.

Türkiye'de Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı Müsteşarlarının eş başkanlığında, 18 kamu kurumu ve özel sektörün katılımıyla, 3 Aralık 2016 tarihinde Başbakanlığın 2016/27 sayılı Genelgesi ile "Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu" oluşturularak bu uygulamaya ülkemiz de dahil edilmiştir.

Görüldüğü üzere ticaretin kolaylaştırılması gelişmiş ülkelerin ürettiği malı satması, ucuz bulunduğu ham maddeyi kolayca alması veya elde etmesi mantığını taşımaktadır. Bu ülkeler, şartlar uygun iken, ticaretin kolaylaştırılmasını savunurken; şartlar bozulduğunda kontrol ve güvenlik politikalarının uygulanması gerekliliği ortaya çıktığında ise, kolaylaştırma uygulamalarını öteleyebilmektedir. 2001 yılında DOHA toplantısında gündeme getirilen bu uygulama, 11 Eylül olaylarıyla yıllarca ertelenmiş, tehlikenin geçtiği kanaati üzerine 2005 yılında müzakere edilmeye başlanmış, ancak 2013 yılında anlaşma haline getirilmiştir. Günümüzde Irak ve Suriye savaşları sonrasında oluşan radikal dinci DAESH terör örgütünün varlığının da büyük etkisiyle 2017 yılında tekrar korumacı politikalar tercih edilmeye başlanmıştır. Yine ticaretin kolaylaştırılması uygulamaları terör bahnisiyle ertelenmiş, arka plana atılmıştır.

Bu iniş çıkışlı süreçte, 2005 yılından itibaren yeni ekonomik ve siyasi projeler geliştirilmiş, özellikle, ABD'nin tüketim toplumuna dönüşmesi, gelişmiş ülkelerin İslam dünyası pazarını kaybetmeye başlamasını sezilmesi gibi sebeplerle, bu ekonomik pazarda yönetsel siyasi değişiklikler yapılması gerektiği yönünde projeler ortaya konmuştur. Mevcut siyasal yapılanmalar demokratik görünümlü "Arap

baharı" adı altında değiştirilmiş ve bu ülkelerde iktidar boşlukları yaratılmıştır. Bu gelişmeler sonrasında Tunus, Cezayir, Libya, Mısır'da toplumsal olaylar yaratılmış, bu şekilde ekonomik pazarın korunması beklenirken; dağılan ve bozulan İslami pazarlara yönelik ekonomi politikalarında hata yapıldığı anlaşılmış, ancak, bütün bu gelişmeler, radikal terörün tırmanışına neden oluşturmuştur.

Bu ülkelerde, iktidar boşluklarından dolayı doğan radikal dini terör örgütleri, yoksul veya mutsuz insanların tek dayanağı haline dönüşmüş, bu kez, bu terör örgütleri uluslararası sermaye ve gelişmiş ülkeleri kendilerine hedef seçmişlerdir. Terör olaylarının artması sonucu, dünya ticareti daha da daralmıştır. Ticaretin kolaylaştırılmasından beklenen yarar asgari seviyeye inmiş, bunun yerine, ulusal siyasal görüşler ilgi görmeye ve cazip görünmeye başlamış, ekonomilerinde de kolaylaştırma yerine korumacılık politikaları öne çıkarılmıştır.

2011-2016 yılları arasında; küresel sermayenin kazancı arttırmak amaçlı siyasal, kültürel, dini farklılaştırma projeleri ters tepmiş ve halkların siyasal iktidarlara veya grupların diğerlerine (ötekilere) karşı mücadelesi şekline dönüşmüştür. Bastırılmaya çalışıldıkça da, her ülkede farklı büyüklük ve çapta protest grupların doğmasına yol açılmış, bastırma ve sindirme çabaları da bu grupların, terörist örgütlerine dönüşmesine zemin hazırlamıştır.

Radikal dinci DAESH terörünün tüm dünyada yarattığı rahatsızlık ve kaygılar sonucu, ticaret ve üretimin daralmasıyla, dünya ticaretinde beklenen büyüme hızı 2015 ve 2016 yıllarında düşmüş, özellikle bozulan ABD ticaret hacmine, bu kez Çin de dahil olmuştur. Avrupa Birliği ekonomisinin de stagflasyona (durgunluğa) girmesiyle, Dünya Ticaret Örgütü bu kez dünya ticaretinden daha fazla pay almak isteyen ülkeler için ticaretin, e-ticaretin veya gümrük işlemlerinin kolaylaştırılmasının yeterli olmadığını görerek, ticaretin gelişebilmesinin "üretimin mutlaka arttırılıyor olmasına" bağlı olduğunu gündeme

taşımıştır. 2015-2016 yılları arasında, dünya ticareti terör ve üretim düşüklüğü dolayısıyla zayıflamış ve buna bağlı olarak ücret seviyesi ve kazançların azalmasıyla, küresel tüketim talebi de azalmış, üretim verimliliği düşmüş, siyasal istikrarsızlıktan dolayı emtia fiyatlarının dengesi bozulmuş, savaşa dönüşen ekonomik çıkar mücadeleleri, bölgelerde jeopolitik riskler yaratmış, böylece ülkelerin büyüme beklentilerinin gerçekleştirilemeyeceği görülmüştür. 2017'de ise, yine önceki dönemlerde (2001-2003) ve (2008-2010) olduğu gibi güvenlik ve üretimde verimlilik ön plana çıkmıştır.⁴

Dünya ticaretinin amiral gemisi (%22'sine hakim) ABD'de 2016 yılı için beklenen %2,2 büyüme hızı, %1,6'ya inmiş, AB'de 2016 yılı için beklenen %2,4 büyüme hızı %1,7 düzeyinde gerçekleşmiş, ancak 2017 için tahminler %1,5 olarak belirlenmiştir. Çin'de ise 2016 yılı için büyüme hızı %7,5 olarak tahmin edilmesine karşın, yıl içinde %6,5'a revize edilmiş ve yılsonu itibarıyla %6,6 olmuştur. 2017 yılı için ise, %2 hedeflenmiştir. Öte yandan, gelişmekte olan ülkelerde büyüme hızı 2015 yılında %1,8 ve 2016 yılında %2,1 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Ülkemizde ise, 2015 yılında %4 olan büyüme hızı 2016'da ancak %3,2 olarak gerçekleşebilmiştir. (2017'de IMF, Türkiye için büyüme hızını -düşen ülke notu ile- %2,7 olarak hesaplamıştır.) Dünya ticaret hacminde 2016'da %2,4 olarak beklenen artış %2,3 olarak gerçekleşebilmiştir.⁵

Bu konjonktürde, İngiltere kendi ekonomik dengesizliğinin sorumluluğunu AB'ne atarken, ABD'de ise sosyal sigorta ve sağlık fonlarıyla, bozulmuş sosyal denge korunmaya çalışılmıştır. Öte yandan, İngiltere Brexit ile AB'den ayrılmış, büyük işsizlik sıkıntısı

yaşayan Amerikan halkı ise, Washington yönetimini sonlandırıp, "Amerikan Halkının Yönetimi" olacağı iddiasındaki Donald Trump'a yönelmiştir. Her iki ülke, ekonomik sorunlarının çözümü için korumacılığa dönmüştür.

Obama yönetimi ile sosyal devlete doğru yönelen ABD, 12 yıl içinde yurtiçi sermaye kaybına uğramış, Çin pazarına yönelen Amerikan sermayesi ülkeyi terk etmiş, büyüme hedeflerine ulaşamamış, tasarruf ve faiz araçları önemsenmemiş, mevcut sermayeden alınan vergi ile yönetimin geliri sınırlı kalmış, Irak savaşı ve Güney Amerika, Gürcistan, Ukrayna siyasetlerine harcanan büyük paralarla ülke ekonomisi güç duruma düşmüştür. Zora düşen halkın ve sermayenin tercihi de Trump'tan yana olmuştur.

Ancak, Obama'nın Birleşmiş Milletlerde İsrail'in Filistin toprağını işgal ettiğine dair aldığı siyasi kararın (Küresel sermayenin, global elit denilen 10-15 Yahudi ailenin -Rothschild, Rockefeller, JP Morgan, Paul Worrburg, JacomSchiftvs- elinde olduğu dikkate alınmamıştır.) yanı sıra Donald Trump'ın seçim vaatleri arasında yer alan tedbirlerden gelir vergisi indirimi, alternatif asgari verginin kaldırılması, çocukların eğitimindeki masrafların vergi matrahından daha yüksek değerle düşülmesi, veraset ve intikal vergisinin kaldırılması gibi kararları küresel sermayeyi olumsuz etkilemiştir.

Trump, büyük sermayeye iki-üç noktada ilgi göstermiş, şirketlere sermaye artırım imkanı vermiş ve bunu vergi dışı tutarak cazip kılmış, şirketlerin kurumlar vergisini %35 oranından %15'e indirmiş, yurtdışındaki ABD sermayesinin ülkeye dönüşünü teşvik ederek, özellikle dünya otomotiv sektörünün kalbi olan Detroit'teki durgunluğu gidermek için,

⁴ "Orta Vadeli Mali Plan (2017-2019) Yüksek Planlama Kurulu Kararı – Karar no : 2016/26 Karar Tarihi : 23.09.2016 (Resmi Gazete Mük. 29849/06.10.2016)

⁵ "Orta Vadeli Program (2017-2019)" – Karar No: 2016/9300 Karar Tarihi: 07.09.2016 Bakanlar Kurulu Kararı (Resmi Gazete Mük. 29849/06.10.2016)

yurtdışındaki Amerikan otomotiv devlerini Detroit'e geri çağırarak (Aksi takdirde yabancı ülkelerdeki üretime ilave gümrük vergisi uygulayacağını belirtmiştir.) dünya ticaretini daraltmaya yönelik korumacı ekonomik ve mali tedbirler almıştır.

Amerikan Dolarının anavatanına dönmesiyle birlikte, uluslararası piyasalarda kıtlaşması, dolayısıyla değer kazanması ve küresel ticaretten çekilerek ödeme aracı olmaktan çıkması ticareti kolaylaştırmayacak, bilakis korumacı tedbirlerle 2017 ve sonrasında dünya ticaretini iyice daraltacak gibi görünmektedir.

Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya Gümrük Örgütünde ağırlığı bulunan ve etkin konumdaki, ABD daha önce ticaretin kolaylaşmasına destek verirken; bu kez ulusal çıkarlarına uygun olarak, hangi maliyette olursa olsun, eksik ve yetersiz olan üretimlerini ülke içinde arttırmaya öncelik vererek, kolaylaştırma politikaları yerine (bir süre erteleyerek) korumacılığı ön plana çekmiştir. Dünya Ticaret Örgütü de 2017 yılında üretimin azaldığı bir ortamda ticaretin kolaylaştırılmasıyla kazançların ve ticaret hacminin artmayacağını görerek bu yöndeki çalışmalarını bir süre erteleyip korumacılığa göz yumacaktır. Dolayısıyla, 2011'den 2015 yılına kadar gelişen ve büyüyen dünya ticaretinde özellikle gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması ile ticaret hacminin ve kazancın artırılması hedeflenirken ve artacağı da tahmin edilirken; 2015 ve 2016 yılında küçülen dünya ticaret hacminin nedeninin, üretimdeki düşüş olduğu anlaşıldığından, özellikle, 2017 yılından itibaren üretimi olmayan ülkeler için, üretimi arttırmaya yönelik korumacı ekonomik tedbirlerle birlikte, ticaretin kolaylaştırılması görüşünün ikinci plana düşmesine de razı olunacaktır.⁶

Ülkemizde de, küresel gelişmelere paralel olarak, gümrük işlemlerine ilişkin süreçlerde ve gümrük idarelerindeki tüm olumlu gelişmelere (bilgisayar sisteminde gelişmeler, tek pencere sisteminde 18 kurum ve kuruluşa ulaşma, transitte ve e-tır'da ilerleme, yeni sınır kapıları, gümrükler arası ortak veri kullanmada alınan yola) karşın; üretim hacmimiz düşmüş, ihracatımız 2015 yılında %8,7 ve 2016 yılında %14,4 oranında düşüş göstermiş, ithalatımız ise, hareketli döviz kurları nedeniyle daha düşük oranda artmıştır. Bu durum, dış ticaret açığını azaltma veya kapatma imkanı vermekte ise de; dış ticaret hacminin muhtemelen 2017'de daha da daralabileceği tahmin edilmektedir.⁷

OPEC üyesi Orta ve Güney Amerika ülkeleri ile İran ve Sovyetler Birliği'nin siyasal ve ekonomik olarak zayıflatılması amaçlı petrol fiyatlarının 120.-\$/varillerden 2014 yılından başlayarak düşürülmesi, 2015 yılında 30-35.-\$/varile inmesi, dünya ticaretini arttırmış, 2016 yılında 50-55.-\$/varil düzeyine az da olsa yükselmesi, bu kez enerjiye bağımlı gelişmiş ülkelerin üretim maliyetini olumsuz yönde etkileyerek dünya ticaretinin 2016 yılında tekrar daralmasına yol açmıştır. 2017 yılında OPEC'in ortak kararı ile, bu kez 55-65.-\$/varil seviyesinde oluşacak fiyatlarla, ekonomik güçlüğü rağmen Sovyetler Birliği, Venezuela, Kolombiya, Libya, Mısır, Suriye, Irak dünya ticaretine tekrar dahil olabileceklerdir. Ancak Avrupa ülkeleri ile Türkiye, Çin, Hindistan, Brezilya gibi ülkelerin enerji ithalatlarının, dolayısıyla buna bağlı üretimlerinin ve ihracatlarının daha da güçleşeceği tahmini doğrulanmaktadır. Ülkemizin 2016 yılında 27,5 milyar \$ olan enerji ithalatının, 2017 yılında 32 milyar \$ olacağı tahmini de kolayca doğrulanabilmektedir.

⁶ Ersan Öz – <http://www.dunya.com/kose-yazisi/trump-ve-vergi-plani/340050>

⁷ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kontrol ve Risk Analiz Genel Müdürlüğü'nün Aylık Dış Ticaret Verileri

- ABD'nin dış ticaret açığı vermeye başlamasından dolayı 2017'de sermayeyi ülkeye çağırması ile Doların güçlenecek olması, FED'in kararlarının zayıflayan iç talep, Trump ile alınacak korumacı önlemler sonucunda 2016'da ertelenen altı adet faiz artırım toplantısının yeni başkan ve yeni yönetimle 2017 yılının ilk yarısında faiz artırımını yönünde gerçekleşecek olması, Çin'in üretim artışı ile dış ticaret fazlası verme sürecini 2016'da kaybetmesi, Davos'ta "üretim olursa, rekabet olur" teziyle küresel ticarete daha fazla dahil olma çabasına rağmen ekonomisinin yavaşlaması, AB Bölgesinde İngiltere'nin Brexit kararı, kemer sıkma politikaları, mülteci sorunu sebepleriyle ekonominin durgunlaşması, OPEC'in petrol fiyatları üzerindeki artış yönünde karar alması, Türkiye gibi pek çok ülkeyi küresel ticarete olumsuz etkileyeceğinden,
- Ülkemizde büyüme oranı 2015 yılında %4 seviyesinde beklenirken; sabit sermaye yatırımı %3,9 olmuş, 2016'da da %3,2 büyüme beklentisine karşın özel sektör sabit sermaye yatırımları maalesef %0,1 düzeyinde gerçekleşebilmiştir. Keza 2015-2016 yılları arasında, göçmenlere yönelik 12 ila 15 Milyar Dolar seviyesine ulaşan insani yardımın, 2017 yılı içerisinde daha da artacak olmasının, bütçede kamu harcamalarında meydana getirebileceği daralma nedeniyle, 2017 yılında yeni veya ilave yatırım yapılamayacağından,
- Ticaretin daraldığı ve düşmeye devam ettiği küresel ekonomide, ekonomik gücün Atlantik'ten Avrasya'ya kayması, yeni siyasi güçlerin oluşmasıyla Çin, ABD ve AB gibi ülkelerde korumacı önlemlerin ön plana çıkması, Ülkemizin

bütçesinde ise, kamu harcamalarında kısıtlama yapılması, tasarrufa gidilmesi, 2016'da Devlet İstatistik Kurumu'nca %17 olarak açıklanan tasarruf oranının, 2017 bütçesinde %24 olarak hedeflenmesi ve Merkez Bankası'nca Türk Lirasına yönelik öngörülen sıkı para politikasının, 2017 yılında bütçe ve cari işlemlerde dengesizlik yaratabilecek olması, küresel sermayenin hareketliliği (TL'de sıkı para politikası) gibi sebeplerle borçlanmadan (kredi kullanımından) ve yatırımdan kaçınılacağından,⁸

- Enflasyonun 2017'de %8,5-9 oranına yükseleceği hesaplandığından, maliyet enflasyonunun ise 2017 yılında yükseleceği ve fiyatların artacağı tahmin edildiğinden; (ihracatımızın %65'i ithalata bağlı olduğundan) fiyat artışları nedeniyle ihracatımız daha güç duruma düşeceğinden,
- 2017 yılı Bütçesinde serbest ekonomide ithalatın %4,5 artışı ve ihracatın ise %6,7 düşüşü öngörüldüğünden,⁹

Ülkemizde 2017 yılında üretim artışı yapılamayacağı, dolayısıyla basitleştirilmiş gümrük işlemlerinden ve ticaretin kolaylaştırılmasından beklenen yararın da ülkemiz için de yeterince sağlanamayacağı kolaylıkla düşünülebilir.

Birleşmiş Milletlerin; Avrupa'nın mamul eşyasının Asya'ya taşınması, Asya'nın ham maddesinin Avrupa'ya getirebilmesini amaçlayan TRACECA Projesi'nin kilit ülkesi olan Türkiye'de Lojistik Merkezlerin hızla oluşturulması, liman ve demir yollarının yeniden ıslahı, gümrük antrepolarının Rotterdam veya Singapur benzeri organize antrepo bölgelerinde toplanarak organize edilmesi sonucu, antrepoculuğun nitelik ve niceliğinin artırılmasıyla 2016 yılında

⁸ T.C. Kalkınma Bakanlığı, Türkiye'nin İhracat Potansiyelinin Artırılması Kapsamında, Çin'in İhracat Politikalarının Değerlendirilmesi, (Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Cesim Çelik; Nisan 2016)

⁹ 2017 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu – Kanun no:6767 Kabul Tarihi:16.12.2016 (Resmi Gazete Mük. 29928-24.12.2016)

Davos'ta Çin Halk Cumhuriyeti'nin de büyük destek verdiği "Demir İpekyolu" projesinin 2017 yılında geliştirilmesi ve Avrasya transit ticaretinin kolaylaştırılmasının hedef alınması; ülkemiz için fevkalade yararlı olacak, ayrıca ticaretin kolaylaştırılması anlaşmasından alabileceği en yüksek paya ulaşabilecektir.¹⁰

Önümüzdeki yıllarda, her ne kadar ticaretin kolaylaştırılması korumacı tedbirlerle daraltılacak ve engellenecek gibi görünse de; gelişen yeni gümrük rejimleriyle ve basitleştirilen gümrük işlemleriyle dünya ticareti yeniden hayat bulacaktır.

2017 ve sonrasında üretim sürecinin farklı ülkelerde farklı ortam ve tekniklerle parçalanması ve bölünmesi, bunların başka bir ortamda bir araya getirilmesiyle, ticaretin kolaylaştırılması adına "Dışarıda Üretim" (Hariçte işleme rejimi) olgusunun büyük gelişim gösterecektir.

Ayrıca, ülkelerin korumacı önlemlerine rağmen, ticaretin kolaylaştırılması, ülkelerin rekabetçi üstünlüklerini ortaya çıkaracak ve ticaretin artmasına ve tarife dışı engellerin azalmasına neden olacaktır.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın, 2017 yılı ile takip eden yıllar içinde üretimin arttırılması, ticaret ve sanayi sektörüne ağırlık verilmesi yönünde (ekonomi politikasının oluşturulmasında) ABD ve İngiltere'nin yaptığı gibi, çok tüketmeden, çok borçlanmadan, tasarrufu çoğaltarak ulusal üretimi arttırmak için ulusal sınırlar içinde yerli veya yabancı üreticiyi korumaya yönelik teşvik çalışmaları yapmaya geç kalmadan başlanması gerekli hatta zorunlu gibi görünmektedir.

"Ticaretin kolaylaştırılmasından kazançlı çıkabilmek ancak üretimin arttırılması, antrepoculuk ve transi-

tin geliştirilmesi ile mümkündür." Dolayısıyla öncelik transit ticaret, lojistik merkez organizasyonları, antrepoculuk ve üretimin arttırılması ve bunlarla birlikte ve bunlar için ticaretin kolaylaştırılması politikalarının sürdürülmesi, ülkemizin 2017 yılında ekonomik hedefi olmalıdır.

Kaynakça

1. T.C. Kalkınma Bakanlığı, Dünya'da ve Türkiye'de Dış Ticareti Kolaylaştırmaya Yönelik Ulusal Koordinasyon Çalışmaları (İktisadi Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü; Murat Deliçay, Eylül 2015)
2. T.C. Kalkınma Bakanlığı, Gümrük İşlemlerinde Bilgiye Erişim (İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü; Murat Deliçay, Haziran 2016)
3. 2017 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu – Kanun no:6767 Kabul Tarihi : 16.12.2016 (Resmi Gazete Mük. 29928-24.12.2016)
4. "Orta Vadeli Mali Plan (2017-2019) Yüksek Planlama Kurulu Kararı – Karar no : 2016/26 Karar Tarihi : 23.09.2016 (Resmi Gazete Mük. 29849/06.10.2016)
5. "Orta Vadeli Program (2017-2019)" – Karar No: 2016/9300 Karar Tarihi : 07.09.2016 Bakanlar Kurulu Kararı (Resmi Gazete Mük. 29849/06.10.2016)
6. Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği (Resmi Gazete 10.01.13/28524)
7. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kontrol ve Risk Analiz Genel Müdürlüğü'nün Aylık Dış Ticaret Verileri
8. Ersan Öz – <http://www.dunya.com/kose-yazisi/trump-ve-vergi-plani/340050>
9. Remzi Akçin, Ankara Lojistik Üssü "Dış Ticarete Lojistik" panel sunumu, 2 Mayıs 2015 (39 sf)
10. Çetin Nuhoğlu, Ankara Lojistik Üssü "Dış Ticarete Lojistik" panel sunumu, 2 Mayıs 2015 (32 sf)
11. Nadir Elibol, Zafer Kalkınma Ajansı "Kütahya-Alayunt Lojistik İhtisas Organize Sanayi Bölgesi" fizibilitesi 12.12.2011 (239 sf)
12. T.C. Kalkınma Bakanlığı, Türkiye'nin İhracat Potansiyelinin Arttırılması Kapsamında, Çin'in İhracat Politikalarının Değerlendirilmesi, (Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Cesim Çelik; Nisan 2016)

¹⁰ Remzi Akçin, Ankara Lojistik Üssü "Dış Ticarete Lojistik" panel sunumu, 2 Mayıs 2015 (39 sf.)

Çetin Nuhoğlu, Ankara Lojistik Üssü "Dış Ticarete Lojistik" panel sunumu, 2 Mayıs 2015 (32 sf.)

Nadir Elibol, Zafer Kalkınma Ajansı "Kütahya-Alayunt Lojistik İhtisas Organize Sanayi Bölgesi" fizibilitesi 12.12.2011 (239 sf.)

İHRACATTA YERİNDE GÜMRÜKLEME + İHTİSAS UYGULAMALARI = İÇ LOJİSTİK HAREKETLİLİK

*Osman ERDOĞAN**

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı koordinatörlüğünde 23-25 Aralık 2016 tarihleri arasında Alanya'da düzenlenen istişare toplantısı; Bakan Yardımcımız ve Müsteşarımızın moderatörlüğünde, Gümrükler Genel Müdürü, Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürü, Gümrükler Muhafaza Genel Müdürü ile AB Dış İlişkiler Genel Müdürü ve ilgili Daire Başkanlarının hazır bulunmasıyla tüm taşra Gümrük Müdürleri, Kaçak İstihbarat Müdürleri ve Tasfiye İşletme Müdürlerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Güncel mevzuat uygulamaları, personel yönetimi, teşkilat mensuplarının özlük hakları ve çalışma koşulları başta olmak üzere revize edilmesi gerektiği

düşünülen gümrük işlem süreçleri konusunda fikir teatisi yapılmış, merkez ve taşra teşkilatının yönetici kadrolarının tamamının ilk kez bu derece yakın diyalog ve istişare halinde olduğunu tecrübe etmiş birisi olarak, bu ve benzeri toplantıların en az yılda bir kez tekrarlanmasının inisiyatif gerektiren uygulama değişikliklerinde yeknesaklığa yardımcı olacağını, bu itibarla da kurumsal kimliğin yerleşmesinde etkin rol üstleneceğini düşünmekteyim.

Sayın Müsteşarımızın her birimizi birer Uç Beyi olarak tanımladığı söz konusu toplantıda ben de Kütahya Gümrük Müdürlüğünden bir Uç/İç Beyi olarak söz aldım ve dergimizin daha önceki sayılarında iş-

lemiş olduğumuz iki hususu tamamlar nitelikte olan; iç gümrüklerin daha etkin faaliyet göstermesi ile liman gümrüklerinin lojistik/transit merkezleri haline dönüştürülmesi için konteyner taşımali ihracatlarda ve ithalatta ihtisas gümrük uygulamalarında gümrük işlem süreçlerinin yeniden değerlendirilmesinin ülkemizin 2023 hedeflerine doğrudan etki edeceğini vurguladım.

Bu makalede, yukarıda ana fikrini ifade etmeye çalıştığım görüşümün daha derinlemesine anlatımını yaparak;

- I. Öncelikle, daha önce yayımlanan iki makalenin kısaca hatırlatılması,
- II. Konteyner taşımali ihracat gümrük işlemlerinin neden doğrudan liman gümrüklerinde yapıldığı ve bunun olumsuzlukları,
- III. Konteyner taşımali ihracat gümrük işlemlerinde iç gümrüklerin daha etkin kullanılması için neler yapılması gerektiği,
- IV. İthalatta ihtisas gümrük uygulamalarının tarife dışı tedbirler kapsamında yaygınlaştırılması
- V. İhracatta yerinden gümrükleme ile ithalatta ihtisas uygulamasının eş zamanlı uygulanması durumunda, ülke ekonomisine etkisi ve gümrük işlem süreçlerinde personel rejiminin nasıl etkileneceği, hususları işlenecektir.

I - Daha Önce Yayımlanan İki Makalenin Kısaca Hatırlatılması:

Gümrük & Ticaret Dergisi'nin 3.Cilt, 5.sayısının 94-102 sayfalarında yayımlanan "Yeni Bir Gümrük Müdürlüğü Kuruluş Hikayesi" başlıklı makalede; Kütahya Gümrük Müdürlüğü'nün kuruluş hikayesi, yerinde gümrükleme hizmeti sunmak, sanayicilerin ihracatta girdi olarak kullandığı ithalat ve ihracat ürünlerinin Dünya piyasasına pazarlanmasında maliyetlerini düşürmek, dış ticaret rekabetine açık üretimini yaptığımız doğrudan tüketime konu eşyanın ithalatında ise tarife dışı önlemlerden ihtisas gümrük uygulamalarının daha etkin kullanılarak bu tür eşyanın liman gümrüklerinden ithalatına izin verilmeyerek iç gümrüklere yönlendirilmesinin yerinde olacağı; bu sürecin doğrudan gümrük teşkilatının yetki ve sorumlulukları çerçevesinde yapılabileceği, 2023 hedeflerinde ihracatın artırılması ve iç bölgelerin gelişmesinde lojistik alt yapının kuvvetlendirilerek ülke ekonomisine katkı sağlanması, işlenmiştir.

Gümrük & Ticaret Dergisi'nin 3.Cilt, 6.sayısının 118-122 sayfalarında yayımlanan "Deniz Yolu ile İhracatta Gümrükleme Maliyetinin Yeniden Değerlendirilmesi Zarureti" başlıklı makalede ise; deniz limanlarına sınırı olmayan illerde yerleşik firmaların ihracata yönelik üretim ve yükleme yerlerinin fabrika sahalarında yapıldığı, konteynerlerin buralarda dol-

durulduğu/yüklendiği, buldukları bölgede Gümrük Müdürlükleri olduğu halde buralardan hizmet almadan doğrudan Liman Gümrük Müdürlüklerine emniyet/güvenlik yoksunluğu ile sevk edildiği ve ihracat beyannamelerinin verilmesi, eşyanın muayeneye sunulması vs. hususların da doğrudan liman gümrüklerinde yapıldığı, bu hususların gerek gümrük idaresi işlem süreçlerinde ve gerekse firmalar açısından taşıdığı olumsuzlukların neler olduğu, örneklemeleriyle birlikte işlenmiştir.

II- Konteyner Taşımali İhracat Gümrük İşlemlerinin Neden Doğrudan Liman Gümrüklerinde Yapıldığı Ve Bunun Olumsuzlukları:

İhracat taşımacılığının yaklaşık % 70 oranında deniz yolu ile yapıldığı bunun çoğunluğunun da konteyner taşımacılığı ile yapıldığı günümüz gerçeğidir. Bu gerçekle birlikte, ihracatçı firmalarımızın üretim ve yükleme yerlerinin ise iç iller olduğu; Ankara, Konya, Kayseri, Gaziantep, Eskişehir, Kütahya ve benzeri birçok ilde yapıldığı, bunların tamamına yakınının doğrudan liman gümrüklerine -gümrük işlemleri başlatılmadan gönderildiği- ihracat beyannamesi ile başlayan tüm gümrük işlemlerinin de doğrudan liman gümrüklerinde yapıldığı bilinmektedir.

Nedenleri;

- Konteynerin kendisinin geçici ithalat rejimi kapsamında gümrük gözetiminde olması nedeni ile limanlara giriş çıkışlarının Konteyner Takip Sistemi (KTS) yoluyla beyana tabi olması gerektiğinden ihracat işlemlerinde düzenlenen gümrük beyannamesi ve transit refakat belgesi (NCTS) dışında ayrıca bu beyanın da yapılması gerekliliği,
- Acenta / taşımacı şirketlerin genelde liman bölgelerinde teşkilatlanması nedeni ile iç illerde ekip buldurulmamasından kaynaklanan ihracatçı firmalara ek maliyet yansıtmaları,
- Serbest dolaşımda bulunan eşyanın ihracat transitinde teminat yükümlülüğü olmadığı halde, asıl sorumluların -gümrüklü yükleme yapıldığı gerekçe gösterilerek- ihracatçıları üzerinde teminat gi-

derlerinin artmasından dolayı taşıma hizmet bedeline ek maliyet yansıtma girişimleri,

- Gümrük Müşavir hizmetleri ücret tarifesinde ikinci iskele yolu ile gümrük hizmet bedelinin normal ihracat hizmet bedelinden iki kat daha pahalı olması,
- İç gümrüklerde ihracat beyannamesi açılmış, muayene kriterlerine göre yükleme ve mühürleme işlemi tamamlanmış olmasına karşın ikinci iskele gümrük idaresine transit rejimi altında taşınmasından dolayı, varış gümrüğünde ayrıca muayene kriterlerine tabi tutulabilmesiyle gümrük muayene işlemlerinin mükerrer olmasının zaman ve maddi yönden firmalar aleyhine sonuç oluşturması,
- Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı mevcut iş süreçlerindeki firmaların, acentaların ve gümrük müşavirlerinin alışkanlıkları,

gibi nedenlerle konteyner taşımali ihracat gümrük işlemleri iç gümrüklerden yapılmamaktadır (menfi).

Olumsuz sonuçları;

- Gümrük işlemleri iç gümrüklerde yapılmadığı için konteyner, gümrük güvenlik mührü tatbik edilmeden doğrudan limanlara sevk edilen taşıtlarda/ ihracat eşyasında gümrük gözetimi olmadığı için limanlara varışına kadar emniyet/güvenlikten yoksun bir süreç yaşanmakta,
- Özellikle, basitleştirilmiş işlemlerden faydalanan firmalar başta olmak üzere ara nakliye sırasında ihracat yükünün ve/veya ihracat yüküyle birlikte kaçakçılığa konu olabilecek başka bir maddenin veya insan kaçakçılığının varış ülkesine göre -ihracatçı firma sevkinden sonra limana varışından önce- yüklenmek üzere kötü niyetli kullanılabilmesine zemin oluşturabilmekte,
- Konteynerin sadece çıkış/varış/gemiye yüklenme hükmünde limana gönderilmesi gerektiği halde, aynı zamanda ihracat gümrük işlemlerinin yapılması için de gönderilmesi nedeniyle, limanlarda iş yoğunluğunu daha da arttırdığı,
- İhracatçı firmalar açısından lojistik/nakliye ve za-

man maliyetlerini arttırdığı, gümrük güvenlik mühürü tatbik edilmediği için emniyet/güvenlik risklerini yönetilebilir olmaktan çıkarttığı, doğrudan liman-iç iller arasındaki bu nakliye ağı limanda konuşlanan nakliyeciler derneklerin egemenliğinde haksız rekabete veya tekelciliğe varacak cihette serbest piyasa koşullarını zorladığı,

- Konteynerin limanlara yüklü olarak gelmesi, ihracat yükünün muayene kriterlerinin daha da esnek uygulanması, limana varış tarihi ile geminin kalkış tarihi arasındaki zaman darlıkları vs. hususlar birlikte değerlendirildiğinde limanlardaki fiziki alt yapı yetersiz kalmakta ve muayene kriterleri sistem üzerinden atanmış muayene ile görevli personelin inisiyatif ve sorumluluğuna bırakılmakta,
- Yüklü gelen konteynerdeki ihracat eşyasının fiziki muayeneye tabi tutulması gerektiğinde eşyanın yeniden boşaltılması, muayenesi ve tekrar yüklenmesinin fiili imkansızlık ve zaman kayıpları nedeni ile uluslararası marka ve kayıtlılığı sabit olan firmaların haklı şikâyetleri nedeniyle muayene kriterleri risk analizine paralel yürütülememekte,
- Son iki husus birlikte değerlendirildiğinde, ihracatçı-nakliyeciler-gümrük müşaviri-gümrük personeli arasında subjektif değerlendirmeler ve gereksiz inisiyatif alma teklifleriyle kurum kimliğine yakışmayan münasebetler kurulabilmekte,
- Liman gümrüklerindeki personel istihdamı ile iç gümrüklerdeki personel istihdamının karşılaştırılmasında, personel sayısı ile iş yükünün karşılaştırılması yapılamayacak kadar orantısız hale geldiği; Liman Gümrüklerinde 30 muayene memurunun yılda bir milyon beyanname sonuçlandırmasına karşın, iç gümrüklerde 2-3 muayene memurunun yılda ortalama 4-5 bin beyanname sonuçlandırma durumuna geldiği,
- Yerinden hizmet için kurulan iç gümrükler, gerçek potansiyelleri oranında görev yapamamakta, Türkiye geneline dağılmış personel yapısında adaletsiz bir iş yüküyle karşı karşıya kalınmakta, dolaylı olarak da personel istihdamında israf yaşanmasına sebebiyet verilmekte,

- Rotasyona tabi olan personel rejiminin bu dengeyi iş yükü nedeni ile de gerek mesleki yönden her daim hazır ve kendini geliştirebilen bir yapıda olması ve gerekse sosyal yaşantıdaki sürdürülebilirliği olumsuz yönde etkilediği için de sayıca yeterli görünse de nicelik olarak verim alınmasına sebep olduğu,

gibi temel sorunları beslemekte ve bu durum kısır döngü halinde devam etmektedir.

III- Konteyner Taşımalı İhracat Gümrük İşlemlerinde İç Gümrüklerin Daha Etkin Kullanılması İçin Neler Yapılması Gerektiği:

- Konteynerli ihracat gümrük işlemleri ile acentelik hizmetlerinin basitleştirilmesi için; Serbest dolaşımdaki eşyanın ihracat/transitinde teminat alınması gerekmediğinden, limanlara ikinci iskele olarak sevk edilen ihracat eşyasının bulunduğu konteyner için NCTS transit refakat belgesi düzenlenmeksizin, gerekli mevzuat ve sistem düzenlemesi yapılmak suretiyle doğrudan Konteyner Takip Sistemi (KTS) üzerinden transit hükmünde KTS/Refakat Belgesi ile sevkinin sağlanması,

İhracat beyanname tescil edilme aşamasında -Konteyner Taşımacılığı- işaretlendiği anda KTS sistemine entegre olması için modül oluşturulması, geçici ithalat kapsamında olan konteyner sorumlusunun ve/veya o konteyneri limana taşıyacak olan nakliyeciler firmasının asıl sorumlu olarak düzenleyeceği refakat belgesinin doğrudan KTS sistemine entegre çalışmasının sağlanması,

İhracat eşyasının yüklemesinin tamamlanmasına müteakip gümrük güvenlik mühürünün tatbiki ile KTS belgesinin iç gümrük idaresi üzerinden düzenlenmesi, ihracat beyanname -çıkabilir statüye- gelmesiyle de ilgili beyannamenin KTS ile ilişkilendirilmesi,

KTS belgesinin ihracat beyannameyle ilişkilendirilmesi durumunda aynı zamanda Refakat Belgesi olarak limana kadar varış süresi verilerek sevk edilmesi, Limana vardığında KTS'nin süre yönüyle takipten

düşmesi, söz konusu KTS'ye bağlı konteynerin ilgili gemiye yüklenmesi ve çıkış özet beyanı verilmesi durumunda da ihracat beyannamesinin sistem tarafından çıkış işleminin tamamlanması,

- İç Gümrüklerde muayene kriterleri doğrultusunda işlemleri tamamlanan ve gümrük güvenlik mührü ile limana çıkış hükmünde sevk edilen konteyner işlemlerinin, varış gümrük idaresince (emniyet/güvenlik kapsamında ihbarlar hariç olmak üzere) sadece KTS beyanına göre limana giriş kapısındaki gümrük muhafaza personelince (iç gümrük güvenlik mührünün kontrolü yapılarak) sonlandırılması, başkaca bir tescil-kabul-muayene işlemine tabi tutulmaması,
- Acente/Taşıyıcı/Asıl sorumluların serbest dolaşımdaki eşyanın ihracat/transit işlemlerinde teminattan dolayı gümrüklü taşımalarda ek maliyet oluştuğuna ilişkin yanlış beyanlarının gerçekte olmadığına ilişkin kamuoyu oluşturulması, gümrük müşavirleri derneklerinin de bu hususta bölgelelerinde inisiyatif almaları,
- İç gümrüklerde ihracat gümrük işlemleri tamamlanarak limanlara gönderilecek konteynerli ihracatlarda gümrük müşavirlik hizmet bedellerinin yukarıda yapılacak düzenlemeler sonrası, normal ihracatlarla aynı kıymetle fiyatlandırılması,
- Firma sahasında/deposunda ihracat yüklemesi yapacak (basitleştirilmiş işlem hakkı bulunmayan) firmaların, en yakın gümrük idaresine dilekçe ve/veya elektronik ortamda bildirimde bulunması, gümrük idaresinin yapacağı risk kriterleri ile yüklemenin herhangi bir aşamasında gözetim veya denetim görevlerini yapması, bu süreçle yapılan beyanlarda muayene kriterlerinin en hafif uygulanarak gümrük işlemlerinin tamamlanması; herhangi bir bildirimde bulunulmadan doğrudan yükleme yapıldıktan sonra gümrük idaresine gönderilen ihracat eşyasına ilişkin taşıtlarda ise muayene kriterlerinin fiziki muayene çıkma ihtimalinin daha yüksek tutulması,

gibi tedbirlerle ihracat işlemlerinde yerinden gümrükleme yapılmasının yaygınlaştırılması ve iç gümrüklerin daha etkin kullanılması sağlanabilir.

IV- İthalatta İhtisas Gümrük Uygulamalarının Tarife Dışı Tedbirler Kapsamında Yaygınlaştırılması

Ülkemizin makro ekonomisinde hassasiyetle takip edilen dış ticaret açığının yönetilebilmesi, 2023 ihracat hedeflerine ulaşılmasında üreticinin desteklenmesi bağlamında -dahilde üretime konu olan ancak ithalat nedeni ile rekabet gücü azalan tüketime hazır/mamül ürünlerin- gümrük tarifeleriyle ve tarife dışı tedbirlerle kontrol altında tutulmasında Gümrük ve Ticaret Bakanlığı uygulamalarının da etkin rol alması mümkün bulunmaktadır.

- Özellikle doğrudan tüketime konu ürünlerin (yerli üretimi koruma, ulusal rekabet gücünün artırılması, uluslararası haksız rekabete karşı ilave gümrük vergisi, dampedinge karşı vergi vs. uygulamalarına konu edilen nihai mamül ürünler gibi) liman gümrüklerinden ithalatının yapılmasına izin verilmemesi, bu gibi eşyanın ithalatında sadece iç gümrüklerin yetkilendirilerek ithalat maliyetlerinin dahili transit-depolama giderleriyle artırılmasının sağlanması ve dolaylı olarak yerli üreticinin ithalatçıya karşı üretim maliyet dengesini sağlayarak rekabet gücünün artırılması,
- Dolaylı olarak, iç lojistik/taşımacılık yatırımlarının artırılması sağlanmış olacağından 4, 5 ve 6. teşvik bölgelerine yapılacak yeni yatırımlara alt yapı olarak destek olunmuş olacağı; iç gümrüklerin bulunduğu illerdeki Tren, Havayolu ve Bölgesel Lojistik üstlerin etkin kullanılarak daha hızlı gelişmesine vesile olabileceği hususlarının da ayrıca değerlendirilmesi,
- Örnek olarak; Kütahya Gümrük Müdürlüğü hukuki ve fiziki alt yapısı ile ihtisas donanımlı olmasına karşın, düz cam ile porselen ve seramikten eşyanın ithalatında aynı zamanda mevcut liman illerindeki gümrüklerin ihtisas yetkisinin bulunması ve uzak doğudan gelen ithalatların genelde konteyner taşımacılığı ile getiriliyor olmasından dolayı indirildikleri liman illerinde serbest dolaşıma giriş işlemleri sonuçlandırıldığından, iç gümrüklere ihtisas yetkisinin verilmesinin sadece tebliğ üzerinde kaldığı,

- Ekonomi Bakanlığı ve Kalkınma Bakanlığı planlamaları ile verilen Yatırım Teşvik uygulamalarında; Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi, KDV, İşçi-İşveren Payları ve alt yapı ile enerji tüketiminde bazı avantajlar verilerek sanayide gelişmesi gereken illerimizin desteklendiği, bu desteklerin en nihayetinde hazine gelirlerinden karşılandığı bir gerçektir. İmalatçılar için verilen bu ve benzeri teşviklere rağmen, ithalatçılar İstanbul, İzmir ve Mersin gibi Türkiye'nin hazır lojistik merkezlerini kullanarak doğrudan tüketime konu ürünlerin serbest dolaşıma giriş işlemlerini gerçekleştirerek Türkiye geneline pazarlayabilmektedir. Bir diğer ifade ile, imalatçı-sanayiciler için hazine gelirlerinden verilen teşvikleri, ithalatçılar, liman lojistik imkanlarını kullanarak bertaraf etmekte ve rekabette imalatçıların bir adım önüne geçerek üretim yapmadan ithalat eşya ticareti ile faaliyet sürdürmekte olduğu,

gibi hususların birlikte değerlendirilerek, Türkiye'de üretimi yapılan ve gümrük tarifeleriyle dış ticaret tedbirlerine tabi olan, hazır tüketime konu ürünlerin AB ve STA ülkeleri dışında yapılan ithalatlarda, liman gümrüklerindeki yetkinin kaldırılması ile bunlar için üretim sektörlerine göre iç illerde bulunan gümrük idarelerine yetkinin verilmesi, Örneğin;

- Porselen/seramik mutfak ve sofraya eşyasında Kültahya, Ankara,
- İnşaat sektöründe doğrudan kullanıma hazır porselen, seramik, mermer/taş ürünlerinde Eskişehir, Kültahya, Afyon,
- Tekstilde Bursa, Malatya, Denizli, G.Antep,
- Mobilyada İnegöl, Ankara, Kayseri
- Hediye eşya, oyuncaklar ve belirlenecek diğer tüketime hazır eşyanın ithalatında ise diğer iç illerde bulunan gümrük müdürlüklerin ihtisas yetkilerine donatılması durumunda bu ve benzeri ithalatlara konu taşımacılık ve lojistik faaliyetlerinin tarife dışı tedbirlerden ithalat maliyetini arttıracak, aynı zamanda, bu illerdeki ekonomik hareketliliği de olumlu yönde etkileyecektir.

V. İhracatta Yerinden Gümrükleme ile İthalatta İhtisas Uygulamasının Eş Zamanlı Uygulanması Durumunda, Ülke Ekonomisine Etkisi Ve Gümrük İşlem Süreçlerinde Personel Rejiminin Nasıl Etkileneceği:

- İhracat gümrük işlemlerinden beyan, muayene/kontrol ve güvenlik mührü işlemlerinin iç illerde sonuçlandırılması ve ithalatta ihtisas uygulamaları nedeni ile konteynerli gümrük işlemlerinin limanlarda yığılması engellenmiş, iç illerdeki lojistik hareketlilik teşvik edilmiş olacaktır.
- Limanlarda gümrük işlemleri transit ağırlıklı çalışacağından gümrük işlem süreçleri daha yönetilebilir ve sürdürülebilir olacağından muayene kriterleri de amacına uygun olarak tatbik edilebilecektir.
- İç illerde hizmet vermede çekincesi olan acente/asıl sorumlu ve gümrük müşavirlik hizmetlerinde değişim süreci hızlanarak gümrük hizmetlerinin taşraya yaygınlaştırılması sağlanmış olacaktır.
- İşlemi iç gümrükte gerçekleştirilerek, mühür altında limana sevk olunan ihracat eşyası taşıyan konteynerlerde İhracatçı-Nakliyecisi-Şoför risk üçgeni sadece ihracatçı seviyesine indirilecektir.
- Doğrudan tüketime konu ürünlerin ithalatında dahilili harcamalar maliyeti arttıracığından imalatçı karşısında ithalatçının haksız rekabeti dengelenmiş olacaktır.
- İhracatçıların zamandan ve lojistik maliyetlerden avantajları olacağından uluslararası rekabet gücü de artacaktır.
- Bu uygulamalar sadece Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın "Tebliğ" uygulamaları kapsamında yapılabileceğinden, Kurumumuz gümrük personelinin iç gümrüklerde potansiyel veriminden maksimum faydalanılacak ve dolaylı olarak da ulusal ekonomik politikalarında daha etkin görev üstlenmiş olacaktır.

Levent ÖZKARDEŞ*

2008 Krizinin Türkiye'nin İhracat Ürünleri ve Pazar Konfigürasyonuna Etkisi

Özet

Global finansal kriz 2007 yılı yazında öncelikle ABD'de bir mortgage krizi olarak başlamış ve daha sonra ABD sınırlarının dışına sıçramıştır. Krizin etkisiyle uluslararası ticarete konu mallara yönelik talep azalmış ve ticaretin finansmanında yaşanan sorunlar ile birlikte küresel ticaret hacminde büyük oranda bir azalış ortaya çıkmıştır. Azalış, kaçınılmaz olarak, Türkiye'nin en büyük ihracat pazarı olan Avrupa Birliğini de olumsuz etkilenmiş, Euro Alanı 2009 yılında %4,1 oranında küçülerek tarihindeki en büyük daralmayı yaşamıştır. Dolayısıyla, Türkiye'nin AB ülkelerine ihraç ettiği ürünlere olan talep de olumsuz yönde etkilenmiş ve mevcut ihracatçı firmalar için yeni arayışları zorunlu hale getirmiştir. Süreç içerisinde Türk firmaları, faaliyetlerini özellikle Türkiye'ye yakın olan daha dinamik piyasalara doğru değiştirmeyi başarmışlar; aynı zamanda, toplam ihracat içerisinde genel ekonomik kategoriler ve bunların yüzdesel oranlarında aşırı bir değişme olmamıştır.

Anahtar Kelimeler: 2008 Krizi, İhraç Ürünleri, İhracat Pazarları

JEL Sınıflandırma Kodu: F13, F34, F44, F65, G21

The Effects of 2008 Crisis to Turkey's Export Goods and Market Configuration

Abstract

The global financial crisis started in the summer of 2007 as a mortgage crisis primarily concentrated in the United States but quickly spread far beyond U.S. borders. Due to the impact of the crisis, demand for goods in international trade has decreased and there has been a sharp decline in global trade volume, along with problems in trade financing. Inevitably, the European Union, Turkey's largest export market, was also adversely affected, while the Euro Area was shrinking by 4.1% in 2009 and suffered the greatest contraction on its history. Therefore, the demand for the products that Turkey was exporting to EU countries had also adversely affected and made new quests for existing exporters compulsory. Turkish firms have managed to reroute their activities towards to more dynamic markets which are especially close to Turkey, besides, any extreme change in broad economic categories and their shares in total exports could be determined.

Keywords: 2008 Crisis, Export Goods, Export Markets

JEL Classification Codes: F13, F34, F44, F65, G21

Giriş

2008 Krizi ABD dış ticaret işlemlerini büyük ölçüde etkilemiş, sektörel bazda ABD ihracat ve ithalatında önemli düşüşler olmuştur. İhracat açısından en büyük düşüş otomotiv sektöründe gerçekleşmiş; ABD merkezli üç büyük araba üreticisi olan General Motors, Ford ve Chrysler iflasın eşiğine gelmişlerdir. ABD federal hükümeti, 3 milyon kişinin istihdamı ve ABD ekonomisinde güveni sağlamak amacıyla bu şirketleri kurtarmak için adı geçen firmalara milyarlarca ABD Doları borç vermiştir (News-Basics, 2014).

Kriz, Avrupa Birliği (AB)'ni de önemli ölçüde olumsuz yönde etkilemiş; Euro Alanı 2009 yılında %4,1 oranında küçülerek tarihindeki en büyük daralma ile karşı karşıya kalmıştır (ABGS, 2011). Üye ülkeler bazında incelendiğinde; ekonomik daralmanın 2009 yılında Almanya'da %6, Fransa'da %3 olduğu; diğer taraftan diğer birçok AB ülkesinde, iç ve dış talepteki daralma kaynaklı olarak önemli ölçüde küçülmenin bulunduğu; başta İtalya ve İspanya olmak üzere Hollanda, Avusturya ve Belçika'da küçülmenin yoğun olarak gerçekleştiği anlaşılmaktadır (Gümüş, 2010). Bu dönemde, tüm dünya ülkelerinde öncelikle otomotiv ürünlerine yönelik talepte daralma olmuş; 2008 yılı son çeyreğinden itibaren AB üyesi ülkelerde satışlar azalmaya başlamış ve dolayısıyla Türkiye'nin en büyük ihracat pazarı olan AB ülkelerine yönelik ihracatımızda önemli oranda azalma yaşanmıştır (Tezer, 2010).

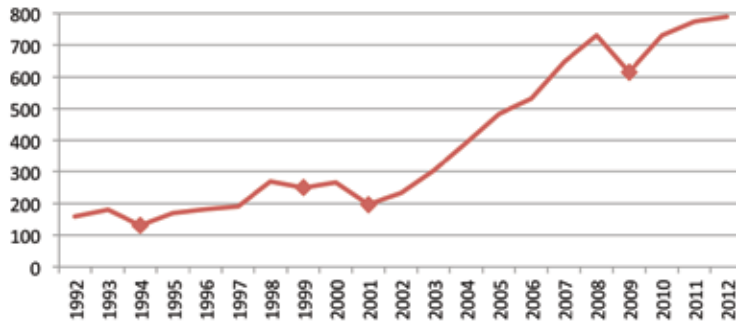
Türkiye de global krizden önemli ölçüde etkilenmiştir. Kriz, Türkiye'nin ekonomik ve finansal bileşenleri üzerinde olumsuz etkiler yaratmış; gayrisafi yurt içi hasılda yaklaşık %14 oranında azalmaya neden olmuştur. Fiyatlar ve işlem hacmindeki düşüşler nedeniyle, krizin başlamasından itibaren ihracat değerleri yıllık bazda yaklaşık %27, ithalat ise yaklaşık %35 oranlarında azalmıştır. Bu durum, özellikle başlıca ihraç piyasası olan Avrupa Birliği'ndeki endüstriyel ihraç ürünlerine olan talebin ve dolayısıyla ihracatın azalmasından kaynaklanmıştır (Yalcin & Thomas, 2011). Dış talep ve dolayısıyla ihracattaki azalma, kriz dönemine kadar süregelen ihraç ürünleri ve ihracat pazarlarındaki mevcut yapı-

da da değişmelere neden olmuştur. Bu çalışmada; ihracattaki söz konusu düşüşün Türkiye'nin ihracat ürün çeşitlerinde ve gerek bölgesel bazda gerekse ülkeler bazında ihracat pazarı konfigürasyonunda neden olduğu etkileri, ihracat verilerinin yıllar itibarıyla karşılaştırmalı olarak ele alınıp analiz edilerek, eğilim değişikliklerinin tespit edilmesi yoluyla incelenecektir.

1. 1980 sonrası Türkiye ekonomisi

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren başlayarak, 1923 ila 1980 yılları arasında uygulanan karma iktisat politikaları sonucunda ekonomide kısa sürede hızlı bir toparlanma gözlenmiştir. Uygulanan ithal ikameci model ile birlikte, Türkiye, ihracata ve açık ekonomiye dayanan bir büyüme modeline geçmiş ve kalkınma ve rekabetçiliğini arttırabilmek için pekçok ekonomik alanda yatırımlar yapmıştır. 1980'lerin başında ekonomi yönetimi karma iktisat politikalarından piyasa temelinde gerçekleştirilen bir politikaya geçiş yapmış, bunun yanında büyük bir özelleştirme programı uygulamıştır. Böylece Türk ekonomisi, üretim kabiliyeti, teknoloji, insan kaynağı, kurumsal ve ekonomik yapısını geliştirmiş ve uluslararası ticaret, dış pazarlar alanında tecrübe kazanmıştır.

Gümrük Birliği, Türkiye'nin ticaretini yeni sahalara genişletmesinde çok önemli bir adım ve üretiminin artırılmasında önemli bir imkan sağlamıştır. Nitekim, Türkiye ekonomisinin gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH) bazında yıllık büyüme oranı 1980 - 1990 yılları arasında %5,3 ve 1990 - 1998 yılları arasında da %4,5 olarak gerçekleşmiştir (Dünya Bankası, 2014). Satınalma gücü açısından bakıldığında, Türkiye'de çok büyük bir ekonomik gelişme olduğu dikkat çekicidir. GSYİH, 1960 yılında yaklaşık 14 milyar ABD Doları iken 1980 yılında yaklaşık 68,8 milyar ABD Doları miktarına yükselmiş; artış eğilimi 1980 yılından sonra önemli ölçüde artarak devam etmiş; 2012 yılına gelindiğinde, Türkiye ekonomisi yaklaşık 800 milyar ABD Doları GSYİH ile Dünya'nın en büyük 17'nci ekonomisi olmuştur (Dünya Bankası, 2014).

Şekil 1: Son 25 yılda gerçekleşen GSYİH düşüşleri (Milyar, \$)

Kaynak: Dünya Bankası (2014)

Diğer yandan, ekonomik ve politik nedenlerle 1980 yılından sonra Türkiye’de dört adet ciddi GSYİH düşüşü, dolayısıyla dört adet kriz meydana gelmiştir. 1994 yılında Türkiye ekonomisi, Cumhuriyet tarihinde o zamana kadar olan en büyük yıllık üretim düşüş seviyesi olan yaklaşık %6 daralma yaşamıştır. Ülke, 1999 yılında son derece yıkıcı bir depreme maruz kalmış ve ekonomi yaklaşık %6,1 daralmıştır. Diğer taraftan, 2001 yılında meydana gelen politik ve ekonomik kriz sonucu ekonomide yaklaşık %3,1 oranında düşüş olmuştur (TÜİK, 2014). Son olarak ise, 2008 yılında tüm Dünya’da etkili olan finansal kriz Türkiye’yi de etkilemiştir.

2. Global kriz ve Türkiye’nin ihracat ürünleri

Türkiye, pekçok otorite tarafından krizin yönetiminde başarılı addedilmiştir. Bununla birlikte, krizin, Türkiye’nin ekonomik ve finansal göstergelerinde olumsuz etkileri olmuştur. GSYİH’da yaklaşık %14’lük bir düşüş gerçekleşmiştir. Bu düşüş temel olarak, ana ihracat pazarı olan Avrupa Birliği içerisindeki talebin düşmesi sonucu ihracat ve sanayi üretimindeki yüksek miktardaki azalmadan kaynaklanmıştır. Krizin baş göstermesiyle, ihracat rakamları yıllık yaklaşık %27’ye kadar düşmüş, ithalat ise fiyatlar ve miktarlardaki azalma nedeniyle daha da fazla (yaklaşık %35) azalmıştır (Yalcin & Thomas, 2011).

Tablo 1: Genel ekonomik kategoriler kapsamı ihracat verileri (Milyon, \$)

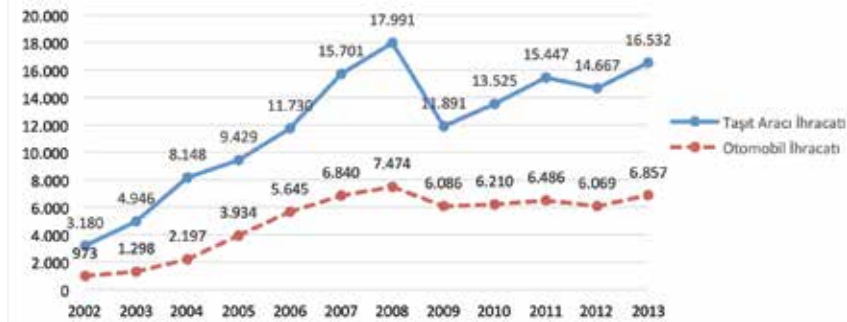
	2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Toplam ihracat	107,272	100	132,027	100	102,143	100	113,883	100	134,907	100	152,462	100	151,813	100
Sermaye malları	13,755	13	16,725	13	11,117	11	11,771	10	14,192	11	13,734	9	15,596	10
Ara mallar	49,403	46	67,734	51	49,734	49	56,381	50	67,942	50	82,656	54	74,808	49
Tüketim malları	43,696	41	47,077	36	40,733	40	45,321	40	52,219	39	55,556	36	60,748	40
Diğerleri	418	0	491	0	559	0	411	0	555	0	516	1	661	1

Kaynak: TÜİK (2014)

Bu çerçevede, Tablo 1’de de görüleceği üzere, sermaye mallarının toplam ihracat içerisindeki payı 2008 yılında %13’ten kriz sonrası dönemde yaklaşık %10’a düşmüştür. Diğer taraftan, ara mallar ve tüketim mallarının genel eğilimleri göz önüne alındığında, 2009 yılında bir önceki yıla göre miktar bazında önemli dü-

şüşlerin olduğu görülmekte, bununla birlikte söz konusu eşya gruplarının toplam ihracat içindeki paylarında dikkate değer bir değişimin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle, genel ekonomik kategoriler dikkate alındığında, 2008 Krizinin temel olarak sermaye malları ihracatını etkilediğini söylemek mümkün bulunmaktadır.

Şekil 2: 2002-2013 Yılları Otomotiv Ürünleri İhracatı (Milyon, \$)

Kaynak: OSD (2014)

Sermaye mallarının en önemli kalemlerinden olan otomotiv sektörü, Türkiye'nin ihracat lideri durumundadır. Kriz döneminde, tüm dünya ülkelerinde öncelikle otomotiv ürünlerine yönelik talepte daralma olmuş (Tezer, 2010), buna paralel olarak, bir önceki yıl ile karşılaştırılmasında, Türkiye'nin 2008 yılı Aralık ayı motorlu araç ihracat miktarlarında %50'den fazla düşüş yaşanmıştır. Daha az bir oranda olmuş olsa da, benzer bir eğilim 2009 yılı ilk yarısında da devam etmiştir (Uygur, 2010). Taşıt aracı ihracatı, Şekil 2'de de görüleceği üzere, 2008 yılındaki 17,9 milyar ABD Doları tutarındaki zirve noktasından 2009 yılında 11,9 milyar ABD Doları tutarına düşmüş, devamında zaman içerisinde toparlanma gösterse de 2013 yılı itibariyle 2008 rakamlarına ulaşamamıştır. Türkiye'de üretilmekte olan araçların yaklaşık dörtte üçünün Avrupa Birliğine ihraç edilmekte olduğu (ABGS, 2011) dikkate alındığında; Türkiye'nin ihracatındaki düşüşün arkasında yatan ana faktörün Avrupa Birliğinde yaşanan büyük talep azalması olduğu ve en büyük azalmaların otomobil ve diğer taşıt araçlarının ihracatlarında yaşandığı gözlemlenmiştir.

Tablo 2: Türkiye'nin ilk 10 ihraç malı (1982 – 2013)

	1982	1985	1990	1995	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1	55	73	61	61	61	87	87	87	87	87	87	71	87
2	8	55	72	62	62	61	84	72	84	84	84	87	84
3	73	8	62	72	85	85	72	84	72	72	72	84	72
4	25	61	8	8	72	84	61	85	61	61	85	72	85
5	1	42	42	85	87	72	85	61	85	85	61	85	61
6	24	84	52	84	84	62	62	27	71	73	27	61	71
7	27	27	85	87	8	73	27	73	73	62	73	27	27
8	7	24	24	55	63	27	73	71	62	27	62	73	73
9	61	60	7	63	52	8	39	62	27	71	39	62	62
10	58	7	25	20	73	63	8	39	39	39	8	39	39

Kaynak: TÜİK (2014)

- 01: Canlı hayvanlar;
07: Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular;
08: Yenilen meyvalar ve yen. sert kabuklu meyvalar;
20: Sebze, mey., sert kb. mey. ve bit. diğ. kıs. e. ed. müs;
24: Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler;
25: Tuz, kükürt, toprak. ve taş., alçılar, kireçler ve çim;
27: Mineral yakıtlar, mineral yağlar vb.;;
39: Plastikler ve mamulleri;
42: Deri-saraciye eşyası, vb.;;
52: Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat;
55: Sentetik ve suni devamsız lifler;
58: Özel dokunmuş mensucat, vb.;;
60: Örme eşya;
61: Örme giyim eşyası ve aksesuarı;
62: Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı;
63: Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, vb.;;
71: Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, vb.;;
72: Demir ve çelik;
73: Demir veya çelikten eşya;
84: Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar vb.;;
85: Elek. makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme vb.;;
87: Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler vb.

İhracatın mal bileşimindeki değişimler Tablo 2’de yer alan veriler de dikkate alınarak incelendiğinde; 1982 yılından 2013 yılına kadar ilk 10 sırada toplam 22 cins eşyanın yer aldığı, 2007 yılından 2013 yılına kadar ise ilk 10 sırada toplam 11 cins eşyanın yer aldığı görülmektedir. Bu durumun eşya cinsleri bazında incelenmesinde, nispeten emek yoğun malların belirtilen dönem içerisinde elenmiş oldukları anlaşılabilmektedir. 2007 yılında başlayan kriz döneminde ise, tüm ilk 10 listelerinde 9 adet mal grubunun, sıralamadaki yerlerinde oynamalar olsa da, sabit olarak yer almış bulunduğu görülmektedir.

Söz konusu malların ilk 10 içerisindeki sıralamalarına gelindiğinde, sıralamalarının pek fazla değişmediği gözlemlenmiştir. Kriz dönemini kapsayan 2007 yılı sonrasında, 2012 yılı hariç olmak üzere tüm yıllarda ‘(87) Motorlu kara taşıtları, traktörler,

bisikletler vb.’ cinsi eşya ihraç ürünleri listesinin en üst sırasında yer almış, bunu genellikle ‘(84) Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar vb.’ cinsi eşya takip etmiştir. Sıralamadaki yerinde büyük ölçüde değişiklikler oluşturan tek eşya; spesifik olarak ‘altın’a ilişkin olarak değerlendirilebileceğimiz, ‘(71) Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar’ olmuştur. Hatta 2012 yılında bu eşya ihraç ürünleri listesinin en üst sırasında yer almıştır. Ancak, sonraki dönemlere ait güncel gelişmeler incelendiğinde anlaşılmıştır ki, altın ihracatındaki değişimin 2008 Krizi ile bire bir ilişkisi bulunmamaktadır.

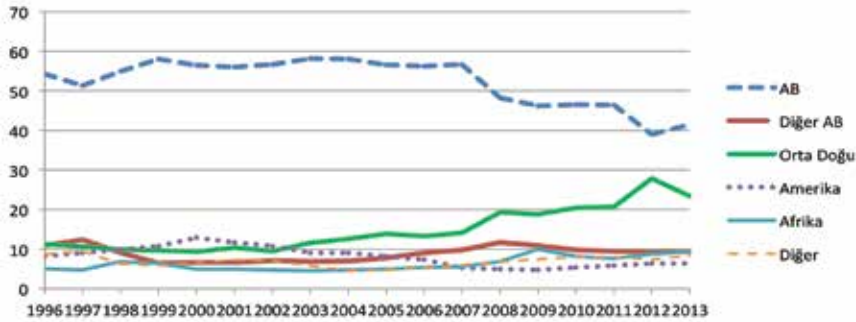
3. Global kriz ve Türkiye’nin ihracat pazar konfigürasyonu

2008 yılına kadar olan dönemde Türkiye’nin Avrupa Birliğine olan ihracatı genel olarak Türkiye’nin toplam ihracatının yarısından fazlasını oluşturmuştur. Ancak kriz döneminde, tüm dünya ülkelerinde talepte daralma olmuş; 2008 yılı son çeyreğinden itibaren AB üyesi ülkelerde satışlar azalmaya başlamış ve dolayısıyla Türkiye’nin en büyük ihracat pazarı olan AB ülkelerine yönelik ihracatımızda önemli oranda düşüş yaşanmıştır (Tezer, 2010). Bu nedenle Türkiye’deki mevcut ihracatçı firmalar için yeni pazar arayışları zorunlu hale gelmiştir.

Türkiye’nin, çevresindeki Türk kökenli ülkelere yakınlığı ve bu ülkelerin ihtiyaç duyduğu tüketim mallarını satma olanağı, Türkiye’ye, ihracatını bu ülkelere hedefle yönlendirme imkanı tanımıştır. Bu ülkeler ile birlikte diğer Asya ülkelerine olan ihracatın miktarı 2007 yılında 6,4 milyar ABD Doları seviyesinden 2013 yılında 12,7 milyar ABD Doları seviyesine yükselmiştir. Örneğin, Çin’e yapılan ihracatların miktarı 2007 yılında 1 milyar ABD Doları iken 2013 yılında 3,6 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Her ne kadar miktar bazında 2007’den 2013’e iki katı oranında bir artış gerçekleşmiş olsa da, bu ülkelere yapılan ihracatların toplam içerisindeki payı toplamda %2,4 oranında artış göstermiştir (TÜİK, 2014). Bu nedenle, bu ülkeler için kriz sonrası nispeten kısıtlı bir artış olduğu söylenebilmektedir.

Kriz süresince Orta Doğu ülkelerine gerçekleştirilmiş olan ihracat miktarındaki büyük artış Şekil 3'te görülebilmektedir. Bölgeye olan ihracat miktarı 2007 yılında 14 milyar ABD Doları iken 2012 yılında 42 milyar ABD Doları ve 2013 yılında 35 milyar ABD Doları seviyelerine ulaşmıştır. Toplam ihracat miktarları içerisinde Orta Doğu ülkelerine olan ihracatların payı dikkate alındığında, bu oranın 2012 yılında tüm ihracatın %27,8'i olarak gerçekleşmek suretiyle 2007 yılının neredeyse iki katına ulaşmış bulunduğu, devamında 2013 yılında %23,4 olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2007 yılında ihracat yapılan ilk 20 ülke sıralamasında altı adet Orta Doğu ülkesi bulunmakta iken, 2013 yılında bu sayının sekiz olduğu da görülmektedir. Bu ülkelerin sıralamalarına gelindiğinde, kriz döneminde Orta Doğu ülkelerinin toplam ihracat içerisindeki paylarının artma eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle, bu artış içerisinde en büyük pay Irak'a aittir. Irak'a yapılan toplam ihracat miktarı 2007 yılında 2,8 milyar ABD Doları seviyesinden 2013 yılında 12 milyar ABD Doları seviyesine ulaşmıştır (TÜİK, 2014), bu da 7 yılda neredeyse dört kat artış anlamına gelmektedir.

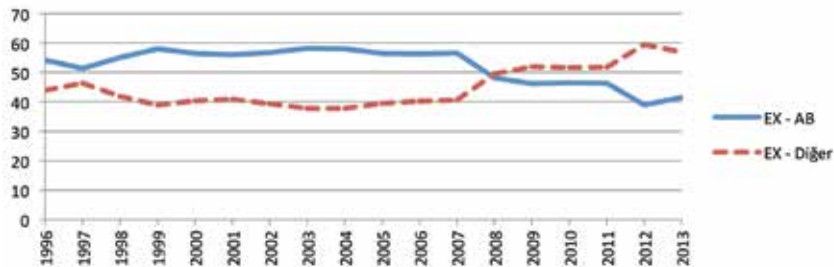
Şekil 3: Ülke gruplarının toplam ihracat içerisindeki payları (%)

Kaynak: TÜİK (2014)

Türkiye ihracatının kriz dönemindeki bir başka yeni pazarı da Afrika ülkeleri olmuştur. Afrika ülkelerine olan ihracat miktarı 2007 yılında 6 milyar ABD Doları iken 2013 yılında 14,1 milyar ABD Doları seviyesine çıkmış olup bu da iki kattan fazla bir artışa karşılık gelmektedir. Afrika ülkelerine olan ihracatın toplam ihracat içerisindeki payına bakıldığında, 2007 yılında %5,6 olan payın 2013 yılında %9,3 olarak gerçekleştiği, dolayısıyla toplamda %3,7'lik bir artışın bulunduğu görülmektedir (TÜİK, 2014). Bunun, kriz sonrası nispeten kısıtlı bir artış olduğu söylenebilecek olsa da, Türkiye'nin pazar kompozisyonunda önemli bir değişiklik anlamına gelmektedir.

Şekil 4: Toplam içerisinde AB ve diğer ülkelere ihracatın payları (%)

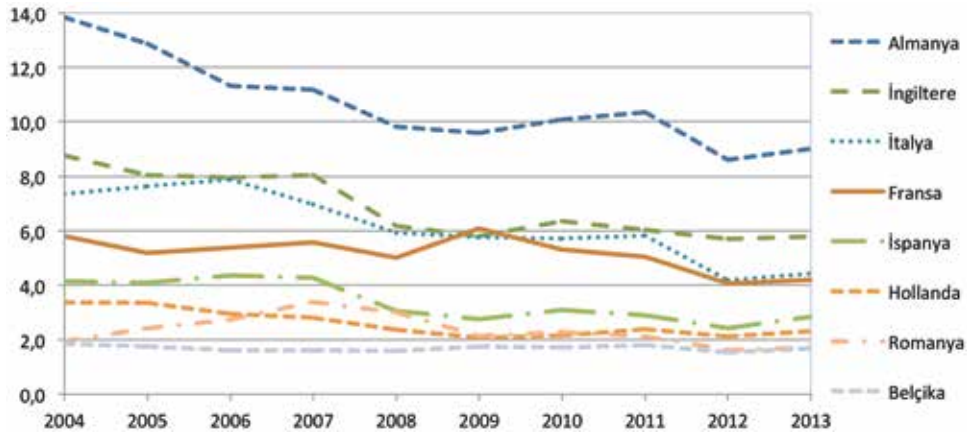

Kaynak: TÜİK (2014)

Avrupa Birliği ülkelerine yönelik ihracatta 2000 - 2005 döneminde hızlı bir artış yaşanmış ve böylece bu ülkelere yönelik ihracat 2005 yılı sonunda 41,5 milyar ABD Doları seviyesine ulaşmış, anılan ihracatın toplam içerisindeki payı da %56,5 olarak gerçekleşmiştir. Her ne kadar ihracatın toplam miktarı 2010 yılı sonunda 113,9 milyar ABD Doları seviyesine ulaşmış olsa da, Şekil 4'te de gösterildiği üzere, Avrupa Birliği ülkelerine olan ihracatın toplam içerisindeki payı da %46,5 seviyesine düşmüş; hatta bu oran 2012 yılı itibariyle %40 seviyesinin altına gerilemiştir.

Avrupa Birliği ülkelerine yönelik ihracat miktarı 2013 yılı sonunda 63 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiş olsa da, bu ülkelere olan ihracatın toplam içerisindeki payı %41,5 olarak gerçekleşmiştir. Ülkeler bazında, Avrupa Birliği ülkelerinin toplam ihracat içerisindeki paylarının kriz döneminde azalma eğilimi göstermekte olduğu Şekil 5'te görülebilmektedir. Türkiye'nin en büyük ihracat pazarı olan Almanya'nın payı 2007 yılında %11,2'den 2013 yılında %9'a; İngiltere'nin payı 2007 yılında %8'den 2013 yılında %5,8'e ve İtalya'nın payı da 2007 yılında %7'den 2013 yılında %4,4'e düşmüştür. Tüm Avrupa Birliği ülkelerinin payları yıldan yıla azalmıştır. Neticede; Bulgaristan, Yunanistan ve Polonya 2007 yılında ihracatta ilk 20 sıralamasında yer alırken 2013 yılında listeye girememişlerdir.

Şekil 5: AB ülkelerinin toplam ihracattan aldıkları paylar (%)

Kaynak: TÜİK (2014)

Sonuç

2008 Krizi döneminde, tüm dünya ülkelerinde talepte daralma olmuş, dolayısıyla Türkiye dış ticaret yapısı, tüm Dünya ülkeleri gibi, 2008 Krizinden önemli ölçüde etkilenmiştir. İşlem hacmindeki ve dolayısıyla da fiyatlardaki düşüşler nedeniyle, krizin başlamasından itibaren ihracat değerleri yıllık bazda yaklaşık %27, ithalat ise yaklaşık %35 oranlarında azalmıştır. Kriz, sonuç olarak, Türkiye'nin ekonomik ve finansal bileşenlerini önemli ölçüde etkilemiş; gayrisafi yurt içi hasıla yaklaşık %14 oranında düşüş göstermiştir. Bu durumun temel nedeni, özellikle başlıca ihracat piyasası olan Avrupa Birliği'ndeki talebin, tüm dünya ülkelerindeki talep daralmasına paralel olarak, azalması ve dolayısıyla ihracatın düşmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk ihracatçıları kriz süresince oluşan talepteki daralmayı telafi etmek için faaliyetlerini öncelikle komşu ülkelere yönlendirmişlerdir. Bu yolla artırılan Asya, Orta Doğu ve Afrika ülkelerine olan ihracat, Avrupa Birli-

ğinde ihraç mallarına olan düşen talebi dengelemiştir. Dolayısıyla, kriz döneminde Türkiye'nin Avrupa Birliği ülkelerine yönelik ihracatı azalırken bu bölgelere olan ihracatında önemli ölçüde artış ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, Avrupa Birliği ülkelerine ihracatın miktarı ve toplam içerisindeki payı dikkate alındığında, her ne kadar Avrupa Birliği dışındaki ülkelere yönelik ihracatların payları artmış olsa da, Avrupa Birliği ülkeleri Türkiye'nin ihracatında en önemli pazar olma önemini devam ettirmektedir.

İhracat ürünlerinde meydana gelmiş bulunan değişim dikkate alındığında; genel ekonomik kategoriler temelinde, 2008 Krizinin esas olarak sermaye malları ihracatını etkilediğini söylemek mümkün bulunmaktadır. Avrupa Birliğinde yaşanan büyük talep azalması nedeniyle ürün bazında en büyük azalmaların otomobil ve diğer taşıt araçlarının ihracatlarında yaşandığı gözlemlenmiştir. Diğer taraftan, 2008 Krizinin ihraç ürünlerinin toplam içindeki dağılımında önemli ölçüde bir değişikliğe neden olmadığı değerlendirilmektedir. Buna dayanak olarak; 2007 yılı ve devamında 9 adet mal grubunun tüm ilk 10 listelerinde yer almış bulunması, her ne kadar bir ya da iki basamak oynamalar olsa da en çok ihracatı yapılan ürünler sıralamasında fazla bir değişimin ortaya çıkmış olmaması görülmektedir. Kriz döneminde dahi otomotiv sektörü sıralamada en üst sıradaki yerini korumuştur. Bu dönemde meydana gelen 'altın' ihracatlarının ise, Kriz ile ilgisinin bulunmadığı değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte, 2008 Global Krizinin Türkiye dış ticaretine etkilerinin ölçülmesinde bir takım zorluklar da bulunduğu değerlendirilmektedir. Krizin yakın zamanlı etkilerinin görüldüğü 2008 yılı sonrasında Türkiye hedef pazarlarını doğrudan etkileyen öncelikle 2010 yılında Arap Baharı adı verilen Tunus'ta başlayan ve bölgesel ülkelere yayılan hareketler; devamında 2013 yılında Mısır'da yaşanan yönetim değişimi ve bunun ülkeler arası ilişkilere etkileri; son olarak da 2015 yılında Rusya ile patlak veren Uçak

Krizi olarak adlandırılan olayların tümünün, 2008 Krizi sonrası sadece bu krizden kaynaklı ekonomik normalleşme çabalarını olumsuz etkilediği değerlendirilmektedir. Bu bakımdan, dönem verilerinin ayrı ayrı ele alınarak 2008 yılından itibaren meydana gelen tüm bu olayların etkilerinin ayrıca incelenmesinde yarar görülmektedir.

Kaynakça:

- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2011), Küresel Krizin AB Üyesi Ülke Ekonomilerine Etkileri ve Gelecek Döneme İlişkin Beklentiler, Ankara, 2011, <http://www.ab.gov.tr/files/EMPB/kuresel_krizin_ab_uyesi_ülke_ekonomilerine_etkileri_ve_gelecek_doneme_iliskin_beklentiler_haziran_2011_.pdf>.
- Dünya Bankası (2014), Data, <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/countries>.
- Gümüş, N. (2010), Avro Bölgesi, krizi aşmaya çalışıyor. Anlayış Dergisi. <<http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?makaleid=2233>>.
- News-Basics (2014), The Financial Crisis. <<http://news-basics.com/2010/financial-crisis/>>.
- Otomotiv Sanayii Derneği (2014), Otomotiv Sanayii Dış Ticaret Raporu. <http://www.osd.org.tr/sites/1/upload/files/2014-12_OSD_Dis_Ticaret_Raporu-48.pdf>.
- Rawdanowicz, Ł. (2010), "The 2008-09 Crisis in Turkey: Performance, Policy Responses and Challenges for Sustaining the Recovery", OECD Economics Department Working Papers, No. 819, OECD Yayınları. <<http://dx.doi.org/10.1787/5km36j7d320s-en>>.
- Shelburne, R. C. (2010), The Global Financial Crisis and Its Impact on Trade: The World and the European Emerging Economies. United Nations Economic Commission for Europe. UNECE Discussion Paper Series. No. 2010.2.
- Tezer, E. (2010), Otomotiv Sanayi, Üretim, İhracat, Pazar Değerlendirmesi. SUBCONTURKEY Yan Sanayi Ürünleri Gazetesi, <<http://www.subconturkey.com/2010/Mart/haber-Otomotiv-Sanayi-Uretim-Ihracat-Pazar-Degerlendirmesi.html>>.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2014), Temel İstatistikler, <<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>>.
- Uygur, E. (2010), The Global Crisis And The Turkish Economy. Türkiye Ekonomi Kurumu. Tartışma Metni 2010/3
- Yalcin, C. & Thomas, M. R. (2011), External Imbalances Amplify the Crisis, Domestic Strengths Limit the Damage. The Great Recession and the developing countries: economic impact and growth prospects. The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, ss: 495 – 543.

Damga Vergisi Kanunu Çerçevesinde Sözleşmelerle İlgili Özel Durumlar

Özet

Damga vergisi, gerçekleştirilen hukuki işlemlerle ilgili olarak düzenlenen ve kanunda kâğıt diye ifade edilen belgeler üzerinden alınan vergidir. Damga vergisine tabi kâğıtlar sözleşmeler, kararlar, mazbatalar, ticari işlemlerde kullanılan kâğıtlar ve makbuzlardır. Söz konusu kâğıtlar içerisinde sözleşmelerin Damga Vergisi Kanunu açısından özel durumları söz konusudur.

Borçlar Hukuku sözleşmeyi ‘iki veya daha çok kimse arasında bir hakkın kurulması, değiştirilmesi veya ortadan kaldırılması amacıyla yapılan anlaşmaya ilişkin belge’ şeklinde tanımlamaktadır. Söz konusu belgenin ise damga vergisine tabi tutulması için herhangi bir hususu ispat veya belli etmek için ibraz edilebilecek nitelikte olması gerekir. Bu bağlamda da sözleşmeler başlangıçta belirlenen, miktar, süre ve taraflar arasında hüküm ifade etmektedir. Fakat günlük yaşamda damga vergisinin ödenmesinde bazen taraf değişikliklerinin, bazen sözleşme miktarının artması veya azalması bazen de sözleşme sürelerinin değişmesi, sözleşmelerin iptali veya cezai şartlar gibi özellik arz eden durumlar ile sıklıkla karşı karşıya kalınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Damga Vergisi, Sözleşmeler, Gümrük İşlemlerinde Damga Vergisi, Nispi ve Maktu Damga Vergisi, İstisnai Kıymet Sözleşmeleri.

JEL Sınıflandırma Kodu: K34

Special Situations About The Contracts Within The Scope of Stamp Tax Law

Abstract

Stamp tax is the tax related with the legal actions and collected for the documents that are defined as paper in law. The papers subjected to stamp tax are the contracts, judgments, protocols, and the papers and receipts used in commercial transactions. Among the mentioned papers, the contracts have a special position from the aspect of stamp law.

The Code of Obligations defines the contract as the “document regarding the agreement made by 2 or more entities in order to establish, alter or terminate a right”. In order for any document to be subjected to stamp tax, it should be able to be submitted for proving or revealing. Within this context, the contracts inure between the determined parties within the scope of determined amount and duration. But, in paying the stamp tax in daily life, many circumstances are seen such as the change of parties, the increases or decreases in amounts specified in contract, the changes of durations, and the termination or penal clauses.

Keywords:

JEL Classification Codes: K34

Giriş

Damga Vergisi, 488 sayılı Kanunla 01.07.1964 tarihinden itibaren Türk Vergi Sisteminde yer almış bir vergidir. Damga vergisi bireylerin kendi aralarında veya kamu kurumlarıyla yaptıkları hukuki işlemler dolayısıyla düzenlenen, bir hususu ispat ve belli etme niteliğini taşıyan kâğıt ya da elektronik belgeler üzerinden alınan mali yükümlülüktür. Dolayısıyla damga vergisi, hukuki işlemlerin dayanağını oluşturan belgeler üzerine tesis edilmiş bir vergidir. Bu yapıyla damga vergisi diğer vergilerden farklı olarak tam anlamıyla karşılıksız olduğu söylenebilir. Çünkü bu vergi bir hukuki işlemin kâğıda dökülmesi suretiyle kazandığı ispat niteliği karşılığında alınmaktadır. Bu haliyle damga vergisinin hukuki bir karşılığı olduğu söylenebilir. Damga Vergisinin bir diğer özeliği de bu vergilemede ödeme gücü kriteri dikkate alınmamıştır. Diğer bir ifadeyle damga vergisinde mükellefiyet ile mali güç arasında herhangi bir bağ kurulmamıştır. Mali gücü göz ardı edilen damga vergisi, doğal olarak, vergilemede adalet ve eşitlik ilkesine aykırı bir durum oluşturmaktadır.

Damga vergisi toplam vergi gelirleri içinde önemli bir yer tutmamasına rağmen (%2 ila %2,5) uygulamada önemli problemleri beraberinde getirmektedir. Gerek vergi konusunun karmaşık olması gerekse bir takım kırtasiyeciliği zorunlu kılması bu verginin etkinliğini azaltmaktadır. Bununla birlikte gerçekleştirilen işlemler ile düzenlenen belgelerin tamlığının kontrolüne katkıda bulunması nedeniyle damga vergisinin dolaylı bir fonksiyonu vardır.

Bu çalışmada öncelikle damga vergisine ilişkin temel açıklamalar yapılacak akabinde damga vergisine konunun önemli bir kısmını teşkil eden sözleşmelerin bu vergi karşısındaki durumu tartışılacaktır.

1. Damga Vergisine Dair Genel Açıklamalar

01.07.1964 tarih ve 488 Sayılı Kanunla düzenlenen Damga Vergisi, Kanuna ekli (1) sayılı tabloda yazılı kağıtlar üzerinden alınmaktadır. Kanunun 1. Mad-

desi' Bu kanuna ekli (1) sayılı tabloda yazılı kağıtlar damga vergisine tabidir' şeklinde ifade edilmektedir. Bu kapsamda damga vergisinin konusu hukuki işlem değil, hukuki işlemin gerçekleştirildiği kağıttır. Damga vergisi Kanunu'nun 1.maddesinin 2.fıkrası, Bu Kanundaki kağıtlar terimini ,” yazılıp imzalamak veya imza yerine geçen bir işaret konmak suretiyle düzenlenen ve herhangi bir hususu ispat veya belli etmek için ibraz edilebilecek olan belgeler ile elektronik imza kullanılmak suretiyle manyetik ortamda ve elektronik veri şeklinde oluşturulan belgeleri” ifadesi ile hüküm altına almıştır. Bu bağlamda bir kağıdın vergiye tabi olması için Damga vergisi Kanunu'na ekli (1) sayılı listede yer alması, vergiden istisna edilmemiş olması, kağıdın imzalanmış olması, belli bir hususu tespit ve ispat edecek nitelikte olması şarttır. Diğer bir ifadeyle, konusuz, hukukun korumadığı, herhangi bir hususu tespit etmeyen, imza edilmemiş, taslak olarak düzenlenmiş fakat geçerliliği bulunmayan kağıtlar damga vergisinin konusuna girmemektedir (Değer,2012: 50).

Kanunda, (1) sayılı tabloda damga vergisine tabi olan kağıtlar 4 grup halinde sayılmıştır. Bunlar 5 başlık halinde açıklanabilir:

- 1. Aktillerle ilgili Kağıtlar:** Bu gruptaki kağıtlar belli bir parayı ihtiva eden ve etmeyen olmak üzere iki başlık halinde açıklanmıştır. Belli parayı ihtiva edenler; sözleşmeler, taahhütnameler, kefaleti teminat, rehin senetleri, fesihnameler. Belli parayı ihtiva etmeyenler ise; tahkim nameler, sulhnameler, turizm işletmeleri ile seyahat acentelerinin aralarında düzenledikleri kontenjan sözleşmeleridir.
- 2. Kararlar ve mazbatalar:** Resmi daire ve kamu tüzel kişiliğini haiz kurumların ihale kararlarını, hakem kararlarını ve milletvekili mazbataları örnek gösterilebilir.
- 3. Ticari işlemlerde kullanılan kağıtlar:** Ticari ve mütevadil senetler (Emtia senetleri, borç senedi,rehin senedi, konşimentolar, deniz ödöncü senedi, ipotekli borç senedi, irad senetleri gibi)

ticari belgeler, menşe ve mahreç şahadetname-leri, resmi dairelere ve bankalara ibraz edilen: bilançolar, işletme hesabı özetleri, gelir tabloları, barnameler, tasdikli manifesto nüshaları, ordino-lar, gümrük idarelerince verile özet beyan formları.

4. Makbuzlar: Maaş, ücret, huzur hakkı, aidat, resmi daireler tarafından mal ve hizmet alımlarına ilişkin ödemeler, ödünç alınan paralar için verilen makbuzlar, icra dairelerince resmi daireler namına kişilere yapılan ödemeler ilgili makbuzlar.

5. Diğer kağıtlar: Beyannamelere ilişkin kağıtlardır (damga vergisi beyannameleri hariç) (Bilici-Üs-tün,2016: 10-17).

Damga Vergisi Kanununun 3.maddesi ise damga vergisinin mükelleflerini tanımlamaktadır. Damga vergisinin mükellefi kağıtları imza edenlerdir. Resmi dairelerle kişiler arasındaki işlemlere ait kağıtların damga vergisini kişiler ödemektedir. Yabancı memleketlerle Türkiye'deki yabancı elçilik ve konsolosluklarda düzenlenen kağıtların vergisini ise, Türkiye'de bu kağıtları resmi dairelere ibraz eden üzerlerinde devir veya ciro işlemleri yapanlar veya herhangi bir suretle hükümlerinden faydalananlar ödemektedirler.

Damga vergisinde mükellefiyet ise düzenlenen kağıtlarda tek imza ve birden fazla imza olması açısından değişmektedir. Eğer düzenlenen kağıt, sadece bir kişi tarafından imzalanmakta ise (borç senedi, taahhütname, mektuplar gibi) imza eden şahsın kağıdın hükmünden istifade edip etmemesine bakılmaksızın mükellef olacaktır. Başka bir ifadeyle, vergiyi kağıdı imzalayan kişi ödeyecektir. Ancak sadece resmi daireler ve vergiden muaf kuruluşlar tarafından imzalanıp kişilere verilen kağıtların vergisinden kişiler sorumlu olacaktır. Düzenlenen kağıtta imza sayısı birden fazla ise, bu durum alınacak vergi miktarının artması sonucunu doğurmaz. (Değer, 2012: 142-144). Bunlara en önemli örnek sözleşmelerdir. Sözleşmelerin mutlaka iki tarafı vardır. Birden fazla kişinin imzalanmış sözleşmelerde mükellefiyet

tüm imza sahiplerine ait olur. İmza sahiplerinin tamamı, verginin tümünün ödenmesinden müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar (Şentürk, 2014: 18).

Damga Vergisi açısından vergiyi doğuran olay kağıdın düzenlenmiş olmasıdır. Düzenlemek, hukuki işlemin kağıda aktarılması, yazılması anlamına gelir. Düzenlemek suretiyle kağıt ilgili olduğu hukuki işlem ile ilgili bir hususu ispat ve belli etme ve bu husus açısından hüküm ifade etme niteliğini kazanır. Böylece de vergi borcu doğar. Damga Vergisine tabi bir kağıdın vergilendirilebilmesi için ayrıca kural olarak kağıdın Türkiye'de düzenlenmiş olması gerekmektedir. Ancak yabancı ülkeler ile Türkiye'deki yabancı elçilik ve konsolosluklarda düzenlenmiş kağıtlar da, bunlar Türkiye'de resmi dairelere ibraz edildiği, üzerine devir veya ciro işlemleri yürütüldüğü veya herhangi bir suretle hükümlerinden faydalandığı taktirde vergiye tabi tutulabilmektedir (Erkan, 2015: 189-190).

Damga Vergisi Kanunu'nda vergiyi doğuran olay açısından özellik arz eden bazı durumlar mevcuttur. Damga Vergisi Kanunu uygulamasında aynı hüküm ve kuvveti haiz olmak üzere birden fazla düzenlenmiş ve taraflarınca ayrıca imzalanmış olan kağıtların her biri nüshadır. Nüshaların damga vergisi karşısındaki durumları, 6728 sayılı kanununun 23. maddesiyle yapılan ve 09.08.2016 tarihinde yürürlüğe giren düzenlemeyle maktu ve nispi vergiye tabi olanlar için farklılaştırılmıştır. Buna göre (DVK, m.5);

- Bir nüshadan fazla olarak düzenlenen kağıtlardan, maktu vergiye tabi olanların her bir nüshası ayrı ayrı aynı miktarda vergiye tabi tutulur. Yani, her bir nüshanın düzenlenmesiyle ayrı verginin doğduğu kabul edilir ve vergilendirme asıl kağıdın tabi olduğu vergiye tabi tutulur.
- Bir nüshadan fazla olarak düzenlenen kağıtlardan, nispi vergiye tabi olanların ise sadece bir nüshası damga vergisine tabidir. Yani, her bir nüshanın düzenlenmesiyle ayrı verginin doğduğu kabul edilmez, vergiyi doğuran olayın sadece asıl kağıdın düzenlenmesiyle gerçekleştiği kabul edilir.

Suret ise, aslında bulunan ibarelerin aynısını taşıyan, fakat aslında bulunan imzaları taşımayıp aslına uygun olduğuna ilişkin onaylayanın imzasını veya kaşesini ihtiva eden kâğıtları ifade etmektedir. Damga vergisine tabi kâğıtlar bakımından düzenlenecek çıkarılacak suret sayısına ilişkin Damga Vergisi Kanununda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Fakat suretler resmi dairelere ibraz edilmediği sürece vergiyi tabi değildir.

Bir tek kâğıtta birbirinden bağımsız birden fazla akit veya işlemler (örneğin aynı kâğıtta hem kira hem taşıma sözleşmesine yer verilmesi) bulunabilir. Bu takdirde vergiyi doğuran olayın her iki akit veya işlem açısından meydana geldiği kabul edilir ve her bir işlem için ayrı ayrı vergilendirilir. Ayrıca, bir tek kâğıtta toplanan birden fazla olan akit ve işlemler birbirlerine bağlı ve bir asıldan doğması akit ve işlemlerin kâğıdın düzenlenmesi anında yapılması durumunda vergi, en yüksek vergiyi gerektiren akit veya işlem üzerinden alınır. Şu kadar ki; bir kâğıt üzerinde birden fazla adi kefalet ve garanti taahhüdü bulunması hâlinde, ayrı ayrı olmak üzere bunlardan yalnızca birinden damga vergisi alınır. Düzenlenen bir kâğıttaki akit veya işleme sonradan üçüncü şahısların katılması halinde üçüncü şahıslara ait akit ve işlemler ayrıca vergilendirilecektir (DVK, m. 6). Son durumda ise, düzenlenen kâğıtlar üzerinde birden fazla imza bulunması halinde vergiyi doğuran olay tek olduğundan, damga vergisi bir defa alınır. İmza adedine göre vergi alınmamaktadır (Şenyüz-Yüce-Gerçek, 2015:331-332).

Damga vergisi Kanununun 10.maddesine göre 'Damga Vergisi, nispi veya maktu olarak alınır.' hükmü ile verginin nasıl ve hangi oranlar üzerinden ödendiği düzenlenmektedir. Damga vergisinin ne kadar ödeneceği ise öncelikle kâğıdın niteliğine daha sonra da (1) sayılı tabloya bakılarak bulunur. Nispi vergide matraha kanunda yazılı oranın uygulanması ile ödenecek vergi bulunur. Oranlar binde 1,89 ile binde 9,48 arasında değişmektedir. Maktu vergi ise, önceden ödenecek sabit miktarı ifade etmektedir. Örneğin Gelir vergisi beyannamesi için

47,80 TL, Kurumlar vergisi beyannamesi için 63,80 vb.

Damga Vergisi Kanunu'nun 15. Maddesinde hüküm altına alındığı şekli ile verginin ödenmesi makbuz karşılığında, istihkaktan kesinti ile, basılı damga vergisinin konulması şeklinde ödenmektedir.

2. Sözleşmelerde Damga Vergisine İlişkin Durumlar

2.1. Sözleşmelerde Vergiyi Doğuran Olay

'Sözleşme' kavramı çeşitli sözlüklerde iki ya da daha fazla kişi arasında yapılan ve koşullarına uyulması yasayla desteklenmiş olan antlaşma şeklinde tanımlanmaktadır. Sözleşmeler tarafların birbirine uygun irade açıklamalarıyla yapılır, hukuki işlem niteliğindedir ve belirli biçimde yapılması yasalarda öngörülmüştür (Erkan, 2015: 186).

Sözleşme, en az iki kişinin aynı hukuki sonucu doğurmaya yönelik olarak karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarıdır. Bir kişinin bir irade beyanını açıklarken çok değişik yollardan yararlanması mümkündür. Ancak özellikle sözleşmeler söz konusu olduğunda pek çok hukuk sisteminde şekil kavramı genellikle üç türe özgülenmektedir: Sözlü şekil, yazılı şekil ve resmi şekil. Sözlü şekil, irade beyanlarının sözle ifade edilmesi anlamını taşıırken, yazılı şekil bu beyanların yazıya dökülmek yoluyla açıklanması, resmi şekil ise çoğu kez bir resmi makamın huzurunda veya onun katılımıyla oluşturulması anlamına gelmektedir.

Türk Borçlar Kanunu sözleşmelerin kurulmasını, sözleşmelerin şeklini, yer alması gereken unsurlarını düzenlenmektedir. Borçlar Hukuku sözleşmeyi 'iki veya daha çok kimse arasında bir hakkın kurulması, değiştirilmesi veya ortadan kaldırılması amacıyla yapılan anlaşmaya ilişkin belge' şeklinde tanımlamaktadır. Söz konusu belgenin ise damga vergisine tabi tutulması için herhangi bir hususu ispat veya belli etmek için ibraz edilebilecek nitelikte olması şarttır. Aksi takdirde bu nitelikleri taşımayan sözleş-

meler vergilendirilmeyeceklerdir (Değer, 2012: 451). Diğer taraftan damga vergisinden söz etmek için sözleşmenin yazılı ya da resmi şekle tabi olması gerekir. Sözlü şekle tabi sözleşmeler damga vergisine tabi değildir.

Blindiği üzere damga vergisinin doğabilmesi için düzenlenmiş bir kâğıdın varlığı şarttır. İhtiva ettiği hukuki ilişkiye bağlı olarak düzenlenme serbestisi bulunan bir kâğıt düzenlenmediğinde, düzenlenmiş bir kâğıt var olmadığından vergi de söz konusu olmayacaktır. Damga vergisinde vergiyi doğuran olay işlemin varlığı değil, işleme ilişkin kâğıdın düzenlenmesidir. Düzenlenme serbestisi bulunan kâğıdın düzenlenmemesi taraflar arasında ileride ortaya çıkabilecek muhtemel bir uyuşmazlıkla ilgili belgeye dayalı ispat hakkından vazgeçilmesi demektir. Damga vergisi için bir işlemin varlığı, bu işlemin Damga Vergisi Kanunu'nda belirlenen kapsamda işlemlerden olması, anılan işlem için belge düzenlenmiş olması, kanunda gerekli görülmesi halinde belgede parasal tutarın yer alması ve belgenin imzalanması gerekir. Bu unsurlardan biri ya da birkaçı yoksa damga vergisinden bahsedilemez (Şenyüz, Yüce, Gerçek, 2016: 329).

Ticari ilişkilerin vazgeçilmez unsurlarından olan sözleşmeler, 488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu'nun 1.maddesinde yer alan ekli (1) sayılı tabloda yer alan kâğıtlar arasında vergileme açısından özel mahiyete sahiptir. Çünkü iş hayatında ekonomik birimler sözleşme hazırlanıp imzalanırken hiç damga vergisi ödememek veya daha az damga vergisi ödemek için sözleşmede belli paraya yer vermeme, nüsha sayısını az tutmak gibi yollara başvurabilmektedirler (İnce, 2015: 85).

Sözleşmeler genelde hazırlanırken süresi belli süre çerçevesinde uygulanmak için hazırlanmaktadır. Fakat sözleşmeler imzalanıp damga vergisi ödenildikten sonra belirli tarihte sonlandırılacağı gibi tarafların iradeleriyle veya irade beyanı olmaksızın uzayabilmekte, tarafların sayıları değişebilmektedir. Diğer bir ifadeyle damga vergisi ödendikten sonra;

- Sözleşmenin Miktarında,
- Sözleşmenin Taraflarında,
- Sözleşmenin Süresinde,

değişiklikler söz konusu olabilmektedir (Şentürk, 2014: 18).

Söz edilen durumlarda da damga vergisinin duruma ilişkin hususlar özellik göstermektedir. Öte taraftan bir diğer özellikli durum ise sözleşmelerin iptalinde damga vergisinin uygulamasının ne şekilde olacağıdır.

2.2. Sözleşmenin Miktarında Değişiklik Durumunda Damga Vergisi

Bir sözleşmede sözleşmenin konusu, sözleşmenin tarafları ve sözleşmenin miktarı olmak üzere üç unsur bulunmaktadır. Sözleşmede yer alan unsurlardan bedelde bir değişiklik gerçekleştiğinde, diğer bir ifadeyle belli parayı içeren sözleşmelerdeki para miktarının değiştirilmesinin damga vergisine etkisi, bedelde değişiklik bedelin artması veya azalması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Sözleşme tutarı artarsa, artan miktar aynı nispette vergiye tabi tutulmaktadır. Söz konusu durum Damga Vergisi Kanunu'nun 14.maddesinde 'Belli parayı ihtiva eden mukavelenamelerin değiştirilmesi halinde artan miktar aynı nispette vergiye tabidir.' Örneğin bir ihale yapıldıktan sonra ihale şartlarında yapılan değişiklik dolayısıyla sözleşmede yapılan değişiklik ile fiyat artışı yapılmış ise, artan bedel aynı miktarda vergiye tabi olacaktır. Sözleşmedeki matrah artışı dikkate alınacaktır (Değer, 2012: 451). Ancak 6728 sayılı Kanunun 25 inci maddesiyle yapılan değişiklik sonucu 09.08.2016 itibaren, azami tutardan vergi alınan sözleşmelerde, sözleşmenin diğer hükümlerinde değişiklik olmaksızın sadece bedelin artırılmasına ilişkin değişiklik yapılması halinde, artan bedele ilişkin olarak damga vergisi alınmayacaktır.

Damga Vergisi Kanunu'nda sözleşme bedeli artırımını konusunda açık hüküm olmasına karşılık sözleş-

mede yer alan tutarın indirimi konusunda yapılacak işleme ilişkin hüküm bulunmamaktadır. Mantıksal olarak azalan ölçüde vergi idaresinin iade yapması gerekeceği düşünülebilir. Ancak idare olaya böyle bakmamaktadır (Bilici-Üstün, 2016: 37). Vergi Usul Kanunu'nun 3. Maddesinde, vergi kanunlarının lafzı ve ruhu ile hüküm ifade edeceği belirtilmiştir. Damga Vergisi Kanunu'nun 14. Maddesi'nin lafzından da anlaşılacağı üzere kanun, sözleşmedeki parasal tutarların değişmesi halinde sadece artan tutarlar için vergi hesaplanmasını öngörmüştür. Sözleşmedeki tutarların azalması durumunda ise; kanun maddesinin mefhum-u muhalifinden, her hangi bir vergi hesaplanmayacaktır. Bir örnek üzerinden konuyu ele alacak olursak. X ile Y arasında düzenlenen ve imzalanan bir sözleşmede damga vergisi matrahı 100.000,00 TL'dir. Damga vergisinin mükellefi bu matrah üzerinden damga vergisini beyan edecektir. Taraflar arası yapılan değişiklik protokolü ile sözleşmedeki parasal tutar 120.000,00 TL olursa, Damga Vergisi Kanunu'nun 14. maddesi uyarınca sadece 20.000,00 TL üzerinden damga vergisi hesaplanacaktır. Ancak yapılan değişiklik protokolü ile sözleşme 80.000 TL olarak değiştirilir ise yapılan açıklamalar uyarınca damga vergisi hesaplanmayacaktır (Akyürek, 2015: 24). Nitekim konuya ilişkin Gelir İdaresi Başkanlığı'na verilen bir özalgede "Sözleşme yerine geçecek veya sözleşmenin yerini alacak mektup ya da şerhlerle, sözleşmenin hükümlerinin yenilenmesine, uzatılmasına, değiştirilmesine devrine veya bozulmasına ilişkin mektup ve şerh veya yeni sözleşme düzenlenmesi durumunda düzenlenen bu sözleşmenin 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu'nun ikinci maddesine göre damga vergisine tabi tutulacağı tabiidir. Buna göre, mevcut sözleşme hükümlerine göre imzalanacak yeni protokolle sadece sözleşme miktarında artırım yapılması halinde,artan miktar üzerinden (1) sayılı tablonun I/A-1 fıkrasında belirtilen oranda damga vergisinin hesaplanması, sözleşmede yer alan tutarın eksilmesi halinde ise damga vergisi hesaplanmaması gerekmektedir" (GİB, B.07,1. GİB.04.99.16.02/2-Muk-487, 08.05.2009 – 15418) denilmektedir.

Diğer taraftan uygulamada sözleşmeler imzalandıktan sonra, sözleşmedeki değişiklik yapan, bazı maddelerini tadil eden, yeni maddeler ekleyen ve zaman zaman değişen ekonomik koşullar çerçevesinde ilk anlaşılan tutarı yeniden belirleyen ilave protokollerin düzenlenmesi de gündeme gelebilmektedir (Değer, 2012: 453). Damga Vergisi Kanununun 2. maddesinde vergiye tabi kağıtlar mahiyetinde bulunan veya onların yerini alan mektup ve şerhlerle, bu kağıtların hükümlerinin yenilenmesine, uzatılmasına, değiştirilmesine devrine veya bozulmasına ilişkin mektup ve şerhlerin de damga vergisine tabi olacağı açıklanmıştır. Bu bağlamda Damga vergisine tabi sözleşmelerin ek sözleşmeler ile iptal edilmesi veya sözleşmelerdeki parasal tutarların sözleşmeden çıkarılması durumunda; taraflar için hüküm ifade eden ilk sözleşmenin imzalandığı an itibarıyla damga vergisinde vergiyi doğuran olay gerçekleşeceğinden, damga vergisi doğacaktır. Yani ek sözleşmeler ile ana sözleşmenin iptal edilmesinin damga vergisi matrahına etkisi olmayacaktır (Akyürek, 2015: 27). İdarenin görüşü de bu yöndedir. Düzenlenen kira sözleşmesi ile ilgili olarak kira indiriminin yapıldığı ve yapılan kira indirimi için sözleşmeye ek olarak bir protokolün düzenlendiği belirtilerek yapılan bu protokolün Damga Vergisine tabi olup olmadığı konusunda Gelir İdaresi Başkanlığı'ndan istenen görüşe istinaden Başkanlığın verdiği Özalgede:

"...Dilekçeniz eki arasında düzenlenen ek protokolün incelenmesinden, yapılan kira sözleşmesi yerine geçecek veya sözleşmenin yerini alacak mektup ya da şerhlerle, sözleşmenin hükümlerinin yenilenmesi, uzatılması, değiştirilmesi devri veya bozulmasına ilişkin mektup ve şerh veya yeni bir sözleşme olmadığı ve mevcut sözleşmenin sadece kira bedelini içerdiği anlaşılmaktadır.

Buna göre, mevcut sözleşme hükümlerine göre yapılan kira indirimi ile ilgili olarak arasında düzenlenecek ek protokolün damga vergisine tabi tutulmaması gerekmektedir." (GİB, B.07,1. GİB.04.99.16.02/2-Muk-488- 11.05.2009- 15513).

denilmektedir.

2.3. Sözleşmenin Taraflarında Değişiklik Olması Durumunda Damga Vergisi

Sözleşmeler imzalandıktan sonra bir takım değişikliklere uğrayabilmektedirler. Bu değişikliklerden biri de sözleşmelerin devridir. Sözleşmenin devrinde, sözleşmenin taraflarından birinin bu taraf sıfatını üçüncü bir kişiye anlaşılarak devretmesi söz konusudur. Bu şekilde sözleşmedeki bir tarafın yerine başka bir kişinin geçip bu taraf sıfatına onun sahip olması (sözleşmenin devri) bir anlaşmaya dayanmaktadır. Bir anlaşmaya dayalı olarak gerçekleşen sözleşmenin devrinde hem bir tasarruf işlemi, hem de bir tahhüt işlemi söz konusudur (Bahadır, 2013: 4).

Sözleşmenin devri, kâğıdın taraflarından birisinin değişmesidir. Sözleşmenin devri, ya da başka bir ifade ile sözleşmenin taraflarında gerçekleşen değişiklikler sonucu daha önceden alınan damga vergisi tutarının dörtte biri alınacaktır. Bu husus Damga Vergisi Kanunu'nun 14..maddesinde 'Belli parayı ihtiva eden mukavelenamelerin değiştirilmesi halinde artan miktar aynı nispette vergiye tabidir. Bunların devri halinde aslından alınan verginin dörtte biri alınır' şeklinde ifade edilmektedir.

Kâğıtta imzası bulunan taraflardan bir veya bir kaçının kısmen veya tamamen devretmek amacıyla mektup veya şerh düzenlenmesi vergiye tabi olacaktır. Örneğin, bir sermaye şirketi ortağının ortaklık hissesini devretmesi nedeniyle düzenlenen kâğıt, mektup veya şerhler damga vergisine tabi tutulmaktadır. Ancak Danıştay aksi görüştedir. 7.Daire 29.01.2001 tarih ve E.2000/156 sayılı Kararında, hisse devirlerine ilişkin olarak düzenlenen devir sözleşmelerinin damga vergisine tabi tutulmayacağını belirtmiştir. Diğer taraftan 4684 sayılı Kanun'un 22/c maddesiyle Damga Vergisi Kanun' na ekli (2) sayılı tablonun 'IV-Ticari ve Medeni İşlerle İlgili Kağıtlar' başlıklı bölümüne eklenen 17.fıkrasında 'KVK' na göre yapılan birleşme, devir ve bölünmeler nedeniyle düzenlenen kağıtların damga vergisinden istisna edileceği' hükme bağlanmıştır (Değer, 2012: 138-139).

Sözleşmelerin devri ile ilgili olarak dörtte bir oranında vergi alınmasına ilişkin en belirgin örneklerden birisi ise borcun devredilmesine ilişkin yapılan sözleşmelerdir. Borcun nakli sözleşmelerinde, borçlu borcunu bir başkasına devrettiği zaman söz konusu devir işleminin alacaklı tarafından kabul görmesi gerekir. Borcun nakli ile ilgili sözleşmenin alacaklı tarafından da kabulü, sözleşmenin alacaklı tarafından da imzalanması ile tamamlanmış olur. Alacaklı tarafından da imzalanmasından sonra, meydana gelmiş sözleşme bir devir sözleşmesidir. Ve bu devir sözleşmesi, evvelki sözleşmede alınan damga vergisinin dörtte biri oranında damga vergisine tabidir (Akyürek, 2015:18-19).

Asıl işlemin taraflarından başka bir şahsın akit ve işlemi önceki işleme eklenirse bu şahsın eklenen akit ve işlemi de ayrıca vergilendirilecektir (DVK m.3) Örneğin A ile B arasında imzalanan mevcut kredi sözleşmesine ek olarak daha sonraki tarihte kefalet ilişkisi kurulmuş ve C şahsı A'ya kefil olmuştur. Son işlem kefalet tutarı üzerinden ayrıca damga vergisine tabi olacaktır (Bilici-Üstün, 2016: 36-37).

2.4. Sözleşmenin Süresinin Uzatılması Durumunda Damga Vergisi

Türk Borçlar Kanunu'nun 347. maddesinde "belirli süreli sözleşmenin süresinin bitiminden 15 gün önce bildirimde bulunmaması halinde, sözleşmenin aynı koşullarla 1 yıl için uzatılmış sayılacağı" amir hükmü gereği süreli yapılan sözleşmelerin süresinin bitiminden 15 gün önce bildirimde bulunmaması halinde kendiliğinden uzayacağını düzenlenmiştir. Bu durumda sözleşmeler üzerinde damga vergisinin alınıp alınmayacağı hususu tartışmaya konu olmaktadır.

Damga Vergisi Kanunu' nun 2. maddesinde "Vergiye tabi kağıtlar mahiyetinde bulunan veya onların yerini alan mektup ve şerhlerle, bu kağıtların hükümlerinin yenilenmesine, uzatılmasına, değiştirilmesine, devrine veya bozulmasına ilişkin mektup ve şerhler de Damga Vergisine tabidir." hükmü yer almaktadır. Söz konusu maddede üzerinde durulması gereken

husus kâğıtlar üzerindeki değişikliklerin yapılaş şeklidir. Anılan hüküm değerlendirildiğinde, sözleşme süresinin uzatılması durumunda, sözleşme tutarının tamamı üzerinden mi, yoksa sürenin uzaması nedeniyle sözleşme tutarında (sözleşmede yer alan belli parad) meydana gelen artış üzerinden mi damga vergisi alınması gerektiği sorusu gündeme gelmektedir. Sözleşmelerde yapılan süre değişimlerinin, sözleşmenin diğer hususlarını etkilememesi ve asıl sözleşmede yer alan belli para miktarında bir artış yaratmaması durumlarında, bir diğer ifadeyle süre değişimlerinin asli bir unsur olmadığı durumda, süre uzatımına ilişkin olarak düzenlenen sözleşmeler damga vergisine tabi değildir. Ancak, sözleşmelerde yapılacak süre değişimlerinin, sözleşmenin diğer hususlarında bir değişiklik içermesi ve asıl sözleşmedeki belli para miktarında artış yapması halinde, bir diğer ifadeyle sürenin asli bir unsur olduğu sözleşmelerde, artan miktar aynı nispette damga vergisine tabi olacaktır. Ayrıca sözleşmenin, sözleşmede yer alan bir hükme dayanarak kendiliğinden uzaması durumunda, damga vergisinin hesaplanmasına gerek bulunmamaktadır. Zira, böyle bir durumda yeni bir sözleşme yahut sözleşme yerine geçecek bir kâğıt düzenlenmediği gibi, mevcut sözleşme üzerine süre uzatımı yönünde bir şerh de düşülmektedir. Dolayısıyla, damga vergisinin konusuna giren bir işlem bulunmamaktadır (<http://www.vergi-almi.net/>). İdarenin görüşü de bu yöndedir. Balıkesir Vergi Daire Başkanlığınca verilen özelgede “..Diğer taraftan, taraflar arasında düzenlenen mevcut sözleşmeye şerh koymak veya yeni bir sözleşme veya bu mahiyette bir kâğıt düzenlemek suretiyle söz konusu sözleşmede herhangi bir değişiklik yapılmaksızın sözleşme süresinin kendiliğinden uzaması durumunda, sözleşme süresinin bitimini izleyen yıllar için ayrıca damga vergisi aranılmayacaktır” (Sayı: B.07.1.GİB.4.10.15.01-2010-DVK/478-135, Tarih: 08.12.2011) denilmektedir. Yine Bartın Defterdarlığınca verilen bir Özelgede “...Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde mali müşavirliğini yaptığınız müşterilerinizle düzenlediğiniz hizmet sözleşmelerinin süresi, içeriği ve geçerlilik şartları

gibi hususlar 3568 Sayılı Kanun uygulaması ile ilgili olup, bu hususlardan biri olarak Damga Vergisi Kanunu yönünden, söz konusu sözleşmelerin süresinin, bu sözleşmelere şerh konulması veya yeni bir sözleşme veyahut bu mahiyette bir kâğıt düzenlenmesi şeklinde herhangi bir değişiklik yapılmaksızın kendiliğinden uzaması durumunda, sözleşme süresinin bitimini izleyen yıllar için ayrıca damga vergisi aranılmaması gerekmektedir.” (Sayı: B.07.4.DEF.0.74.10.00-040-DA-1, T: 26.01.2012) denilerek her yıl kendiliğinden uzayan sözleşmelere ilişkin damga vergisi aranmaması gerektiğini açıkça belirtmiştir.

Damga Vergisi Kanunu’nun 14.maddesinde vergiye tabi kâğıtlar mahiyetinde bulunan kâğıtların hükümlerinin yine bu kâğıtların yerini alan mektup ve şerhlerle değiştirilmesi halinde yapılan değişikliklerin de damga vergisine tabi olacağı hüküm altına alınmıştır. Bunun nedeni ise, bu şekilde yapılan değişiklikler sonucunda yeni bir kâğıt düzenlenerek ana sözleşmenin süresinin uzatılabilmesi olanağının olmasıdır. Aynı şekilde 488 Sayılı Kanunun 14’üncü maddesine ‘Mukavelenamelerin müddetinin uzatılması halinde aynı miktar veya nispette vergi alınır.’ hükmü yer almaktadır. Söz konusu maddeye eklenen bu fıkra ile kanun koyucu, vergiyi doğuran olay açısından yeniden bir sözleşme düzenlenmesi ile hâlihazırda mevcut olan bir sözleşmenin süresinin uzatılmasının bir farklılık doğurmayacağı görüşünü benimsemiştir. İlgili fıkradan açıkça anlaşılacağı üzere, süre ile ilgili olarak sözleşmenin müddetinin kendiliğinden uzaması değil de, 2’nci maddede belirtilen bir mektup ya da şerh vasıtası ile uzatılması manası çıkmaktadır. Damga vergisinde mükelleflerin kişiler (gerçek veya tüzel) olacağı düşünülürse, sözleşmenin kendiliğinden uzaması durumunda merkezde sözleşme hükümleri vardır. Sürenin uzatılması durumunda ise edilgen bir durum olduğu için merkezde mükellef yani taraflar vardır. Aynı şekilde, damga vergisi yönünden sözleşmeyi uzatan hüküm kâğıtta mevcuttur ve taraflar pasif, sözleşme hükümleri ise aktif durumdadır. Sözleşme süresinin uzatılmasında ise tarafların aktif bir katılımı söz ko-

nusudur (<http://www.vergisorumlari.com.tr/makale/kendiliginden-uzayan-sozlesmelerin-damga-vergisi-karsisindaki-durumu/3148>).

Bu bağlamda kâğıdın hükümlerinin uzatılması hali, herhangi bir hususu ispat veya belli edebilecek nitelikteki bir kâğıtta değişiklik yapılmaksızın sürenin uzatılması aynı miktar veya nispette damga verisine tabidir. Yenilemeden farkı, kâğıtta mevcut bulunan sürenin korunmasıdır. Diğer taraftan sözleşme metninde yer alan ve süre bitiminde kendiliğinden uzaması sonucunu doğuran hükümler ise vergilendirilmez (Değer, 2012: 137).

Bazen kişiler arasında düzenlenen sözleşmelerde yer alan sürenin dolması sonucunda tarafların itiraz etmemesi halinde, sürenin kendiliğinden uzayacağına dair hükümler de yer almaktadır. Kira mukavelelerinde bu hükme sıkça rastlanılmaktadır. Bu durumda süreli olarak düzenlenen ve süre dolması dolayısıyla aynı şartlarda mevcut kâğıdın süresi uzamakta ve hükmünden tekrar yararlanılmakta ise de herhangi bir kağıt düzenlenmediği için bu işlemin Damga vergisine tabi tutulmaması gerekmektedir (Değer, 2012: 462).

Sözleşme konusu işin mücbir sebepler, tarafların kusuru ya da bunlar dışında herhangi bir sebeple süresinde bitirilmemesinden dolayı ek süre verilmesi durumunda, sözleşmenin diğer hususlarında bir değişiklik içermemesi ve belli para miktarında artış olmaması kaydıyla süre uzatılmasına dair düzenlenen kağıtların damga vergisine tabi tutulmaması gerekir (Arslan, 2016: 152).

2.5. Sözleşmelerin İptali ve Cezai Şartlarda Damga Vergisi

Vergi Usul Kanunu'nun 19. maddesinde, vergi doğuran olay; vergi alacağının vergi kanunlarının vergiyi bağladıkları olayın vukuu veya hukuki durumun tekemmülü ile doğacağı hükme bağlanmıştır. Damga vergisi Kanunu'nun 1. maddesinde de Kanun'a ekli (1) Sayılı Tabloda yazılı kâğıtlar damga vergisine

tabi olduğu belirtilmektedir. Bu hükümleri birlikte ele aldığımızda damga vergisinde belgelerin düzenlenmesi yani işlemlerin kâğıda dökülmesi ile bu kâğıda imza veya imza yerine geçecek bir işaretin konulması ile vergiyi doğuran olay da gerçekleşmiş olur. Ancak bir kâğıdın damga vergisine konu edilebilmesi için Kanuna ekli 1 sayılı listede yer alması gerekli olmakla birlikte yeterli değildir. Aynı zamanda bu kağıtlar yazılıp imzalanmak suretiyle herhangi bir hususu ispat ve belli etmek üzere ibraz edilebilecek hale gelmesi gerekir.

Bu durumda, damga vergisinde vergiyi doğuran olay kağıtların düzenlenerek hukuken tekemmül etmiş olması ve imzalanmak suretiyle hukuken tekemmül eden ve verginin konusuna giren bir kâğıdın hükmünden, istifade edilmemiş olması veya kısmen istifade edilmiş olması, o kâğıdın bir hususu ispat ve belli edebilecek belge olma vasfını ortadan kaldırmayacağı gibi kağıt tekemmül ettikten sonra, kâğıda konu muamelelerin feshedilmiş olması vergilendirmeyi etkilemeyecektir.

Diğer bir ifadeyle yukarıda belirtilen hükümlerin incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, damga vergisinde vergiyi doğuran olay kağıtların düzenlenerek hukuken tekemmül etmesi olup, kağıt hükümlerinin uygulanıp uygulanmaması, kısmen uygulanması, hükmünden yararlanılmaması veya kısmen yararlanılması vergileme açısından bir önem arz etmemektedir. Buna göre, bir kâğıdın damga vergisine tabi tutulabilmesi için kâğıdın herhangi bir hususu ispat veya belli edecek nitelik kazanmış, yani hukuken tekemmül etmiş olması gerekmektedir. İmzalanmak suretiyle hukuken tekemmül eden ve verginin konusuna giren bir kâğıdın hükmünden istifade edilmemiş olması veya kısmen istifade edilmiş olması, o kâğıdın bir hususu ispat ve belli edebilecek belge olma vasfını ortadan kaldırmayacağı gibi kağıt eksiksiz olarak tekemmül ettikten sonra, muamelelerin feshedilmiş olması vergilendirmeyi etkilemeyecektir (Kayseri Vergi Dairesi Başkanlığı, Sayı: :B.07.1.Gİ-B.4.38.15.01-DV-20-294-14, T: 16/03/2011).

Danıştay 7. Dairesi de; “Damga vergisi, sözleşmenin hukuken tekemmül ettiği; yani, taraflarınca imzalandığı tarihte doğar. İlgililerce imzalanan bir belgenin damga vergisine tabi olabilmesi için, ayrıca bir hususu ispat ve belli etmek için ibraz edilebilme niteliğine de sahip bulunması gerekmekte ise de; sözleşmenin bu niteliği kazanabilmesi; kullanılması, ibraz edilmesi veya hükmünden yararlanılması koşuluna bağlı değildir; bu nitelik, sözleşmenin hukuken tekemmül ettiği diğer bir ifadeyle imzalandığı anda, esasen, mevcuttur. Bu bakımdan; taraflarınca imzalandığı tarihte hukuken tekemmül eden sözleşme nedeniyle damga vergisinin doğmasından sonra, sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi nedeniyle, yine sözleşme hükümleri uyarınca söz konusu sözleşmenin feshinin, vergiyi doğuran olayı ortadan kaldırmasına hukuken olanak bulunmadığından, aksi yolda verilen temyizle konu mahkeme kararında hukuki isabet görülmemiştir.” (Dnş 7. D., T: 12.11.2008, E:2006/5427, K:2008/4557) şeklinde karar vermiştir.

Diğer taraftan, sözleşme konusu asıl edimlerin yerine getirilmemesi halinde uygulanacak cezai şart tutarından damga vergisi alınıp alınmayacağı hususu uygulamada önem arz etmektedir. Bilindiği üzere, vergi uygulamasına esas alınacak kâğıtların mahiyetlerinin tayininde, şekli kanunlarda belirtilmiş olanlarda kanunlardaki adlarına, belirtilmemiş olanlarda yazının tazammun ettiği hüküm ve manaya bakılmakta, mahiyeti tayin edilmek istenen kâğıt üzerinde başka bir kâğıda atıf yapılmışsa, atıf yapılan kâğıdın hükümlerine nazaran iktisap ettiği mahiyete göre vergi alınmaktadır. Bu hükümler çerçevesinde, taraflarca imzalanan sözleşmelerde tarafların sözleşme konusu asıl edimlerini yerine getirmediikleri durumlarda oluşacak zararın tazmini için karşı tarafa ödenecek cezai şart tutarlarının sözleşmede yer alması halinde söz konusu tutarların damga vergisine tabi tutulması gerekmektedir. Ancak bir kâğıt üzerinde toplanan bu tür akit ve işlemler birbirine bağlı ve bir akitten doğma olduğu takdirde verginin, en yüksek vergi alınmasını gerektiren akit veya

işlem üzerinden alınması gerekir (GİB, Sayı : B.07.1. GİB.04.99.16.01/2-Muk.285, T: 23.05.2008/15761).

3. Gümrük İşlemlerinde Damga Vergisinin Durumu

Gümrük işlemleri genel itibarıyla, Türkiye Gümrük Bölgesi(TGB)'ne eşya giriş ve çıkışını düzenleyen kurallar çerçevesinde yürütülen işlemler ve bu işlemlerin taraflarının gerçekleştirdiği tüm işlemler şeklinde tanımlanabilir. Gümrük Kanunu bir eşyanın gümrükçe onaylanmış işlem veya kullanıma tabi tutulmasını ise; Eşyanın gümrük rejimine tabi tutulması, eşyanın serbest bölgeye girmesi, eşyanın Türkiye Gümrük Bölgesi dışına yeniden ihracı, eşyanın imhasının ve gümrüğe terk edilmesi şeklinde anlaşılması gerektiğine yer vermektedir (Ercan, 2016; 15-16).

Damga vergisi ise Gümrük Kanunu'nda yer alan eşyaların giriş-çıkışı esnasında düzenlenen kâğıtlar ve işlemler üzerinden ödenmektedir. Söz konusu eşyanın gümrük bölgesi içinde nasıl dolaşacağını belirleyen işlem süreçleri ise gümrük mevzuatında 'gümrük rejimleri' olarak yer almaktadır. Bu işlem süreçlerinde eşya TGB içinde bir noktadan diğer bir noktaya nasıl hareket edeceği, ayniyetini koruyup korumayacağı gibi tüm detaylar gümrük rejimleri çerçevesinde düzenlenmiştir. Gümrük Kanunu'nda 8 adet gümrük rejimi tanımlanmış olup bunlar; Gümrük Antrepo Rejimi, Dâhilde İşleme Rejimi, Gümrük Kontrolü Altında İşleme Rejimi, Geçici İthalat Rejimi, Hariçte İşleme Rejimi ve Transit Rejimi yer almaktadır (Selen, 2016; 32-33).

Gümrük işlemleri, gümrük idareleriyle muhatap kişiler açısından maddi ve şekli nitelikteki çeşitli ödevleri kapsamaktadır. Gümrük mevzuatında kişilerin maddi ödevleri, yükümlü ve gümrük yükümlülüğü temelinde açıklanmıştır. Gümrük denilince akla ilk gelen gümrük vergileri olsa da, gümrük idareleriyle muhatap kişilerin vergi ödemenin ya da teminata bağlamanın yanında, gümrük işlemlerine ilişkin oldukça teknik ve kapsamlı şekli ödevleri de yerine

getirmeleri gerekmektedir. Nitekim 4458 s. Kanununun 4. maddesine göre bu kişiler, hem 4458 s. Kanuna ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılan tüzük, kararname, yönetmelik hükümlerine, hem de diğer kanun, tüzük, kararnamelerde yazılı hükümlere göre yapılacak gözetim ve kontrollere tabi olmak; kanun, tüzük, kararname ve yönetmelik hükümlerinin uymayı zorunlu kıldığı her tür işlemi yerine getirmekle sorumludurlar. Gümrük idareleri de, uluslararası alanında yaşanan ve ülkemizi de etkileyen gelişmelere bağlı olarak değişim ve gelişim gösteren görevleri çerçevesinde, vergi toplamanın yanında, diğer alanlara ilişkin işlemlerin de tam ve zamanında yerine getirilmesini sağlamak durumundadırlar (Üyümez ve Gültekin, 2016; 346).

Gümrük vergisinin hesaplanmasında, ithal edilen eşyanın ya kıymeti veya fiziki miktarı matrah olarak esas alınır. Bazı hallerde de gümrük vergisi maktu olarak tahsil edilir. İthalat Rejimi Kararı ile yayınlanan gümrük vergilerinde büyük ölçüde advalorem vergilendirme söz konusu olmaktadır. Toplu konut fonu tahsilatında genellikle spesifik vergilendirme tercih edilmektedir. Değeri belli tutarı aşmayan veya ticari olmayan eşyada ise, kolaylığı nedeniyle, vergi tek bir oran olarak tahsil edilmektedir (Öner, 2016; 321).

Bu bağlamda Gümrük idaresine sunulan ve gümrüğün konusuna giren belgelerden damga vergisine tabi tutulması gerekenlerin iki ana başlıkta incelenmesi söz konusudur.

Gümrükte Kullanılan ve Damga Vergisine Konu Edilen Kâğıtlar	
Maktu Damga Vergisi Uygulanan Kağıtlar <ul style="list-style-type: none"> Gümrük beyannamesi Menşe ve mahreç şahadetnamesi Konşimento Taşıma senedi 	Nispi Damga Vergisi Uygulanan Kağıtlar <ul style="list-style-type: none"> Tespit raporu Satış sözleşmesi Antrepo devir sözleşmesi İstisnai beyan ile sunulan sözleşme Taahhütname

Kaynak: Aslan, 2013; 2

3.1. Maktu Damga Vergisi Uygulanan Kağıtlar

Damga Vergisi Kanunu'na ekli (1) sayılı tabloda yer alan, Gümrük idaresine sunulan gümrük beyannamesi, menşe şahadetnamesi, konşimento, taşıma senedi gibi kağıtlar damga vergisine tabi tutulmaktadır.

2017 yılında uygulanan vergi tutarları tablodaki gibidir:

Kağıtlar	Tutar
1.Gümrük idarelerine verilen beyannameler	68,60 TL
2.Menşe şahadetnamesi	17,80 TL
3.Konşimentolar	10,50 TL
4.Taşıma senedi	0,60 TL

Kaynak: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.488.pdf>

3.2. Nispi Damga Vergisi Uygulanan Kağıtlar

3.2. 1.İthalat-Satın Alma Sözleşmeleri

İthalata konu eşyaya ilişkin olarak alıcı(ithalatçı) ile satıcı(ihracatçı) arasında düzenlenen, ithal edilen eşyaların fiyatı, miktarı, teslimi, şekli gibi koşulları belirleyen sözleşmelerdir. Bir mala uygulanan ithalat vergilerine ya da ihracat vergilerinin tümüne Gümrük vergileri denilmektedir. Genel olarak, ülkelerin genellikle ithal ettikleri malları üzerinden gümrük vergisi ödedikleri, ihracat üzerinden ise vergi ödemeleri az rastlanır bir durumdur. Bu durum ise 4458 Sayılı Gümrük Kanununda; eşyanın ithalinde ve ihracatında alınacak olan gümrük vergileri ile diğer eş etkili vergiler ve mali mükellefiyetler ile tarım politikası veya tarım ürünlerinin işlenmesi sonucunda elde edilen bazı ürünlere uygulanan özel düzenlemeler çerçevesinde alınacak olan ithalat ve ihracat vergileri ve mali yükümlülüklerin tamamını kapsar şeklinde yer almaktadır (GK., m. 3/8-10).

Bir sözleşmenin sağlanması hukuk nezdinde iki tarafın karşılıklı rızalarını beyan etmeleri durumunda açık veya zımni şekilde gerçekleşebilmektedir. İcap ve kabulün yazılı olarak yapılmasında, bahse konu olan kağıt mukavelename niteliğini kazanmakta ve 'belli para ihtiva etme' kriterini karşıladığı için damga vergisine konu edilmektedir. Sözleşmeler, Gümrük Kanunu (1) sayılı tabloda 'Mukavelenameler, taahhütnameler ve temliknameler' başlığı altında yer almalarından hareketle, üzerlerinde yazılı tutarlarından binde 9,48 oranında hesaplanmaktadır. Belli para ihtiva etmeyen ve basit matematik işlemlerle bedeline ulaşamayan sözleşmeler ise damga vergisinin konusuna girmediğinden damga vergisine tabi tutulmamaktadır. Öte yandan sözleşme düzenlenmeksizin sonuçlandırılan alım işlemlerinde kullanılan sipariş emirlerinin satıcı firmalarca yazılı olsun yada olmasın kabul edilmesi durumunda damga vergisi karşısındaki durumu damga vergisi açısından risk teşkil etmektedir (Aslan, 2016;5).

3.2.2. Devir Sözleşmeleri ve Taahhütnameleri

Gümrük antrepolarında depolanan eşyanın başka bir firmaya devri esnasında ilgili Gümrük idarelerinde taraflarca imzalanmış bir devir sözleşmesi ve devir taahhütnamesi ibraz edilmektedir. Antrepolar, gümrük gözetimi altında bulunan eşyanın konulması amacıyla kurulan ve kuruluşunda aranılacak koşulları ve nitelikleri yönetmelikle belirlenen yerlerdir.

Antrepo rejimi ise eşyanın antrepoya gümrük mevzuatında düzenlenen şekilde konulması halinde süresiz kalabildiği ve eşyanın antrepoda kaldığı süre içerisinde eşyaya terettüp eden vergilerin ödenmediği bir gümrük rejimidir (<http://ggm.gtb.gov.tr/sikca-sorulan-sorular/ticari/gecici-depolama-antrepo-ve-serbest-bolgeler> - Aslan, 2013; 6).

Bu çerçevede gümrük mevzuatı devir sözleşmesi şeklinde bir sözleşme öngörmemiş ise de Gümrük Yönetmeliğinin 333.maddesinde '.....Gümrük ant-

repolarında depolanan eşya satış suretiyle başkasına da devredilebilir.....Eşyanın mülkiyeti ile ilgili olarak devri önleyici haciz ya da ihtiyati tedbir kararı gibi hukuki bir engelin varlığı halinde bu durum açıklığa kavuşturulmadan işlem yapılamaz. Eşyanın devri ile birlikte gümrük vergileri ile para cezaları da dahil eşya ile ilgili hukuki sorumluluklar devralana geçer ve antrepo stok kayıtlarında gerekli değişiklikler yapılır....' İfadelerine yer verilerek her iki tarafın da imza altına alacağı bir devir sözleşmesinin gerçekleşeceği ve bunun aslında Gümrük mevzuatı gereğince vergisel işlemlerin ilgili tarafın üzerine aldığı gösteren belge niteliğindedir.

Gümrüğe veya antrepoya gelmiş ithal bir ürünün, yurt dışında mukim bir firmaya satışı transit ticaret olarak işlem görür ki bu durumda Transit Beyanname açılmaktadır. Transit ticaret söz konusu ise, ÖTV ve KDV ödenmesi söz konusu olmayacaktır. Ancak yurt içinde bir firmaya satılacak ise o zaman gümrükte devir yoluyla satış kapsamına girmektedir. Şöyle ki, gümrüklü bölgedeki malzeme serbest dolaşıma girmediği yani millileştirilmediği (henüz ithal edilmediği) için bir vergi ödenmesi durumu söz konusu değildir. Bu durumdaki ithalatı yapan firma yurt içindeki bir firmaya satmak istediğinde, ilgili devir taahhütnameleri, dilekçeleri ve devreden firmanın satış faturası (KDV 'siz kesilmiş' ile gümrüğe başvurusu yapıp devir kararı çıkartıldıktan sonra devralan firma ithalat işlemlerine başlayacaktır. Bu işlem ilgili gümrük müdürlüğünde başlayıp biten bir işlem olacaktır. Başvuru dilekçesini devreden ve devralan firma ayrı ayrı dolduracaktır. Ancak bu devir işlemi için gümrük idaresi mal bedelini ödediğinizi ispat etmenizi isteyecektir (<http://www.nevzaterdag.com/gumruk-antreposundaki-malin-baska-bir-sirkete-devrinde-vergi/>).

Ancak bu konuda gerek vergi gerek gümrük inceleme elemanlarının farklı değerlendirmeleri söz konusudur.

3.2. 3. İstisnai Kıymet Sözleşmeleri

Gümrük Kanunu'nun gümrük kıymet tespit yöntemlerine istisna teşkil eden bazı durumlar mevcuttur. Bu gibi durumlarda gümrük kıymetinin belirlenmesinde beyan sahibinin talebi üzerine gümrük idaresince basitleştirilmiş usuller uygulanır. Yani beyan sahibinin elindeki bilgilere göre hesaplanmış ve idarece kabul edilebilecek geçici bir kıymet esas alınır. Gümrük kıymetinin tespitinde basitleştirilmiş usullerin uygulanacağı başlıca haller şunlardır:

- a. Konsinye şekilde teslim edilen çabuk bozulabilir eşyanın kıymetinin tespitinde,
- b. Gümrük kıymetine ilave edilmesi gereken, ancak ihracatçı ve ithalatçı arasındaki sözleşme gereği söz konusu kıymet unsurları gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihten sonra belli olacak eşyanın kıymetinin tespitinde,
- c. Satış sözleşmesinde, fiyatın sonradan gözden geçirilmesini öngören hükümler içeren eşyanın kıymetinin tespitinde,
- d. Boru hatları veya elektrik telleri ile taşınan ve depolama imkanı olmayan sürekli akış halinde olan eşyanın kıymetinin tespitinde,

Beyan sahibinin talebi üzerine, gümrük idaresince basitleştirilmiş usuller uygulanmak suretiyle gümrük kıymeti tespit edilir (Yüce-Çelikkaya, 2016; 51; GK., m. 53).

Gümrükler Genel Müdürlüğü'nce yayımlanan 02.04.2014 tarihli 85593407-10.06.01 sayılı İstisnai Kıymet Sözleşmelerinin Damga Vergisi Uygulamalarına İlişkin Genelgede'... düzenlendiği tarih itibarıyla belli parayı ihtiva etmemesi veya eklerinde belli paranın tespitine imkan veren verilerin olmaması veya atf yapılan başka bir kağıttan belli paranın bulunmaması halinde söz konusu sözleşmeler damga vergisine tabi olmayacaktır. Öte yandan, sözleşmenin düzenlendiği tarihte belli parayı ihtiva etmesi

veya eklerinde belli paranın tespitine imkan veren verilerin olması veya atf yapılan başka bir kağıttan belli paranın bulunması ve söz konusu kağıtlara ilişkin damga vergisinin ödendiğinin yükümlüsünce tevsik edilememesi halinde, ilgili vergi dairesine bildirimde bulunulması ve vergi dairesince yapılan tarhiyatların ilgili gümrük müdürlüğüne geri bildirimde bulunulması halinde, söz konusu tarhiyat miktarının matrah unsuru olduğu vergiler yönünden ek tahakkuk ve tahsilat işlemlerinin yapılması gerekmektedir'... huşularına yer verilmektedir.

Bu uygulamanın damga vergisi ile bağlantısı da bu sözleşme ile karşımıza çıkmaktadır. Bu işleme tabi olabilmek için fiyatın sonradan gözden geçirileceği veya değiştirileceğine ilişkin bir sözleşme örneğinin gümrük idaresine verilmesi gerekmektedir. Birçok mükellef gümrük mevzuatındaki bu basitleştirilmiş usulden yararlanmak ve doğru vergileme yapabilmek için istisnai kıymet uygulamasını yaygın olarak kullanmakta ve bu kapsamda sözleşmelerini gümrük idaresine vermektedirler. Bu kapsamda gümrük idaresi bu sözleşmelerin damga vergisi karşısındaki durumunu sorgulama gereği hissetmiştir. Bu bağlamda, konuya ilişkin olarak yayımlanan Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nün 05.11.2012 tarihli 6304 sayılı yazısında, "İstisnai kıymetle beyanda bulunurken sunulan sözleşmeler, mukavelenameler, taahhütnameler, temliknameler, fesihnameler, kefalet senetleri ve rehin senetlerinin" gümrük idarelerine sunulması sırasında damga vergisinin ödenip ödenmediğinin gümrük personeline kontrol edilmesi gerektiği belirtilmiş ve istisnai kıymet beyanı ile sunulan belgelerin damga vergisine tabi tutulması gerektiği yönünde bir görüş verilmiştir(Aslan, 2013; 6).

4. Sonuç

Damga Vergisi Kanununun birinci maddesinde, bu Kanuna ekli (1) sayılı tabloda yazılı kağıtların damga vergisine tabi olduğu, bu Kanundaki kağıtlar teri-

minin, yazılıp imzalanmak veya imza yerine geçen bir işaret konmak suretiyle düzenlenen ve herhangi bir hususu ispat veya belli etmek için ibraz edilebilecek olan belgeler ile elektronik imza kullanılmak suretiyle manyetik ortamda elektronik veri şeklinde oluşturulan belgeleri ifade ettiği, 3. maddesinde, damga vergisinin mükellefinin kağıtları imza edenler olduğu ve resmi dairelerle kişiler arasındaki işlemlere ait damga vergisini kişilerin ödeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Günlük yaşam içinde meydana gelen çeşitli hukuki ilişkileri belgeye bağlamak kişiler açısından kimi zaman zorunluluktan kimi zaman da ihtiyati davranmaktan kaynaklanabilir. Netice itibarıyla karşılık ve birbirine uygun irade beyanı olarak kabul edilen bir sözleşmenin kâğıda dökülmesi ve imzalanmasının vergisel bir yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülüğü damga vergi mükellefiyeti şeklinde tezahür eder. Damga vergisi, gerçekleştirilen hukuki işlemlerle ilgili olarak düzenlenen ve kanunda kâğıt diye ifade edilen belgeler üzerinden alınan bir mali yükümlülüktür. Düzenlenen sözleşme ya da kâğıtların damga vergisine tabi olması için herhangi bir hususu ispat veya belli etmek için ibraz edilebilme özelliğine sahip olması gerekir. Sözleşme düzenlemesi, konusu, geçerlilik ve ispat koşulları, devri gibi hususlar vergi hukukunun konusu olmamakla birlikte bu hususları hemen hepsi sonuç itibarıyla vergileme işlemleriyle ilgilendirmektedir.

Kaynakça

- AKYÜREK, Ömer (2015), "Bedeli Değiştirilen ve İptal Edilen Sözleşmelerde Damga Vergisi", Vergi Sorunları Dergisi, , Sayı: 321 (Haziran, 2015) .
- ASLAN, Tuğba (2013), 'Gümrük İşlemlerinde Damga Vergisi Uygulamaları', Ernst&Young, Nisan.
- ARSLAN, Ahmet (2016), Tüm Yönleriyle Damga Vergisi, Ankara: Hermes Matbaacılık..
- BAHADIR, Zeynep (2013), "Sözleşmenin Devri ve Sözleşmeye Katılma", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, Sayı: 3
- BİLİCİ, Nurettin ve Süleyman Üstün (2016), Damga Vergisi ve Harçlar (Teoride ve Uygulama), Ankara: Savaş Yayınevi.
- DEĞER, Nuri (2012), Damga Vergisi Uygulaması, 3.Baskı, Ankara: .Seçkin yayınevi
- ERCAN, Tayfun (2016), Türk Hukukunda Gümrük Kabahatleri, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1.Baskı.
- ERKAN, Ümit (2015), 'Süresi Sona Eren', 'Uzatılan', 'Değiştirilen' ve 'Kendiliğinden Uzayan' Sözleşmelerde Damga Vergisi'nin Nihai Durumu", Mali Çözüm Dergisi, Sayı: 130 (Temmuz-Ağustos).
- FIRAT, Furkan (2010), "Kendiliğinden Uzayan Sözleşmelerin Damga Vergisi Karşısındaki Durumu", Vergi Sorunları Dergisi, Sayı: 326 (Aralık, 2010), <http://www.vergisorunlari.com.tr/makale/kendiliginden-uzayan-sozlesmelerin-damga-vergisi-karsisindaki-durumu/3148>.
- İNCE, Eyüp (2015), "Sözleşme Hazırlanırken Sürenin Uzaması Veya Uzatılmasında Damga Vergisi Planlaması", Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:326 (Kasım, 2015).
- ÖNER, Erdoğan ve Değirmenci Cenker (2016), Damga Vergisi ve Harçlar Bilgisi, 2.Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ÖNER, Erdoğan (2016), Türk Vergi Sistemi, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 7.Baskı.
- SELEN, Ufuk (2016), Gümrük İşlemleri ve Vergilendirilmesi, 8.Baskı, Bursa: Ekin Yayıncılık.
- ŞENTÜRK, Mehmet (2014), "Sözleşmenin Taraflarındaki Değişikliklerin Damga Vergisine Etkisi", Vergi Sorunları Dergisi, Sayı: 313 (Ekim, 2014).
- ŞENYÜZ, Doğan, Mehmet Yüce ve Adnan Gerçek (2016), Türk Vergi Sistemi, 13. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi.
- ÜYÜMEZ, Erkan Mustafa ve GÜLTEKİN, Raşit (2016), 'Gümrük Denetimi: Türkiye Uygulamalarının Analizi', Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.8, S.14, Mart, s.343-365.
- YÜCE, Mehmet ve ÇELİKKAYA, Ali (2016), Örnek Uygulamalarla Gümrük Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları, Bursa: Dora Basım Yayın Dağıtım Ltd Şti.
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.488.pdf> (Erişim Tarihi: 28.01.2017).
- <http://ggm.gtb.gov.tr/sikca-sorulan-sorular/ticari/geci-ci-depolama-antrepo-ve-serbest-bolgeler> (Erişim Tarihi: 28.01.2017).
- <http://www.nevzaterdag.com/gumruk-antreposundaki-malin-baska-bir-sirkete-devrinde-vergi/> (Erişim Tarihi: 28.01.2017).

* Yakup AKKAYA

Konut Finansmanı Sözleşmelerinde Erken Ödeme İndirimi ve Tazminatı

Özet

Son yıllarda konut kredisi kullanımı önemli bir şekilde artmıştır. Bu artış tüketicilerin sözleşmenin güçlü tarafı olan konut finansmanı kuruluşlarına karşı korunması ihtiyacını artırmıştır. Kamu otoritesi bu çerçevede bazı düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemelerden birisi de erken ödeme indirimi ve erken ödeme tazminatına ilişkindir. Buna göre tüketiciler, kullandıkları konut kredilerine ilişkin olarak vadesi gelmemiş bir veya daha fazla taksiti erken ödeyebilecekleri gibi kredi borcunu da tamamen kapatabileceklerdir. Bu durumda konut finansmanı kuruluşları gerekli indirim yapmak zorundadır. Diğer taraftan, menfaatler dengesinin korunması amacıyla erken ödeme halinde konut finansmanı kuruluşlarınca erken ödeme tazminatı talep edilebilecektir. Ancak, konut finansmanı kuruluşlarına tanınan bu hak sınırsız olmayıp bazı şartların gerçekleşmiş olması halinde geçerli olacaktır. Bu çalışmamızda tüketici mevzuatında yer verilen bahse konu düzenlemeler ayrıntılı bir şekilde irdelenerek anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tüketicinin Korunması, Tüketici Hukuku, Erken Ödeme, Erken Ödeme Tazminatı, Konut Kredileri.

JEL Sınıflandırma Kodu: D18 K19

Early Payment Discount And Early Payment Compensation On Mortgage Loan Contracts

Abstract

The use of Mortgage loan has significantly increased in recent years. This has increased need for consumer protection against Mortgage loan institutions which are powerful side of loan contracts. In this context, some regulations are passed by public authority. One of these regulations is about early payment of mortgage loans and compensation of early payment. According to this regulation, consumers could pay installments or close the debt totally earlier than agreed payment date. When consumer paid his/her installment or close the debt totally earlier, mortgage loan institution has to discount from mortgage loan. On the other hand, in order to maintain the balance of benefits, mortgage loan institutions could ask for early payment compensation in case of early payment. In order to be able to ask for early payment compensation, mortgage loan institutions have to meet some requirements. In this study, legislations and regulations related to early payment, including matters mentioned above, will be examined and discussed.

Keywords: Consumer Protection, Consumer Law, Early Payment, Early Payment Compensation, Mortgage Loans.

JEL Classification Codes: D18 K19

Giriş

2002 yılından bu yana makroekonomik göstergelerdeki iyileşmeler ve hane halkı gelirinin artmasının bir neticesi olarak bankaların sundukları finansal hizmetlere olan talep artmıştır. Bu çerçevede tüketicilerin konut kredilerine olan talebi de artış göstermiştir. 2002-2005 yılları arasında konut kredisi hacmi 27 kat artış göstermiştir¹. Konut kredi hacmindeki söz konusu artış hız kesse de ilerleyen yıllarda da devam etmiş ve 2011-2015 yılları arasında konut kredisi hacmindeki artış %90'ı aşmıştır. Bu çerçevede 2015 yılı sonu itibarıyla Konut kredisi hacmi 140 milyar TL'nin üzerinde gerçekleşmiştir². Bankaların finansal hizmetlerine yönelik artan talep karşısında kamu otoritesi kayıtsız kalmamış ve tüketicinin aldığı finansal hizmetler nedeniyle korunması gerektiği kabulüyle 4077 sayılı mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda değişiklik yapmıştır. Bu kapsamda konut kredilerine ilişkin tüketiciyi koruyacak düzenlemeler 2007 yılında mevzuatımıza kazandırılmıştır. 28/11/2013 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak, 28/05/2014 tarihinde yürürlüğe giren 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da da konut kredilerine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

Bu çalışmamızda yürürlükteki tüketicinin korunmasına ilişkin mevzuat uyarınca konut kredilerinde erken ödemenin tanımına yer verilerek, erken ödeme halinde yapılacak indirim ve uygulanacak erken ödeme tazminatına ilişkin hususlar değerlendirilecektir. Bu çerçevede mevzuatta yer alan bazı açıklıklara da değinilecektir. Konut kredisi kullanımında

ortaya çıkan artışlar düşünüldüğünde çalışmamızın önemli bir ihtiyacı karşılayacağı ve tüketicilerin, ilgili kuruluşların haklarını ve yükümlülüklerini tanımlarına vesile olacağı düşünülmektedir.

1. Konut Kredilerinde Erken Ödeme ve İndirim Yükümlülüğü

Hukukumuzda erken ödeme 6098 sayılı Borçlar Kanununun 96 ncı maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, taraflar aksini kararlaştırmadığı sürece borçlu, borcunu erken ödeyebilecektir. Buna karşılık kanun, sözleşme veya âdet gereği olmadıkça borçlu, erken ödeme nedeniyle borcunda indirim talep edemeyecektir. Diğer taraftan, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 37 nci maddesinin birinci fıkrasında, konut kredileriyle ilgili olarak, tüketicinin vadesi gelmemiş bir veya birden çok taksit ödemesinde bulunabileceği veya borcun tamamını erken kapatabileceği ve bu durumlarda konut finansmanı kuruluşunun erken ödenen miktara göre gerekli indirimi yapmakla yükümlü olduğu hüküm altına alınmıştır. Bu hükmün 6098 sayılı Borçlar Kanununun 96 ncı maddesine istisna getirdiğine şüphe bulunmamaktadır³. Diğer taraftan tüketici mevzuatındaki bahse konu düzenlemelerin ve bu çerçevede yapılan faiz indirimlerinin 6098 sayılı Kanunun 96 ncı maddesine istisna getirmediği, zira faiz oranında veya komisyon tutarından bir indirim öngörülmediği, erken ödeme halinde ileriki tarihler için öngörülen faiz ve komisyonlardan vazgeçilmesinin söz konusu olduğu, bu durumun da borçtan indirim olarak değerlendirilmemesi gerektiği görüşünü savunan yazarlar da bulunmaktadır⁴.

¹ DOĞAN, Ela, Türk Bankacılık Sisteminde Konut Kredilerinin Gelişimi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Yayını, SGD Çalışma Raporu, No:2006/1, Mart 2006, Sayfa 2

² Hürriyet Gazetesi, Konut Kredisi Hacmi 5 Yılda 2 Kata Yakın Arttı, <http://www.hurriyet.com.tr/konut-kredisi-hacmi-5-yilda-2-kata-yakin-artti-40072400>, Erişim 13/04/2016

³ TOPALOĞLU Mustafa, Mortgage Kredilerinde Erken Ödeme Ücreti (Cezası), Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, Sa. 1-2, 2008, Sayfa 204.

⁴ REİSOĞLU, Seza, Konut Edinme Amaçlı Konut Finansmanı Sözleşmeleri ve Uygulama Sorunları, Bankacılar Dergisi, Sayı 61, 2007, Sayfa 83

Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliğinin 11 inci maddesinde de tüketicinin konut finansmanı kuruluşuna borçlandığı tutarın tamamını veya bir taksit tutarından az olmamak üzere herhangi bir tutarı vadesinden önce ödeyebileceği hükme bağlanmıştır.

Yukarıda yer verilen mevzuat hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, konut kredisi kullanmış olan bir tüketicinin kredi borcunu erken ödemesinin mümkün olduğu açıktır. Bu çerçevede tüketici, kullandığı konut kredisinin belirli bir miktarını erken ödeyebileceği gibi kredinin tamamını da kapatabilecektir. Söz konusu düzenlemeler emredici nitelikte olup, sözleşmede erken ödemeye ilişkin bir hüküm bulunmaması veya erken ödemeyi yasaklayan bir hüküm bulunması tüketicilerin erken ödeme yapmasına ve gerekli indirim talep etmesine engel teşkil etmemektedir⁵. Konut finansmanı kuruluşu erken ödemeyi reddedemeyeceği gibi ilgili yönetmelikte belirlenen usullere uygun olarak hesapladığı faiz indirimini de yapmak zorundadır. Aksi halde alacaklının temerrüdü ve idari para cezası uygulanması söz konusu olabilecektir.

Bu noktada önemli bir hususu belirtmekte fayda vardır: tüketici mevzuatı bir taksit tutarından fazla miktarda yapılan ödemeleri erken ödeme olarak değerlendirmekte ve bu halde konut finansmanı kuruluşlarına gerekli indirim yapma yükümlülüğü getirmektedir. Diğer taraftan bir taksit tutarından düşük miktarda yapılan ödemeler ilgili mevzuat çerçevesinde erken ödeme olarak değerlendirilmemekte ve konut finansmanı kuruluşlarına indirim yükümlülüğü getirmemektedir. Buna göre tüketicinin aylık taksitlerinden düşük miktarda bir tutarı erken ödemesi halinde yukarıda yer verilen hükümler uyarınca indirim talep etme hakkı bulunmayacaktır. İla-

veten bir taksit tutarından düşük miktarda yapılan erken ödemeyi konut finansmanı kuruluşu kabul edip etmemekte de serbesttir⁶. Ancak uygulamada, yapılan ödemenin kabul edilmemesinin söz konusu olmayacağı ancak herhangi bir indirim de yapılmayacağı değerlendirilmektedir.

Tüketicinin faiz indiriminden faydalanıp faydalanmayacağı hususunda aylık taksit miktarının belirlenmesi kritik öneme sahiptir. Sabit taksitli konut kredilerinde aylık taksit miktarının belirlenmesinde herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Ancak taksit miktarlarının dönemler itibarıyla değiştiği, yani değişken taksit tutarı uygulamasının yapıldığı konut kredisi tipleri de mevcuttur. Örneğin bir tüketici kendi nakit akımları çerçevesinde kredi geri ödemesinin ilk aylarında düşük taksit, sonraki aylarında yüksek taksit ödemesi yapmak isteyebilecektir. Uygulamada konut finansmanı kuruluşları bu talepleri geri çevirmemekte ve müşterinin talebine uygun olarak farklı aylık taksit tutarlarının bulunduğu ödeme planları oluşturabilmektedir. Bu durumda bir taksit tutarının ne olduğu ve hangi tutarın altında erken ödeme yapılırsa indirim yapılmayacağı konusu tartışılmalıdır. Zira bahse konu hususa ilişkin net bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda, indirimin yapılıp yapılmayacağına ilişkin değerlendirmede, erken ödenen taksit tutarının dikkate alınması gerektiği değerlendirilmektedir. Zira konut finansmanı sözleşmeleri yönetmeliğinin 11 inci maddesinin ikinci fıkrasında; değişken faizli konut finansmanı sözleşmelerinde cari faiz oranının, sabit ve değişken faizin birlikte uygulandığı konut finansmanı sözleşmelerinde ise erken ödemenin yapıldığı tarihte geçerli olan faiz oranının erken ödemeye ilişkin indirim hesaplanırken kullanılacağı hüküm altına alınmıştır. Bu durumlarda geçmişteki yüksek veya

⁵ REİSOĞLU, Seza, Tüketici Kredileri Hukuki Sorunlar: 4077 Sayılı Yasa'da Değişiklik Öngören Taslak, Bankacılar Dergisi, Sayı 69, 2008, Sayfa 54

⁶ TOPALOĞLU, A.G.E. Sayfa 210.

düşük faiz oranının ihmal edilmesi ve cari faiz veya ödeme tarihindeki faizin dikkate alınması hususu erken ödemeye ilişkin değerlendirmede de dikkate alınmalıdır. Buna göre, örneğin tüketicinin kullandığı konut kredisine ilişkin ödeme planında ilk 10 taksit tutarı 3.000 TL, sonraki 10 taksit tutarı 500 TL olarak belirlenmişse ve tüketici 10 uncu taksiti ödedikten sonra erken ödeme yapacaksa, 500 TL ve üzerinde yaptığı her ödeme için indirim talep edebilecektir.

1.1 İndirimin Hesaplanması ve Yapılacak İşlemler

6502 sayılı Kanununun 37 nci maddesinin birinci fıkrasında tüketicinin erken ödeme yapması halinde konut finansmanı kuruluşunun erken ödenen miktara göre gerekli tüm faiz ve diğer maliyet unsurlarına ilişkin indirim yapmakla yükümlü olduğu, aynı Kanununun 39 uncu maddesinde ise erken ödemeye ilişkin esas ve usullerin bir yönetmelikle belirleneceği hüküm altına alınmıştır. Erken ödeme halinde konut finansmanı kuruluşlarınca yapılacak indirimlere ilişkin esas ve usuller ise Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliğiyle belirlenmiştir.

Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği'nin 11 inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca erken ödeme durumunda faiz indiriminin hesaplanmasında kullanılacak faiz oranı belirlenmiştir. Buna göre sabit faizli konut kredilerinde akdi faiz oranı, değişken faizli konut finansmanı sözleşmelerinde cari faiz oranı, sabit ve değişken faizin birlikte uygulandığı konut finansmanı sözleşmelerinde ise erken ödemenin yapıldığı tarihte geçerli olan faiz oranı kullanılarak faiz indirimi hesaplanacaktır.

Peşin faiz tahsil edilmeyen kredilerde;

Erken ödeme, ödeme planında yer alan bir taksit tarihinde yapılıyorsa, erken ödenen tutardan, taksit içindeki faiz ve kamusal yükümlülükler tutarı tahsil edilecek ve kalan tutar tüketicinin bir önceki taksit tarihi itibarıyla konut finansmanı kuruluşuna kalan anapara borcundan düşülecektir.

Erken ödeme, ödeme planında yer alan iki taksit tarihi arasında bir tarihte yapılıyorsa, en son taksit tarihinden itibaren ödemenin yapılacağı tarihe kadar geçen gün sayısı dikkate alınarak hesaplanacak faiz ve diğer yasal yükümlülükler toplamı tahsil edilecek, kalan tutar ise tüketicinin ödenen en son taksit tarihi itibarıyla konut finansmanı kuruluşuna kalan anapara borcundan düşülecektir.

Peşin faiz tahsil edilen kredilerde⁷;

Erken ödeme indirimi yukarıda belirtilen usule uygun şekilde hesaplanacaktır. Ancak peşin faiz tahsil edilmeyen kredilerden farklı olarak tahsil edilecek faizin hesaplanmasında akdi faiz oranı değil, peşin faiz tahsil edildikten sonra hesaplanan indirimli faiz oranı kullanılacaktır. Buna ek olarak konut finansmanı kuruluşu peşin olarak tahsil ettiği faizin aylara göre dağılımını hesaplayacak, buna göre henüz tahakkuk etmemiş kısmı tespit ettikten sonra, bu tutarın erken ödenen tutara ve kalan vadeye karşılık gelen kısmı hesap edilerek tüketiciye iade edilecektir.

Yukarıda yer verilen hesaplamalar⁸ yapılırken dikkat edilmesi gereken bir husus da ödemenin yapıldığı gündür. Bankalar, bazen, valör uygulaması gereği

⁷ Bankalar çoğunlukla kredi faiz oranına duyarlı olan müşterilerin kararlarını etkilemek amacıyla kullandıkları konut kredilerinde peşin faiz tahsilatı yapmakta, yapılan tahsilat sonrasında kalan anapara ve faiz tutarlarını dikkate alarak yeniden bir indirimli faiz oranı hesaplamaktadırlar. Akdi faiz oranından düşük olan bu oran tüketicilerin daha düşük maliyetle kredi kullandığı izlenimini doğurmaktadır. Oysa yapılan toplam ödemeler değerlendirildiğinde tüketicinin katlandığı maliyette bir farklılık olmamaktadır.

⁸ Peşin faiz tahsil edilen ve edilmeyen konut kredilerinde erken ödeme indiriminin hesaplanmasına ilişkin örnekler için Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği'nin 2 ve 3 numaralı eklerine bakılabilir.

tahsil ettikleri taksitleri ödemenin yapıldığı günden bir sonraki gün kayıtlarına geçirmektedirler. Buna karşılık Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği erken ödeme durumunda faiz hesaplamalarında tüketici tarafından ödemenin yapıldığı günün esas alınması gerektiğini hüküm altına almıştır. Dahası bu hükmün tüketici aleyhine olacak şekilde aksinin sözleşme ile kararlaştırılmayacağı belirtilerek bu yöndeki uygulamalar tamamen engellenmiştir. Bu itibarla, konut finansmanı kuruluşlarının ödemeleri valör uygulayarak bir gün sonra kayıtlarına geçireler dahi faiz hesaplamasında ödemenin yapıldığı günü esas almaları gerekmektedir. Aksi halde tüketicinin faiz indiriminden bir gün eksik yararlanması söz konusu olacak, bu husus da ilgili konut finansmanı kuruluşunun cezai yaptırımla karşılaşmasına neden olabilecektir.

Erken ödeme sonrasında kredi borcu tamamen kapanmamışsa, kalan anapara borcuna ilişkin olarak, sözleşmeye göre belirlenen faiz oranı üzerinden kalan taksit sayısı ve ödeme tarihleri değişmeden yeni taksit tutarı belirlenecektir. Diğer taraftan ödeme planında, taksit sayısı ve tarihlerinde değişiklik yapılması da mümkündür. Nitekim, Yönetmelik'te tüketicinin talebi halinde ödemesiz dönem belirlenebileceği veya tüketicinin yazılı talebi ve tarafların mutabakatı ile farklı taksit sayısı ve ödeme tarihleri de kararlaştırılabileceği hüküm altına alınmıştır. Burada ödemesiz dönem belirlenebilmesi için tüketicinin talebinin yeterli olup olmadığı, söz konusu talebin konut finansmanı kuruluşunca kabul edilmesinin gerekip gerekmediği hususu açık değildir. Zira yönetmelik metninde bir hüküm içermeyen "belirlenebilir" ifadesi kullanılmıştır. Buna karşın ödeme planında, taksit tutarlarında ve sayısında yapılacak değişikliğin tarafların mutabakatı ile geçerli olacağı hüküm altına alınmıştır. Buradan hareketle ödemesiz dönem belirlenmesinin tüketicinin talebine bağ-

lı olduğu, konut finansmanı kuruluşunun bu talebi kabul etmekle yükümlü olduğu sonucuna ulaşılabilecektir. Çünkü yönetmelik tarafların mutabakatını aramış olsaydı, taksit tutarları ve sayısında yapılacak değişiklikte olduğu gibi açıkça tarafların mutabakatının aranacağı belirtilirdi.

Her halde oluşturulan yeni ödeme planı yazılı olarak veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilecek ve yeni ödeme planı için herhangi bir ücret talep edilemeyecektir. Zira hem Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği'nde hem de BDDK tarafından çıkarılan Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'te ödeme planı değişiklik ücreti alınamayacağı hüküm altına alınmıştır.

Erken ödemelerde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus erken ödeme öncesinde ödenmemiş bir taksit bulunup bulunmadığı hususudur. Bu durumda sözleşmedeki şartlara göre hareket edilmesi, eğer konut finansmanı kuruluşuna önce ödenmemiş taksitleri tahsil etme yetkisi verilmişse önce ödenmeyen taksitlerin tahsilatının yapılması, kalan meblağ yeterli ise erken ödemeye ilişkin hesaplamaların yapılması gerekecektir⁹. Sözleşmede açık bir hüküm bulunmadığı durumlarda ise daha önceden ödenmemiş taksitler bulursa dahi tüketicinin yaptığı tüm ödemelerin erken ödeme kapsamında değerlendirilmesini talep edebileceği değerlendirilmektedir. Zira 6502 sayılı TKHK'nın 5 inci maddesinin dördüncü fıkrasında sözleşmede yer alan bir hükmün açık ve anlaşılır olmaması veya birden çok anlama gelmesi hâlinde; bu hükmün, tüketicinin lehine yorumlanacağı düzenlenmiştir. Her ne kadar madde metninde mevcut hükümlerin tüketici lehine yorumlanacağı belirtilip, mevcut olmayan bir hükme ilişkin bir düzenleme getirilmemişse de var olan bir hükmün tüketici lehine yorumlanması şartı karşısın-

⁹ Uygulamada matbu konut finansmanı sözleşmelerinde çoğunlukla bu yönde hükümler bulunmaktadır.

da sözleşmede yer almayan bir hususun yorumlanmasında da tüketici lehine değerlendirme yapılması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca aynı Kanunun 4 üncü maddesinin ikinci fıkrasında sözleşme şartlarının sözleşme süresi içerisinde tüketici aleyhine değiştirilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Buradan hareketle sözleşmede açık bir hüküm bulunmasına rağmen tüketicinin daha önceki taksitlerini ödemediği gerekçesiyle yapılan erken ödemenin bir kısmının önceki taksitlerin kapatılmasında kullanılmasının sözleşme şartlarının tüketici aleyhine değiştirilmesi olarak değerlendirilebilecektir.

2. Erken Ödeme Tazminatı

Konut finansmanı kuruluşları, fonları, piyasadan yaptıkları anlaşmalar çerçevesinde toplamakta ve bu fonlara kârlarını da eklemek suretiyle yaptıkları planlama çerçevesinde kredi olarak kullandırmaktadırlar. Kredilerin erken ödenmesi durumunda bu kuruluşların öngördüğü planlama bozulmakta, eğer geri ödenen tutarı başka bir krediye dönüştüremese veya kullanacak bir yol bulamazsa elinde atıl olarak tutmaktadır. Bu durumda kuruluşların kârlarının düşmesi ve hatta bazı durumlarda zararlarla karşılaşılması da söz konusu olabilmektedir¹⁰. Konut finansmanı kuruluşlarının çoğunlukla bankalardan oluşması ve bankaların da ülke ekonomisi üzerinde önemli etkilerinin olması nedeniyle bu kuruluşların yukarıda bahsedilen risklerinin en aza indirilmesi arzu edilmektedir.

Sabit faizli konut kredilerinde piyasadaki gelişmeler nedeniyle faiz oranlarının düşmesi halinde tüketiciler sözleşmelerini kapatıp yeni bir sözleşme ile daha düşük faiz ödeyebilmektedirler. Bu husus tüketici açısından bir kazanç olmakla birlikte konut finansmanı kuruluşu açısından yukarıda anlatılan

nedenlerle bir kayıp ifade etmektedir. Bu çerçevede erken ödeme tazminatı uygulaması, kazanç ve kayıpları dengelemek¹¹ ve ülke ekonomisine önemli etkileri olan konut finansmanı kuruluşlarının herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmasını engellemek adına mevzuatımızda yerini almıştır.

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 37 nci maddesinin ikinci fıkrasında, tüketicinin, vadesi gelmemiş bir veya birden fazla taksiti ödemesi halinde konut finansmanı kuruluşunca erken ödeme tazminatı talep edilebileceği hüküm altına alınmıştır. Fıkranın devamında erken ödeme tazminatının, gerekli indirim yapılarak hesaplanan ve tüketici tarafından erken ödenen tutarın kalan vadesi 36 ayı aşmayan kredilerde yüzde birini, kalan vadesi 36 ayı aşan kredilerde ise yüzde ikisini geçmeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliğinin 11 inci maddesinde erken ödeme tazminat tutarının hiçbir şekilde tüketiciye yapılacak toplam indirim tutarını aşamayacağı hüküm altına alınmıştır. Böylelikle tüketicinin erken ödeme yapmasına rağmen, erken ödeme yapmadığı duruma kıyasla daha fazla maliyete katlanması engellenmiştir.

Burada değinilmesi gereken önemli bir husus da erken ödeme tazminatının erken ödenen anapara üzerinden mi yoksa faiz ve diğer kamusal yükümlülükleri de kapsayan toplam ödeme tutarı üzerinden mi hesaplanacağı hususudur. 6502 sayılı TKHK'nın 37 nci maddesinde "gerekli faiz indirimi yapılarak hesaplanan ve tüketici tarafından konut finansmanı kuruluşuna erken ödenen tutarın" ifadesi kullanılmıştır. Yukarıda anlatıldığı üzere tüketici erken ödeme yaptığına, ödediği son taksit tarihinden erken ödeme yaptığı tarihe kadar hesaplanan faiz ve kamusal yükümlülükleri de ödemektedir. Faiz ve

¹⁰ BALOĞLU, Burhan; YILMAZ, Binhan Elif vd., 100 Soruda Mortgage Uygulamaları, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2007-30, İstanbul, 2007, Sayfa 78.

¹¹ A.G.E. sayfa 84.

diğer kamusal yükümlülükler çerçevesinde yapılan ödemelerin erken yapıldığını söylemek mümkün değildir. Zira bu tutarlar, erken ödemenin yapıldığı tarihe kadar işleyen güncel tutarlardır. Erken ödemesi yapılan tutar yalnızca anapara tutarıdır. Dolayısıyla erken ödeme durumunda, erken ödenen anapara üzerinden erken ödeme tazminatı hesaplanması gerekmektedir. Zira bu husus hem ilgili Kanun maddesinin gerekçesinde hem de konuya ilişkin olarak çıkarılan Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliğinin 11 inci maddesinin dördüncü fıkrasında açıkça belirtilmiştir.

2.1 Erken Ödeme Tazminatı Uygulanmasının Şartları

Konut finansman kuruluşlarınca 6502 sayılı Kanunda yer verilen sınırlar içerisinde kalmak şartıyla erken ödeme tazminatı alınabilmesi için tüketici mevzuatı uyarınca aşağıda sayılan şartların gerçekleşmiş olması gerekmektedir.

Konut Finansmanı Sözleşmesinde Faiz Oranının Sabit Olarak Belirlenmiş Olması;

6502 sayılı TKHK'nın 37 nci maddesinin ikinci fıkrasında konut finansmanı kuruluşlarınca erken ödeme tazminatı talep edilebilmesi için sözleşmede faiz oranının sabit olarak belirlenmiş olması şartı getirilmiştir. Fıkranın sonunda ise faiz oranlarının değişken olarak belirlenmesi halinde erken ödeme tazminatı talep edilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Benzer düzenlemelere Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliğinin 11 inci maddesinin dördüncü fıkrasında da yer verilmiştir. Değişken faizli konut finansmanı sözleşmelerinde tüketicinin düşen faiz oranından faydalanmak için erken ödeme yapacağı varsayımı nedeniyle konut finansmanı kuruluşlarının erken ödeme riski söz konusu değildir¹².

Bu nedenle değişken faizli konut finansmanı sözleşmelerinde erken ödeme tazminatı öngörülmediğini düşünmekteyiz.

Kanunun 36 ncı maddesinin ikinci fıkrasına göre konut finansmanı sözleşmeleri sabit veya değişken faizli olarak düzenlenebileceği gibi hem sabit hem de değişken faizin bir arada uygulandığı sözleşmeler yapılması da mümkündür. Kanunda ve ilgili Yönetmelikte sabit ve değişken faizli konut finansmanı sözleşmelerine ilişkin açık bir düzenleme bulunmakla birlikte her iki faiz türünün bir arada uygulandığı sözleşmelere ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Kanunun gerekçesinde de konuya ilişkin net ifadeler yer verilmemiştir. Zira gerekçede aynen "(...) kredinin erken ödenmesinin akdî faiz oranının sabit olduğu bir dönem içinde gerçekleşmesi koşuluyla konut finansman kuruluşunun erken ödeme tazminatı talep edebileceğine ilişkin düzenleme yapılmıştır. Akdî faiz oranının değişken olduğu bir dönemde erken ödeme yapılması durumunda ise herhangi bir tazminat uygulanması mümkün olmayacaktır. (...)" denilmektedir.

Her ne kadar konuya ilişkin net bir düzenleme bulunmasa da gerekçenin kaleme alınma tarzından hareketle, iki faiz türünün birlikte uygulandığı sözleşmelerin sabit faizin uygulandığı dönemlerinde erken ödeme yapılması halinde erken ödeme tazminatı alınabileceği, değişken faizin uygulandığı dönemlerinde erken ödeme yapılması halinde bu tazminatın alınamayacağı sonucuna ulaşılabilmektedir. Zira gerekçede sabit faiz uygulanan sözleşmelerden değil faiz oranının sabit olduğu dönemden bahsedilmektedir. Benzer sonuca ulaşan başkaca yazarlarda bulunmaktadır¹³.

¹² TOPALOĞLU, A.G.E. Sayfa 208.

¹³ TOPALOĞLU, A.G.E. Sayfa 208.

Erken Ödeme Tazminatına İlişkin Sözleşmede Düzenleme Bulunması;

6502 sayılı TKHK'nın 37 nci maddesinin ikinci fıkrası, konut finansmanı sözleşmesinde erken ödeme tazminatı alınabileceğine ilişkin bir şartın bulunması halinde erken ödeme tazminatı alınabileceğini hüküm altına almıştır. Buna göre sözleşmede herhangi bir şart bulunmadığı durumlarda konut finansmanı kuruluşları erken ödeme tazminatı talep edemeyeceklerdir. Ancak uygulamada konut finansmanı kuruluşlarının hazırladıkları matbu sözleşmelerde erken ödeme tazminatına ilişkin hükümlere yer verdikleri düşünüldüğünde bu şartın tüm kredilerde sağlandığı söylenebilir¹⁴. Diğer taraftan sözleşmede, konuya ilişkin bir şartın bulunması halinde dahi bunun Kanunun 5 inci maddesinde düzenlenen haksız şart kapsamında olduğu tüketici tarafından her zaman iddia olunabilecek ve erken ödeme tazminatı ödenmeyebilecektir. Erken ödeme tazminatına ilişkin hükümlerin hangi durumlarda haksız şart olarak değerlendirilebileceğine ilişkin değerlendirme ayrı bir makale konusu olduğundan burada değinilmeyecektir.

En az bir taksit tutarında ödemenin erken yapılması;

Yukarıda açıklandığı üzere bir taksit tutarından düşük miktarda yapılan ödemeler tüketici mevzuatı uyarınca erken ödeme olarak kabul edilmemekte ve konut finansmanı kuruluşuna indirim yükümlülüğü yüklememektedir. Hatta ilgili kuruluş bu şekilde yapılacak erken ödemeyi kabul edip etmemekte de serbesttir. Bu durumun bir sonucu olarak tüketicinin, bir taksit tutarından düşük miktarda bir tutarı erken ödemek istemesi ve konut finansmanı kuru-

luşunun da bu ödemeyi kabul etmesi halinde erken ödeme tazminatı talep edilemeyecektir. Bu husus 6502 sayılı TKHK'nın 37 nci maddesinin ikinci fıkrasında da bir ya da birden fazla ödemenin vadesinden önce yapılması durumunda erken ödeme tazminatı talep edilebileceği şeklinde hüküm altına alınmıştır.

İşlemin Niteliğinin Gerçek Anlamda Erken Ödeme Olması;

Erken ödeme tazminatı talep edilebilmesi için gerçekleşmesi gereken bir diğer şart ise işlemin niteliğinin gerçek anlamda erken ödeme olmasıdır. Bu şart kaynağını Kanundan almakla birlikte daha çok Yargıtay'ın içtihatları çerçevesinde gelişmiştir. Buna göre Yargıtay, niteliği itibarıyla erken ödeme olarak kabul edilemeyen ve tarafların rızası ve mutabakatı bağlamında eski krediyi kapatıp güncel faiz oranları çerçevesinde yeniden kredi açılması şeklinde ortaya çıkan işlemi yeniden yapılandırma olarak değerlendirmektedir¹⁵. Yargıtay'a göre bu gibi durumlarda konut finansmanı kuruluşları erken ödeme ücreti talep edememektedir¹⁶.

2.2 Erken Ödeme Tazminatında Özel Durumlar

Tüketiciler yukarıda anlatıldığı üzere ihtiyari olarak konut finansmanı sözleşmesinden doğan borçlarını erken ödeyebilmektedirler. Bunun yanında bazı durumlarda tüketicilerin isteği dışında erken ödeme yapılması da söz konusu olabilmektedir. Bu durumlar, Kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi halinde alacaklının sözleşmeyi feshederek borcun tamamının muacceliyet kesbetmesi hali (temerrüt), konutla ilgili sigorta sözleşmesinin sonucu olarak

¹⁴ TOPALOĞLU, A.G.E. Sayfa 208.

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin, 29.11.2012 tarih, 2012/27053 Esas, 2012/27475 Karar sayılı Kararı

¹⁶ HAZNEDAR, İ. Murat, 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un Bankacılık Uygulamaları Bakımından Getirdiği Yenilikler, İstanbul Barosu Dergisi, Mayıs - Haziran 2014, Cilt: 88, Sayı: 2014/3, Sayfa 25.

yapılan tazminat ödemesi hali (sigorta) ve sözleşmeye konu konutun kamulaştırılması (kamulaştırma) hali olarak sıralanabilir. Temerrüt, sigorta ve kamulaştırma nedeniyle yapılacak ödemelerin de erken ödeme mahiyetinde olduğu değerlendirilebilecektir. Tüketici mevzuatında konut finansmanı sözleşmesi borçlusunun isteği dışında erken ödeme durumu olması halinde erken ödeme tazminatının uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır¹⁷. Buna karşılık Kanunun amaçsal yorumu çerçevesinde bu tür ödemeler nedeniyle de erken ödeme tazminatı talep edilebileceği, zira bahse konu düzenlemenin finans kuruluşunun erken ödeme nedeniyle karşılaşacağı riskleri dengelemek için öngörüldüğü, gayri ihtiyari yapılan ödemelerde de bu risklerin söz konusu olduğu hususları dile getirilmektedir¹⁸.

Ancak bu görüşe katılmak mümkün görülmemektedir. Öncelikle temerrüt dışındaki sigorta ve kamulaştırmaya ilişkin erken ödemelerde tüketicinin iradesi ve olağanın dışında ortaya çıkan olaylar nedeniyle erken ödeme yapılması söz konusudur. Bu durumlarda tüketici faiz düşüşlerinden faydalanmak amacı gütmemekte, dolayısıyla bir kazanç sağlama amacı da bulunmamaktadır. Bu ödemeler, yukarıda anlatıldığı üzere, konut finansmanı kuruluşunun planlamalarında probleme neden olabilecekse de tüketiciler lehinde bir kazanç söz konusu olmayacaktır. Kazançtan bahsedilecekse bu kazanç kamulaştırma yapan devlete ya da sigorta tazminatını ödeyen şirkete ait olacaktır. Dolayısıyla, bu hallerde erken ödeme tazminatı alınması durumunda konut finansmanı kuruluşunun bir kazancı söz konusu olacaktır. Buna göre sigorta veya kamulaştırma hallerinde tüketiciden erken ödeme tazminatı talep edilmesi tüketici aleyhine konut finansmanı kuruluşu lehine bir sonuç doğuracaktır ki bu husus

6502 sayılı TKHK'nın ruhuna ve gerçekleştirilmeyi öngördüğü tüketiciyi koruma amacına aykırı olacaktır. Açıklanan nedenlerle sigorta ve kamulaştırma nedeniyle yapılan zorunlu erken ödemelerde erken ödeme tazminatı alınmasının mümkün olmadığı düşünülmektedir. Buna karşılık konut finansmanı kuruluşlarının devletten veya sigorta şirketlerinden erken ödeme tazminatı talep edip edemeyeceği hususu da tartışılması gereken bir husustur.

Tüketicinin iradesi dışında erken ödeme yapması gereken bir diğer husus ise temerrüt nedeniyle sözleşmenin feshedilmesi ve borcun tamamının muacceliyet kesbetmesidir. Bu durumlarda sigorta ve kamulaştırmadan farklı bir durum söz konusudur. Zira tüketicinin şahsi durumu veya ihmali nedeniyle borç muaccel hale gelmiş ve erken ödeme söz konusu olmuştur. Bu açıdan bakıldığında erken ödeme tazminatı talep edilmesinin uygun olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Diğer taraftan, temerrüt halinde de tüketicinin düşen faiz oranlarından faydalanma ve kâr elde etme gibi bir düşüncesi bulunmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında ise, yukarıda anlatılanlar çerçevesinde, erken ödeme tazminatı talep edilemeyeceği düşünülmektedir. Konuya ilişkin net bir düzenleme bulunmaması nedeniyle bu sorunun ilerleyen dönemlerde ortaya çıkacak yargı içtihatları çerçevesinde netlik kazanacağı düşünülmektedir.

Sonuç

Son yıllarda tüketicilerin kullandığı konut kredilerinin sayısında ve tutarında önemli artışlar yaşanmıştır. Bu hususa kamu otoritesi kayıtsız kalmamış ve Anayasa'nın 172 nci maddesindeki tüketiciyi koruma görevi de dikkate alınarak konut finansmanı sözleşmelerine ilişkin düzenlemeler yapmış-

¹⁷ TOPALOĞLU, A.G.E. Sayfa 210

¹⁸ TOPALOĞLU, A.G.E. Sayfa 210

tir. Bu çerçevede yapılan düzenlemelerden birisi de konut finansmanı kredilerinde tüketiciye erken ödeme hakkı tanınması, erken ödenen tutara ilişkin konut finansmanı kuruluşlarınca gerekli indirimin yapılması zorunluluğu ve erken ödeme hallerinde ortaya çıkan menfaat farklılaşmasını dengelemek üzere erken ödeme tazminatı talep edilebilmesi hakkına ilişkindir. İlgili düzenlemelerde makalemizde bahsedilen bazı açık noktalar bulunmakla birlikte bu hususların yorumlarla ve yargı içtihatlarıyla doldurulacağına şüphe bulunmamaktadır. Hemen belirtmek gerekir ki mevzuattaki eksikliklere ilişkin yorumlamalar yapılırken Kanunun tüketiciyi koruma amacı ve özü dikkate alınmalı, bu açık noktalar tüketici lehine yorumlanmalıdır. Zira herkesçe kabul edilen bir gerçek her gerçek kişinin tüketici olduğu ve satıcı ve sağlayıcılara karşı korunmaya muhtaç olduğudur.

6502 sayılı TKHK'da düzenlenen konut finansmanı sözleşmeleriyle ilgili olarak yapılacak erken ödemelere ilişkin hükümlerin çoğunlukla yerinde olduğu düşünülmektedir. Tüketicilere borçlarını erken ödeme hakkının verilmesi gerektiğine, bu halde gerekli indirimlere mevzuatta yer verilmesinin tüketicinin korunması amacına hizmet ettiğine şüphe bulunmamaktadır. Menfaatler dengesinin korunması amacıyla ve diğer ülke uygulamaları da dikkate alınarak erken ödeme tazminatı talep edilebileceği de Kanunda yer alan düzenlemelerdendir. Erken ödeme tazminatı tüketici aleyhine olarak değerlendirilebilirse de Yargıtay'ın yerleşik içtihatları çerçevesinde yeniden finansman niteliğinde olan erken ödeme işlemlerinde erken ödeme tazminatına hükmedilememesi yerinde görülmektedir. Yargıtay'ın söz konusu içtihatlarının ilgili hükme dayanak teşkil eden görüşlere aykırı olduğu değerlendirilmekle birlikte¹⁹

Kanunun amacının tüketiciyi korumak olduğu ve bu görüşlerin Kanunda net bir şekilde belirtilmediği gerçeği karşısında bahse konu kararların yerinde olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun.
- Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği (28/05/2015 tarih, 29369 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır).
- Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (03/10/2014 tarih, 29138 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır).
- BALOĞLU, Burhan; YILMAZ, Binhan Elif; BALOĞLU, Filiz; SUSAM, Nazan; ŞEKER, Murat; (2007), 100 Soruda Mortgage Uygulamaları, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2007-30, İstanbul.
- DOĞAN, Ela, (2006), Türk Bankacılık Sisteminde Konut Kredilerinin Gelişimi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Yayını, SGD Çalışma Raporu, No:2006/1, Mart, Ankara.
- HAZNEDAR, İ. Murat, (2014), 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un Bankacılık Uygulamaları Bakımından Getirdiği Yenilikler, "İstanbul Barosu Dergisi", Mayıs - Haziran 2014, Cilt: 88, Sayı: 2014/3, 5-33.
- Hürriyet Gazetesi, Konut Kredisi Hacmi 5 Yılda 2 Kata Yakın Arttı, <http://www.hurriyet.com.tr/konut-kredisi-hacmi-5-yilda-2-kata-yakin-artti-40072400>, Erişim 13/04/2016.
- KARAKOCALI, Ahmet, (2015), Konut Finansmanı Sözleşmeleri Kapsamında Tahsil Olunan Yeniden Yapılandırma Ücretinin Tüketici Hukuku Bakımından Yasal Dayanağının İncelenmesi, "Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi", Cilt 1, Sayı 2, 42-75.
- REİSOĞLU, Seza, (2007), Konut Edinme Amaçlı Konut Finansmanı Sözleşmeleri ve Uygulama Sorunları, "Bankacılar Dergisi", Sayı 61, 75-84.
- REİSOĞLU, Seza, (2008), Tüketici Kredileri Hukuki Sorunlar: 4077 Sayılı Yasa'da Değişiklik Öngören Taslak, "Bankacılar Dergisi", Sayı 69, 50-72.
- TOPALOĞLU Mustafa, (2008), Mortgage Kredilerinde Erken Ödeme Ücreti (Cezası), "Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi", C. XII, Sa. 1-2, 185-221.

¹⁹ Menfaatler dengesinin sağlanması şeklindeki amaca ilişkin görüşlere makalenin önceki bölümlerinde yer verilmiştir.

Tüm Yönleri ile Gümrük Kaçakçılığı Suçlarında İştirak

Özet

Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda düzenlenen Gümrük Kaçakçılığı suçlarında Kanunda belirtilen hususlar üzerine farklı durumlar oluşabilmektedir. Bu durumda ise Türk Ceza Kanunu'nda düzenleme alanı bulunan ve buna uygun olarak, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda da düzenlenen iştirak kavramı söz konusu olacaktır. Bu eş düzenlemeler dikkate alınarak Gümrük Kaçakçılığı Suçlarında İştirak hükümlerinin tanımsal ve sonuçsal incelemeleri yapılarak, İştirak hükümlerinin işlevine ilişkin bir incelemenin ortaya konması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gümrük Kaçakçılığı Suçu, Suça İştirak, Yardım, Fail, Faillik, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu.

JEL Sınıflandırma Kodu: K34

In Share Customs Smuggling With All Aspects of Crime

Abstract

In the Customs Anti-Smuggling is organized crime Trafficking Act different situations on the issues specified in the law may occur. In this case, as in the Turkish Criminal Code with regulations and accordingly, the concept of participation in the Anti-Smuggling Law will be held in question. This is considering co-regulation Customs Smuggling of associates and consequential definitional provisions in criminal investigations were made, aimed to put forward a study on the function of the provisions associates.

Keywords: Customs Smuggling Crime, Crime Associates, help perpetrator Agency and, the Anti-Smuggling Act.

JEL Classification Codes: K34

Giriş

Ülkemizde Gümrük Kaçakçılığı suçunun caydırıcı olması için çalışmalar yapılmış ve bu amaçla cezalandırma müesseseleri düzenlenmiştir. Makalemizin konusu olan iştirak kavramından hareket ile bu müesseselerin uygulama aşamalarına değinelim.

1.Gümrük Kaçakçılığı

1.1.Kaçakçılık Kavramı

Kaçakçılık kavramı sözlük anlamı itibariyle bir devletin yasalarına karşı gelinerek yapılan ticaret ya da bir ülkeye gümrüğü ödenmemiş, yasaklanmış bir malı sokmak veya gizli olarak kaçırma işi olarak belirlenebilir.

Kaçakçılık; hukuk terminolojisine göre, bir malın yasalara aykırı olarak gizli yollardan ülkeye sokulması ya da gümrüklü eşyayı gümrük vergisi ya da diğer sorumlulukları ödemediği takdirde sokabilmek için girilen hileli ve yasadışı eylemlerdir.

Kaçakçılık yapan kişiye kaçakçı denmektedir. Gümrük vergisinden kaçmak, ihracat ya da ithalat yasasını aşmak için başvurulan bir yoldur. Kaçakçılığa genellikle vergilerle ticari değeri yükselen ürünler (Örn: çay, kahve, şeker, sigara, içki, akaryakıt) ya da yasak altına alınan mallar konu olur. Bu sayede vergi yüklerinden arınmış mal ile daha fazla maddi getiri elde edilebilmekte ve kaçakçılık ekonomisi olarak kayıt dışı bir gelir ortamı oluşabilmektedir.

Ülkemizde kaçakçılık suçu, işsizlik olan bölgeler için ekonomik bir çare, bazı şirketler açısından rekabet elde edebilmek için çözüm yolu ya da terör örgütlerinin finansmanı için gelir getirici faaliyet olması nedeniyle, bu yola başvuruları çare olarak görülmektedir. Bu gerekçelerle kaçakçılık fiillerinde artış görülmektedir. Bu nedenle kaçakçılık yasasında değişiklik yapılmış, bu suçu işleyenlere ağır cezalar getirilmiştir. Devletin amacı bu sayede kaçakçılıkla mücadele ederek yasal ticaretin yapılmasını sağlamak ve vergi kaybını önlemektir.

1.2.Gümrük Kavramı

Bir ülkeye giren ya da ülkeden çıkan her türlü eşyanın kontrolünü ifade eden Gümrük kavramı, bu işlemlerin yapıldığı yer için de kullanılmaktadır” şeklinde tanımlanmaktadır. Gümrük Kanunu'nun 3. maddesinde de konuya ilişkin tanımlar yer almaktadır.

Doğrudan doğruya gümrük kavramına ilişkin bir tanım verilmemiş olsa da bu maddede gümrük vergisi, gümrük idaresi, gümrük kontrolü gibi kavramlarının tanımlarına verilmiştir. Buna göre: “Gümrük idaresi veya idareleri” deyimini, gümrük mevzuatında belirtilen işlemlerin kısmen veya tamamen yerine getirildiği merkez veya taşra teşkilatındaki hiyerarşik yönetim birimlerinin tamamını; “Gümrük vergileri” deyimini, ilgili mevzuat uyarınca eşyaya uygulanan ithalat vergilerinin ya da ihracat vergilerinin tümünü; “Gümrük kontrolü” deyimini, Türkiye Gümrük Bölgesi ile diğer ülkeler arasında taşınan eşyanın giriş, çıkış, transit, nakil ve nihai kullanımını ve serbest dolaşımda bulunmayan eşyanın durumunu düzenleyen gümrük mevzuatı ve diğer mevzuatın doğru uygulanmasını sağlamak için gümrük idareleri tarafından yürütülen; eşyanın muayenesi, beyanname verileri ile elektronik veya yazılı belgelerin varlığının ve gerçekliğinin doğrulanması, işletmelerin hesap ve diğer kayıtlarının incelenmesi, taşıma araçlarının kontrolü, bagajların ve kişilerin yanlarında ya da üstlerinde taşıdıkları diğer eşyanın kontrolü ile resmi araştırmalar ve diğer benzeri uygulamaları; ifade etmektedir.

2. 5607 Sayılı Kanun Kapsamında Kaçakçılık Suçları

2.1.Konu Kapsamı

2005 yılında yeni TCK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte suç tanımı ve yaptırımlara ilişkin özel hükümler içeren bütün kanunlarda olması gerektiği gibi Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun da yeni TCK'nın suç ve yaptırım teorisine yönelik benimsediği ilkeler çerçevesinde düzenlenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu itibarla 2003 yılında yürürlüğe giren 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu yerine 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu 31 Mart 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Nitekim 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun genel gerekçesinde de, TCK m.5 ve Kabahatler Kanunu m.3 çerçevesinde 4926 sayılı Kaçakçılıkla

Mücadele Kanunu'nun suç ve kabahatlere ilişkin düzenlemelerinin TCK ve Kabahatler Kanununa paralel hale getirilmesi amacıyla 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ihdas edildiği ifade edilmiştir.

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kapsamında kaçakçılık suçları ithalat ve ihracat kaçakçılığı olarak iki kısımda ele alınmıştır. Kaçakçılık suçları ise ekonomik suçlar kategorisinde yer alan suçlardandır. Bu çerçevede ekonomik suç, kayıt altına alınamayan, kamu otoritesi tarafından kontrol edilmeyen, kamu düzenini korumayı amaçlayan nitelik taşımakta ve cezalandırılmaktadır. Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Kapsamında suç veya kabahat oluşturan hareketin konusunu taşınır nitelikte bir eşya oluşturacaktır.

2.2.İthalat Kaçakçılığı Suçları

2.2.1. Eşyayı Gümrük İşlemlerine Tabi Tutmaksızın Türkiye'ye İthal Etmek Suçu

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3/1. maddesine göre: "Eşyayı, gümrük işlemlerine tâbi tutmaksızın Türkiye'ye ithal eden kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Eşyanın, belirlenen gümrük kapıları dışından Türkiye'ye ithal edilmesi halinde, verilecek ceza üçte birinden yarısına kadar artırılır".

Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 3/1. fıkrasında belirlenen bu suçun konusu eşyadır. Ancak burada ifade edilmelidir ki bu suçun oluşabilmesi için eşyanın ithal edilmesi yasak olmayan nitelik taşıması gerekmektedir. İthal yasak bir malın yurda sokulması durumunda bu suç değil 7. fıkrada yer alan ithali kanun gereği yasak olan eşyayı ithal etmek suçu oluşacaktır. Nitekim ithali yasak olan bir eşyanın ithali durumunda eşyanın gümrük işlemlerine tabi tutulması imkânı da olmayacaktır. Yani bu durumda hem 1. hem 7. fıkra hükümlerinin ihlali söz konusu olabilecektir.

Suçun konusunu oluşturacak eşyanın ithali mümkün eşya niteliği taşımasının yanında bir başka özelliği de gümrük vergilerinden muaf tutulmamış bir eşya olması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu suçla korunan en temel yarar kanaatimizce devletin hâkimiyet yetkisidir. Bu kapsamda gerçekleştirilecek hareketler ilk olarak devletin sınırları çerçevesinde kullanmak istediği ve kurallara bağlı olduğu mal giriş çıkışını kontrole ilişkin hâkimiyetini doğrudan ihlal edici nitelik taşıyacaktır.

Suçun faili yurda mal ithal etmek isteyen herkes olabilecektir. Bu çerçevede suçun özgü suç niteliği taşıdığını söylemek mümkün olmayacaktır. Failin Türkiye'ye girmesi yasak olmayan veya gümrük vergilerinden muaf olmayan bir malı gümrük işlemlerine tabi tutmadan yurda sokması yeterli olacaktır. Suçun maddi unsurunu oluşturan hareket madde ikili biçimde belirlenmiştir. Basit şekilde suçun maddi unsurunu oluşturan hareket gümrük işlemlerine tabi tutmadan eşyayı Türkiye'ye ithal etmek şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Suçun nitelikli şeklinde ise eşyanın belirlenen gümrük kapıları dışından Türkiye'ye ithal edilmesidir.

Eşyayı, gümrük işlemlerine tabi tutmaksızın Türkiye'ye ithal etme ve eşyanın, belirlenen gümrük kapıları dışından Türkiye'ye ithal edilmesi suçu açısından genel kastın varlığı yeterlidir. Burada kast failin eşyanın gümrük kontrolü dışında tutulmasına yönelik olmalıdır. Bu kapsamda failin amacının suçun oluşması açısından bir önemi yoktur. Örneğin fail, fiilini ticari amaçla gerçekleştirebileceği gibi bir başka amaçla ya da bir başka suçta kullanmak amacıyla da gerçekleştirebilir.

Failin eşyanın gümrük işlemlerine tabi tutmaksızın Türkiye'ye ithal etmeye yönelik fiili açısından kasta aranan bilme ve isteme unsurlarının karşımıza çıkması gerekmektedir. Burada fail eşyayı gümrük işlemlerine tabi tutmadan eşyayı yurda sokma hareketini gerçekleştirmeyi istemeli ve ayrıca eşyanın da gümrük işlemlerine tabi tutularak ithal edilmesi

gerektiğini bilmelidir. Failin hareketi kastettiği suçta yönelmiş olmalıdır.

Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3/1. maddesinde eşyanın gümrük kapıları dışından Türkiye'ye ithal edilmesi; eşyanın gümrük işlemlerine tabi tutulmaksızın Türkiye'ye ithal edilmesi fiilinin nitelikli hali olarak düzenlenmiştir. Bu nitelikli halin uygulanmasıyla failin cezası suçun normal şekline göre üçte birden yarısına kadar arttırılacaktır. Gümrük kapıları dışında eşya ithal etme fiilinin eşyayı gümrük işlemlerine tabi tutmadan ithal etme fiiline göre daha ağır ve istisması kolay olması dolayısıyla nitelikli hal olarak düzenlendiği ifade edilmektedir.

Bu suç açısından iştirakin her türünün gerçekleşebileceğini ifade edebiliriz. Bu kapsamda failde olduğu gibi, suçta iştirak edecek kişiler açısından bir özellik aranmamaktadır. Burada iştiraktan dolayı sorumluluğun doğabilmesi için iştirak edecek kişilerin kastı ve fiilin gerçekleşmesine yönelik hareketlerinin varlığı aranacaktır. Suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu tutulur. Bu hüküm çerçevesinde gümrük işlemi yapmaksızın eşya ithal etme veya gümrük kapıları haricinde eşya ithal etme suçu üzerinde birlikte hâkimiyet kuran kişiler müşterek fail olarak sorumlu tutulacaklar ve bunların her biri suç için öngörülmuş cezayla cezalandırılacaklardır.

2.2.2.Eşyayı Sahte Belge Kullanmak Suretiyle Gümrük Vergileri Kısmen veya Tamamen Ödenmeksizin Türkiye'ye İthal Etmek Suçu

Eşyayı, aldatıcı işlem ve davranışlarla gümrük vergilerini kısmen veya tamamen ödemeksizin ülkeye sokan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Bu suçun için kurucu unsuru olan belge kavramının ne olduğu yönünde ceza kanunumuzda herhangi bir tanımlama söz konusu değildir. Bu kavram doktrine ve uygulamaya bırakılmıştır. Doktrinde belge

kavramı ve belgenin unsurlarına ilişkin bir görüş birliği sağlanamamıştır. TCK m.204 gerekçesinde ise belge kavramı yazılı kâğıt olarak ifade edilmiştir. Belge kavramı özet olarak “olayları nakleden, içerdiği irade beyanları hukuken değer taşıyan ve muayyen kimse tarafından oluşturulan her türlü yazı” şeklinde ifade edilmektedir.

TCK'da üç çeşit belgeden söz edilmektedir. Bunlar resmi belge, özel belge ve resmi belge hükmündeki belgelerdir. Resmi belgeden bahsedilebilmesi için belgenin bir kamu görevlisi tarafından, görevi gereği ve kanunda öngörülen usule göre hazırlanmış olması gerekmektedir.

Bir resmi belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren veya sahte resmi belgeyi kullanan kişi cezalandırılır. Görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmi bir belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren, gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen veya sahte resmi belgeyi kullanan kamu görevlisi cezalandırılır. Resmi belgenin, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması halinde, verilecek ceza yarısı oranında artırılır (TCK m.204).

Gerçek bir resmi belgeyi bozan, yok eden veya gizleyen kişi de cezalandırılacaktır. Ancak bu suçun kamu görevlisi tarafından islenmesi durumunda failin cezası arttırılacaktır(TCK m.205). Bir resmi belgeyi düzenlemek yetkisine sahip olan kamu görevlisine yalan beyanda bulunan kişi cezalandırılacaktır(TCK m.206).

Bir özel belgeyi sahte olarak düzenleyen veya gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren ve kullanan; bir sahte özel belgeyi bu özelliğini bilerek kullanan kişi cezalandırılacaktır (TCK m.207). Burada sahte belgenin kullanılması, seçimlik hareket olarak değerlendirilen, resmi belgede sahtecilik suçundan farklı olarak sahte belge

düzenleme veya değiştirme fiilleriyle birlikte gerçekleşmelidir. Yani burada kullanım suçun oluşumu için zorunlu bir şart olarak aranmaktadır. Burada kullanılmadan bahsedilebilmesi için maddi bir kullanım tek basına yeterli değildir bunun yanında hukuki kullanım da söz konusu olmalıdır. Gerçek bir özel belgeyi bozan, yok eden veya gizleyen kişi de cezalandırılacaktır (TCK m.208).

Fıkra düzenlenen suç açısından korunan hukuksal yarara ilişkin ikili bir değerlendirme yapılması mümkün olacaktır. Bu çerçevede evrakta sahtecilik açısından kamu güveninin korunmak istediği ifade edilebilir. İkinci olarak ise korunan hukuksal yararın devletin egemenlik hakkı olduğunu ifade edebiliriz. Bu fıkra kapsamında yapılan hareketlerle de devletin sınırları ve gümrük kapıları vasıtasıyla belirlediği kurallara aykırı olarak eşya girişi söz konusudur. Yine bu çerçevede vergilendirme yönünden bir zafiyet doğacağı için devletin ekonomik düzeninin ihlali de söz konusu olacaktır.

Suçun faili açısından kanunda herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Suç özgülü suç niteliği taşımamaktadır ve herkes tarafından islenebilir niteliktedir. Bu durumda fail sahte belge kullanarak gümrük vergilerini kısmen veya tamamen ödemeyen ve bu suretle eşyayı ithal eden herkes olabilecektir. Ancak kanunun 4/4. maddesinde belirtilen nitelikli halin uygulanabilmesi için failin maddede belirtilen kişilerden biri olması gerektiği için bu nitelikli hal açısından özgülü suçun varlığından bahsedilebilecektir. Tüzel kişiler aracılığıyla suçun islenmesi durumunda ise tüzel kişilere yönelik koruma tedbirlerine başvurulabilecektir.

Suçun maddi unsurunu oluşturan hareketi sahte belge kullanarak gümrük vergileri kısmen veya tamamen ödenmeden bir malın ithal edilmesi olarak belirlemek mümkündür. Suçun konusu ise gümrük vergilerine tabi ithali mümkün mallardır. Önemle üzerinde durulması gereken bir konu da sahte bel-

ge kullanarak kısmen ya da tamamen ödenmeyen verginin gümrük vergisi olması gerektiğidir. Bunun dışında gümrük vergisi tam olarak ödenmiş ve fakat KDV gibi bir başka verginin eksik ödenmesi durumunda bu suç oluşmayacaktır. Böyle bir durum vergi hukukunun konusuna girecek ve değerlendirme de bu çerçevede yapılacaktır.

Bu suç kasten işlenebilen bir suçtur. Failin kastının gümrük vergilerinin kısmen ya da tamamen ödenmemesi suretiyle yurda mal ithali şeklinde ortaya çıkmış olması gerekmektedir. Ayrıca failin sahte belgeyi kullanmaya yönelik bir kastının bulunması da gerekmektedir. Failin sahte belge kullanmaya yönelik bu kastının ayrıca gümrük vergileri kısmen veya tamamen ödenmeden mal ithaline de yönelmiş olması gerekmektedir. Burada gümrük vergilerinin kısmen ya da tamamen ödenmemesi yönünde bir kast arandığı için failin bu yönde özel bir kastının varlığı gerekmektedir. Failin belgenin sahte olduğunu bilmemesi durumunda kastının varlığından bahsedilemeyecektir. Belgenin sahte olma ihtimalini bildiği halde bunu araştırmadan, vergilerin bu sayede kısmen ya da tamamen ödenmemesi olasılığını kabullenerek hareket edilmesi halinde olası kast söz konusu olacaktır.

Suçta her türlü iştirakin mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Burada fail sahte evrakı düzenleyen kişi olabileceği gibi sahte evrakı düzenleyen bir başkası da olabilecektir. İştirakin varlığından bahsedilebilmesi için iştirak iradesinin varlığı şartı da aranacaktır. Eşyayı, sahte belge kullanmak suretiyle gümrük vergileri kısmen veya tamamen ödenmeksizin Türkiye'ye ithal suçunda suçu birlikte gerçekleştiren kişilerden her birisi fail olarak sorumlu tutulacaktır. Gümrükten normal şekilde mal ithal eden kişide bu şekilde bir düşüncesi olmadığı halde sahte belge kullanarak gümrükten mal geçirip daha az ya da hiç vergi ödememesi yönünde yönlendiren kişi azmettiren olarak sorumlu tutulacaktır. Ayrıca suçta maddi ya da manevi yardım şeklinde iştirak de mümkün olacaktır.

2.2.3. Transit Rejimi Çerçevesinde Taşınan Serbest Dolaşımda Bulunmayan Eşyayı, Rejim Hükümlerine Aykırı Olarak Gümrük Bölgesinde Bırakmak Suçu

5607 Sayılı Kanunla düzenlendiği şekli ile Transit rejimi çerçevesinde taşınan serbest dolaşımda bulunmayan eşyayı, rejim hükümlerine aykırı olarak gümrük bölgesinde bırakan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Bu suçla da devletin hâkimiyet yetkisinin ihlal edildiğini söylememiz mümkün olacaktır. Nitekim burada fail eşyayı normalde gümrük bölgesi içinde bırakmaması gerekirken bu şekilde davranmaktadır. Yapılan fiille yetkililerin iradeleri fesada uğratılmaktadır. Bu şekilde ödemesi gereken vergileri ödememekte ve devletin kontrol yetkisi kapsamına tecavüz etmektedir. Burada vergilerin ödenmemesi neticesinde ekonomik bir ihlalin varlığı da söz konusudur.

Bu suçun faili transit rejimi çerçevesinde taşınan serbest dolaşımda bulunmayan eşyayı, rejim hükümlerine aykırı olarak gümrük bölgesinde bırakan kişidir. Transit rejiminde hak sahibi olan asıl sorumlu kişinin eşyayı öngörülen süre içerisinde ve gümrük idareleri tarafından eşyanın ayniyetinin tespiti amacıyla alınan önlemlere uymak suretiyle, varış gümrük idaresine sağlam ve noksansız olarak sunmak ve transit rejimine ilişkin hükümlere uymakla yükümlü olduğunu göz önünde bulundurursak bu çerçevede asıl sorumlu niteliğindeki herkes bu suçun faili olabilecektir.

Suçun maddi unsurunu oluşturan hareket serbest dolaşımda bulunmayan bir eşyanın, transit rejimi kapsamında taşınması söz konusuyken, transit rejimi hükümlerine aykırı olarak Türkiye’de gümrük bölgesinde bırakılması şeklinde karsımıza çıkmaktadır. Bu sayede eşya serbest dolaşıma girmektedir. Bu unsurlardan birisinin eksik olması durumunda suç oluşmayacaktır.

Bu suç kasten işlenebilen bir suç niteliğindedir. Burada kastın bilme unsuru kapsamında failin eşyanın transit rejimi kapsamında taşındığını, eşyanın serbest dolaşımda bulunmadığını ve eşyayı rejim hükümlerine aykırı olarak gümrük bölgesinde bıraktığını bilmesi gerekmektedir. İsteme unsuru açısından ise failin belirli özelliklere sahip bu eşyayı transit rejimi hükümlerine aykırı olarak gümrük bölgesinde bırakması fiilini belirleyebiliriz. Burada failin eşyanın gümrük bölgesinde bırakılmasına ilişkin genel kastının varlığı suçun oluşumu açısından yeterlidir. Yani suçun oluşumu için özel kastın varlığı aranmayacaktır.

Suçta her türlü iştirakin mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Eşyayı transit rejimi hükümlerine aykırı olarak bırakan kişi eşyayı taşıyan kişi olabileceği gibi onun dışında birisi de olabilir. Bu durumda hem eşyayı taşıyan hem de eşyanın gümrük bölgesinde bırakılmasını sağlayan kişilerin müşterek fail olarak nitelendirilmesi mümkündür. Yukarıda da belirttiğimiz gibi transit rejiminde hak sahibi olan asıl sorumlu kişi, transit rejimine göre taşındığını bilerek eşyayı kabul eden taşıyıcı veya alıcı ve eşyanın taşınmasına eşlik eden memur müşterek fail olarak hareket edebilecektir.

Transit rejimi çerçevesinde eşyayı taşıyan kişiye cebir veya tehdit uygulayan ve bu sayede de eşyanın rejim hükümlerine aykırı olarak gümrük bölgesinde kalmasını sağlayan kişi dolaylı fail olarak nitelendirilebilecektir. Suça azmettirme de söz konusu olabilecektir. Normalde transit rejimlerine uygun şekilde eşyayı taşıyan kişiye telkinlerde bulunarak onun eşyayı transit rejimlerine aykırı olarak gümrük bölgesi içine bırakmasının sağlanması durumunda azmettirme söz konusu olacaktır.

Eşyayı transit rejimlerine aykırı olarak gümrük bölgesinde bırakmayı düşünen kişinin bu düşüncesini kuvvetlendiren, kişinin ne şekilde gümrük bölgesinde bırakılabileceği yönünde yol gösteren, eşyanın gümrük bölgesine bırakılması sırasında araç sağlayan kişi de yardım eden olarak sorumlu tutulabilecektir. Ancak yardım eden kişinin maddi yardımı,

suçun oluşumu açısından zorunlu nitelik taşıyorsa yardım etmeden değil müşterek faillikten dolayı sorumluluğu söz konusu olacaktır.

2.2.4. Belli Bir Amaç İçin Kullanılmak veya İşlenmek Üzere Ülkeye Geçici İthalat ve Dâhilde İşleme Rejimi Çerçevesinde Getirilen Eşyayı, Sahte Belge ile Yurt Dışına Çıkarmış Gibi İşlem Yapmak Suçu

5607 Sayılı Kanunda düzenleme şekli ile belli bir amaç için kullanılmak üzere ülkeye geçici ithalat ve dâhilde işleme rejimi çerçevesinde getirilen eşyayı, sahte belge ile yurt dışına çıkarmış gibi işlem yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Suçun konusunu oluşturan eşya belli bir amaçla kullanılmak veya işlenmek üzere ülkeye geçici ithalat ve dâhilde işleme rejimi çerçevesinde getirilen bir eşya olarak karsımıza çıkmaktadır.

Burada da ikinci fıkrada olduğu gibi belgede sahtecilik fiili karsımıza çıktığı için ilk olarak kamu güveninin korunmak istendiği ifade edilebilir. Bunun yanında kanunda yer alan gümrük rejimlerine aykırı davranış söz konusu olması dolayısıyla devletin egemenlik yetkisinin ihlali de söz konusu olacaktır. Nitekim burada gümrük rejimlerinin düzenlenmesi ile hedeflenen ekonomik amaçların da önüne geçilmiş olacaktır. Gümrük rejimlerinin ekonomik etkilerinin olduğunu da dikkate alacak olursak bu rejimlerin ihlali durumunda devletin ekonomik kaybının da önlenmesinin amaçlandığı ifade edilebilecektir.

Suçun faili belli bir amaç için kullanılmak veya işlenmek üzere ülkeye geçici ithalat ve dâhilde işleme rejimi çerçevesinde getirilen eşyayı, sahte belge ile yurt dışına çıkarmış gibi yapan herkes olabilecektir. Bu kişi eşyayı ülkeye geçici ithalat rejimi veya dâhilde işleme rejimi çerçevesinde getiren birisi olabileceği gibi bunun dışındaki üçüncü kişiler de olabilir.

Suçun maddi unsurunu oluşturan hareket eşyanın sahte belge ile yurt dışına çıkarmış gibi yapılması-

dır. Ancak burada söz konusu olan eşyanın belli bir amaç için kullanılmak veya işlenmek üzere ülkeye geçici ithalat ve dâhilde işleme rejimi çerçevesinde getirilmiş olması gerekmektedir.

Suç kasten işlenebilen bir suç niteliği taşımaktadır. Failin kastının eşyanın belli bir amaç için kullanılmak veya işlenmek üzere geçici ithalat ve dâhilde işleme rejimi çerçevesinde getirilen eşyayı, sahte belge ile yurt dışına çıkarmış gibi yapmayı kapsamaması gerekmektedir. Bunlardan herhangi birisi açısından failin kastının bulunmaması durumunda suçun olduğundan bahsedilmesi mümkün değildir.

Belli bir amaç için kullanılmak veya işlenmek üzere geçici ithalat ve dâhilde işleme rejimi çerçevesinde getirilen eşyayı, sahte belge ile yurt dışına çıkarmış gibi işlem yapma suçuna her türlü iştirak mümkündür. Suç üzerinde hâkimiyet kuran kişileri müşterek fail olarak nitelendirebiliriz. Fail sahte evrakı kendisi düzenleyip, eşyayı yurt dışına çıkarmış gibi yapılması işlemini kendisi yapabileceği gibi sahte evrakı bir başkasına da hazırlatmış olabilir. Evrakta sahtecilik suçuna iştirake ilişkin bilgiler yukarıda verildiği için burada tekrar edilmeyecektir. Ancak sahte belgeyi hazırlayan kişinin burada belirtilen suça ilişkin iştirak iradesi müşterek fail olarak sorumlu tutulabilmesi için aranacak en önemli koşuldur. Aksi takdirde ilgili kişi sadece evrakta sahtecilikten sorumlu tutulacaktır.

Bunun yanında sahte belgeyi hazırlayan kişinin olay üzerindeki hâkimiyetinin de müşterek fail olarak sorumluluğunun belirlenmesi için tespit edilmesi gerekmektedir. Burada dolaylı faillik de söz konusu olabilecektir. Özellikle kendisine cebir veya tehdit uygulanarak bu suçu işlemesi sağlanan kişiye cebir veya tehdidi uygulayan kişi dolaylı fail olarak sorumlu tutulacaktır. Geçici ithalat veya dâhilde işleme rejimi kapsamında ülkeye getirdiği eşyaları sahte belge ile yurt içinde bırakılması yönünde failde fikir oluşturan kişinin sorumluluğu ise azmettiren olarak belirlenecektir.

2.2.5. 5607 Sayılı Kanunun Üçüncü Maddesinin Birinci İle Dördüncü Fıkralarında Tanımlanan Fiillerin İşlenmesine İştirak Etmeksizin, Bunların Konusunu Oluşturan Eşyayı Bu Özelliğini Bilerek ve Ticari Amaçla Satın Almak, Satışa Arz Etmek, Satmak, Taşımak veya Saklamak Suçu

TCK m.165 de “Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi” suçu düzenlenmiştir. Buna göre “Bir suçun işlenmesiyle elde edilen eşyayı veya diğer malvarlığı değerini, bu suçun işlenmesine iştirak etmeksizin, satan, devreden, satın alan veya kabul eden kişi 6 aydan 3 yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır”. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3/5. maddesinde de TCK da yer alan ve yukarıda belirttiğimiz suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçuna benzer bir düzenleme yer almaktadır. Ancak Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu özel kanun niteliği taşıdığı için burada 3/5. maddede belirtilen suçlar açısından artık bu hüküm uygulanacak TCK m.165 hükmüne başvurulamayacaktır. Ayrıca burada ticari amaç aranacağı için TCK m.165’e göre bir farklılığın olduğunu da söyleyebiliriz. Nitekim TCK m.165 kapsamında suçun failinin ticari amacı olmasa bile suç oluşacaktır.

5607 Sayılı Kanunda düzenliği şekli ile Birinci ile dördüncü fıkralarda tanımlanan fiillerin işlenmesine iştirak etmeksizin, bunların konusunu oluşturan eşyayı, bu özelliğini bilerek ve ticarî amaçla satın alan, satışa arz eden, satan, taşıyan veya saklayan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Kaçakçılık suçlarında genel olarak söz konusu olan devletin hâkimiyet yetkisinin ve ekonomik düzeninin de bu suretle korunmak istendiği ifade edilebilir. Suçun faili eşyanın 1 ila 4. fıkra kapsamında belirlenen suçlar kapsamında elde edildiğini bilen ve ticari amaçla satın alan, satışa arz eden, satan, taşıyan

veya saklayan herkes olabilecektir. Ancak failin bu fıkralarda belirlenen suçlara herhangi bir şekilde iştirak etmemiş olması gerekmektedir. Bu suçun oluşumu için önceden belirtilen suçlardan birisinin işlenmiş olması gerekmektedir. Bu suçlar kanunda sınırlanarak belirlenmiştir.

Bu fıkroda belirtilen suçun kasten işlenebilen bir suç olduğunu söyleyebiliriz. Ancak burada failin özel kastı aranmaktadır. Nitekim fıkroda failin ticari amaçla belirtilen fiilleri yapması şartı aranmaktadır. Failin malı kar amacıyla satın alıp satması hususu ticari amaç olarak değerlendirilebileceği gibi bunun yanında kaçak nitelik taşıyan fıkra kapsamındaki eşyaları daha ekonomik olarak elde etmek ve kullanmak amacıyla satın alması da ticari amaç olarak değerlendirilebilecektir.

Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3/5. maddesinde kaçakçılık fiillerine iştirak etmemiş olma şartını aradığına göre bu fiillere iştirak etmiş kişilerin bu fıkra kapsamında cezalandırılmaları söz konusu olmayacaktır. Suçun, satma ve satın alma fiilleri açısından çok failli suç niteliği taşıdığını söyleyebiliriz. Bu suçların oluşabilmesi için alıcının ve satıcının bulunması zorunluluğu söz konusudur. Niteliği itibariyle karşılaşma suçlarının karakteristik özelliğini burada görmekteyiz. Burada cezalandırılmak istenen her bir failin hareketi değil, bu hareketlerin karşılaşmasıdır. Bu şekilde bir karşılaşmanın olmaması durumunda bu suçların oluştuğundan da bahsedilmesi mümkün olmayacaktır. Yapılan açıklamalar çerçevesinde alanla satan arasında bir iştirak ilişkisinin bulunduğu söylenemeyecektir. Fıkra kapsamında belirtilen fiillerin tamamına her türlü iştirak mümkündür.

Fıkroda belirtilen suçun işlenmesinde bir başkasının araç olarak kullanılması durumunda dolaylı faillik söz konusu olacaktır. Bunun dışında asli faille cebir, tehdit uygulanarak suçun gerçekleştirilmesi durumunda da dolaylı faillik söz konusu olabilecektir. Azmettirme şeklinde de fiile iştirak etmek de mümkün olacaktır.

2.2.6.Özel Kanunları Gereğince Gümrük Vergilerinden Kısmen veya Tamamen Muaf Olarak İthal Edilen Eşyayı, İthal Amacı Dışında Başka Bir Kullanıma Tahsis Etme, Satma veya Devretme Ya Da Bu Özelliğini Bilerek Satın Alma veya Kabul Etme Suçu

Kanunda düzenlenen şekli ile Özel kanunları gereğince gümrük vergilerinden kısmen veya tamamen muaf olarak ithal edilen eşyayı, ithal amacı dışında başka bir kullanıma tahsis eden, satan veya devreden ya da bu özelliğini bilerek satın alan veya kabul eden kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Bu suç açısından eşyanın belli bir işte kullanılması için ithaline izin verilmiş olması, suçun konusu açısından yeterli olmayacaktır. Bu eşyanın kısmen ya da tamamen vergiden muaf olarak ithal edilmiş olması gerekmektedir. Burada ithalattan sonra gerçekleşen bir suçun varlığından bahsedilebilecektir. Nitekim suçun oluşumu açısından aslında mevzuata uygun olarak ithal edilen bir eşya söz konusu olmakla birlikte, bu eşya üzerinde getiriliş amacına aykırı olarak bir tasarrufta bulunulmaktadır.

Bu suçun düzenlenmesiyle devletin ekonomik düzeninin korunmak istendiğini ifade edebiliriz. İthal edilen eşyayı ithal amacı dışında başka bir kullanıma tahsis etme, satma veya devretme fiilleri kapsamında suçun failinin gümrük vergisinden kısmen veya tamamen muaf olan eşyanın ithal edilerek verilen kişinin olacağı ifade edilmektedir. Eşyanın satın alınması veya kabul edilmesi fiilleri açısından ise herkesin suçun faili olabileceği belirtilmektedir. Suçun maddi unsurunu oluşturan hareketler eşyanın ithal amacı dışında bir başka kullanıma tahsis edilmesi, satılması, devredilmesi, satılması veya kabul edilmesi şeklinde ifade edilmiştir. Eşya, vergilerden kısmen ya da tamamen muaf olarak ithal edilmiş olmasına rağmen, ithalat sırasında gümrük tarafından eşyanın ithalinin ardından belli işler için kullanım ya da tüketim şartı aranmamışsa bu suç oluşmayacaktır.

Burada kasten işlenebilen bir suç söz konusudur. Özel kanunları gereğince gümrük vergilerinden kısmen veya tamamen muaf olarak ithal edilen eşyayı, ithal amacı dışında başka bir kullanıma tahsis etmek, satmak veya devretmek fiilleri açısından olası kastın ve doğrudan kastın mümkün olduğu; eşyanın özelliğini bilerek satın alma ve kabul etme fiilleri açısından ise sadece doğrudan kastın söz konusu olabileceği ifade edilmektedir. Buna gerekçe olarak da fıkra da yer alan “özelliğini bilerek” ifadesinin bulunması gösterilmektedir.

Burada suça her türlü iştirakin mümkün olduğunu söylememiz mümkün olacaktır. Ancak bu suç açısından dikkat edilmesi gereken husus suçun konusunu oluşturan eşyanın yurda kaçak olarak sokulmamış olmasıdır. Böyle bir durumun varlığı halinde 5. Fıkra kapsamında islenmiş bir suçun varlığından bahsedilebilecektir. Daha önce suç konusunu oluşturan bir eşyanın varlığı söz konusu olmadığı için eşyanın yurda ithalinde aktif rol oynamış kişinin fıkra da belirtilen hareketlerden birisini yapması durumunda, sorumluluğu 6. fıkra kapsamında yaptığı fiillerden kaynaklanacaktır. Burada satma, devretme, satın alma ve kabul etme fiilleri açısından çok failli bir suçun söz konusu olduğunu ifade edebiliriz. Nitekim burada satan ve alan; devreden ve kabul eden karşılıklı olarak bulunmak zorundadırlar. Bu kapsamda failleri iştirak ilişkisi çerçevesinde değil çok failli bir suç olması dolayısıyla, her birini fiillerinden dolayı sorumlu tutmamız söz konusu olacaktır.

Fıkra da belirtilen hareketlerin müşterek olarak gerçekleştirilmesi mümkündür. Mesela özürülülerin kullanımı için vergiden muaf olarak ithal edilmiş bir aracın birkaç kişi tarafından birlikte satın alınması halinde müşterek faillik söz konusu olacaktır.

Suçta azmettirme şeklinde suça iştirak etmek mümkündür. Bu çerçevede mesela gümrük vergisinden muaf bir aracın sahibini bu aracı satması konusunda ikna eden kişi azmettiren olarak sorumlu tutulabilecektir. Benzer şekilde, bir araç almak isteyen kişiyi daha ucuz alacağı konusunda ikna ederek,

vergiden muaf ve devri yasak olan bir aracı almasını sağlaması durumunda azmettirme söz konusu olacaktır. Bunun yanında kişinin gümrük vergisinden muaf olarak getirdiği eşyasını cebir veya tehdit kullanılarak satmaya zorlayan ve sattıran kişinin sorumluluğu ise dolaylı faillikten olacaktır.

Suçta yardım şeklinde de suçta iştirak edilebilecektir. Mesela gümrük vergisinden muaf olarak ithal ettiği ve satımı yasak olan aracını satmak isteyen kişi ile bu şekilde bir araç almak isteyen kişileri bir araya getireni yardım eden olarak değerlendirmemiz mümkün olacaktır.

2.2.7. İthal Kanun Gereği Yasak Olan Eşyayı İthal Etmek Ya Da Eşyanın Bu Özelliğini Bilerek Satın Almak, Satışa Arz Etmek, Satmak, Taşımak veya Saklamak Suçu

5607 sayılı kanundaki düzenlemeye göre; İthal kanun gereği yasak olan eşyayı ülkeye sokan kişi, fiil daha ağır bir cezayı gerektiren suç oluşturmadığı takdirde, iki yıldan altı yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. İthal yasak eşyayı, bu özelliğini bilerek satın alan, satışa arz eden, satan, taşıyan veya saklayan kişi, aynı ceza ile cezalandırılır.

Fıkra belirlenen suçun konusunu oluşturan eşyanın ithalinin kanun gereği yasak olması gerekmektedir. Failin bu eşyayı ithal etmesi, eşyanın ithali yasak bir eşya olduğunu bilerek satın alması, satışa arz etmesi, satması, taşıması veya saklaması cezalandırılacaktır.

Bu suçla korunan hukuksal yararı kamu düzeni, devletin hâkimiyet yetkisi ve ekonomik düzeni olarak ifade edebiliriz. Nitekim burada yurda sokulması yasaklanan bir eşyanın yurda girmesi ya toplum açısından tehlike doğuracaktır ya da bu nitelikte olmasa da ekonomik düzenin korunması amacıyla ithalatın yasaklanması söz konusu olmaktadır.

Suçun maddi unsuru kapsamında oluşumunu sağlayacak hareketler konusunda fıkra da bir ayırım ya-

pıldığını görmekteyiz. Bu çerçevede faillerin de farklı olduğunu ifade etmemiz mümkün olacaktır. İthal kanun gereği yasak olan eşyayı ithal etme fiilinin faili herkes olabilecektir. İthal kanun gereği yasak olan eşyanın satın alınmasında ise suçun faili doğal olarak ithali gerçekleştirenin dışında birisi olabilecektir. Satışa arz etme, satma, taşıma ve saklama fiilleri açısından failin herkes olabileceğini ifade edebilirsek de eşyayı ithal eden kişinin bu fiillerinden dolayı cezalandırılması söz konusu olmayacaktır.

Maddi unsuru oluşturan hareketler ithali kanun gereği yasak olan eşyanın ithal edilmesi, ithali yasak olan eşyanın bu özelliğinin bilinerek satın alınması, satışa arz edilmesi, satılması, taşınması, saklanması olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede seçimlik hareketli bir suç söz konusudur ve failin bu hareketlerden birisini yapması suçun oluşumu açısından yeterlidir.

Suç kasten işlenebilen bir suç niteliği taşımaktadır. Ancak maddede iki şekilde suçların düzenlendiğini dikkate almamız gerekmektedir. Bu çerçevede ithali kanun gereği yasak olan eşyayı ithal etme fiili açısından failin hem doğrudan kastla hem de olası kastla hareket edebileceğini ifade edebiliriz. Ancak ithali yasak eşyayı bu özelliğini bilerek satın alma, satışa arz etme, satma, taşıma, saklama fiilleri ise ancak doğrudan kastla işlenebilecektir. Nitekim madde metninde açık olarak bilme unsuru aranmaktadır.

Fıkra kapsamında belirtilen fiillere her türlü iştirak mümkündür. Ancak burada dikkat edilmesi gereken konu satın alma, satışa arz etme, satma, taşıma, saklama fiillerini gerçekleştiren kişinin ithali yasak olan eşyayı ithal eden kişi olmamasıdır. Her ne kadar kanunda bu fiiller açısından ithal fiilini işlememe şartı aranmamışsa da suçun yapısı gereği bu durum aranacaktır. Suçun müşterek faillik şeklinde birlikte işlenilmesi de mümkün olacaktır. Mesela, ithali yasak bir malın ithalini birlikte gerçekleştirmek üzere anlaşan kişilerin müşterek fail olarak sorumlu tutulmaları söz konusu olacaktır.

Fıkıradaki belirtilen fiillere azmettirme de mümkün olabilecektir. Bu kapsamda ithali yasak bir eşyayı ithal etmesi yönünde failde bir karar oluşturan, bu eşyanın taşınması konusunda ya da alım satımı konusunda failin suç işleme kararını almasını sağlayan kişi azmettiren olarak sorumlu tutulacaktır. Fiil üzerinde hâkimiyeti olmayan fakat suçun işlenmesinin kolaylaşmasını sağlayan kişinin sorumluluğu ise yardım etmeden dolayı olacaktır.

2.3. İhracat Kaçakçılığı Suçları

2.3.1. İhracı Kanun Gereği Yasak Olan Eşyayı Türkiye'den İhraç Etmek Suçu

Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 3/8. maddesinde "İhracı kanun gereği yasak olan eşyayı ülkeden çıkaran kişi, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde altı aydan iki yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır" denilmektedir.

Burada suçun konusunu oluşturan eşyanın ihracı kanunlar tarafından yasaklanmış bir eşya olması gerekmektedir. Ayrıca burada fiil daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturuyorsa bu madde kapsamında değil özel olarak düzenlendiği suç çerçevesinde cezalandırma söz konusu olacaktır. Burada önemle ifade edilmesi gereken bir konu eşyanın kanunla ihracı yasaklanmış bir eşya değil de Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan ihracata ilişkin rejim kararları çerçevesinde yasaklanmış bir eşyanın söz konusu olması durumunda, bu kapsamda bir değerlendirme yapılamayacaktır.

İhracı kanun gereği yasak olan eşyanın Türkiye'den ihracı suçu açısından korunmak istenen hukuksal yararı ekonomik düzen olarak belirleyebiliriz. Ekonomik değerlerin yanı sıra tabii veya kültürel olarak önem taşıyan eşyaların da yurttan kalmasının sağlanması da korunan hukuki yarar olarak tespit edilebilir.

İhracı kanun gereği yasak olan eşyayı Türkiye'den ihraç etmek suçunun faili açısından kanunda bir özellik aranmamıştır. Yani suç herkes tarafından işlenebilen bir suç niteliği taşımaktadır. Failin burada eşyanın ihracının kanun gereği yasak olduğunu bilmesi ve bu eşyayı Türkiye dışına çıkarmak istemesi gerekmektedir.

Suçun maddi unsurunu oluşturan hareket ihracı yasak olan bir eşyayı Türkiye'den ihraç etmek olarak belirlenebilir. Yani failin eşyayı Türkiye'den çıkarmaya yönelik bir hareketinin bulunması gerekmektedir. İhracı yasak eşyanın yurt içinde bulundurulması suçun oluşumu için yeterli değildir. Suçun tamamlanması için malın gümrükten geçmiş olması gerekmektedir.

İhracı kanun gereği yasak olan bir eşyanın Türkiye'den ihraç edilmesi suçunda failin sorumlu tutulabilmesi için kasten hareket etmiş olması şartı aranacaktır. Burada failin kastının eşyanın ihracı yasak bir eşya olduğu hususunu ve bu eşyanın ihraç edilmesi hususunu kapsamaması gerekmektedir. Yani failin fiili gerçekleştirirken eşyanın ihraç edilmesi kanunlarla yasaklanmış bir eşyanın varlığı konusunda bir bilincinin bulunması ve bu eşyayı ihraç etmeyi istemesi söz konusu olmalıdır.

Suçta her türlü iştirakin mümkün olduğunu ifade edebiliriz. İhracı kanun gereği yasak olan eşyayı Türkiye'den ihraç etmeye yönelik hareketler üzerinde hâkimiyet kuran kişiler müşterek fail olarak nitelendirilebilir. Örneğin, eşyayı gümrük kapıları dışından yurt dışına çıkarmak isteyen kişi ihracı yasak eşyayı sınırın karşısında yer alan kişiye verse bu durumda bu kişileri müşterek fail olarak değerlendirebiliriz. Burada dolaylı faillik de söz konusu olabilecektir. Özellikle kendisine cebir veya tehdit uygulanarak bu suçu işlemesi sağlanan kişiye cebir veya tehdit uygulayan kişi dolaylı fail olarak sorumlu tutulacaktır. Failde ithali kanun gereği yasak eşyayı ihraç

etme yönünde fikir oluşmasını sağlayan kişinin sorumluluğu ise azmettiren olarak belirlenebilecektir. Bunun dışında eşyanın sınır bölgesine nakline yardımcı olan kişinin sorumluluğu ise hareketin suçun islenmesine etkisi değerlendirilerek belirlenecektir. Burada bu kişinin hareketi suç açısından asli nitelik taşıyor, suçun islenmesini kolaylaştırıyorsa yardım etmeden dolayı sorumluluk doğuracaktır.

2.3.2. İhracat Gerçekleşmediği Halde Gerçekleşmiş Gibi Göstermek ya da Gerçekleştirilen İhracata Konu Malın Cins, Miktar, Evsaf veya Fiyatını Değişik Göstererek İlgili Kanun Hükümlerine Göre Teşvik, Sübvansiyon veya Parasal İadelerden Yararlanmak Suretiyle Haksız Çıkar Sağlamak Suçu (Hayali İhracat Suçu)

5607 sayılı kanunda düzenlenme şekli ile ilgili kanun hükümlerine göre teşvik, sübvansiyon veya parasal iadelerden yararlanmak amacıyla ihracat gerçekleşmediği hâlde gerçekleşmiş gibi gösteren ya da gerçekleştirilen ihracata konu malın cins, miktar, evsaf veya fiyatını değişik gösteren kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Beyanname ve eki belgelerde gösterilen ile gerçekte ihraç edilen eşya arasında yüzde onu aşmayan bir fark bulunması halinde, sadece 27.10.1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu hükümlerine göre işlem yapılır.

Bu suçla korunan hukuksal yararı devletin vergilendirme yetkisi ve hâkimiyet hakkı olarak belirleyebiliriz. Yapılan fiille yetkililerin iradeleri fesada uğratılmaktadır. Bu şekilde ödemesi gereken vergileri ödememekte ve devletin kontrol yetkisi kapsamına tecavüz etmektedir. Bu düzenleme ile katma değer vergisi iadesi ve ihracata sağlanan her türlü gizli veya açık destek ödemelerinden haksız biçimde yararlanılmasının önüne geçilmek istendiği ifade edilmektedir.

Suçun faili ihracat gerçekleşmediği halde gerçekleşmiş gibi göstermek ya da gerçekleştirilen ihracata konu malın cins, miktar, evsaf veya fiyatını değişik göstererek ilgili kanun hükümlerine göre teşvik, sübvansiyon veya parasal iadelerden yararlanmak suretiyle haksız çıkar sağlayan herkes olabilecektir. Burada tüzel kişilerin faaliyetleri çerçevesinde fiilin islenmesi durumunda fail yine gerçek kişiler olacaktır ancak tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirlerine başvurulabilecektir.

Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 3/9. maddesinde yer alan hayali ihracat suçunun iki şekilde işlenebileceğini ifade edebiliriz. Bu kapsamda failin ihracat gerçekleşmediği halde gerçekleşmiş gibi göstermek şeklindeki hareketi seçimlik hareketlerden birisini oluşturmaktadır. Failin gerçekleştirilen ihracata konu malın cins, miktar, evsaf veya fiyatını değişik göstererek ilgili kanun hükümlerine göre teşvik, sübvansiyon veya parasal iadelerden yararlanması diğer bir seçimlik hareketi oluşturmaktadır.

Fıkra kapsamında yer alan suçlar kasten işlenebilen suç niteliği taşımaktadır. Diğer suçlarda olduğu gibi burada da taksirle işlenmesi cezalandırılmadığı için failin kastı aranacaktır. Ancak kanaatimizce burada aranan kast özel kast niteliği taşımaktadır. Fıkra metnine bakıldığı zaman her iki seçimlik hareket açısından da failin haksız çıkar sağlama şartı aranmaktadır. Bu çerçevede haksız çıkar elde etmeye yönelik kastı bulunmayan failin bu suçtan dolayı sorumluluğu yoktur. Yani failin fiili gerçekleştirirken haksız çıkar elde etme kastının olması gerekmektedir.

Suçta her türlü iştirakin mümkün olduğunu ifade edebiliriz. Bu çerçevede hayali ihracatı birlikte gerçekleştiren kişiler müşterek fail olarak sorumlu tutulacaklardır. Asli failde hayali ihracat yapmaya yönelik herhangi bir fikir yokken bu şekilde hareket etmesi yönünde karar almasını sağlayan kişinin sorumluluğu ise azmettiren olarak belirlenecektir.

Bunların dışında suça maddi yardım veya manevi yardım suretiyle iştirak edilmesi de mümkün olacaktır. Bu çerçevede suç işleme kararı olan failin bu kararını kuvvetlendirmeye yönelik faaliyetlerde bulunan kişinin sorumluluğu yardım eden olarak belirlenecektir. Benzer şekilde failin fiili gerçekleştirmesinde kolaylık sağlayan kişi de yardım eden olarak sorumlu tutulacaktır. Burada özellikle maddi yardım açısından failin hareketinin suçun işlenmesi üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Eğer bu kişinin hareketi suçun işlenmesi için olmazsa olmaz nitelikteyse artık yardım etmeden değil müşterek faillikten sorumluluğu belirlenecektir. Söz gelimi gümrüklerde görevli bir memurun ihracat gerçekleştirmediği halde gerçekleştirilmiş gibi gösteren kişiye yardım etmesi durumunda burada artık yardım etmeden değil müşterek faillikten söz edilecektir.

Burada müşterek fail olarak nitelendirilebilecek kişinin sorumluluğu açısından da fıkranın son cümlesi problem teşkil etmektedir. Nitekim burada beyanname eki belgelerde gösterilen ile gerçekte ihraç edilen eşya arasında yüzde onu aşmayan fark bulunması durumunda failin sorumluluğu bu fıkraya göre olmayacak ve gümrük kanunu çerçevesinde belirlenecektir. Ancak yukarıda örnek olarak verdiğimiz gümrük memurunun sorumluluğu bu durumda neye göre belirlenecektir? Kanaatimizce bu düzenleme kapsamında asli fail ceza almayacakken müşterek fail olarak nitelendirilebilecek kişiler ayrıca cezalandırılacaktır.

2.4.1. Nitelikli Haller

Gümrük kaçakçılığıyla ilgili nitelikli haller 5607 Sayılı Kanun'un 4. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre:

Bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek ceza iki kat artırılır. Bu amaçla örgütsel suç işlenmesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Bu Kanunda tanımlanan suçların, üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Bu Kanunda tanımlanan suçların, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde veya yararına olarak işlenmesi halinde, ayrıca bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. Tüzel kişilerin bu maksatla müsaderelerine de atıfta bulunulmuştur.

Bu Kanunda tanımlanan suçların, kaçakçılık fiillerini önlemek, izlemek, araştırmak ve soruşturmakla görevli kişiler tarafından veya meslek ve sanatın sağladığı kolaylıklardan yararlanmak suretiyle işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu amaçla ise görevini kötüye kullanma sureti ile ya da görevinden çıkar elde etme suretiyle suç işlenmesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Bu Kanunda tanımlanan suçların (...), belgede sahtecilik yapılarak işlenmesi halinde, ayrıca bu suçtan dolayı da cezaya hükmolunur. Burada gerçek içtima hükümleri uygulama alanı bulmuştur.

Kaçakçılık fiillerini önlemek, izlemek ve araştırmakla görevli olup da bu Kanunda tanımlanan suçların işlenmesine kasten göz yuman kişi, işlenen suçun müşterek faili olarak sorumlu tutulur. Burada da görev suçlarına bir atıf olarak mevcut düzenleme yapılmış ve suç işlenmesi önlenmeye çalışılmıştır.

Kaçakçılık suçunun konusunu oluşturan eşyanın, Devletin siyasî, iktisadî veya askerî güvenliğini bozacak ya da çevre veya toplum sağlığını tehdit edecek nitelikte olması halinde, fiil daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, verilecek hapis cezası on yıldan az olamaz. Bu fıkra ile ise ülkemizde de son yıllarda ciddi bir sorun haline gelen terör olayları ve benzeri hareketlerin önüne geçmek adına düzenleme yapılmıştır.

Kaçak akaryakıt satışının, 3 üncü maddenin on dördüncü fıkrasında belirtildiği şekilde sabit ya da

seyyar tank, düzenek veya ekipman kullanılarak gerçekleştirilmesi halinde verilecek cezalar iki kat artırılır. Alenen devlet egemenliğini hiçe sayıcı olacak bu fiile ağır bir yaptırım öngörülmüştür.

Tütün ve tütün mamulleri, alkollü içkiler, akaryakıt, uyuşturucu, silah ve mühimmat, elektronik eşya ve canlı hayvan, et, çay, şeker, zeytin gibi gıda maddeleri ile gerekli görülen hallerde diğer kaçakçılık türleri ile ilgili mahkûmiyet hükmü kesinleşenler, Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca kamuoyuna ilan edilebilir. Bu ilanın süresi, nasıl yapılacağı ve ilan edilecek kaçakçılık türleri gibi hususlar Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir. Bu suretle ise kişiler üzerinde psikolojik etki oluşturmak amaçlanmıştır.

Sonuç ve Tespitler

5607 Sayılı Kanun hükümlerinde düzenlenen suç tipleri ve cezalar açısından yeni bir düzenlemenin genel anlamda yapılması gerekliliği göze çarpmaktadır. Şöyle ki; kanundaki ifadelerin açık olmayışı ve dahi olayların çözümü açısından uygulama da sıklıkla Yargıtay kararlarına başvurulması kanunun yapısal olarak eksikliklerini ortaya koymaktadır.

Eşyanın gümrük işlemlerine tabi tutulmaksızın ülkeye sokulması suçunda, düzenlemenin genel ifadeler içeriyor olması yorum yapılmasına sebebiyet verilmekte ve durumda farklı mahkeme ve uygulama yorumları ortaya çıkmaktadır. Bu maddenin daha açık hale kavuşturulması, fail ve iştirak ilişkilerini ve cezalandırılmalarını kanunilik ilkesi çerçevesinde daha adaletli hale getirecektir.

Eşyanın aldatıcı işlem ve davranışlarla gümrük vergilerini kısmen veya tamamen ödemeksizin ülkeye sokmak fiilinde ise VUK' da ki benzer düzenlemeler hatırlanmakta ve düzenleme alanı bulan suçun, özel durum olan Gümrük vergisi koşuluna bağlı olarak ağırlaştırılması isabetli görülmekte olup, bu sayede

kaçakçılık fiilinde caydırıcılık oranının artırılması hedeflenmelidir.

VUK' tan farklı olarak 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda iştirak müessesesi, fiilin sonuçları bakımından ceza azaltıcı bir rol oynamamalıdır. Devletin uluslararası itibarı ve ticaretin can damarı olan Gümrük idarelerine ve dolayısı ile hazineye karşı işlenen suçlar için öngörülen Madde 3 fiilleri açısından genel olarak caydırıcı etkisini artırıcı düzenlemeler arttırılmalıdır.

Nasıl ki teşebbüs aşamasında kalan fiillere tam cezalandırma uygulanıyorsa, yardım eden içinde aynı hükümler uygulanarak, kişiler açısından caydırıcılık sağlanmalıdır.

Son olarak Gümrük çalışanlarının görev suçlarından cezalandırılmalarında da iştirak hükümlerinin uygulanması neticesinde daha ağır cezalar verilmeli ve bu sayede çalışanlar üzerinde de cezanın caydırıcılığı daha etkin olarak hissettirilmelidir.

Kaynakça

- Artuk, Mehmet Emin-Gökçen, Ahmet-Yenidünya, Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Bası Ankara 2012.
- Aydın Murat, 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Çerçevesinde Kaçakçılık Fiiller ve Yaptırımları, Doktora Tezi, 2011-Konya, s. 109-227
- Centel, Nur Hamide Zafer, Özlem Çakmut: Türk Ceza Hukukuna Giriş, 5237 Sayılı TCK ile İlgili Hükümlere Göre Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 5. Bası, Beta, İstanbul, 2008.
- Erman Dönmezer, Ceza Hukuku, Onuncu Baskı
- Günay, Erhan, Uygulamalı 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ve ilgili Mevzuat, 4. Bası, Ankara 2007.
- Özbek, Veli Özer, Türk Ceza Kanunu'nun Anlamı: TCK İzmir Şerhi Genel Hükümler, 2010-Seçkin Yayıncılık, s.635
- Özgenç, İzzet, Suça İştirakin Hukuki Esası ve Faillik s.23-27
- 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, <<http://www.mevzuat.gov.tr>, Erişim:10.10.2016>

Sevinç Gökhan KOŞAR*

“TABLET” Cinsi Eşyanın Sınıflandırılması ve Vergisel Boyutuyla Değerlendirilmesi

Özet

Bu çalışmamızda, 3G/4G özellikli, mobil şebeke ağı kullanımı sağlayan ve piyasada phablet, phonepad gibi adlarla anılan, arama ve gelen aramaları kabul etme özelliği bulunan yahut yalnızca data paylaşımı özelliği bulunan eşyanın; Dünya Gümrük Örgütü'nün ve Avrupa Birliği'nin sınıflandırma görüşleri ile Türk Gümrük Tarife Cetveli İzahnamesinin birlikte değerlendirilmesi suretiyle Türk Gümrük Tarife Cetvelindeki yerinin belirlenmesi, söz konusu eşyanın sınıflandırılmasının önemi ve vergisel sonuçları hakkında bazı görüş ve önerilere yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mobil şebeke ağı, sınıflandırma, vergilendirme, özel tüketim vergisi, teknoloji piyasası, cep telefonu, tablet

JEL Sınıflandırma Kodu: L96, F10, F13, H20, H25, O32

Classification Of “TABLET” Type Of Goods And Evaluating As Part Of Taxation

Abstract

In this study, is given that some opinions and suggestions about allows to use cellular network, to have the ability to make a call and accept incoming calls or only with data sharing capability, with qualified 3G/4G, and referred to by name as PhonePad or phablet on the market to determine the position in the Turkish Customs Tariff Schedule by evaluating together with the World Customs Organization and the European Union's classification views, importance of the classification of the said goods and taxational consequences.

Keywords: Cellular network, classification, taxation, excise duty, technology market, cell phone, tablets

JEL Classification Codes: L96, F10, F13, H20, H25, O32

Giriş

İçinde bulunduğumuz yüzyılda, özellikle; bilgisayar, cep telefonu, tablet, oyun konsolları gibi ürünlerdeki gelişim ve değişim hızı baş döndürücüdür. Bir yandan tüketicilerin teknolojidene beklentileri çok hızlı değişirken, diğer yandan üretici firmalar, yeni model tanıtımlarıyla kimi zaman ufak kimi zaman ise devrim niteliğindeki değişiklikler ile ürünlerini çok kısa zaman aralıkları ile piyasaya sunmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığın-

da, ülkelerin başta vergi ve benzeri yükümlülükler olmak üzere bu gibi teknoloji ürünlerinin ithalatında gerçekleştirilmesi gereken diğer gümrük işlemleri açısından hızlı değişim sürecine ayak uydurmaları zorlaşmaktadır. Ülkelerin, eşyaların belli özellikleri çerçevesinde sınıflandırılmasına yönelik harmonize sistem kodlaması (tarife cetveli) uygulamasının bu hızlı değişime ayak uydurarak güncelliğini koruması da güçleşmektedir.

Türkiye açısından özellikle cep telefonlarının vergisel boyutu konuyu daha da önemli kılmaktadır. Dünya çapında bilinen ve yaygın olarak kullanılan elektronik cihaz üreticisi firmaların resmi distribütörleri Türkiye’de genel olarak tablet telefon, phonepad, phablet vb. isimlerle piyasaya sundukları arama ve gelen aramaları kabul etme özelliğine haiz cihazları, ithalat esnasında cep telefonu ticari tanımlı olarak beyan etme eğilimindedirler. Ancak bazı firmalar ise küresel ölçekte arama ve gelen aramaları kabul etme özelliğine haiz cihazların bu özelliğini Türkiye özelinde engelledikleri gerekçesiyle tablet pc ticari tanımlı olarak beyan etmektedirler.

Öte yandan, hemen her marka/model tableti resmi distribütörleri haricinde ithal eden paralel ithalatçı bilişim firmalarının, genel olarak bu cihazları tablet pc olarak 8471.30 G.T.İ.P.’inde beyan etme eğiliminde olduğunu söylemek mümkündür. Diğer yandan, bazı Çin menşeli az bilinen, ancak Türkiye’de önemli bir pazara sahip markaların ithalatını gerçekleştiren firmalar da bu ürünleri 8471.30 G.T.İ.P.’inde beyan etme eğilimindedirler. Bu da doğal olarak cep telefonu cinsi eşyaların ithali sırasında tahsil edilen ÖTV yönünden bir vergisel kayıp riski oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, makalemizde teknolojik yeniliklerin çok süratli olduğu ürünlerin başında gelmesi dolayısıyla özellikle 3G/4G tabletlerin sahip olduğu özellikler çerçevesinde sınıflandırılmasına yönelik ülkemizdeki ve dünyadaki bakış açıları, bu ürünlerin AB Nomankülatörü ve Türk Gümrük Tarife Cetvelindeki yeri, Dünya Gümrük Örgütünün görüşleri,

çeşitli ülkelerin bu ürünleri hangi pozisyonlarda sınıflandırmayı tercih ettiğine yönelik incelemeler ve değerlendirmeler yapılacak ve konuya ilişkin birtakım öneriler sunulacaktır.

1. Tabletler Hakkında Genel Bilgiler

Cep Telefonu ile dizüstü bilgisayar özelliklerinin bir kısmını yahut tamamını ihtiva eden tablet olarak adlandırılan eşya, genelde 7 inç ile 10.1 inç aralığında ekran boyutuna göre değişkenlik gösteren, dokunmatik ekranlı, ihtiyaca göre şekillenen interneti ve sağladığı depolama alanıyla kişilerin depolamış olduğu verileri kolayca yanında taşımalarını sağlayan tek bir üniteye ekran devresi ve bataryası bulunan mobil bir cihazdır. Dizüstü bilgisayarlara kıyasla boyut ve ağırlık avantajı sayesinde 2010 yılından itibaren tüm dünyada kullanımı artmış, çok sayıda firma tarafından üretilmeye başlanmıştır. Özellikle iş dünyasında yaygın olarak kullanılmaktadır.

Tabletleri genel itibariyle 4 kategoriye ayırmak mümkündür:

- i. 3G/4G özelliği ve sim kart girişi olmayan yalnızca Wi-fi bağlantılı olanlar.
- ii. Wi-fi ve 3G/4G bağlantı özelliği bulunan, ancak sim kart girişi olmayanlar.
- iii. Wi-fi ve 3G/4G bağlantı özelliğinin yanı sıra gsm bandı ve sim kart girişi olan ancak bu özelliği yalnızca data erişimine açık olanlar.
- iv. Wi-fi ve 3G/4G bağlantı özelliğinin yanı sıra gsm bandı ve sim kart girişi olan ve arama yapma ve gelen aramaları karşılama özelliğine sahip olanlar.

Bu kapsamda; “Wi-fi ve 3G/4G bağlantı özelliğinin yanı sıra gsm bandı ve sim kart girişi olan ve arama yapma ve gelen aramaları karşılama özelliğini destekleyenler” olarak tanımladığımız tabletler, diğerlerine kıyasla Türkiye’deki vergi mevzuatı açısından ayrı bir önem arz etmekte ve çalışmamıza da dayanak teşkil etmektedir.

2. Tablet PC'lerin Sınıflandırılması

Konunun diğer bir boyutu, tabletlerin ihtiva ettiği hangi özelliklere göre hangi pozisyonlarda sınıflandırılacağıdır. Bu kapsamda ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların konuya bakış açıları, ilgili düzenlemeler, kararlar ve uygulamaların ortaya konması gerekmektedir.

2.1. Dünya Gümrük Örgütü

Dünya Gümrük Örgütü, Tarife Komitesi'nin 2012 yılının Mart ayındaki 49'uncu toplantısı sonucunda ortaya çıkan sınıflandırma görüşleri incelendiğinde; "Sadece wi-fi ve bluetooth bağlantısı özelliğine haiz tablet bilgisayarlar" olarak nitelendirdiği tabletlerin Genel Yorum Kuralları 1 ve 6 ile ilişkilendirilmek suretiyle 8471.30 tarife alt pozisyonunda yer alması gerektiğini ifade etmektedir¹.

Komitenin, 2012 yılının Eylül ayında gerçekleştirdiği 50'nci toplantısı neticesinde tablet bilgisayarların sınıflandırılmasına ilişkin olarak bir önceki toplantısına kıyasla görüşlerini daha detaylı olarak ortaya koyduğu görülmektedir².

Tarife Komitesi, Kararda tavsiye kararına esas teşkil eden tablet bilgisayarın özelliklerini; "Dokunmatik ekrana sahip, Wi-fi, mobil ağ, bluetooth bağlantılı, 190x120x12 mm ebatlarında, 400 gram ağırlığında" olarak belirtmiş "cellular" başlığı altında da GSM/GPRS/EDGE/HSDPA gibi hücresel ağ bağlantılarını sıralamış, 8517 ile 8471 tarife pozisyonları arasında bir değerlendirme yaparak sınıflandırma tercihini 8471.30 tarife alt pozisyonundan yana kullanmıştır.

Bu noktada tarife komitesinin tavsiye kararına iki farklı bakış açısı getirmek mümkündür. İlk olarak,

tavsiye komitesi her ne kadar "cellular" başlığı altında sıraladığı özellikler arasında "mobil ağ" ve "GSM" bağlantılarını saymış dahi olsa sim kart yuvası ya da girişi olup olmadığı ile telefon görüşmesi yapıp yapılmadığına ilişkin bir özellikten bahsetmemiştir. Burada bahsettiği cihazın 3G/4G özellikli tablet pc olması da mümkündür.

Diğer bir ihtimal ise Komite, bir takım özelliklerini örnekleme yöntemiyle saymak suretiyle hangi özelliğe sahip olursa olsun tüm tabletleri, bir bilgisayar çeşidi olarak tanımlayarak 8471.30 tarife alt pozisyonunda sınıflandırılması gerektiği görüşündedir.

2.2. Avrupa Birliği

06/02/2012 tarihli ve 27485 sayılı 2 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliği'nin (Gümrük Tarife Cetveli Açıklama Notları) 1'inci maddesinde Tebliğin amacı; "Türk Gümrük Tarife Cetvelinin uygulanmasında ve bazı eşyaların sınıflandırılmasında kolaylık sağlanması, Avrupa Birliği müktesebatı uyum çalışmaları çerçevesinde söz konusu Tarife Cetveli uygulamaları ile Avrupa Birliği Kombine Nomenklatürü uygulamaları arasında uyum ve yeknesaklığın temin edilmesi, tamamlayıcı ve yol gösterici bir unsur olarak Avrupa Birliği Kombine Nomenklatürü Açıklama Notlarının yürürlüğe konulması" olarak ifade edilmektedir.

Bu çerçevede, Avrupa Birliği'nin konuya genel bakışını göstermesi açısından, 8471.30 ile 8517.12 tarife alt pozisyonlarına ilişkin açıklama notlarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

8471.30 tarife alt pozisyonu için AB Kombine Nomenklatürü Açıklama Notlarında özel bir husustan bahsedilmemiştir. Ancak cep telefonlarının sınıflandırıldığı 8517.12 tarife alt pozisyonu için;

¹ Dünya Gümrük Örgütü (Mart 2012), 49'uncu Tarife Komitesi Toplantısı, Sınıflandırma Kararları, <http://www.wcoomd.org/en/topics/nomenclature/instrument-and-tools/hs_classification-decisions/>.

² Dünya Gümrük Örgütü (Eylül 2012), 50'nci Tarife Komitesi Toplantısı, Sınıflandırma Kararları, <http://www.wcoomd.org/en/topics/nomenclature/instrument-and-tools/hs_classification-decisions/>.

“Bu alt pozisyon, ‘mobil telefonlar’ olarak bilinen hücresele ağlar için telefonları kapsar. Mobil telefonlar aşağıdaki özelliklere sahiptir:

- Cep boyutundalar, şöyle ki; en kompakt halde ölçüldüklerinde boyutları 170mm x 100mm x 45 mm’yi geçmez,
- Harici bir elektrik gücü olmaksızın çalışabilirler,
- Ses bağlantısına olanak sağlayan ses gönderimi ve alımı için ya aynı birim içinde ya da mobil telefonla birlikte sunulan çıkarılabilir bir kulaklık şeklinde bulunan hem bir mikrofona hem de bir kulaklığa ve/veya bir hoparlöre sahiptirler,
- 8517 61 alt pozisyonunda yer alan bazı istasyonlarından meydana gelen bir ağ içinde sesin çift taraflı kısa mesafe iletimini sağlayan ve mobil telefon frekans bandlarını kullanan telefon anteni ve amplifikatör gibi diğer parçaları içerirler,
- Çeşitli tiplerde (fiziki veya yazılım şeklinde) aktive edilmiş olan bir SIM (Subscriber Identity Module- Abone Kimlik Modülü) takıldığında hücresele ağları kullanarak telefon görüşmesi yapabilir, SIM olmadan acil arama yapılmasını sağlayabilirler,

Mobil telefonlar, SMS (Kısa Mesaj Servisi) ve MMS(-Multimedya Mesaj Servisi) mesajları; e-postalar alıp gönderme; İnternet erişimi için paket anahtarlama (packet switching); yer tespiti sinyalleri; navigasyon, yönlendirme (routing), haritalar, anında mesajlaşma, VOIP (sesin internet protokolü üzerinden iletimi); PDA (Kişisel Dijital yardımcı); oyun; radyo ve televizyon sinyallerini alma; ses ve görüntüleri yakalama, kayıt etme ve yeniden verme gibi diğer özelliklere de sahip olabilirler.”

Denilmektedir.

Bu tür ilave özellikler ne olursa olsun, mobil telefon fonksiyonu genellikle yukarıda belirtilen tüm özellikleri karşılayan mobil telefonların esas fonksiyonudur. Örneğin, kullanılan ikincil fonksiyona bakıl-

maksızın gelen aramalar kullanıcıya normal olarak bildirildiği zaman telefon fonksiyonunun diğer tüm fonksiyonlardan önce gelmesi böyle bir durumdur.” şeklinde açıklamalarda bulunulmuştur.

Avrupa Birliği Vergileendirme ve Gümrük Birliği Bağlayıcı Tarife Bilgisi veri tabanı incelendiğinde;

- İngiltere Gümrük İdaresince verilen 02/05/2014 tarihli ve GB123850192 referans numaralı bağlayıcı tarife bilgisinde, tablet cinsi eşyanın 7 inç, wi-fi, bluetooth ve 3G/4G özelliklerine haiz bulunduğu ifade edilerek 8471.30.00.00.00 GTİP’inde sınıflandırılması uygun görülmüştür. Ancak bağlayıcı tarife bilgisi konusu tablet cinsi eşyanın arama yahut gelen aramaları kabul etme özelliğine haiz olup olmadığına ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır.
- İngiltere Gümrük İdaresince verilen 29/04/2010 tarihli ve GB119520876 referans numaralı bağlayıcı tarife bilgisinde, tablet cinsi eşyanın 7 inç, wi-fi, bluetooth ve 3G/4G ve data erişimi için sim kart yuvası özelliklerine haiz bulunduğu ifade edilerek 8471.30.00.00.00 GTİP’inde sınıflandırılması uygun görülmüştür. Ancak bağlayıcı tarife bilgisi konusu tablet cinsi eşyanın arama yahut gelen aramaları kabul etme özelliğine haiz olup olmadığına ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır.
- İngiltere Gümrük İdaresince verilen 30.11.2011 tarihli ve GB121261816 referans numaralı bağlayıcı tarife bilgisinde, tablet cinsi eşyanın 7 inç, wi-fi, bluetooth ve yalnızca data erişimine özgü UMTS 850/900/1900/2100: GSM/GPRS/EDGE 850/900/1800/1900 özelliklerine haiz bulunduğu belirtilerek 8471.30.00.00.00 GTİP’inde sınıflandırılması uygun görülmüştür. Ancak bağlayıcı tarife bilgisi konusu tablet cinsi eşyanın arama yahut gelen aramaları kabul etme özelliğine haiz olup olmadığına ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

- Alman Gümrük İdaresince verilen 26/08/2011 tarihli ve DE6663/11-1 referans numaralı bağlayıcı tarife bilgisinde, tablet cinsi eşyanın 7 inç, wi-fi, bluetooth özelliklerine haiz bulunduğu belirtilerek 8471.30.00.00 GTİP'inde sınıflandırılması uygun görülmüştür. Ancak bağlayıcı tarife bilgisi konusu tablet cinsi eşyanın arama yahut gelen aramaları kabul etme özelliğine haiz olup olmadığına ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

Açıklama notlarında da görüleceği üzere cep telefonu olarak tanımlanabilecek cihazın boyutunun 170mm x 100mm x 45mm geçemeyeceği belirtilmiştir. Bu ebatlardaki bir cihaz yaklaşık 6,5 inçtir. Genel olarak 7 inç-10 inç ekran boyutlarında satışa sunulan, arama özelliği ile gelen aramaları kabul etme özelliği bulunan tablet modellerinin yaklaşık boyutları ise 180-195mm x 115,80-195mm x 10,7-25mm şeklinde değişiklik göstermektedir. Dolayısıyla, tabletlerin sadece boyutu göz önüne alındığında, cep telefonu olarak tanımlanması, dolayısıyla cep telefonları gibi 8517.12 tarife alt pozisyonunda yer alması gerektiğini söylemek güçleşmektedir. Buna karşın, cihazın boyutu göz ardı edildiğinde, cep telefonunun tüm özelliklerine haiz tabletin, bir bilgisayar benzeri olduğunu ifade etmek, dolayısıyla bilgisayarlar gibi 8471.30 tarife alt pozisyonunda sınıflandırmak da anlamlı olmamaktadır.

2.3. Türk Gümrük Tarife Cetveli Bölüm ve Fasıllar Notları

Türk Gümrük Tarife Cetveli (Gümrük Tarife Cetveli) 16'ncı bölüm notlarında yer alan 3'üncü maddede; "Metinde aksi belirtilmedikçe, bir bütün oluşturmak üzere bir arada monte edilmiş iki veya daha fazla makinadan oluşan karma makineler ve birbirini tamamlayıcı veya değişik iki veya daha fazla işlem yapmak üzere tertiplenmiş diğer makineler, tek makinadan meydana gelen makina olarak veya esas fonksiyonuna göre sınıflandırılırlar.", 4'üncü

maddede; "Eğer makina (kombine makineler dahil) 84. veya 85. Fasılların herhangi bir pozisyonunda açıkça belirlenmiş bir fonksiyonu aynı anda yapmak üzere farklı elemanlardan (ayrı ayrı veya boru, transmisyon tertibatı, elektrik kablosu ya da diğer bir tertibat ile irtibatlandırılmış olsun olmasın) meydana gelmiş ise, bir bütün olarak gördüğü işleve uygun pozisyonda sınıflandırılır." ve 5'inci maddede; "Yukarıdaki notlar anlamında "makina" tabirinden, 84 veya 85. Fasıllara giren çeşitli makina, cihaz, tertibat, alet ve malzemeler anlaşılır." ifadeleri yer almaktadır.

84'üncü faslın genel açıklama notlarından 5(E) hükmüne göre, otomatik bilgi işlem makineleri ile birlikte çalışan ya da onları içeren ve belirli bir fonksiyonu yerine getiren makineler, aşağıdaki kurallara göre sınıflandırılır:

1. Otomatik bilgi işlem makinası ile birlikte çalışan ya da onları içeren ve otomatik bilgi işlemin dışında belirli bir fonksiyonu olan bir makina 84.71 pozisyonuna dahil olmayıp, yapmış oldukları işlere uygun pozisyonlara, böyle bir pozisyon bulunmadığı takdirde en son pozisyonda değerlendirilir.
2. Otomatik bilgi işlem makineleri ile birlikte çalışıp, bilgi işlemin dışında belli bir fonksiyonu olup, bilgi işlem makinası ile birlikte gelen makineler aşağıda gösterilen şekilde tariflenir.

Otomatik bilgi işlem makinası ayrı olarak 84.71 pozisyonunda sınıflandırılmalı ve diğer makineler de işlevlerine uygun pozisyonlarda sınıflandırılmalıdır, ancak 90. Faslın 3 Nolu Notu veya XVI. Bölümün 4 Nolu Notunun uygulanması halinde tamamı 84, 85 veya 90. Fasılların başka bir pozisyonunda sınıflandırılır." denilmektedir.

Ayrıca 8471.30 istatistiki pozisyonuna ilişkin olarak; "... Bilgi işlem, belirli bir amaç veya amaçlar için mantıksal bir sıra içinde önceden hazırlanan her

türlü bilginin elde edilmesinden ibarettir. Otomatik bilgi işlem makinaları önceden hazırlanan komutlara (program) bağlı olarak mantıksal olarak düzenlenmiş işlemler vasıtasıyla verileri işleyen veya bazen başka bilgi işlem işlemlerinde kullanılmak üzere veri hazırlayan makinalardır. Bu pozisyon, işlemlerin mantıksal sıralamasının bir görevden diğerine değiştirilebildiği ve bu değiştirme görevi esnasında el ile müdahaleye gerek kalmaksızın işlemin otomatik olarak yapıldığı bilgi işlem makinalarını içine alır. Bu makinalar çoğunlukla elektronik sinyaller kullanırlar fakat diğer teknolojileri de kullanabilirler. Bunlar, aynı kabin içerisinde bilgi işlem için ihtiyaç duyulan bütün unsurların kombine halde bulunduğu kendine yeterli yekpare halde veya müstakil haldeki kabinlerde bulunan çeşitli sayıdaki ünitelerden müteşekkil bir sistem şeklinde olabilirler... Bununla birlikte, özel bir fonksiyonu bulunan ve otomatik bilgi işlem makinaları ile bir arada çalışan veya onlarla irtibatlandırılmış cihaz, alet veya makinalar bu pozisyona dahil değildir. Bu gibi makina, cihaz veya aletler fonksiyonlarına göre ayrılmış pozisyonlarda veya bu Faslın Genel Açıklama Notlarının (E) Kısmında belirtilen şekilde kalan pozisyonlarda yer alır...” denilmektedir.

Öte yandan, 8517.12 tarife alt pozisyonuna ilişkin olarak; “ Bu pozisyon, konuşmaların veya diğer ses, görüntü veya diğer bilgilerin, kablolu ağda elektrik akımı veya optik dalga akışında meydana gelen değişim veya kablosuz ağdaki elektromanyetik dalgalar sayesinde bir noktadan diğerine nakline veya alınma mahsus cihazlardır. Sinyal analog veya dijital olabilir. Birbirleriyle bağlantılı olabilen söz konusu ağlar, telefon, telgraf, radyo-telefon, radyo-telgraf, yerel ve geniş alan ağlarını içerir.” ifadeleri yer almaktadır.

Ayrıca hücresel ağlar veya diğer kablosuz ağ bağlantılı telefonlar için “(B) Hücresel ağlar veya diğer kablosuz ağlar için telefonlar” başlığında Bu grup kablosuz ağlarda kullanılacak telefonları içerir. Bu

tipte telefonlar, örneğin baz istasyonları veya uydular tarafından alınan ve nakledilen radyo dalgalarını alır ve yayarlar. Bunlar diğerleri meyanında aşağıdakileri içerirler: (1) Cep veya mobil telefonlar ve (2) uydu telefonları” şeklinde tanımlama yapılmaktadır.

2.4. Gümrük İdaresince Verilen Bağlayıcı Tarife Bilgileri

Konuyla ilgili olarak;

İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Elektronik Fakültesi Elektronik ve Haberleşme Bölümü'nün 16.08.2012 tarihli Bilirkişi Raporu'na istinaden; cep telefonu özelliği yazılım ile engellenmiş olarak ithal edilen bazı tablet modellerinin 8471.30.00.00.00 tarife istatistik pozisyonunda değerlendirilmesine yönelik 10.09.2012 günlü ve TR340000.12.0221 ve 12.0222 sayılı Bağlayıcı Tarife Bilgisinin verildiği,

İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Elektronik Fakültesi Elektronik ve Haberleşme Bölümü'nün 25.04.2014 tarihli Bilirkişi Raporu'na istinaden cep telefonu özelliğine haiz tabletin 8517.12.00.00.11 tarife istatistik pozisyonunda değerlendirilmesine yönelik 16.05.2014 günlü TR340000.14.0100 sayılı Bağlayıcı Tarife Bilgisinin verildiği, söz konusu BTB'ye ilişkin açıklama bölümünde “... micro sim card yuvası bulunan ve gsm üzerinden telefon görüşmesi yapılabilen...” ibaresinin yer aldığı,

Ayrıca İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Elektronik Fakültesi Elektronik ve Haberleşme Bölümü'nün 29.09.2014 tarihli Bilirkişi Raporu'na istinaden cep telefonu özelliğine haiz başka bir tablet modelinin de 8517.12.00.00.11 tarife istatistik pozisyonunda değerlendirilmesine yönelik 06.11.2014 günlü TR340000.14.0207 sayılı Bağlayıcı Tarife Bilgisinin verildiği, söz konusu BTB'ye ilişkin açıklama bölümünde “... 1 sim ve 1 microsim kart yuvası bulunan, gsm üzerinden telefon görüşmesi yapılabilen...” ibaresinin yer aldığı,

Görülmektedir.

3. Türkiye’de Tablet/Telefon Piyasasındaki Durum

Türkiye’de tablet/telefon piyasasının durumunun konumuz özelinde beş temel boyutta ele alınması mümkündür. İlk olarak, bazı üretici firmalar arama yapma ve gelen aramaları kabul etme özelliğine haiz cihazlarını tablet/telefon olarak tanıtarak cep telefonlarında olduğu gibi 8517.12.00.00.11 tarife istatistik pozisyonunu kullanmaktadır. Diğer yandan, bazı firmalar global pazarda telefon görüşmesi özelliğine haiz olarak sundukları tablet modellerini Türkiye’deki ÖTV yükümlülüğü dolayısıyla, bu ülkeye özgü olarak telefon görüşmesi özelliğini yazılım ile engellemekte ve bu şekilde Türkiye’de tanıtımını yapıp satışa sunmaktadır.

Ancak bilgisayar, cep telefonu veya tablet benzeri teknoloji ürünleri ile ilgili bilgilerin yer aldığı kişilerin erişimine açık internet ortamında, bu engellemele- rin yeni yazılım yüklemeleri ile aşılabileceğine yönelik çokça bilgi yer almakta, aşamaları çeşitli görseller ya da videolar ile anlatılmaktadır.

Üçüncü olarak özellikle Çin menşeli MTK işlemcilerinin kullanıldığı GSM bandı, 3G/4G ve sim kart yuvası bulunan tablet modellerinin orijinal yazılımlarının çok kolay bir şekilde silinebileceği, yüklenecek yeni yazılım ile telefon görüşmesi özelliğinin aktif hale getirilebileceğine yönelik benzer bilgiler ve buna ilişkin yöntemler, açıklamalar yine web sitelerinde çokça yer almaktadır.

Dördüncü olarak, paralel ithalat, geri ithalat ve gri piyasa(grey market) aktörlerinin gümrük işlemleri açısından genel eğilimleri önem arz etmektedir.

Bilindiği üzere, paralel ithalat (Parallel Importation) marka hakkı sahibi tarafından veya onun izniyle bir başkası tarafından ülke dışında piyasaya sunulan markayı taşıyan özgün malların marka sahibinden

izin alınmaksızın ülkeye ithal edilmesidir. Paralel ithalattan söz edilebilmesi için, ithalata konu olan malın sadece yurt dışında piyasaya sunulmuş olma şartı yoktur. Başka bir deyişle, Türkiye dışında piyasaya sunulmuş olan malın Türkiye’ye ithal edilmesi paralel ithalatın varlığı için yeterlidir, Türkiye’ye ithal edilenlerin dışında, markalı mallardan daha önce Türkiye’de piyasaya sunulmuş olup olmamasının bir önemi yoktur. Ancak eğer ithalata konu malların dışında marka sahibi tarafından markalı mallardan aynı zamanda Türkiye’de de piyasaya sunulmuş ise paralel ithalattan söz edebilmek için yurt içinde piyasaya sunulan mallarla, yurt dışında piyasaya sunulup yurda ithal edilen mallar arasında ayniyet (identifiy) olması gerekir. Ancak marka sahibi, yurt dışında aynı marka altında piyasaya sürdüğü mallar ile yurt içinde piyasaya sürdüğü mallar arasında az-çok farklılık varsa bu durumda gri piyasadaki söz edilir. Gri Piyasa (Grey Market), marka hakkı sahibi veya onun izniyle bir başkası tarafından ülke dışında piyasaya sunulan ve üçüncü kişiler tarafından ülkeye ithal edilen markalı özgün malların, daha önce marka sahibi tarafından veya onun izniyle üçüncü kişi tarafından ülke içinde piyasaya sunulan markalı mallardan farklı olmasına gri piyasa denir. Başka bir deyişle, marka sahibinin Türkiye’de piyasaya sunduğu markalı mallarla diğer bir ülkede piyasaya sunduğu markalı mallar arasında az veya çok bir farklılığın olmasıdır. Örneğin Türkiye’deki X markasının sahibi bu marka altında Türkiye’de üretip piyasaya sunduğu bilgisayarlarda Türkçe karakter seti, aynı marka altında Almanya’da piyasaya sunduğu bilgisayarlarda Almanca karakter seti kullanmışsa bu iki bilgisayarın aynı mal olduğu söylenemez. Marka sahibinin Almanya’da piyasaya sunduğu bilgisayarın Türkiye’ye ithali gri piyasaya yol açacaktır³.

Konumuz özelinde bakıldığında, bir firmanın küresel pazarda bir cihazı telefon araması yapma ve gelen

³ Avukat KAYHAN, F. (Ekim 2002), “Perşembe Konferansları”, 131-134.

aramaları kabul etme özelliğine haiz olarak satışa sunmasına rağmen aynı cihazları bazı ülkeler için belirlediği strateji doğrultusunda bahse konu özelliği engellenmiş olarak pazarladığı varsayımı altında; paralel ithalatçının kendisini bu stratejik konuyla bağlamaksızın, her iki şekilde de ürünün ithalatını gerçekleştirmesi mümkündür. Buna karşın telefon araması özelliği olsa da olmasa da gümrük idaresine ÖTV ödemeksizin tablet pc ticari tanımı ile 8471.30.00.00.00 G.T.İ.P'inden beyan edebilecektir. Zira o cihazla ilgili algı telefon araması özelliğinin engellenmiş olduğu yönünde olacaktır.

Diğer yandan paralel ithalatçılar gerek gümrük beyannamelerinde ve ticari faturalarında genel itibarıyla yeterli açıklamalarda da bulunmamaktadır. Bu durum konunun değerlendirilmesini de zorlaştırmaktadır.

Son olarak, bir kısım firmalar ise ithal ettikleri tabletlerde telefon araması özelliği olmasına rağmen, tanıtımlarını aksi yönde yaparak ya da tersi şekilde ithalat esnasında bu özelliğinin olmadığını beyan edip tanıtımını “telefon özellikli tablet”, “tablet/telefon”, “hem tablet hem telefon”, “phablet” gibi ifadelerle yaparak satışını gerçekleştirmektedirler.

4. Bilgi Teknolojileri Kurumu Mevzuatı Açısından İnceleme

5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu'nun “Elektronik Kimlik Bilgisini Haiz Cihazlar” başlıklı 55'inci maddesinde; “(1) Kurum tarafından izin verilmemiş, abone kimlik ve iletişim bilgilerini taşıyan özel bilgiler veya cihazın teşhisine yarayan elektronik kimlik bilgileri yeniden oluşturulamaz, değiştirilemez, kopyalanarak çoğaltılamaz veya herhangi bir amaçla dağıtılamaz...” denilmektedir⁴.

Bahse konu Kanun'a dayanılarak hazırlanan ve halihazırda yürürlükte bulunan “Elektronik Kimlik Bilgisini Haiz Cihazların Kayıt Altına Alınmasına Dair Yönetmelik” incelendiğinde; mobil iletişim şebekesinden hizmet alan cihazların elektronik kimlik bilgisine haiz cihazlar olarak tanımlandığı, bu cihazların mobil cihazlara ait uluslararası elektronik kimlik bilgisini gösteren numara olan IMEI numarasına sahip olması gerektiği, Kurum kayıtlarında yer almadığı halde kullanımda olduğu anlaşılan ve bu kapsamda siyah listeye alınan cihazın 120 günlük süre içerisinde kayda alınmaması halinde kaçak cihaz olacağı, cihazların elektronik kimlik bilgisi kayıtlarının merkezî mobil cihaz kimlik tanımı veri tabanı sistemi (MCKS) üzerinde tutulacağı belirtilmiştir⁵.

Ayrıca Yönetmeliğin 13'üncü maddesinde; “Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre kurulmuş olan ithalatçı veya imalatçı, ilgili mevzuat çerçevesinde ithal veya imal ettiği cihazlara ait IMEI numaralarının kayıt altına alınması için Kurum tarafından yayımlanan Elektronik Kimlik Bilgisini Haiz Cihazların Kayıt Altına Alınmasına Dair Tebliğde belirtilen bilgi ve belgeleri tamamlayarak Kuruma başvuruda bulunur. (2) Kurum başvuruya ilişkin gerekli kontrolleri yapar ve bu kontrollerden geçen IMEI numaralarını beyaz listeye alır. Kurumun ilgili bilgi veya belgelerde uygunsuzluk tespit etmesi halinde ilgili IMEI numaraları beyaz listeden çıkarılır. (3) Teknik düzenlemeye uygun olmadığı tespit edilen, piyasaya arzı yasaklanan veya geçici olarak durdurulan cihazlara ait IMEI numaralarının beyaz listeye kayıt edilmesi engellenebilir veya beyaz listede yer alan IMEI numaraları siyah listeye alınabilir. (4) Kurumun piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetleri kapsamında yürürlüklerini yerine getirmeyen, gerekli önlemleri

⁴ 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu

⁵ 12.07.2014 tarih ve 29058 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren “Elektronik Kimlik Bilgisini Haiz Cihazların Kayıt Altına Alınmasına Dair Yönetmelik” Erişim Tarihi: 16.01.2017

almayan tarafların ithalatçı/imalatçı sıfatı ile Kuruma bildirdiği cihazlara ait IMEI numaralarının MCKS'ye kaydı Kurum tarafından engellenebilir.” Hükmü yer almaktadır.

Söz konusu mevzuat çerçevesinde, mobil şebeke hizmeti alan (cep telefonları, tabletler, akıllı saatler vb.) küresel ölçekli bir cep telefonu iletişim protokolü niteliğindeki GSM (Mobil İletişim İçin Küresel Sistem) özellikli tüm cihazların Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'na başvurmak suretiyle kayıt altına alınması gerekmektedir.

5. Konunun Vergisel Boyutunun İncelenmesi

Gümrük mevzuatı açısından asıl tartışma, Türk Gümrük Tarife Cetvelinde tabletlerin arama ve gelen aramaları kabul etme (GSM) özelliği olması halinde 8517.12.00.00.11 (Alıcısı bulunan verici portatif (Cellular) telsiz telefon cihazları) pozisyonunda mı, yoksa bu özelliği olup olmadığına ya da engellenmiş olup olmadığına bakılmaksızın 8471.30.00.00.00 (Portatif numerik (dijital) otomatik bilgi işlem makineleri) pozisyonunda mı sınıflandırılacağı yönündedir. Elbette, bu iki pozisyonun özellikle Özel Tüketim Vergisi karşısındaki durumları konuya ayrı bir önem kazandırmaktadır. Zira 8517.12.00.00.11 pozisyonu %25 oranında Özel Tüketim Vergisi ihtiva etmekte ve cep telefonu olarak ithal edilen cihazlar bu pozisyonda sınıflandırılmaktadır.

Ülkemizde 8517.12.00.00.11 G.T.İ.P'inde yer alan cep telefonlarının ithalatta; gümrük vergisinin tüm ülkeler için %0, Katma Değer Vergisi oranının %18, Özel Tüketim Vergisi oranının ise %25 olduğu, ayrıca 3093 Sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu Uyarınca dahili tünere ile radyo/televizyon yayınlarını alabilenlerin %7, internet bağlantısı vasıtasıyla doğrudan yahut herhangi bir yazılım

veya donanım ilavesi ile radyo/televizyon yayınlarını alabilenlerin %6 oranında TRT bandrolüne tabi olduğu görülmektedir.

Öte yandan 84.71.30.00.00.00 G.T.İ.P'inde yer alan bilgisayarların ithalatta; gümrük vergisinin tüm ülkeler için %0, Katma Değer Vergisi oranının %18 olduğu, Özel Tüketim Vergisinin bulunmadığı, ayrıca 3093 Sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu Uyarınca dahili tünere ile radyo/televizyon yayınlarını alabilenlerin %3, internet bağlantısı vasıtasıyla doğrudan yahut herhangi bir yazılım veya donanım ilavesi ile radyo/televizyon yayınlarını alabilenlerin %2 oranında TRT bandrolüne tabi olduğu anlaşılmaktadır.

Avrupa Birliği üyesi ülkelere bakıldığında ise; Özel Tüketim Vergisi ve benzeri vergi/yükümlülükler, Türkiye'dekinin aksine oldukça sınırlı ürün grubu için uygulandığı görülmektedir. Konsey Direktifinde ortaya konan ve Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde ÖTV kapsamına dahil edilen mallar başlıca aşağıdaki üç kategori altında toplanabilir;

1. Alkol ve alkollü içecekler - saf alkol, bira, şarap, bira ve şarap dışındaki mayalı (fermanteli) içkiler (elma ve armut şarabı gibi), ara ürünler (Porto şarabı, yüksek alkollü İspanyol şarabı gibi), etil alkol,
2. İşlenmiş tütün mamulleri - sigara, sigarillo ve purolar, sarmalık ince tütün, diğer içmelik tütünlere,
3. Enerji ürünleri - madeni yağlar (benzin, motorin ve gazyağı gibi petrol ürünleri), elektrik, doğalgaz, taş kömürü ve kökkömürü. Daha önce sadece madeni yağlarla sınırlı olan enerji ürünlerine ilişkin asgari oran sistemi, 27 Ekim 2003 tarih ve 2003/96/EC sayılı Direktif ile kömür, doğalgaz ve elektrik de dahil olmak üzere tüm enerji ürünlerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir⁶.

⁶ ERKAN, M. (Kasım 2008), "Vergi Dünyası" 327, 2-3.

Türkiye’de ise başta tütün mamulleri, alkollü içecekler ve petrol ürünleri olmak üzere 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu’nun eki IV sayılı cetvelde yer alan parfümeri ürünleri, kişisel bakım ürünleri, yaş deri, buzdolabı, çamaşır makinesi, cep telefonu, kamera cinsi eşya gibi örneklendirilebileceği üzere geniş bir yelpazede Özel Tüketim Vergisi uygulaması bulunmaktadır.

Bu bağlamda Türkiye ile Avrupa Birliği’nin Özel Tüketim Vergisine bakışı arasındaki temel farkın, Türkiye’de Özel Tüketim Vergisi hali hazırda mali boyutuyla önem arz etmekteyken, Avrupa Birliği’nde daha ziyade bazı ürün gruplarının regülasyonuna ilişkin olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Avrupa Birliği’nde bu ürünlere herhangi bir özel tüketim vergisi yahut benzeri bir vergi uygulanmamasının, yukarıdaki bölümlerde örneklerine yer verdiğimiz Avrupa Birliği sınıflandırma görüşlerinde detaylı bir açıklamaya gerek duyulmaması, bu bağlamda bir tasnif yapılmamasını da açıklamaktadır.

6. Konuya İlişkin Önerilerimiz

Türkiye’deki resmi distribütörü tarafından ithal edilen, arama yapma ve gelen aramaları kabul etme özelliğine haiz tablet cinsi eşyalar büyük ölçüde cep telefonlarının 8517.12 tarife alt pozisyonundan beyan edilmesine karşın; özellikle paralel ithalatçılar ve Çin menşeli bazı tablet modellerini Türkiye’ye ithal eden firmalar tarafından, gümrük beyannamelerinde ve ticari faturalarda eşyanın ticari tanımı, ayrıca bir açıklama yapılmaksızın “tablet pc” olarak belirtilmek suretiyle 8471.30 tarife alt pozisyonundan beyan edilmektedir. Bu bağlamda, “tablet pc” olarak beyan edilen ürünlerin risk oluşturması dolayısıyla, bunlara ilişkin inceleme ve araştırmanın beyan sırasında titizlikle yapılması ve bu şekilde ithal edilen eşyaların teknik özelliklerinin doğru bir şekilde tespit edilmesi, bu ürünlerin doğru sınıflandırılmasında oldukça yararlı olacaktır.

Önceki bölümlerde 3G/4G/HSDPA/GSM EDGE özellikli mobil şebeke hizmeti alan cihazların Bilgi Teknolojileri ve İletişim Başkanlığı tarafından kayıt altına alınması zorunluluğundan bahsedilmektedir. Bu noktada, Cep telefonları ile diğer mobil şebeke hizmeti alan cihazların sistem üzerinde, kategorilere ayrılmak suretiyle özel bir kodlama usulüyle ayrıştırılması sağlanarak cep telefonu dışındaki diğer cihazlar, özellikle tabletler ile telefon görüşmesi yapılmasının tespit edilmesi halinde cihazın kapatılması sağlanabilecektir.

Böyle bir kontrolün sağlanabilmesi için Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu arasında bir ortak pencere uygulaması ya da benzeri bir uygulamanın etkin bir şekilde faaliyet göstermesi sayesinde de telefon niteliğinin olmadığı yönünde bir beyanla Özel Tüketim Vergisine tabi olmaksızın ithali sağlanmış cihazların ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunca kayıt altına alınmış cihazların analiz edilip eşleştirilmesi suretiyle kayıt dışı bir kullanımın önüne geçilebilecektir.

Ayrıca, cep telefonu dışındaki diğer mobil şebeke hizmeti alan cihazlar için Türk Gümrük Tarife Cetvelinin 8517.12 tarife alt pozisyonu içerisinde ayrıca bir pozisyon açılarak, söz konusu cihazların bu pozisyonda sınıflandırılması ve vergi ve benzeri yükümlülüklerinin bu tarife pozisyonu için ayrıca belirlenmesinin de iyi bir seçenek olabileceği değerlendirilmektedir.

Sonuç

Teknoloji ürünleri sektöründe üreticilerin ürün tanımlarının, geçmiş tasarımlarının, satış stratejilerinin tüketici taleplerini etkilediği, buna karşın tüketicilerin beklentileri ve algılarının da üreticilerin tasarımları üzerinde önemli derecede etki yarattığı açıktır. Özellikle cep telefonu, tablet, bilgisayar, oyun konsolu gibi cihazların en temel fonksiyonları aynı kalsa dahi sahip olduğu diğer özellikler çok kısa zaman zarfı içerisinde değişmektedir. Tüketicilerin de sü-

rekli değişim, yeni ve farklı özellik talepleri bu değişim hızını daha da cesaretlendirmektedir.

Cep telefonu, tablet, bilgisayar, oyun konsolu gibi teknolojik cihazlardaki bu süratli değişim ve her geçen gün eklenen ilave özellikler dolayısıyla, bu cihazların sınıflandırılması zorlaşmaktadır.

Eşyaların sınıflandırılması, bu cihazların uluslararası ticaretinde ülkeler bazında ithalat vergisi oranlarının tespiti, kontenjan/kota yahut gözetim, standardizasyon gibi gümrük uygulamaları açısından önem arz etmektedir.

Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, Avrupa Birliği üyesi ülkelere kıyasla konunun mali boyutu daha önemlidir. Zira özellikle Avrupa Birliğinde bahse konu cihazlara yönelik hususi olarak bir vergi öngörülmemekte, ancak Türkiye’de Özel Tüketim Vergisi bu tür cihazların bir kısmını kapsamaktadır.

Önceki bölümlerde ayrıntılı olarak yer verildiği üzere Avrupa Birliği üyesi ülkelere verilen bağlayıcı tarife bilgilerinde örneğin tabletlerin arama yapabilme ve gelen aramaları kabul edebilme özelliği olup olmadığına vurgu yapılmaksızın, 8471.30 tarife alt pozisyonunun dikkate alındığı görülmektedir.

Nitekim, Dünya Gümrük Örgütü Tarife Komitesi’nin 49’uncu ve 50’inci toplantıları neticesinde verdiği sınıflandırma kararlarında da böyle bir tutum görülmektedir.

Ancak Türkiye’de halihazırda Özel Tüketim Vergisi ile bir takım dış ticaret politikası önlemlerinin cep telefonları için söz konusu olması, Türkiye’nin konuya ilişkin vergi temelli bir yaklaşım benimsemesi sonucunu da beraberinde getirmektedir.

Diğer yandan Türkiye cep telefonu, tablet gibi teknoloji cihazlarının üretiminde henüz küresel ölçekte rekabet edebilme noktasından uzaktır. Bu nedenle de hem bu cihazların üretimi adına, AR-GE ve üretim yatırımı yapan firmaların rekabet gücünün

artırılması hem de olası bir haksız rekabetin önüne geçilebilmesinin sağlanması da yine vergi ve koruma temelli bir bakış açısının gerekliliği hususlarını ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye’de teknoloji endüstrisinin gelişimi açısından sektördeki firmaların rekabet gücünün artırılmasının sağlanması için vergi ve koruma önlemleri etkili bir enstrümandır. Elbette Türkiye’de Özel Tüketim Vergisi’nin salt bu amaçlara özgülendiğini söylemek güçtür. Özel Tüketim Vergisi’nin kamusal gelirler içindeki payı da bunu göstermektedir.

Sonuç olarak, çalışmamızda tablet cinsi eşyaların sınıflandırılması konusu çeşitli boyutlarıyla ele alınarak birtakım önerilerde bulunulmak suretiyle; bu cihazların sınıflandırılması sorununun çözümüne katkı sağlanması, cep telefonu ve tablet ithalatları esnasında doğabilecek mali kayıpların önlenmesi, teknoloji endüstrisinde faaliyet gösteren, AR-GE ve üretim yatırımları gerçekleştiren sektör firmalarının korunması ve geliştirilmesine katkı sağlanması, dahası teşvik edilmesi amaçlanmıştır.

Kaynakça

Dergiler:

- Avukat KAYHAN, F. (Ekim 2002), “Perşembe Konferansları”, 131-134.
- ERKAN, M. (Kasım 2008), “Vergi Dünyası” 327, 2-3.

Diğer Kaynaklar:

- Dünya Gümrük Örgütü (Mart 2012), 49’uncu Tarife Komitesi Toplantısı, Sınıflandırma Kararları, www.wcoomd.org/en/topics/nomenclature/instrument-and-tools/hs_classification-decisions/.
- Dünya Gümrük Örgütü (Eylül 2012), 50’nci Tarife Komitesi Toplantısı, Sınıflandırma Kararları, www.wcoomd.org/en/topics/nomenclature/instrument-and-tools/hs_classification-decisions/.
- 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu
- 12.07.2014 tarih ve 29058 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Elektronik Kimlik Bilgisini Haiz Cihazların Kayıt Altına Alınmasına Dair Yönetmelik” Erişim Tarihi: 18.11.2015

Dış Ticarete Lojistik Aşamasında Karşılaşılan Görünmez Engeller

Özet

Uluslararası ticaretin liberal politikalar zeminine yıllar önce oturmasına rağmen, ülkeler arasında ticaret miktarı hala istenen düzeylerde değildir, uluslararası kurumlar tarafından bu yetersizlik sıklıkla her ortamda dile getirilmektedir. Bunun en önemli nedenleri artık görünen engeller değil görünmeyen engellerdir. İkili ticaret anlaşmaları ile iki ülke kendi arasında anlaşmaktadır. Gümrük tarifeleri mallar bazında minimum düzeye indirilmektedir. Gelecek beş veya on yıl içinde neredeyse tüm mallarda sıfır gümrüklere varan indirimler konusunda ülkeler anlaşmaktadırlar. Fakat diğer taraftan aynı ölçüde görünmez engeller artmakta, dış ticarete beklenen iyileşmeler görülmemektedir. Başlıca görünmez engeller gümrük kapılarında başlamakta karayolu taşımacılığı yapıyor ise ve transit geçilmesi gereken birden fazla ülke varsa yerel yönetimlerden karayolu yetkililerine polis ve güvenlik güçlerine kadar bütün taraflar el birliği edercesine görünmez bariyerler koymaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Görünmez engeller, Lojistik, Gümrük İşlemleri, İhracat, İthalat, Dış Ticaret İşlemleri

JEL Sınıflandırma Kodu: F10, F13, F15, K32, K33, O57, N70

Invisible Barriers In The International Trade During The Logistics Process

Abstract

Although international trade has been established for many years, the level is not satisfactory and many international institutions have discussed this. Expected developments are not seen in the international trade. The major invisible tariffs begin at the customs gate. There is more than one country which must be passed in transit. It is very important for road transport, because the invisible barriers affect road transport much more. The greatest problems are invisible barriers: two countries making an agreement that contains a bias; tariffs are not agreed on; invisible barriers increase as more countries join; there are customs/management/transport/security/policing barriers.

Keywords: Invisible Barriers, Logistics, Customs Transactions, Export, Import, International Trade Transactions

JEL Classification Codes: F10, F13, F15, K32, K33, O57, N70

*Pamukkale Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü,

**Pamukkale Üniversitesi, Bekilli Meslek Yüksek Okulu, Dış Ticaret Bölümü

Giriş

Yeni bir yüzyıla birlikte globalleşmenin hızına paralel olarak ülkeler, gümrük tarifelerini büyük bir hız ve oranda düşürerek dünyada dış ticareti artırmaya yönelik gelişmeleri yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. Uluslararası ticaret artarken ülkelerin refah düzeyi de yükselmektedir. Uluslararası kurumlar gümrük tarife oranlarının düşürülmesine önderlik etmekte, tarife oranlarının düşürülmesini özendirilmekte ve ülkelere gümrük oranlarının kaldırılması yönünde nasihat vermektedirler. Serbest piyasa sistemi sayesinde, dünya ekonomisi serbestleşmekte ve liberal politikalar uygulayan ülkeler gümrük tarifelerini indirmektedirler.

Uluslararası ticaret örgütlerinin gümrük tarife oranlarının düşürülmesine yönelik çabalarına rağmen, tarife düzeyi istedikleri miktarda değildir. Bununla beraber, çok iyi aşama kaydedilmiştir. Ayrıca Doğu bloku ülkeleri, Çin gibi dünya ekonomisinde önemli yeri olan ekonomiler liberalleşme süreçlerini neredeyse tamamlama noktasındadırlar. Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen dış ticarete arzulan artışlar sağlanamamış, istenen boyutlara ulaşamamıştır. Diğer bir deyişle dünya ticaret hacmi beklenen performansı gösterememektedir. Uluslararası kurumlar belli başlı büyük ekonomiler, her ortamda sürekli ticaret artışından memnun olmadıklarını dile getirmektedirler.

Liberal politikalar izlenirken ve o kadar çok anlaşmalara rağmen, dünya ticaretinin yeterli düzeyde olmamasının birçok nedeni vardır. Bu nedenlerin en önemlilerinden biri görünmez engellerdir. Ülkeler bilerek veya bilmeyerek dış ticarete görünmez engeller ortaya çıkartmaktadır. Bunun yanında görünmez engeller serbest ticaret ile bir çelişki yaratmaktadır. Neredeyse ülkeler görünmez engellerin arkasına sığınmaktadır.

Görünmez engelleri ortaya çıkaran gelişmekte olan ülkelerin yanında, gelişmiş ülkelerinde olması, durumu yeni bir çelişki içine daha sokmaktadır. Piyasalar gelişmiş ülkelerin liderliğini beklerken, istenen adımları görememektedir. Görünmez engeller, dış ticareti engellemenin yanı sıra ülkelere önemli maliyetler ve zaman kayıpları yaşatmaktadır. Çalışmamızda özellikle, dış ticarete, karşımıza çıkan ve ülkelere neredeyse devasa boyutlara getirilen gümrük ve lojistik aşamalarında oluşan görünmez engeller ortaya konulacaktır.

1. Teori

Gümrük tarifesi dışında serbest ticaret koşulları çerçevesinde yürüyen uluslararası mal akışını engelleyen tüm araç ve politikalara tarife dışı engeller denilmektedir. Tarife dışı engeller genellikle haksız rekabeti önlemek için alınan tedbirler amacıyla düşünülen politikalar olarak değerlendirilmektedir. Haksız rekabet ortaya çıkaran, ihracatını artırmaya çalışan bir ülke veya tek bir firma olabilir. Eğer bir ülke serbest politika kurallarını dikkate almadan özellikle devlet desteği ile ihracat mallarının fiyatlarını değiştirecek politikalar izliyor ise, ticaret ortağı veya ithalatçı ülke karşı ülkeye yönelik ülke politikaları uygulayabilmektedir. Diğer taraftan haksız rekabet ederek hareket eden tek bir firma, özellikle aynı malı rakiplerinden kat kat daha düşük bir fiyatla diğer bir ülkede satıyor ise anti dumping kuralları uygulanmaktadır.

Dünya mal ihracatında 2014 yılında tablo 1 incelendiğinde Avrupa ve Avrupa Birliği en fazla ihracat yapan bölge olmaya devam etmektedir. Büyüme oranları sırasıyla yüzde 2.3 ve yüzde 1.4 olmaktadır. Asya bölgesi ikinci büyük ihracatçı bölge olarak 2014 yılında ihracatını yüzde 2.5 artırarak 5.92 trilyon dolara ulaşmıştır. Kuzey Amerika bölgesi 2014 yılında ihracatını yüzde 3.2 artırarak en hızlı

büyüyen bölge olmuştur. Diğer bölgelerde ihracatta daralma görülmektedir.

2014 yılında bölgesel olarak ithalatın yaşanan küresel ekonomik koşullardan etkilendiği görülmektedir. Üç gelişmiş bölgenin ithalatı 2014 yılında artmıştır. Avrupa ve Avrupa Birliği en büyük pazar olmayı sürdürmüştür. Avrupa pazarı 2014 yılında yüzde 0.7 büyüyerek 6.72 trilyon dolar hacmine ulaşmıştır. Asya bölgesi 2014 yılında yüzde 8.3 ile ithalatını en çok artıran bölge olmuştur.

Kuzey Amerika pazarında da 2014 yılında yüzde 7.0 ile ortalamanın üzerinde artmış ve 3.3 trilyon dolarlık ithalat gerçekleştirilmiştir. Ortadoğu ve Afrika bölgelerinin ihracat gelirlerinin düşmesine rağmen 2014 yılında yüzde 3.9 ve 4.7 oranında büyümüştür. 2014 yılında ithalatı daralan iki bölge bulunmaktadır, Bağımsız Devletler Topluluğu ve Güney ve orta Amerika bölgeleridir.

Tablo 1: Dünya İhracatında ve İthalatında Bölgeler (Milyar Dolar)

	İhracat 2014	2013-2014 Değişim %	İthalat 2014	2013-2014 Değişim %
Dünya	18.427	0.9	-	-
Afrika	567	-7.5	647	4.7
Asya	5.916	2.5	5.874	8.3
Bağımsız Devletler Top.	735	-5.6	506	-10.6
Avrupa	6.736	1.4	6.717	0.7
AB28	6.161	2.3	6.129	-0.1
Ortadoğu	1.293	-4.0	790	3.9
Kuzey Amerika	2.495	3.2	3.297	7.0
Güney ve Orta Amerika	895	-5.6	742	-5.1

Kaynak: Ekonomi ve Dış Ticaret Raporu 2015, TİM

Dış ticarete koruma önlemleri ve ülkenin yerli üretici ve sermayesini ulusal menfaatleri doğrultusunda, belirli ölçülerde, koruma eğilimi tüm ülkelerde belirli dönemlerde mevcut olabilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler, dinamik büyüme trendleri içerisinde bir yandan uluslararası anlaşmalara uyuma önem vermekte, bir yandan da gelişmiş ülkeler ile rekabette kendisine avantaj sağlamaya çalışmaktadır (Ulu, Arıcı 2012: s. 78).

Tarife dışı engeller kotalar, Gönüllü İhracat Kısıtlamaları, İthalatta Ek Vergi Uygulamaları, İthalat Yasakları, Sağlık, Güvenlik, Çevre Standartları, İdari Düzenlemeler, Damping, İhracat Sübvansiyonları, Kamu İhaleleri ve Kamu Kuruluşlarının Satınalma Politikaları ve Karteller gibi araçlar olabilmektedir (Eğilmez 2015).

Tarife dışı engellerin bir kısmı görünmez engellere dönüşme konusunda çok kolay uyum sağlamaktadır ve serbest ticareti engel oluşturmadığı iddia edilmektedir. Bunlar özellikle sağlık, güvenlik ve çevre konularında olmaktadır ve serbest ticareti engellediği ilk bakışta görülememektedir.

Tarife dışı engellerin başında anti-damping uygulamaları gelmektedir. İthal edilen malların fiyatlarının düşük olması veya çok miktarda ithal edilmesi damping kuşkularına neden olmaktadır. Bu açıdan ülkeler çok kısa sürede damping uygulaması yapmakta ve anti-damping kararlarına başlamaktadır. Anti-damping uygulaması dış ticareti daraltan bir yapısı vardır. Geçici sürede olsa malın ithalatı tamamen durmaktadır.

Diğer önemli bir tarife dışı engel telafi edici vergilerdir. Çeşitli nedenlerden dolayı bazı ülkelerin yapmış oldukları ithalattan aldıkları vergilerdir. Tüm tarife dışı araçların ithalatı azaltıcı bir etki yapmakta olduğu bilinmektedir (Seyidoğlu: 2001, s153).

Avrupa Birliği (AB) temel amaçlarından biri, birlik içinde gümrük vergileri vb ticareti kısıtlayıcı engelleri kaldırmaktır. Ticaretin, ekonominin önündeki engellerin kaldırılması ticaret hacmini artırmaktadır. Ulaşım kanallarının yaygınlaşması bir bölgede demiryolu ulaşımı yokken, demiryolu ağı kurulması veya bölgede gümrük engellerinin kaldırılması ticaret hacmini artırmakta ve yaygınlaştırmakta ticaret miktarının bir iken beş, on misline çıkması anlamına gelmektedir.

Türkiye'den AB ve diğer ülkelere yapılan ihracat ve ithalatın taşıma türlerine göre dağılımı aşağıdaki tablolarda verilmektedir. İhracatın %46'sı ithalatın %59'u Denizyolu ile yapılırken, Karayolu ile ihracatın oranı %42 olmaktadır. Karayolu ile ihracat başta AB ülkeleri olmak üzere doğuda Rusya ve Orta Asya'ya yapılmaktadır.

Tablo 2: Türkiye'de Taşıma Modlarına Göre İhracat (Milyon USD)

	Denizyolu	Demiryolu	Karayolu	Havayolu	Diğer
Değer	47.146	907	42.392	9.764	1.934
(%)	46	1	42	10	2

Kaynak: TÜİK 2009

Tablo 3: Türkiye'de Taşıma Modlarına Göre İthalat (Milyon USD)

	Denizyolu	Demiryolu	Karayolu	Havayolu	Diğer
Değer	83.205	1.723	33.515	11.563	10.923
(%)	59	1	24	8	8

Kaynak: TÜİK 2009

Ülkemiz, Avrupa'daki en büyük karayolu taşıma filosuna sahiptir. 2008 yılının Kasım ayı istatistiklerine göre,

- 44,039 çekici,
- 15,613 kamyon,
- 3,025 tam römork,
- 52,583 yarı-römork sahibiyiz.

2008 yılı itibariyle, yük taşımacılığı gelirlerimiz 4,5 milyar ABD Dolarına ulaşmış durumdadır. Sözü edilen taşımacılığın %51'i Avrupa ülkelerinedir (Kara-gülle, Altuntaş 2015: 5).

3. Gümrüklerde Ortaya Çıkan Görünmez Engeller

Gümrük kapıları mal çıkış veya girişlerinin kayıtlarının tutulduğu ve çeşitli tespitlerin yapıldığı yerler olduğu için özellikle karayolu ve demiryolu nakliyesinde önemli yavaşlamalara neden olabilmektedir. Gecikmelerin nedeni evrak kayıtları ve doğru evrak tespitinin yapılmaya çalışılmasıdır. Transit geçişlerde benzeri işlemler her kapıda tekrarlamaktadır. Aslında ülkeler ikili anlaşmalar ile gümrük kapılarını sık sık ele almakta ve iki tarafta hızlı geçiş konusunda anlaşmaktadır. Fakat insan faktörü, bir anda birçok aracın arka arkaya sıralanması gibi birikmeler geçişi yavaşlatmaktadır. Kişilerden kaynaklanan engeller bürokratik engeller, evrak işlemleri ise kırtasiyecilikten kaynaklanan görünmez engellerdir. Son yıllarda elektronik geçişler devreye sokulmaya çalışılmaktadır.

Teknik engeller denilebilecek engeller; başta çevre kirlenmesini önlemek amaçlı olarak çevre korunmasına yönelik tedbirler ticareti azaltıcı görünmez engel oluşturmaktadır.

Standartlar, güvenlikle ilgili önlemler, tüketici haklarına yönelik önlemler çalışma hayatına yönelik önlemler ve yasalardan kaynaklanan görünmez engeller. (Ay 2015: 497).

Görünmez engellerin ihraç veya ithal olan çeşitli mal gruplarına etkileri ve maliyetleri farklı farklı olabilmektedir. Çünkü dökme yükler gemilerle veya tren ya da karayolu araçları ile dökme halinde taşınırken, işlenmiş ürünler paketler halinde taşınmaktadır, daha fazla elleçleme gerekir doğal olarak elleçleme maliyetleri daha fazladır. Ayrıca konteynerler ile taşınmaktadır. Diğer taraftan bozulabilir ürünler soğutucu konteynerler ile taşınmalıdır. Bu açıdan daha fazla özen istemektedir ve her bir işlem ayrı bir maliyet kalemi anlamına gelmektedir. Tüm bunlara bakarak görünmez engellerin mal gruplarına ve taşıma şekillerine göre ticaret yapana yükleyeceği maliyetlerde farklılaşacaktır. Soğutucu sisteme sahip araçların görünmez engellerle bekletilmesi, geciktirilmesi ortaya en yüksek maliyeti çıkartacaktır, daha sonra elleçleme maliyetleri yüksek paketli konteyner içi yüklemeli mallara maliyetler çıkacaktır. Nakliye maliyetlerinin farklı olması karşı karşıya kalınan görünmez engel maliyetlerinin, ürün gruplarına yansımalarının da farklı olması anlamına gelecektir (Coyle, 1998, s. 7).

Görünmez engellerin ortaya çıkartacağı maliyet artışları malların piyasa fiyatlarını olumsuz olarak etkileyecektir. Tüketim mallarının fiyatı yüksek düzeylerde belirlenecektir. Görünmez engellerin azalması, nakliye işlemlerinin hızlı bir şekilde yapılması, maliyeti düşürücü unsurlar olduğu için malların piyasa fiyatı olumlu etkilenecek, tüketici daha düşük fiyata mal tüketir olacaktır. Bu anlamda rakiplere göre nispi olarak, fiyat avantajı elde edileceği için rekabet edebilir konuma gelinecektir.

Görünmez engellerin azalması transit süreyi düşüreceği için ihraç ve ithal ürünler daha hızlı bir şekilde raflarda yerini alacak satış hızı artacak sezon teslimleri hızlanacaktır. Stok dolanım hızı artacak, malların satılma hızı artacaktır depolama masrafları düşecektir.

Kırtasiyecilik, sıklıkla değişen mevzuat, eşya kontrollerinde geçen süreler, Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTİP) belirlenmesi konusunda yaşanan uyumsuzluklar, ticaret politikaları açısından uygulamada bulunan mevzuatlara uyum sağlamak konusunda karşılaşılan bilgi ve bilgilendirme eksikliği, limanlarda yaşanan zaman kayıpları ve ekonomik maliyetler, ihtisas gümrük uygulaması, laboratuvar tahlillerinde ki zaman kayıpları ve maliyetler.

Gümrük ve diğer sınır işlemlerinin etkinliği, gümrük mevzuatının özünü kaybetmeden lojistik maliyetleri azaltıcı yönde sürekli geliştirilmesi, gümrük süreçlerinin basitleştirilmesi otomasyonu gümrük taşımacılık lojistik vd şirketler ile entegrasyonunun sağlanması, güvene, ön ve sonradan kontrole dayalı sistemlerin geliştirilmesi, sınır kapılarının modernizasyonunun sağlanması (Yarmalı, 2013: s. 91).

Lojistik sektöründe mal tesliminde 1 günlük gecikme ülkenin ürün ihracatında ortalama %7 azalmaya neden olabilmektedir. Bir ülkenin mallarını, rakip ülkeden bir gün daha önce teslim etme imkanına sahip olması, fiyatlamada %0,6 ila %2,3 kadar avantaj sağlayabilmektedir (Nuhoğlu, 2015: s.43).

AB'nin karayolları taşımacılığında uyguladığı kota ve geçiş izinleri engeli, hem Türkiye'nin maliyetini artırmaktadır, hem de AB'ye yapılacak ihracat maliyetini artırmaktadır.

Türkiye e-Tır Uygulamaları, Tek Durakta Kontrol ve gümrüklerde Tek Pencere uygulamaları gibi yenilikler yardımı ile görünmez engelleri kaldırmaya gayret etmektedir. AB ile ortak transit sözleşmeleri yaparak transit geçişleri kolaylaştırmaya çalışmaktadır (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2013: s.54). Bakanlık bürokratik engelleri ve kırtasiyeciliği elektronik uygulamalar ile aşmaya çalışmaktadır. Böylece liman işlemleri, gümrük işlemleri teknik kontroller ve belgelendirme gibi işlemlerden kaynaklanan maliyetle-

rin düşürülmesi ve rekabet avantajı kazanımı üzerinde durmaktadır. Lojistik maliyetlerinin düşmesi, dünya ticaretini artırdığı bilinen bir gerçektir.

Türkiye’de gümrük otoritesinin kısıtlı personel sayısı ile gösterdiği başarılı performans dikkate alınmalıdır. Almanya’da 40000 gümrük personeli görev yaparken Türkiye’de 9477 kişi görev yapmaktadır (Ulu, Arıcı 2012: s. 40).

Gelişmekte olan ülkeler sanayi sektöründe gelişmiş ülkelere göre daha fazla engeller ile karşılaşmaktadır. Tarım sektöründe ise daha az engel ile karşılaşmaktadır (Nogues 1986: s. 18).

Gümrük ve Ticaret Bakanlığının internet sitesinde yer alan bilgilere göre, gümrük işlem sürecinin başladığı andan itibaren işlem gören beyannamelerin %51’inin işlemleri ilk sekiz saatte %70’inin işlemleri ilk 24 saat içinde tamamlanarak eşyası teslim edilebilir hale gelmektedir.

Tablo 4: İthalat Gümrük İşlem Süreleri

Süre/Hat	Kırmızı Hat (%)	Sarı Hat (%)	Mavi Hat (%)	Toplam Ortalama
İlk 24 Saat	59 %	71 %	83 %	70 %
24-48 saat	16 %	12 %	8 %	12 %
48-72 saat	6 %	5 %	3 %	5 %
72-96 saat	6 %	4 %	2 %	4 %
96-120 saat	4 %	2 %	1 %	2 %
120-168 saat	4 %	2 %	1 %	2 %
168-240 saat	2 %	1 %	1 %	1 %
240 saat üstü	3 %	2 %	1 %	2 %
Toplam	100 %	100 %	100 %	100 %

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

Görünmez engeller, tarife engellerinin neden olduğu dış ticareti kötüleştirici bütün olumsuzlukları dünya ticaretine yaşatabilmektedir. Görünmez engelleri ortadan kaldırmak görünür dış ticaret engellerine göre çok daha zordur ve zaman alıcıdır.

Doğal olarak hali hazırda ticareti azaltıcı engeller, örneğin ulaşım enformasyon ve haberleşme maliyetleri, varken bir de ülkelerin görünmez engeller çıkarması dış ticareti çok olumsuz etkilemektedir (Anderson, 2010: s.5). Enformasyon ve haberleşme maliyetleri özellikle telefon maliyetleri hızlıca düşmüş fakat ulaşım maliyetleri aynı hızda azalmamıştır. Bu açıdan da görünmez engellerin ortaya çıkarttığı maliyetlerin düşürülmesi gerekmektedir.

4. Güzargahlarda Karşılaşılan Görünmez Engeller

Taşıma kotaları sorunu, sınır kapılarında yaşanan bekleme sorunları: sınır kapılarının etkin çalışması için çeşitli düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Lojistik kanunu eksikliği, araçların çıkış kapılarını değiştirmesinin Ulaştırma Mevzuatına göre yasak olması, ağırlık limitlerinin yetersiz olması ve sektörün ihtiyacını karşılayamaması, antrepo ve geçici depolama yerleri için yapılan düzenlemelerin sektörü olumsuz etkilemesi, denize iskele bağlantısı olmayan geçici depolama alanlarının kullanılamaması parsiyel taşımaya konu olan yüklerin uzun süre limanlarda beklemesi gibi yetersizlikler Türkiye’de dış ticareti ve nakliye sektörünü olumsuz etkilemektedir. (İlbeyi, Atabay, 2015:10).

Bölgesel entegrasyonu sağlamak amacıyla, ülke ekonomilerinin birbirine entegre olmalarının altındaki başarıda da lojistik maliyetlerinin ve görünür

görünmez engellerin minimuma indirilmesi gelmektedir (De, 2008: s. 5). Ülkeler dış ticaret engellerinin üstesinden karşılıklı görüşmekle ve ticaret alt yapılarını entegre etmekle gelebilirler. Ayrıca alt yapının gelişmesi, gümrüklerin modernize edilmesi, mal geçişlerinin hızlandırılması ve lojistik hizmetlerinin iyileştirilmesinden geçmektedir. Mal dağıtımının hızlanması ve dağıtım önündeki engellerin kaldırılması maliyetleri hızlıca düşürürken entegrasyonu sağlamlaştırmakta ülkelerin bir birine güvenini pekiştirmektedir. Birçok ülkede lojistik, alt yapı ve görünmez engellerden kaynaklanan maliyetler yapılan dış ticaretin %25 lik kısmını oluşturmaktadır. Bu oran çok yüksektir ve dış ticaretin gelişmesine önemli engel teşkil etmektedir. Maliyetin düşürülmesi için yeni teknolojiler icat edilmesine gerek yoktur. Ülkelerin karşılıklı bürokratik engelleri kaldırmaları ve gümrükleri modernleştirmeleri yetecektir. Başka bir deyişle maliyeti azaltmak için yeniden yüklü maliyet altına girilmeyecektir, var olan sistemin etkinleştirilmesi sonucunda her iki ülke ticareti artarken ülkelerin büyümesi hızlanacaktır.

Ticareti kısıtlayıcı engeller nakliyeciler açısından elindeki ekipmanın tamamını etkin olarak kullanmasını etkilemektedir. Geçiş belgeleri alamadığı zaman araçları iş yapamaz hale gelmektedir. AB'nin ulaştırma politikalarının karayolundan deniz ve demiryollarına kaydırmaya yönelik ağırlık kazanması, dış ticaret açısından görünmez engel olarak değerlendirilebilir. Türkiye karayolu taşımacılığında AB'nin normlarına harfiyen uymaktadır. Nakliyeciler AB'nin istediği teknik düzenlemeleri, gümrük düzenlemelerini ve karayolu düzenlemelerine çok çabuk adapte olmaktadır ve hiçbir masraftan kaçınmamaktadırlar. Hatta Türk nakliyeciler AB üyesi ülkelere daha hızlı düzenlemeleri yerine getirmektedirler.

AB'de otoban geçiş ücretleri bile görünmez engel olabilmektedir. Üstelik trafik cezaları da söz konusu oldu mu, ulaşım maliyetleri toplam ihracat içinde artmaktadır. Ulaşım sektörü AB'nin kendi içinde entegre olma konusunda en yetersiz sektördür. Bu nedenle taşımacılar birliğin tamamından başka, üstelik tek tek ülkeler bazında da aşırı düzenlemelere uymaya ve kanunları yerine getirmeye çalışmaktadır. Her kurala uyarlanmanın bir maliyeti vardır. Uyarlanma maliyetleri görünmez engeldir. Bu durum lojistik sektörünü çok olumsuz etkilemektedir.

5. Sonuç

Lojistik sektörü bir ülkenin özellikle ihracat-ithalat işlemlerinde anahtar bir sektörü olmaya başlamıştır. Uzun yıllardır unutulmuş önemi anlaşılmayan sektör günümüzde rekabetin temel belirleyicisidir. Ülkeler arası mesafelerin ulaşım araçları ile azalması dış ticareti artırırken, tüketici açısından da ihtiyacı olan mallara çok hızlı ulaşım imkanı sağlamaktadır.

Tüketici ihtiyaçlarını en kısa sürede karşılayan firmalar ve ülkeler yarışta ön sıralarda yer almaktadır. Aynı zamanda tüketici memnuniyeti de nakliye sektörü hizmetinin sağlıklı ve hızlı akışına bağlıdır. Sürekli tedarik kanallarının işlemesi üretim ve tüketicinin vazgeçilmezleridir. Dünyada ve Türkiye'de ulaşım alt yapısının eksikleri bulunmakla beraber, uluslararası taşımacılık için ülkelerin ortaya çıkardığı görünmez engeller aşılması güç olan fakat etkileri büyük ve maliyeti yüksek olan nakliye sorunlarının başlıklarını ortaya çıkara bilmektedirler.

Görünmez engellerin en dikkati çeken yönü uygulayıcı insan faktörüne bağlı olup önemsiz gibi görünmesi fakat özellikle dış ticarete maliyetinin çok yüksek miktarlarda olmasıdır. Diğer taraftan ihra-

catta-ithalatta her konu, istendiğinde kolayca görünmez engele dönüştürülebilmektedir. Bu yönleri ile engeller her an her yerde azaltılması veya tamamen yok edilmesi zorlaşan konulardan bir tanesi haline gelmiştir.

Ülkelerarası dış ticaret anlaşmalarının ve entegrasyon çalışmalarının yaygınlaşması ile birlikte görünmez engellerin kaldırılması yönünde çaba sarf edilmektedir. Diğer taraftan bilgi teknolojileri iyi birer mücadele aracı olmaktadır. Örneğin, e-gümrükler, e-belgeler gibi uygulamalar dış ticaret aşamalarındaki insan faktörünü azaltmaktadır. İhracat-ithalat ve nakliye sektörü bilgi teknolojilerini benimser ve uygulamada sorunlar yaşamazsa nakliye maliyetlerinin önemli miktarda azalması öngörülmektedir. Bütün bu gelişmeler, ürün fiyatlarını azaltırken tüketicinin daha fazla tüketim yapmasını sağlamaktadır.

Ayrıca gümrükleme hizmetini kendi bünyesinde verebilen lojistik firmalarının artması ile gümrük işlemlerinin hızlandırılması mümkündür.

Kaynakça

- Anderson K., (2010) "Globalization's effects on world agricultural trade, 1960-2050", Philosophical Transactions: Biological Sciences, Vol. 365, No.154, pp. 3007-3021
- Ay A, Ayhan F. Ve Gerçekler M. (2015) "Avrupa Birliğinde Malların Serbest Dolaşımının İlkesinin Analizi", International Conference on Eurasian Economies.
- Cole W., Gehlhar M. Hertel T, W., Whang Z., ve Yu W. (1998), "Understanding the Determinants of Structural Change in World Food Markets", American Journal of Agricultural Economics, Vol. 80, No. 5.
- De P., Ghosh B., (2008), "Reassessing Transaction Costs of Trade at the India-Bangladesh Border", Economic and Political Weekly, Vol. 43, No.29, pp.71-79.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (2013), Lojistik Sektörüne Yönelik Uygulamalar, Yayın No:8.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (2017), www.gtb.gov.tr
- İlbeyi E, Atabay R. (2015), Türk Dış Ticaret Sektöründe ki Bürokratik Engellerin Türk Lojistik Sektörüne Etkileri, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Working Paper WPS NO/11/2015-12
- Çalış A. "İhracatta Nakliyat (Incoterms, Taşıma, Sigorta)", İGEME, Mayıs 2003.
- Eğilmez M, www.mahfiegilmez.com/p/yazilar-kitaplar.html
- Karagülle A. Özgür, Altuntaş G. "Taşımacılık Yönetimine Giriş", Ders Notları, 2015.
- Nougues J.J., Olechowski A, Winters A., (1986), "The Extent of Nontariff Barriers to Industrial Countries' Imports", The World Bank Economic Review, Vol. 1, No. 1, pp, 181-199
- Nuhoğlu Ç., (2015), Ankara Lojistik Üssü Dergisi, Mayıs, sayı: 15
- Seyidoğlu H, (2001) Uluslararası İktisat, Güzem Yayınları, İstanbul.
- Türkiye İhracatçılar Meclisi, Ekonomi ve Dış Ticaret Raporu 2015, TİM, İstanbul, 2015
- Ulu C., Arıcı C. (2012) "Türkiye'de Dış Ticaret Lojistik Süreçleri: Maliyet ve Rekabet Unsurları", Tüsiad Yayınları, İstanbul, Yayın No:03/256.
- Yarmalı H. Ö, Baykara M, Şen Y. S. (2013), Lojistik Sektör Raporu, Müsiad Araştırma Raporları: 87

5 YIL
100.000KM
GARANTİ

#fiategea

"Ona
ezber bozan sedan
diyorsak,
bir sebebi var."

Yeni tam otomatik vites ve
5 yıl garanti **Fiat Egea**'da.

Avrupa'da "yılın en iyi otomobili" seçilen Egea, yeni tam otomatik vitesi, 5 yıllık garantisi, güven veren yol tutuşu ve rakipsiz fiyatıyla otomobil dünyasındaki tüm ezberleri bozmaya devam ediyor.

İlanda yer alan modelin ortalama CO₂ salınımı 108-146 gr/km ve ortalama yakıt tüketimi 4,1-6,3 lt/100 km değerleri arasındadır. Yasal garanti süresinden sonra 5 yıl ya da 100.000 km'ye kadar (hangisi önce dolarsa) onarım güvencesi sunulmaktadır.

EGEA

VERGİ AJANDASI, başta uzmanlık alanlarımız olan vergi, gümrük ve sosyal güvenlik hukuku konuları olmak üzere diğer tüm mali konularda da son değişikliklere ulaşabileceğiniz, bu konularda gündemi takip edebileceğiniz, bilgilendirici makale ve yayınları gözden geçirebileceğiniz, ekibimize ulaşabileceğiniz bir sitedir.

Düzenli olarak gümrük, vergi ve diğer tüm mali konularda gündemi takip etmek ve son değişikliklere ilişkin değerlendirmelere ulaşabilmek için **VERGİ AJANDASI** sitesine kayıt olmanız yeterlidir.

www.vergiajandasi.com

VERGİ AJANDASI

19 Mayıs Cad. Dr. İsmet Öztürk Sok. Elit Residence 3/28 Kat:10 Şişli 34360 İstanbul, Türkiye
Tel. +90(212) 217 1880 - Faks. +90(212) 217 1890
info@vergiajandasi.com

ERSEN YAVUZ ile Söyleşi

Değerli Ersen YAVUZ üstadım, hem kendinizi tanıtarak hem de müfettişliğe başlayışınızı hatırlayarak sohbeta başlayalım mı?

Ben; 1965’de Ankara Kurtuluş Lisesi’ni bitirdikten sonra Mülkiye’ye girdim. Benim, liseden mezun olduğum 1960’lı yıllarda Mülkiye; hariciyeci ya da kaymakam olmak için tercih edilirdi. Müfettiş olmak için Mülkiye’ye geleni ben hatırlamıyorum. Ama, neden ve nasıl olur bilinmez, üçüncü sınıfta şubelere ayrılma zamanı gelip çıktığında, hariciyeci olmak için Mülkiye’yi tercih edenlerin seçimlerinde herhangi bir değişiklik olmamasına karşın, kaymakam olmak için gelenlerin çok büyük bir çoğunluğu tercihlerini değiştirerek mali şubeye kayıt yaptırıyorlardı.

Ben de Mülkiye’ye kaymakam olmak için giren ama sonradan tercihini değiştirenlerdenim. Buna benzer pek çok hikayeyi mali şube mezunu Mülkiyelilerden dinleyebilirsiniz. Geçenlerde Tuncer Bulutay hocamız anlatmıştı. Kendisi, Trabzon’un deniz kenarındaki o güzelim ilçelerini görüp

kaymakam olmak için Mülkiye'yi tercih etmiş ama Ankara'ya otobüsle giderken, içerisinde geçtiği Anadolu kasabalarının perişan halini görüp bu arzundan daha yoldayken vazgeçmişti. Bulutay Hocamız gibi benim de idari şubeye gitmekten vazgeçip mali şubeyi tercih etmemin nedeni, herhalde büyük şehrin cazibesi olsa gerek, diye düşünüyorum.

Mülkiye'den 1969 yılında mezun olduğumda ise ne yapmam, nerede çalışmam gerektiği konusunda doğrusu bir fikre sahip değildim. Bu konuda birilerine danışma ihtiyacı içerisindeyken, nasıl ilişki kurduğumu şimdi unuttum ama Mülkiye mezunu bir Maliye Müfettişi ağabeyimin görüşlerine başvurduğumu hatırlıyorum. Kendisi bana, özel sektörü tercih edersen Hesap Uzmanlığı ile Banka Müfettişliklerinin iyi bir başlangıç olacağını, kamu sektörünü tercih etmem halinde ise Maliye, Gümrük ve Ticaret Bakanlıklarının müfettişliklerini önerebileceğini söyledi. Hatta bu Bakanlık Teftiş Kurullarının, Cumhuriyetin kuruluş yıllarına dayanan kariyer nitelikleri nedeniyle yüksek prestijli birer kurumsal yapılar olduğunu da anlattı. Kendisine, vergi kaçakçılığının büyük boyutlarda olduğu bir Türkiye' de Maliye Teftiş Kurulunun, Gümrüklerimizin hal-i pür melali ortadayken Gümrük Teftiş Kurulunun, piyasaları düzenleyecek en temel kurallar bile hayata geçirilememişken Ticaret Bakanlığı Teftiş Kurulu'nun nasıl olup da prestijli kurumlar olarak nitelendirildiğini sorduğumda da bana hak veriyormuşçasına gülmüş ve " Görüşlerin tartışılabilir ama sen yine de benim söylediklerimi yapmaya çalış" demişti.

Ben, bu önerilerin de etkisi altında girdiğim yarışma sınavları sonucunda, Ertuğrul Önen, Osman Alpak, Gürhan Özdoğan ve Mutlu Öktem ile birlikte Ticaret Bakanlığı Müfettiş Yardımcılığını kazandım. Osman Alpak ile ben, Milli Eğitim Bakanlığı'nın İsviçre'de "Ekonomi Politik" doktorasını da kazanmıştık. Ticaret Bakanlığı Müfettiş Yardımcılığını kazanınca bundan vazgeçtik.

1970 yılının Mayıs ayında Ticaret Bakanlığı Müfettiş yardımcısı olarak göreve başladım. O tarihlerde Ticaret Bakanlığı; TC Ziraat Bankası, Türkiye Halk

Bankası, Toprak Mahsulleri Ofisi ve Et-Balık Kurumu gibi büyük Kamu İktisadi Teşekkülleri ile başta sigorta şirketleri olmak üzere tüm sermaye şirketleri ve Kooperatifler ile Dış Ticaret birimlerini bünyesinde bulunduran tam anlamıyla Ekonomi Bakanlığı hüviyetinde dev bir bakanlıktı. Bakanlığın denetimi altındaki birimlerin büyük bölümü İstanbul'da olduğu için bizler, sınavı kazanan 5 müfettiş Yardımcısı eğitim için İstanbul Grubuna gönderildik.

Peki! Neden 1970 yılında Ticaret Bakanlığı Müfettişliğini tercih ettiniz?

1969-1970'lerde Devleti üç Bakanlık şekillendiriyordu. Maliye, Ticaret ve Gümrük, belki Gümrüğe gidebilirdim. Ama o yıl Gümrük Bakanlığı sınav açmadı, Maliye'nin açılan Müfettiş Yardımcılığı sınavına ise zaman çok kısa olduğu için yeterince hazırlanamadık. Nitekim Maliye Bakanlığı, Mülkiye'nin o dönem sınıf 1'incisi ve 2'ncisi olan arkadaşlarımızı almakla yetindi. 1970'lerin Ticaret Bakanlığı'nın yeni mezun bir Mülkiyeli için etkileyici bir görünümü vardı. Göreve başladım ve ilk olarak. İstanbul'da müfettiş Turan Ülker'in refakatine verildim. Bekarım, heyecanla Ankara'dan İstanbul'a gittim.

Müfettişliğinizin ilk gün anılarını sorsak, neler aklınıza gelir?

Turan Ülker üstadımın yanına verildim. 1970 yılında kendisi 13 yıllık Müfettişti. İstanbul Sirkeci'de 4.Vakıfhan'ın üçüncü katında İstanbul Bölge Ticaret Müdürlüğü vardı, onun üst katında da Teftiş Kurulu bulunuyordu. Üstatla, Elginkan Holding, Massey Ferguson ve büyük bir sigorta şirketini denetlemeye başlayınca iyice havaya girdim. Müthiş etkilenmiştim, ta ki üstat "Acele Amasya'ya gidiyoruz" diyene kadar. Otobüs bileti alındı. "Amasya Uygur Köyü Elma Üretim ve Pazarlama Kooperatifi" yönetimi ile ilgili şikâyetlerin incelemesine gidiyorduk.

Yeşilirmak kenarında tabelasında "Şehir Oteli" yazan bir otele yerleşiyoruz. Sabah Jeep kiralyoruz ve Uygur Köyü'ne gidiyoruz. Hasat vakti, Kooperatif Başkanını arıyoruz. Epeyce bir zaman sonra tarla

ve bahçeler yönünden kasketli bir adam, boynunda mendilli ter içinde koşarak geliyor. Kasada kayıtlara göre açık var, soruyoruz “başka işlemediğin fatura var mı?” “Evet” diyor, cebinden bir fatura çıkarıyor, hesabı denkleştirmeye yetmiyor, “başka var mı?” diye soruyoruz. Defter arasına konmuş iki fatura daha çıkıyor, yine açık var. “Bir dakika” diyor ve kasketinin kenarına sokulmuş bir fatura daha çıkınca, kasa açığı tamamlanıyor. Akşam oluyor, üstat “Bu adam sağlam” diyor. Defterin işlenmemesi veya kasanın açık olmasının, müfettişin kanaatinden daha önemli olmadığını ondan öğreniyorum.

Üstat, Vezirköprü’ye geçti ve bana da yakın bir ilçedeki bir kooperatifin teftişini verdi. “Yapabilir misin?” dediğinde, cevabım “Tabii ki üstat” oldu. Kooperatifin muhasebecisi, defterleri önüme bıraktı, gitti. Muhasebe diye okulda T cetveli görmüşüz, üzerinde “defter-i kebir” yazıyor, sayfaları karıştırıyorum. Henüz daha iki aylık Müfettiş yardımcısıyım, ilk kez bir muhasebe defteri görüyorum. Defter bana ben deftere bakışıyoruz, anlaşılabilir gibi değil. Örnek bir teftiş raporunu yanıma almışım, şu yazılmamış, bu eksik derken; bir veya iki sayfa not çıkarıyorum. Bunları üstada vereceğim ki; raporu o yazsın istiyorum. Üstat Vezirköprü’den bir iki güne dönüyor. Amasya’da buluyoruz. Notlarıma bakıyor. “Raporu da hazırladın mı?” diye soruyor. Ben, kem küm edince de, “Tamam, tamam, merak etme, lafa mı bunalacağız oğlum, bir şeyler yazarız” diyor. İki sayfa notla tam 28 sayfa rapor hazırlıyor. Öğreniyorum ki; iyi bir müfettiş olmak için yalnızca iyi bir incelemeci olmak yetmez, kalem de güçlü olması gerekir.

Bir de unutulmaz teftiş anısı sorsak?

Beni en çok etkileyen ilk müfettişlik anımı kısaca anlatmak isterim. 1972 yılının Kasım veya Aralık aylarında yetkili müfettiş yardımcısı olarak Mersin’de bir dizi teftiş ve soruşturma görevlendirilmiştim. Çalışmalarım sona ermek üzereyken, Gülnar İlçesi Dayıcık köyü Köy Kalkınma Kooperatifinde kimi iddiaların incelenmesiyle görevlendirildim. O tarihlerdeki olumsuz ulaşım koşulları nedeniyle 7,5- 8 saat süren zorlu bir otobüs yolculuğundan sonra akşam hava kararırken Gülnar’a ulaştım. İlk iş olarak yatacak sorunumu çözmem gerekiyordu. Otel aradım. İlçede, kapısında otel yazan kırk dökük bir bina vardı. Sordum, başkaca bir otel de yoktu. Bana yatmam için gösterilen boş iki odanın ikisinin de camları kırık. Orada bu kış kıyamette geceleme, soğuktan donmak demektir. İlçenin tek bir caddesi vardı. Cadde üzerinde, ilçedeki yegane banka olan Ziraat bankasını gördüm. Müdürünü buldurdum. Şubenin müfettiş lojmanı olmadığını ve şu anda bir banka müfettişinin de şubeyi denetlemekte olduğunu söyledi. Müfettişin kim olduğunu sorunca Mülkiyeden sınıf arkadaşım Esat Çağatay olduğunu öğrendim. Şimdi nerede olduğunu sorduğumda, şubede arka odada çalıştığını söylediler. Hemen yanına gittim. O da benim gibi yetkili müfettiş yardımcısı olmuş. “Esat’cığim burada otel yok, bende seninle kalayım” dedim; “Gel nerede kaldığımı göstereyim” dedi. Veznedarın çalıştığı kabinde bir kenarda hurcu duruyordu. Bak, dedi “akşam veznedarın işi bitince ben hurcumu açıyorum ve veznede yatıyorum, senin de hurcun varsa gel,

beraber kalırız” diye ilave etti. Benim hurcum (içine yatak-yorgan konulan büyük torba) yoktu. Bu hurç konusu zaten Ziraat Bankası Müfettişlerine özel, onların zaman zaman dalga geçtiğimiz geleneksel bir müfettişlik demirbaşığıydı. Çaresiz, o camları kırık otele geri döndüm. Odalardan nispeten iyi olanına yerleştim. İki battaniyeyi yorganın üzerine atarak, soğuk rüzgarın bir pencereden girip diğer pencereden çıktığı odada sabahladım. Sabah olur olmaz ilk işim Dayıcık Köyüne gitmek için vasıta aramak oldu. Gülnar’dan köye haftada bir kez, o da pazarın kurulduğu gün, minibüs gelir gidermiş. Pazarın kuruluşuna daha 3 gün olduğunu öğrenince, hemen bir araç kiralamaya koyuldum. Köye, Jeep dışında başka bir araçla gitme olanağı yoktu ve ilçedeki yegane Jeep de Mut’a müşteri götürmüştü. Neyse... Ertesi günü bekledim, pazarlık ettik. Bir sonraki gün beni Dayıcık köyüne sabah götürüp akşam getirmesi kaydıyla anlaştık. Sözleştiğimiz gibi sabah saat 6’da yola çıktık. Daha 3-5 km gitmiştik ki karlı arazide sağda solda birer ikişer kurtlar görülmeye başladı. Şöföre kurtların bize saldırıp saldırmayacaklarını sordum. Kurtların hareket halindeki bir araca genelde saldırmadıklarını, ancak araç bozulursa veya kara saplanırsa böylesi bir tehlikeyle karşı karşıya kalılabileceğini söyledi. Köye ulaşana kadar yaşadığım tedirginliği anlatamam. Bir ara yolun sağ tarafındaki iki kurdun aracımızı 200-250 metre uzaktan bir müddet takip etmeleri beni, Ankara’ya dönüşümde, mesleki kariyerimi sürdürüp sürdürmememe konusunu değerlendirmemin uygun olacağı düşüncesine yöneltti.

Hava kararmadan Gülnar’a dönme gereği (hava karardıktan sonra kurt tehlikesi daha bir ciddiyet kazandığı için) nedeniyle, kasa sayım ve denkleştirme tutanaklarını düzenledikten sonra defter ve dosyaların tümünü alıp çalışmalarına Gülnar da devam etmek üzere geri döndüm Gülnar-Dayıcık köyü yolculuğumun yaşamımdaki en uzun yolculuk olduğuna rahatlıkla söyleyebilirim.

Bir diğer müfettişlik anım da 12 Eylül 1980 Askeri darbesinin hemen sonrasına rastlar. O yılın Kasım ayında Van, Kars, Erzurum ve Tunceli’ye turneye çıktım. Önce, Kars’a Canlı Hayvan İhracatçılar

Birliğine gitmiştim. Oradan Tunceli’ye geçmem gerekti. “Tunceli Bakkallar Kooperatifi”nde bir soruşturma vardı. Kars’tan Erzurum’a gittim. “Elazığ’a saat 16’da otobüs var, Tunceli’ye gece inersin” dediler. Otobüs, gece yarısı saat 01 de yolun kenarında durdu. “İn abi” dediler, valizi attılar. Her taraf kapkaranlıktı ve ortada şehir falan da yoktu. Şöför muavinine, “Kardeş Tunceli nerede” dediğimde “şu tepedeki ışıkların olduğu yer” dedi, otobüs uzaklaştı gitti. Ben yol üzerinde kaldım. Köpeklerin havlama ve ulumaları arasında, korku içerisinde elimdeki valizle 1-1,5 km sonra yukarıya, şehre ulaştım. Tek otel vardı, “Emek Otel”. Orada geceledim. Elimdeki müfettiş çantasının köpeklerden korunmaya da yaradığını o gün öğrendim. 4-5 gün Tunceli’de çalıştıktan sonra Van’a geçtim. Küçük Sanayi Kooperatifi’nde bir soruşturma vardı. Müfettişlerden daha önce kaldıklarını öğrendiğim Bayram Otel’ine gittim (ki bu otel son Van Depremi’nde yıkıldı. Enkaz altında kalan Japon gazeteciden dolayı bütün dünya adını duydu). Otelde yer yok, üç-dört otel daha var ama tüm oteller dolu, çünkü ertesi gün Van’ın pazarı kuruluyor, köyden, kasabadan gelenlerle oteller, hanlar dolmuş. Ziraat bankası aklıma geliyor, misafirhanesi yok, yanında bir karakol var, karakola gidiyorum. Doğrudan “otel bulamadım, ben karakolda kalayım” diyorum. Amir “Efendim, yatacak tek yer nezarethane, orada da bit ve tahtakurusu var, size olmaz” cevabını veriyor. Karakoldan çıkınca, hemen yanındaki sabaççı kahvesini görüyorum. İçerisi hınca hınç dolu. Kahveci “Beyim masaya kafanı koyar, uyursan 10.-TL’ni alırım, uyumazsan saat başı getirdiğim çayın parasını alırım” dediğinde teklifi kabul ediyorum. Herkesi sobanın etrafında toplanmış görünce “uygundur” diye düşünüyorum. Gece ilerledikçe herkesin kafası düşüyor. Kahveci elindeki uzun sopa ile “Hooo, hoo” diye bağırarak 10.-TL vermeyenleri uyandırıyor. Soba da geçince kırık camdan soğuk gelmeye başlıyor, donuyorum. “Sobaya odun at” dediğimde “Beyim nasıl para kazanacağız” diyor. 02:00 ile 06:00 arasını nasıl geçirdiğimi dakika dakikasına şimdi bile hatırlıyorum.

Sabah, Vali’yi ziyaret ediyorum. Vali muavini Mülkiye’den sınıf arkadaşım çıkıyor, Ziraat Bankasının Müfettiş lojmanına yerleşiyorum. Van Canlı Hayvan

İhracatçı Birliği'nin de cadde üzerindeki bir dükkan-
da faaliyet gösterdiğini öğreniyorum. Gidiyorum,
bir kişi, bir masa var. Sabah Bayram isimli bir genç
dükkanın içindeki toprak zemini suluyor ki, toz kalk-
masın. Becerikli bir çocuk. İlerleyen günlerde kendi-
sine, başka personeli olmayan bu kuruluşa “ genel
sekreter ol” diye şaka yapıyorum. Yıllar sonra genel
sekreter oluyor. Hala gelen gidenle selam gönderir.
Van'da Et Balık kombinasyndaki soruşturma çalış-
malarımdan sonra Ankara'ya dönüyorum.

Değerli Ersen Yavuz Üstadım Müfettişlikten İdareye nasıl geçtiniz?

1978 yılı idi, ben de henüz 8 yıllık Müfettişim. Teftiş
Kurulu Başkanımız Halis Bey İstanbul'da oturdu-
ğu için Cuma günleri Ankara'dan ayrılıyor. Ben de
Başkan Yardımcısıyım. Bakanımız Teoman Köprülü-
ler, çağırırsa ve gerekirse Cuma ve Cumartesi günün-
evraki Bakana ben çıkarıyorum.

Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğü boşalmıştı ve
Bakan, Halis Bey'e kıdemli bir müfettişi genel mü-
dür yapmak istediğini söylüyor. Başkan Bey'de İs-
tanbul'da kıdemli üstatlara öneriyi götürüyor. Ancak
o günlerde müfettişler “daimi yevmiye” aldıkları için
bu tür teklifleri reddediyorlardı. Çünkü o zamanlar
Müsteşar 1100.-TL alırken, en kıdemsiz müfettişin
eline ayda 1680 TL geçiyordu. Bu nedenle, kimse
Ankara'da genel müdür olmak istemiyordu. Halis
Bey durumu Bakana iletince, “Bana evraki getiren

yardımcın var ya, hani uzun boylu çocuk, onu ge-
nel müdür yapalım” diyor. Başkan 8 yıllık olduğumu
söylüyor ve “onun daha yetişmesi gerek”, diyor.
Bunun üzerine Teoman Bey (Bakan), Müsteşar Şe-
ref Durugönül'ü çağırıyor, kendisine “Halis (Mülki-
yeden sınıf arkadaşı olduğu için ona ismiyle hitap
ederdi) bana adam vermiyor, bu çocuğun onayını
getir” demesi üzerine, vekaleten ben genel müdür-
lük makamına oturuyorum.

Sayın Üstadım o günlerde gençsiniz, tecrübenizde az siyaseten İdarede sıkıntı yaşadınız mı? Bürokratik işlerinizi siyasiler etkiledi mi?

O dönem ülkede yağ, akaryakıt ve tüp gaz sıkıntısı
var. Ülkenin on sente muhtaç olduğu yıllar Maliye
Bakanlığı döviz tahsisi yapamıyor, çok zor günler
yaşıyoruz Müfettişliğe dönmeyi aklımdan geçiriyor-
um. Daha sonra, yağ ithalini gerçekleştirdiğimiz
halde bu defa da dağıtım sorunları yaşıyoruz.

Ecevit Hükümeti düşüyor. Ben de bu siyasi ortamda
evim ve ailem olan Teftiş Kurulu'na, Müfettişliğe dö-
nüyorum. 1983 yılında bir yıl süreyle İsviçre'ye gidi-
yorum. 1984 yılında döndüğümde Ticaret Bakanlığı,
Sanayi Bakanlığı'yla birleştirilmiş ve müfettişlerin bir
bölümü Dış Ticaret Müsteşarlığı'na, Merkez Banka-
sı'na ve yeni kurulan Sermaye Piyasası Kurulu'na
geçmişlerdi. Koskoca bakanlıktan geriye, Sanayi

Bakanlığıyla birleştirilen birkaç Genel Müdürlük kalmıştı. Bakanlığın Petrol Şubesi'nden Enerji Bakanlığı, Turizm Şubesi'nden Turizm Bakanlığı, Bankacılık Şubesi'nden ve Sigortacılık Şubesi'nden Hazine'ye Bankacılık ve Sigortacılık Genel Müdürlüğü oluşturulmuştu. Bakanlık adeta yok edilmişti.

Ticaret ve Sanayi Bakanlığı birleşince, 1984-1992 tarihleri arasında TKB yardımcısı sıfatıyla ticaret kesimine ağabeylik yaptım. Bakan Sn. Şükrü Yürür ve Sn. Cahit Aral'la çalıştım.

Ersen Üstadım siyaseten geldiğiniz bir makam oldu mu?

Evet oldu! Ama siyaseten denilirse de siyasetin gölgesinde denilebilir. Sn. Tahir Köse Ticaret Bakanı olmuştu. Ben, Teftiş Kurulu Başkan yardımcısıydım, beni çağırdı. "Güvendiğim bir arkadaşım sizi tavsiye etti. Tarih veya Çukobirlik Genel Müdürüm veya Müsteşar Yardımcım olmanızı istiyorum" dedi, şaşırardım. Ben de "Sayın Bakanım Tarih ve Çukobirlik siyasi görevler, Müsteşar Yardımcılığı görevi benim kişiliğime ve birikimlerine daha uygun düşer" dedim. Bu kez; Sn. Tahir Köse "Peki! Müsteşar Yardımcısı olunca ne yapacaksınız? Bana ne katkı olacak?" dedi. Ben de "Benim Tüketiciyi Koruma ve Rekabet Hukuku'nda uzmanlığım var. Bu konularda size yardımcı olabilirim" diye cevap verdim Müsteşar Yardımcılığına atamam yapıldı Yıl-

lar sonra öğrendim ki, güvendiği kişi, beni öneren kişi Sn. Ertuğrul Günay imiş, 12 Eylül'de uzun süre Mamakta tutuklu kalmış. Arkadaşım Uğur Mumcu ile birlikte tahliye olduğu gün, ona geçmiş olsun ziyaretine gitmiştik. Bundan çok duygulanmış ve yıllar sonra öğrenip, kendisine sorduğumda; "askeri yönetim nedeniyle kapımızı kimse açmazken benim ziyaretime yalnızca Uğur'la sen gelmiştin, bunu nasıl unutabilirim" demişti.

1994 yılının Eylül ayında Bakanlık Müsteşarlığına atandım ve 1994-1997 yılları arasında Müsteşar olarak Bakan Sn. Mehmet Dönen, Sn. Hasan Akyol, Sn. Abdülbaki Ataç, Sn. Fuat Çay ve Sn. Yalın Erez ile çalıştım.

Siyaset hep yolunuza çıkmış, hiç siyaseti düşündünüz mü? Siyasetin içinde yer aldınız mı?

Hayır. Siyasetle ilgilenmedim. Makamda iken, milletvekilleri dahil, herkes sizden bir şeyler talep edince, sizin vekil olma arayışınız oluşmuyor. Çünkü güç kullanan bir konumdasınız ve bu konumunuzun sürekli olamayacağını bildiğiniz halde; o makamda iken, başka bir arayış ihtiyacı duymuyorsunuz. Bence İyi bürokrattan iyi siyasetçi olmaz. Siyaset risk almayı gerektirirken, bürokrasi muhafazakârdır. İyi bürokrat, risk almak istemez, dolayısıyla siyaset-

ten de uzak kalır. Ayrıca siyasetin garantisi de yoktur ve bürokrat için öncelikli olan istikrar ve devamlılıktır.

Ersen Üstadım, emekli oluşunuzu ve sonrasını bize aktarabilir misiniz?

1996 yılında Bakan Sn. Yalım Erez'e de Bakanlığa geldiği gün, önceki Bakanlara yaptığım gibi istifa dilekçemi verdim ve "Bakan-Müsteşar ilişkisi liyakat değil, güven ilişkisidir" dedim. "Rekabet Kurulu Kuruluyor, seni Başkan yapalım, yerine de birini hazırlarız" dedi. Bir süre birlikte çalıştık. Arzu etmesine ve çaba sarf etmesine karşın, Aydın Ayaydın Rekabet Kurulu Başkanı olunca, beni de üye yapmak istediler. Kabul etmedim ve 8.03.1997 günü kendi isteğimle emekliye ayrıldım.

Emekliliğinizdeki hayatınızı bizlerle paylaşır mısınız?

Emeklilik sonrasında İstanbul da bir holdingden iş teklifi aldım, bana uygun olmadığını değerlendirerek kabul etmedim. Birkaç büyük şirketin yönetim kurulu üyelikleri için getirilen önerileri de, tam zamanlı iş niteliğinde olmadığı için gündemime almadım. Yaşım henüz 47 idi ve çalışmak istiyordum. Sn. Derviş Günday'ın ısrarlı teklifleri üzerine 1997 Mart ayından 30.10.2010 tarihine kadar Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonunda danışmanlık yaptım. 2010 yılından bu yana ise ücret karşılığı çalışmayı bıraktım. "Çalışmayı bıraktım" diyorum ama bu ifade belki de yanlış oldu, ben hep çalıştım ve hala da çalışıyorum. Sadece bir işverene bağlı değilim ve ücret almıyorum.

Memuriyet hayatımda önemseydiğim üç önemli hizmetim oldu. Birincisi; Tüketicici Koruma Mevzuatının Türkiye'de yaşama geçirilmesine öncülük ettim. İkincisi; Rekabet Kurulu'nun kuruluşuna emek verdim. Üçüncüsü de Ticaret Hukuku'nda pek çok akademisyen ve uzmana bilgi desteği sundum.

Peki! Üstadım, genç müfettiş arkadaşlarımıza aktarmak istediğiniz önerileriniz var mı?

Nobel ödüllü Sn. Aziz Sançar'ın söylediklerini tekrar edeceğim. Ben orta zekalı birisiyim, ama çalışkan olduğumu sanıyorum. Bir kaç konuda uzmanlaşmaya çalıştım. Ticaret Bakanlığı'nın mevzuat ve ilgi alanı çok geniştir. Bugün sizler, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Müfettişleri de, ilgi duyduğunuz herhangi bir alanda kendinizi yetiştirin ve uzmanlaşın! Böylesi bir uzmanlaşma, kişinin karakterinin oluşmasına ve kendine olan güveninin artmasına da katkı yapar. Şirketler hukuku, kooperatifler, rekabet hukuku, emtea borsaları, esnaf, tüketicinin korunması gibi konularda uzman olmaya çalışın. Görüşlerinizi, makalelerle ve yazılı çalışmalarla ve mutlaka ilgili çevrelerle paylaşın. Şunu çok iyi bilin ki, Müfettişlik görevi, sadece bir memuriyet pozisyonu değildir. Teftiş Kurulları, meslek ve kariyer kazandıran birer okuldur. Bu okulun çalışkan öğrencileri, bürokrasi ve iş yaşamında ön alırlar ve önde olurlar.

Üstadım heyete girdiniz 1969 yılına dönersek ne yapmak isterdiniz?

Mülkiye'ye gitmesem öğretmen olmak isterdim, Mülkiyeyi bitirdiğim 1969 yılına yeniden dönmek mümkün olsa, herhalde İsviçre'ye doktora giderdim. Aradan bunca yıl geçtikten sonra, "akademisyen olsaydım belki çok daha üretken ve çok daha mutlu olabilirdim" diye düşünüyorum. Ama, inanın bugün Müfettiş yardımcılığı sınavına girmem gerekse bütün içtenlikle söylüyorum tercihim yine ve her zaman Ticaret Bakanlığı olurdu.

Bizlere son sözünüz efendim.

Ben, her şeyimi Teftiş Kuruluma ve müfettişlik mesleğime borçluyum. İnsanın mesleği, kişiliğini oluşturur derler. Benim kişiliğimin oluşumunda mesleğimin etkisi biraz fazlaca olmuştur. Bundan şikayetçi olduğumu da söyleyemem

Tüm meslektaşlarıma, siz değerli Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Müfettişlerine içten sevgi, saygı ve başarı dileklerimi sunuyorum, hoşçakalın!

Değerli Üstadım, yaptıklarınız ve örnek davranışlarınızdan dolayı tüm Müfettişler adına saygı ve sevgilerimizi, minnetlerimizi sunuyoruz.

KKDF;

İSMİNİN “FON” OLARAK ÇAĞRILDIĞINA ALDANMAYIN!

Savaş ÖZDOĞAN*

KKDF Mevzuatı'nın Tarihçesi;

1980 öncesinde Türkiye'de ithal ikamesine dayalı bir ekonomi modeli uygulanırken, 1980 sonrasında dışa açılma ile birlikte ihracata dayalı sanayi stratejisi benimsenmiştir.

Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu 1980'li yıllarla birlikte ortaya çıkan bu ekonomi modeli doğrultusunda ihracatın ve yatırımın artırılması amacıyla kurulan fonlardan birisidir.

1211 Sayılı T.C. Merkez Bankası Kanununun 3098 Sayılı Yasayla değişik 40/II-b,c maddesi ile 3182 Sayılı mülga Bankalar Kanununun 37. ve 40. maddeleri uyarınca;

12 Mayıs 1988 tarihli ve 88/12944 Sayılı Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı ile “Kalkınma planı ve yıllık programlarda öngörülen hedeflere uygun olarak yatırımların yönlendirilmesi ve ihtisas kredilerinde kredi maliyetlerinin düşürülmesi” amacıyla T.C. Merkez Bankası nezdinde “Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu” kurulmuştur.

3182 Sayılı Bankalar Kanununun, 4389 Sayılı Bankalar Kanunu ile 23.06.1999 tarihinde yürürlükten kaldırılmasıyla birlikte, bu Kanunun 20/1-b maddesiyle fon uygulamasına devam edilmiştir.

03.07.2011 tarihinde ise Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 4684 Sayılı Kanun ile 4389 Sayılı Bankalar Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

Ancak 4684 Sayılı Kanunun Geçici 3/a maddesiyle; kaynak kullanımı destekleme fonu kesintilerinin bu konuda yeni bir düzenleme yapıncaya kadar yürürlükten kaldırılan hükümlere göre tahsil edilmeye devam olunacağına ve doğrudan genel bütçeye gelir kaydedilmek üzere Hazine hesaplarına intikal ettirileceğine, kesinti oranlarını 0'a kadar indirmeye veya 15 puana kadar yükseltmeye veya kesintiyi tümüyle kaldırmaya Bakanlar Kurulu'nun yetkili olduğuna, kesintilerin tahakkuk ve tahsilinin Maliye Bakanlığı'nca vergi gelirlerine ilişkin yetkiler kapsamında takip edileceğine ve kesintilerin tahsilince 6183 Sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağına karar verilmiştir.

KKDF uygulamalarına kaynaklık eden 12.05.1988 tarih ve 88/12944 Sayılı Kararnameye ilişkin olarak 26.08.1989 tarihli 20264 Sayılı Resmi Gazete'de Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu hakkında 6 sıra no'lu tebliğ yayınlanmıştır.

12.05.1988 tarih ve 88/12944 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının “Fonun Kaynakları” başlıklı 3. maddesinin (d) bendine ve 6 Sıra No'lu Tebliğin “Fona Yapılacak Kesintiler” başlıklı 2. maddesinin (d) bendine göre;

Kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekillerine göre yapılan ithalatta %6 oranında fon kesintisi uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

Bedelin ithalattan önce ödendiği uluslararası ticarete kullanılan ödeme şekillerinden peşin, akreditifli ve vesaik mukabili ödeme şekillerinde ithalat işlemleri üzerinden fon kesintisi yapılmamaktadır.

4684 Sayılı Kanunun Geçici 3/a maddesi gereğince Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu'nun takip ve tahsiline yetkili kurum Maliye Bakanlığı gösterilmiştir.

Burada Kanun koyucunun Kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekillerine göre yapılan ithalatta %6 oranında fon kesintisi uygulanacağı hüküm altına alırken %6 oranında fon kesintisini ithalatın “ödeme şekline” bağladığı görülmektedir.

İthalatta “ödeme şekilleri” ise Türk Parası Kıymetini Koruma Kanununun ithalata ilişkin hükümlerine göre Hazine Müsteşarlığı ve T.C. Merkez Bankası tarafından yapılan düzenlemeler ile belirlenmekte olup bu düzenlemeler ile belirlenen ödeme şekli “uluslararası kurallar” ile “bankacılık teamülleri” çerçevesinde uygulanmaktadır.

Gümrük Vergileri teknik bazı özellikleri nedeniyle VUK'un kapsamı dışında bırakılmıştır.

Gümrük Vergileri 4458 Sayılı Gümrük Kanunu ve buna dayalı olarak çıkarılan Gümrük Yönetmeliği çerçevesinde tahsil edilmektedir.

4458 Sayılı Gümrük Kanununun 3. maddesinin 9. fıkrasında “İthalat Vergileri” deyimi; eşyanın ithalinde ödenecek gümrük vergileri ve eş etkili vergiler olarak tanımlanmış iken 07.07.2009 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan ve yayımı tarihinden itibaren 3 ay sonra yürürlüğe giren 5911 Sayılı Kanunun 1. maddesiyle yapılan değişiklikle “İthalat Vergileri” değimi; eşyanın ithalinde ödenecek gümrük vergisi ile diğer eş etkili vergiler ve mali yükler olarak tanımlanmıştır.

Başka bir deyişle İthalat Vergileri tanımına mali yüklerde dahil edilmiştir.

4458 Sayılı Gümrük Kanununda yapılan bu tanımlama ile “Gümrük Vergileri” tanımı genişletilerek KKDF de mali yük tanımı içine sokulmuştur.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü 2013/39 sayılı 16.08.2013 tarihli Genelgesinde; Gümrük Vergilerinin bir listesinin Gümrük Uzlaşma Yönetmeliğinin 1 Numaralı ekinde yer aldığı belirtilerek, KKDF de Uzlaşmaya konu Gümrük Vergileri arasında gösterilmiştir.

11.04.2013 tarihine gelindiğinde ise aynı gün ve 28615 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Gümrük Kanunu ile Bazı Kanun ve Kaun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair ”6455 Sayılı Kanun 4458 Sayılı Gümrük Kanununun para cezasına ilişkin 234 üncü maddesindeki “Gümrük Vergisi” ibaresini “İthalat Vergileri” şeklinde değiştirmiştir.

11.04.2013 tarihinden itibaren KKDF İthalat Vergileri kapsamında değerlendirilmiş ve 234 üncü maddede yer alan; noksanlığa isabet eden ithalat vergilerinden başka vergi farkının 3 katı para cezası müeyyidesine tabi tutulmaya başlanmıştır.

Örneğin; ödeme şekli vadeli olmakla beraber KKDF ödenmeden işlemleri tamamlanan bir Serbest Dolaşıma Giriş Beyannamesine ilişkin olarak hiç alınmamış KKDF ve 3 katı para cezası alınmaktadır.

Hal böyle iken ; KKDF hakkındaki 12.05.1988 tarihli ve 88/12944 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının “Müeyyide Uygulanması” başlıklı 8/d maddesinde KKDF ye ilişkin cezai müeyyide zaten yer almaktadır.

Görüleceği üzere Merkez Bankasınca ihdas edildiği zamanlardan günümüze değin temelde Kredili işlemlerden alınan bir fon olan ve para politikası aracı olarak kullanılmış olan KKDF ; zaman içinde Ka-

nunlarda yapılan değişiklik ile mali yük olarak sayılmış ve sonrasında “Gümrük Vergileri ” içinde kabul edilmiş ve kendi dayanak Kararında müeyyidesi bulunmakta iken 4458 Sayılı Gümrük Kanunundaki ithal vergisi yanında 3 kat gibi ciddi miktarlar tutan para cezası söz konusu olmuştur.

2014 yılına gelindiğinde; 16.10.2014 tarihli 29147 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2014/6852 Sayılı “Vadeli İthalatta Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kesintilerinin Takip ve Tahsili Hakkında Karar” ın 1 nci Maddesi ile Vadeli ithalatta fon kesintilerinin takip ve tahsili münhasıran gümrük idarelerince yapılması ve tespit edilen fon kesintisi farklılıklarına ilişkin 4458 Sayılı Gümrük Kanunundaki esaslara göre para cezası uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

Kararın 3 ncü maddesi ise son derece önem arz etmektedir.

Bu maddeye göre; Karar hükümlerini Gümrük ve Ticaret Bakanı ile Maliye Bakanının müştereken yürüteceği belirtilmektedir.

Maliye Bakanlığı'nın KKDF konusunda yapmış olduğu düzenlemeler;

KKDF takip ve tahsili konusunda Gelir İdaresi Başkanlığı Özelge ve Özelge mahiyetinde olmayan yazıları değişik tarihlerde yayınlamıştır.

21.03.2012 tarihli 31047 sayılı Özelge mahiyetinde olmayan Gümrük ve Ticaret Bakanlığına muhatap yazısında;

“.. KKDF kesintisi yapılmadan ithalatın gerçekleştirilmesi için mal bedelinin gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihten önce (gümrük beyannamesinin tescil tarihinden önce veya tescil tarihinde) ihracatçının yurt dışı hesabına transfer edildiğinin yukarıda sayılan belgelerden biri ile gümrük idaresine tevsik edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, ithalat bedellerinin

yurt dışına göndermeksizin ihracatçının yurt içindeki hesaplarına veya ihracatçı tarafından belirtilen firma/şahısların Türkiye'deki hesaplarına ödenmesinin ihracatçıya transfer olarak değerlendirilmesi mümkün bulunmadığı..." görüşüne yer verilmiştir.

04.12.2014 tarihli 119126 sayılı Özelge mahiyetinde olmayan Gümrük ve Ticaret Bakanlığına muhatap ithalat bedeli transferinin ihracatçı dışında yurt dışında başka bir firmaya yapılması durumunda KKDF uygulaması konusundaki yazısında yukarıda bulunan görüşe tekrar yer verildiği görülmektedir.

06.04.2015 tarihli 709003105-165.01.02(20)-E.33390 sayılı Genelge ile İran'a uygulanan Uluslar arası müeyyideler nedeniyle bankacılık sisteminin çalışmadığı İran'dan yapılan ithalatlar için satıcı firmaların satış faturaları üzerinde transferin yapılacağı firmanın unvanı ve banka hesap bilgilerini ayrıntılı olarak göstermesi ve ithalat bedelini faturada yer alan ihracatçının gösterdiği yurt dışındaki hesaplara gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihten önce transfer edildiğini fatura ve ödemeye ilişkin belgelerin ibrazı suretiyle ilgili gümrük idaresine tevsik edilmesi kaydıyla transferin peşin ödeme kapsamında değerlendirilmesinin mümkün bulunduğu hüküm altına alınmıştır.

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 23.06.2015 tarihli ve E.59769 sayılı ithalat bedelinin transferinin ihracatçı yerine faktoring firmasına yapılması durumunda KKDF uygulaması konusundaki yazısında ise ithalat bedelinin gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihten önce ihracatçı tarafından belirtilen yurt dışında yerleşik faktoring firmasına transfer edildiğinin gerekli belgeler ile gümrük idarelerine tevsik edilmesi halinde KKDF kesintisi yapılmasına gerek bulunmadığı görüşüne yer verilmiş olduğu görülmüştür.

12.08.2015 tarihli ve E.77903 sayılı KKDF'de Netting (mahsuplaşma) sistemi uygulaması hakkındaki yazısında ise Türkiye'de yerleşik grup firmasının

diğer ülkelerde yerleşik grup firmalarından gerçekleştireceği ithalata ilişkin ödemenin, NETTING sistemi üzerinden gerçekleştirilmesi durumunda, ithalat tutarının tamamının yurt dışına transfer edildiği hususu yazıda anılan gerekli belgeler ile ispat edilmiş olmayacağından gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihten önce transferi tevsik edilmeyen ithalat tutarı üzerinden KKDF kesintisi yapılmasının gerekeceği görüşüne yer verilmiştir.

Vadeli İthalatında KKDF Kesintisi Oranı 0 (Sıfır) Olarak Belirlenen Mallara İlişkin 08.04.2015 tarihli ve 2015/7511 Sayılı Karar;

KKDF kesinti oranlarını sıfıra kadar indirmeye veya onbeş puana kadar yükseltmeye veya kesintiyi tümüyle kaldırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Bu yetki kapsamında 10.04.2015 tarihli ve 29322 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan KKDF Kesintileri Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca Karar eki Listede yer alan malların kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekillerine göre ithalatında KKDF kesintisi oranı % 0 (Sıfır) olarak tesbit edilmiştir.

Söz konusu Kararname tıpkı Özel Tüketim Vergisinde olduğu gibi Türk Gümrük Tarife Cetveli esas alınarak ayrıntılı olarak hazırlandığı görülmektedir.

KKDF kesinti oranı 0 (Sıfır) olarak belirlenen ürünlerin 51 adet Fasıl kapsamı ürünler olduğu anlaşılmaktadır.

Bu Kararın 3 ncü maddesinde Karar hükümlerini Maliye Bakanlığı'nın yürüteceği belirtilmektedir.

16.10.2014 tarihli 29147 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 2014/6852 Sayılı "Vadeli İthalatta Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kesintilerinin Takip ve Tahsili Hakkında Karar" ın 1 nci Maddesi ile Vadeli ithalatta fon kesintilerinin takip ve tahsilinin mün-

hasıran gümrük idarelerince yapılması hüküm altına alınmış ve Karar hükümlerini Gümrük ve Ticaret Bakanı ile Maliye Bakanının müştereken yürüteceği belirtilmekte iken, 2015/7511 Sayılı Kararda Karar hükümlerini Maliye Bakanı yetkili kılınmıştır.

Bu noktada vadeli ithalatta KKDF fon kesintilerinin takip ve tahsilinin münhasıran gümrük idarelerince yapılması söz konusudur.

Ancak ödeme şeklinin peşin ithalat sayılması yada peşin sayılmayarak vadeli ithalat sayılması gibi ödeme şekline ilişkin ve dolayısıyla KKDF fon kesintisine tabi olup olmaması yönünden nihai kararların verilmesinde yetkili merci Maliye Bakanlığı olmaktadır.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın KKDF konusunda yapmış olduğu işlemler;

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 21.03.2012 tarihli 31047 sayılı Özelge mahiyetinde olmayan Gümrük ve Ticaret Bakanlığına muhatap yazısındaki “.. KKDF kesintisi yapılmadan ithalatın gerçekleştirilmesi için mal bedelinin gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihten önce (gümrük beyannamesinin tescil tarihinden önce veya tescil tarihinde) ihracatçının yurt dışı hesabına transfer edildiğinin yukarıda sayılan belgelerden biri ile gümrük idaresine tevsik edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, ithalat bedellerinin yurt dışına göndermeksizin ihracatçının yurt içindeki hesaplarına veya ihracatçı tarafından belirtilen firma/ şahısların Türkiye'deki hesaplarına ödenmesinin ihracatçıya transfer olarak değerlendirilmesi mümkün bulunmadığı...” şeklindeki değerlendirilmesinin göz önünde bulundurulması hususunun Gümrükler Genel Müdürlüğüne Bölge Müdürlüklerine muhatap 01.10.2012 tarihli ve 20273 sayılı yazıyla bildirilmiş olduğu görülmektedir.

Gümrükler Genel Müdürlüğü 2011/16 sayılı ve 18.03.2011 günlü Genelgesiyle KKDF kesintisi doğup doğmadığı hususunun gümrük idarelerince değerlendirilmesi için yükümlünün mal bedelini tescil tarihinden önce veya tescil tarihinde bankaya yatırdığı transfer bildirim formu/banka yazısı ile gümrük idarelerine tevsik etmesinin yeterli olduğunu bildirmiştir.

Gümrükler Genel Müdürlüğü 2013/21 sayılı ve 28.06.2013 tarihli Genelgesiyle bankacılık sisteminin kullanılmadığı veya kullanılmadığı durumlarla sınırlı ve bu ilkelerle yapılan ticarete mahsus olmak üzere, ödeme şeklinin takas olarak beyan edildiği hallerde Genelgede belirtilen şartların yerine getirilmesi durumunda takas işlemlerinde KKDF kesintisi yapılmayacağını bildirmiştir.

Gümrükler Genel Müdürlüğü 2013/39 sayılı ve 16.08.2013 tarihli Genelgesiyle 4458 Sayılı Gümrük Kanununun 6455 sayılı Kanunla değişik 234/1-a maddesinin değişmesi ile ilgili olarak yapılacak işlemler hakkındaki açıklamalara yer vermiştir.

Nakit Havuzu (Cash Pooling)/Genel Havuz Hesabı/Dolaylı Ödeme ile çalışan Uluslar arası Grup Şirketlerinin KKDF kesintisi yönünden durumları;

Nakit Havuzu (Cash Pooling)/Genel Havuz Hesabı/Dolaylı Ödeme ile çalışan Uluslar arası Grup Şirketlerinin KKDF kesintisi yönünden durumları;

Uluslar arası grup şirketlerinin finansman ihtiyaçlarını öncelikle kendi kaynaklarından kullanarak karşılamaları doğal bir harekettir.

Grubun bir bölümünde ortaya çıkan nakit fazlası grubun diğer taraflarında kullanılabilmesi gerekli vergisel kurallara uyulması şartıyla mümkün bulunmaktadır.

28.02.2008 tarihinde yayınlanan 32 Sayılı Karara ilişkin 2008-32/34 Sayılı Tebliğ ile Türkiyede yerleşik kişilerce yurt dışında pay sahibi oldukları ortaklıklara, yurt dışındaki ana şirkete ve grup şirketlerine döviz yada Türk Lirası kredi açma imkanı getirilmiştir.

Bu sağlanan imkan ile Uluslar arası çalışan grup şirketleri nakit havuzu (Cash Pooling) yada başka bir deyimle Genel Havuz Hesabı oluşturmuşlardır.

Ülkemizde faaliyet gösteren Uluslar arası grup şirketlerinin başka ülkede bulunan finansman merkezlerince finansal işlemler ülke bazında yapılan Sözleşmeler ile yürütülmektedir.

Bu noktada çok uluslu şirketin finans merkezince Genel Havuz Hesabı veya Dolaylı Ödeme Sistemi kullanılmaktadır.

Gruba bağlı bir şirketin başka ülkede bulunan diğer bir şirketten yaptığı ithalatın bedeli malı ihraç eden şirket yerine finans merkezine gönderilmektedir.

Finans merkezi ise ithalat beyannamesinin tescil tarihinden önce yada aynı gün içinde ihracatçı grup şirketi hesabına alacak kaydetmektedir.

İşte bu noktada Maliye Bakanlığınca KKDF konusunda çıkarılan Özelge ve Özelge niteliği olmayan yazılar dahilinde uluslar arası grup şirketlerinin finans merkezlerince yapılan bu uygulamada ithalat bedeli ithalatçı firmaca beyannamenin tescil tarihinden önce yada aynı gün finans merkezine gönderilerek ihracatçı firma hesabına alacak kaydedilmesine karşın transfer edilmemiş kabul edildiğinden dolayı ödeme şekli peşin ödeme sayılmamakta, vadeli ithalat addolunarak % 6 KKDF fon kesintisi uygulanma durumu ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca KKDF Gümrük vergisi kabul olduğundan Gümrük Kanunu para cezası hükümleri devreye girmekte ve 234 ncü madde uyarınca asıl tutar yanında KKDF tutarının üç katı ceza uygulanması durumu ortaya çıkmaktadır.

Ortaya çıkan bu tablo Genel Havuz Hesabı veya Dolaylı Ödeme sistemi kullanan uluslar arası firmaların finansman işleyiş yapılarına ters düşmektedir.

Bu uygulama Ülkemizde faaliyette bulunan dünya çapında tanınmış Uluslar arası firmaları finans yönetimi bakımından zora sokan bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaldığı bu firmalar başka ülkelerde KKDF uygulaması bize has bir uygulama olduğundan bu tür bir sıkıntı ile karşılaşmamaktadır.

Diğer taraftan; ithal aşamasında gümrük idaresine beyan yapılır iken giriş beyannamesinde "ticaretin yapıldığı ülke" ile "eşyanın geldiği ülke" ayırımı yapılmakta iken KKDF uygulamasında kanun koyucu bu defa ithalat bedeli tutarının beyannamenin tescilinden önce/aynı gün içinde ihracatçı firma hesaplarına çok uluslu firmanın başka ülkede bulunan ve finansı yöneten merkezce aktarılmasını yada alacak kaydedilmesini kabul etmemekte ve bu nedenle genel havuz hesabını kullanan Uluslar arası firmalar ağır para cezaları ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Sonuç;

Asolan Hazine Müsteşarlığınca mevzuatın çıkarılması iken uygulamada Hazine Müsteşarlığı devreden çıkmış, Maliye Bakanlığı GİB KKDF ye ilişkin bağlayıcı karar ve görüş verirken, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nda bu karar ve görüşler dahilinde hareket eder olmuştur.

KKDF Kanunlarda yapılan değişiklikler ile önce mali yük olarak sayılmış ve sonrasında Gümrük Vergileri içinde kabul edilerek kendi dayanak Kararında müeyyidesi bulunmakta iken 4458 Sayılı Gümrük Kanununun para cezası ile ilgili 234 ncü maddesindeki asıl vergi yanında 3 misli cezası söz konusu olmuştur.

Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı'ınca KKDF takip ve tahsili konusunda 2012 yılı başından itibaren konuya ilişkin Özelge ve Özelge mahiyetinde olmayan yazılar yayınlanmıştır.

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın "..KKDF kesintisi yapılmadan ithalatın gerçekleştirilmesi için mal bedelinin gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihten önce (gümrük beyannamesinin tescil tarihinden önce veya tescil tarihinde) ihracatçının yurt dışı

hesabına transfer edildiğinin yukarıda sayılan belgelerden biri ile gümrük idaresine tevsik edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, ithalat bedellerinin yurt dışına göndermeksizin ihracatçının yurt içindeki hesaplarına veya ihracatçı tarafından belirtilen firma/ şahısların Türkiye'deki hesaplarına ödenmesinin ihracatçıya transfer olarak değerlendirilmesi mümkün bulunmadığı...”

şeklindeki değerlendirilmesi KKDF uygulamasına yön vermiştir.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ise yukarıdaki görüş/ görüşler dahilinde hareket edilmesi hususunda Gümrük idarelerini bilgilendirmiştir.

2014 yılında yayınlanan 6852 Sayılı Karar ile vadeli ithalatta fon kesintisi takip ve tahsilinin münhasıran gümrük idarelerince yapılması kararlaştırılmış ve Kararın Maliye Bakanlığı ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca yürütüleceği kararlaştırılmıştır.

Bu arada 2015 yılında İnanla yapılan işlemlerde ve Takas yolu ile yapılan işlemlerde KKDF uygulaması konusunda istisnai düzenlemeler yapma gereği ortaya çıkmıştır.

Ayrıca ithalat bedelinin gümrük yükümlüğünün başladığı tarihten önce ihracatçı tarafından belirlenen yurt dışındaki factoring firmasına yapılan transferin gerekli belgeler ile gümrük idaresine tevsik edilmesi halinde KKDF kesintisi yapılmasına gerek bulunmadığı kararlaştırılmıştır.

Netting (mahsuplaşma) sistemi KKDF uygulamasında kabul görmemiştir.

Ve en son 2015 yılının ortalarına doğru KKDF uygulamasında Bakanlar Kuruluna tanınan yetki çerçevesinde Türk Gümrük Tarife Cetvelindeki 51 fasılda yer alan liste kapsamı malların KKDF kesinti oranı 0 (Sıfır) olarak belirlenmiş ve Karar hükümlerinin yürütülme yetkisi Maliye Bakanlığına verilmiştir.

Ülkemizde faaliyette bulunan dünya çapında tanınmış Uluslar arası firmaların finans merkezince Cash Pooling/Genel Havuz Hesabı/Dolaylı Ödeme Sistemi kullanılmaktadır.

Gruba bağlı bir şirketin başka ülkede bulunan diğer bir şirketten yaptığı ithalatın bedeli malı ihraç eden şirket yerine finans merkezine gönderilmektedir.

Maliye Bakanlığınca KKDF konusunda çıkarılan Özelge ve Özelge niteliği olmayan yazılar dahilinde uluslar arası grup şirketlerinin finans merkezlerince yapılan bu uygulamada ithalat bedeli ithalatçı firmaca beyannamenin tescil tarihinden önce yada aynı gün finans merkezine gönderilerek ihracatçı firma hesabına alacak kaydedilmesine karşın transfer edilmemiş kabul edildiğinden dolayı ödeme şekli peşin ödeme sayılmamakta, vadeli ithalat addolunarak % 6 KKDF fon kesintisi uygulanma durumu ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde faaliyette bulunan Uluslar arası firmaların Cash Pooling/Genel Havuz Hesabı/Dolaylı Ödeme Sistemi kullanarak yapmakta olduğu KKDF uygulamasında; Gruba dahil bir firmaca başka diğer bir grup firmasından yapılan ithalat bedeli tutarının ithalatçı firmaca beyannamenin tescil tarihinden önce başka ülkede bulunan finans merkezine gönderilerek ihracatçı firma hesabına aynı gün içinde alacak kaydedilmesi yada transferinin yapılması ve bu durumun gümrük idaresine tevsik edici belgeler ile tevsik edilmesi halinde ithalatın peşin ödeme olarak kabul edilmesinin ve bu yönde KKDF'da gerekli mevzuat düzenlemesi yapılmasının ithalat bedelinden Fon tahsilatı yapma amacına ters düşmeyeceği ve böylece günümüz çağdaş Uluslar arası finans yöntemlerinin iç mevzuatımız ile uyumlu hale getirilmesini sağlayacağı düşünülmektedir.

Öte yandan; Bütün bu anlatılanlardan görüleceği üzere halen ismi “Fon” olarak çağrılan ancak Gümrük Vergisi statüsü verilen KKDF ve uygulamaları karmaşık mevzuatı yanında giderek önemini daha da artıracaktır.

PLASTİK SANAYİNDEKİ TEKNOLOJİK GELİŞMELER KARŞISINDA GÜMRÜK TARİFE CETVELİNİN DURUMU

*Yüksek Kimyager Levent SOYSAL, Dr. Muharrem YILMAZ, Mehmet KIRBIYIK,
Yüksek Kimya Müh. Yaşar ÇİFTÇİ **

Özet

Her ne kadar hayatımızı olumsuz yönde etkilediği genel bir kanı olsa da, günlük yaşamımızın olmazsa olmazı haline gelen plastik maddeler, yeni bilimsel çalışmalarla birlikte gelişmekte ve her geçen gün ürün gamına yeni plastik türleri eklenmektedir. Bu yazımızda plastiklerin, Gümrük Tarife Cetvelindeki yeri ve dünya çapında en çok kullanılan plastik türü olan polietilendeki teknolojik gelişmeler paralelinde ve diğer bilimsel kaynaklar ışığında Gümrük Tarife Cetvelinin durumu incelenmiştir.

THE STATUS OF CUSTOMS TARIFF AGAINST TECHNOLOGICAL DEVELOPMENTS IN PLASTIC INDUSTRY

Abstract

Plastics that have become the sine qua non of our daily lives in spite of the fact that a general belief that adversely affect our lives, has developed with scientific studies and has been added new types of plastics to the product range each day. The position of plastics in Customs Tariff and the status of Customs Tariff of polyethylene that is the most used plastics in the worldwide in the light of scientific resources against the technological development have been discussed in this paper.

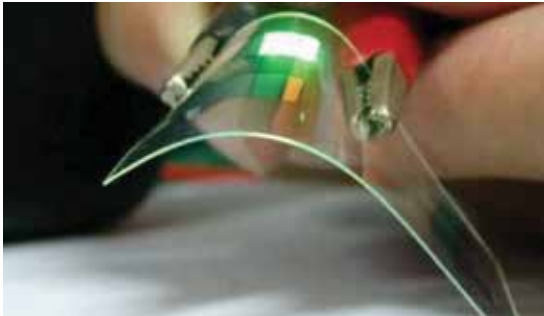
Giriş

Bilimsel adıyla polimerler, yaygın olarak bilinen ve kullanılan ismiyle plastikler, günlük hayatımızın her alanında artarak devam eden geniş bir kullanım alanına sahip birçok ürünün temel maddesidir. Polimerlerin her ne kadar hayatımızı olumsuz yönde etkilediği söylenirse de aslında hayatımızı kolaylaştırmak için yapılan en önemli buluşlardandır. Polimer esaslı malzemeler daha hafif ve ucuz, üretim prosesleri daha basit, kolay şekillendirebilen, kimyasal maddelere ve fiziksel etkilere karşı daha mukavemetli olmasından dolayı diğer alternatif malzemelere göre daha çok tercih edilmektedir.

Yunanca kökenli bir kelime olan Polimer (poli + mer (çok parçalı), monomer olarak adlandırılan çok sayıda küçük molekülün birbirlerine bağlanarak oluşturduğu büyük moleküllerdir.

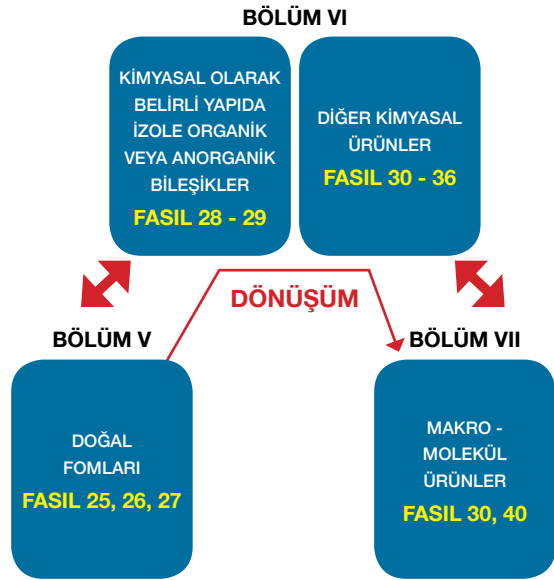
Nişasta, selüloz gibi tabiattaki canlı varlıkların bünyelerinde olan doğal polimerlerin yanı sıra polietilen, polipropilen ve poliamidler gibi sentezle elde edilen yapay polimerler de bulunmaktadır. Teknolojinin gelişimine paralel olarak, polimere istenilen özellik kazandırmak için nihai ürünlerde modifikasyonlar da yapılmaktadır.

Sentetik polimerlerin ticari boyutlarda üretiminin başlamasından önce insanlar; dokuma veya giyinme gibi gereksinimlerini yün, pamuk, jüt, keten gibi doğal liflerin işlenmesiyle sağlamışlar, günlük hayatta yararlandıkları eşya ve malzemelerin yapımında çelik, cam, odun, taş, tuğla, çimento gibi maddeler kullanmışlardır.

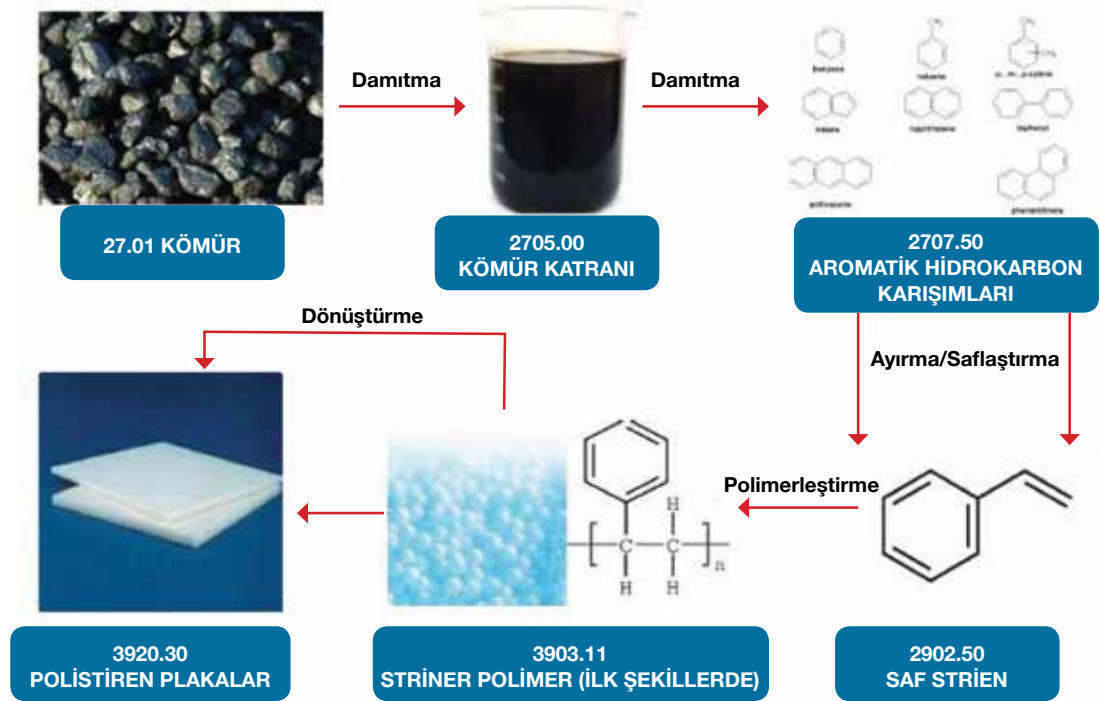
Polimer Cinsi Eşyaların Gümrük Tarife Cetveli İzahnamesinde Sınıflandırılması

Gümrük Tarife Cetveli İzahnamesi açıklama notları ışığında, “Bölüm VII Plastikler ve Mamülleri” başlığı altında “Tarifenin neresinde geçerse geçsin “plastik” tabirinden, dış etkiler altında (genellikle sıcaklık ve basınç, gerekirse, çözücü veya plastifiyan bir maddeyle) kalıplama, kalıba dökme, çekme, hadeden geçirme veya diğer işlemlerle ya polimerizasyon anında veya daha sonraki safhada şekil alabilen ve dış etkiler kalktığında şeklini koruyabilen, 39.01 ila 39.14 pozisyonlarındaki maddeler anlaşılır.” şeklinde bir tanımlama yer almaktadır.

Diğer taraftan Gümrük Yönetmeliği, Gümrük Tarifi ve Eşyanın Tarife Pozisyonlarına Ayrılması başlığı Madde 32’de Gümrük tarifesi uygulamasına ilişkin tanımlar bağlamında ve Armonize Sistem Nomenklatör yapısına yakından bakıldığında, “Bölüm V-Mineral Maddeler, Bölüm VI -Kimya Sanayii ve Buna Bağlı Sanayii Ürünleri ve Bölüm VII-Plastikler ve Mamülleri” arasında bir ilişkinin olduğu görülür.

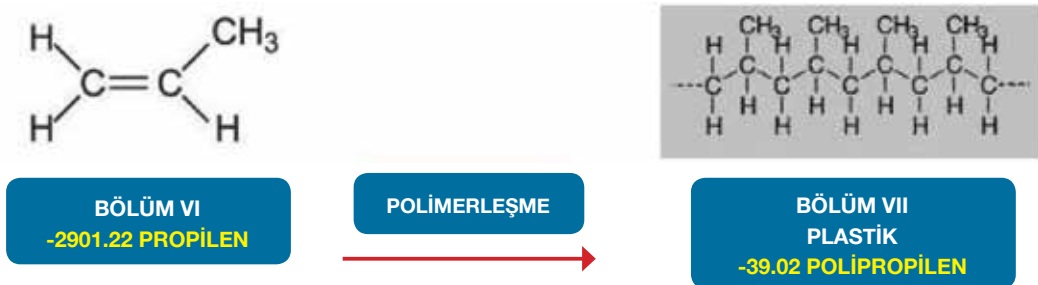
Bölüm V’te yer alan maddeler, genellikle Bölüm VI’da belirtilen Kimyasal Olarak Belirli Yapıda olan İzole Organik ve Anorganik Bileşiklerin doğada bulunan sentetik olmayan halleridir.

Bölüm VII'de yer alan ürünler makromolekül olarak tanımlanan plastikler ve plastikten elde edilen mamullerdir ve genellikle sentetik olarak Bölüm V ve Bölüm VI'da yer alan maddelerden elde edilirler.

Aşağıdaki şemada 27.01 Tarife Pozisyonundan başlayarak 3920.30 Tarife Pozisyonundaki polistiren plakalarının üretim diyagramı yer almaktadır.

Polimer Sanayisinde önemli bir yere sahip olan polipropilen de 2901.22 tarife pozisyonundaki propilen monomerinin polimerleşme reaksiyonu sonrası elde edilmektedir ve 39.02 tarife pozisyonunda yer almaktadır.

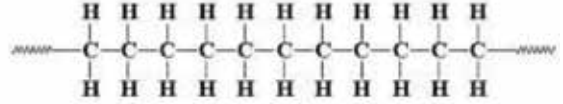
Dünya çapında farklı alanlarda en çok kullanılan plastik maddelerinin başında polietilen gelmektedir.

2901.21 Tarife pozisyonundaki etilenin polimerleştirilme tepkimesi, 1930 yılında tesadüfen İngiliz kimyasal ürünler şirketi Imperial Chemical Industries' de bulunmuştur. Daha sonra, 1950' li yıllarda kimyager K. Ziegler ve Natta, düşük basınç altında polimerleştirme tepkimesini geliştirmiş ve polietilenin üretimini kolaylaştırarak polimer sanayinde yaygın olarak kullanılmasını sağlamışlardır.

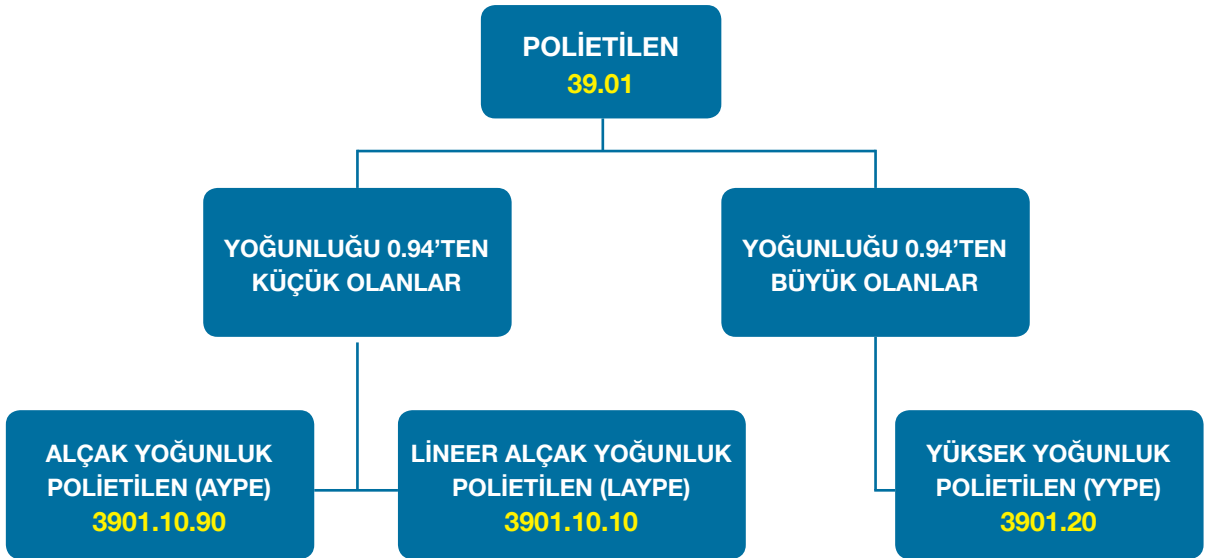
BÖLÜM VI
-2901.21 ETİLEN

POLİMERLEŞME

BÖLÜM VII
PLASTİK
-39.01 ETİLEN POLİMERİ

Gümrük Tarife Cetveli ve Gümrük Tarife Cetveli İzahnamesi açıklama notları incelendiğinde; polietilenin 39.01 Tarife Pozisyonunda yer aldığı ve sonrasında polimerin yoğunluğu bazında farklı alt pozisyonlara ayrıldığı görülmektedir. Alçak Yoğunluk Polietilen (AYPE) ve Lineer Alçak Yoğunluk Polietilen (LAYPE) yoğunluk değeri 0,94'ten küçük olanlar başlığı altında yer alırken, Yüksek Yoğunluk Polietilen (YYPE) yoğunluk değeri 0,94'ten büyük olanlar başlığı altında yer almaktadır.

Polimer sanayisi ve teknolojisi bilimsel çalışmalarla birlikte sürekli gelişmekte, yeni ürünler elde edilmekte ve bu yeni ürünler çok kısa sürede ticari önem kazanmaktadır.

1972'de çalışmaları başlanan, 1988'de hazır hale getirilerek Dünya Gümrük Örgütü'ne üye ülkelerce kullanımı zorunlu hale gelen ve 28 yıldan bu yana kullanılmakta olan Armonize Sistem Nomenklatörü'nün özellikle polietilen sanayindeki gelişmeler sebebiyle bilimsel literatürde yer alan farklı tanımlamalar ve güncel bilgiler ışığında, birtakım yeni polimerlerin sınıflandırması hususunda iyileştirilmesi gerekmektedir.

YENİ TEKNOLOJİ

Yüksek Yoğunluk
Polietilen (YYPE)

Yoğunluk $> 0,94$

Lineer Alçak Yoğunluk
Polietilen (LAYPE)

Yoğunluk
0,935-0,941

Alçak Yoğunluk
Polietilen (AYPE)

Yoğunluk $< 0,94$

Orta Yoğunluk
Polietilen (OYPE)

Bu bağlamda, yapısal olarak Yüksek Yoğunluk Polietilene (YYPE) çok benzeyen yoğunluk değeri genellikle 0,935 ile 0,941 arasında olan bir Lineer Alçak Yoğunluk Polietilen (LAYPE)-ticari olarak kimi zaman orta (medium) yoğunluklu Polietilen (OYPE) olarak da ifade edilen-polimerin sınıflandırılmasında mevcut Armonize Sistem Nomenklatörü, Gümrük Tarife Cetveli ve Gümrük Tarife Cetveli İzahnamesi açıklama notları yetersiz kalmaktadır. Zira İzahname açıklama notlarındaki farklandırma parametresi polimerin yoğunluğudur. Hâlbuki söz konusu yeni polimer, fiziksel özellikleri bakımından Yüksek Yoğunluk Polietilene (YYPE) benzemesine rağmen, çoğu durumda 0,94'ün altında yoğunluk değerine (örneğin 0,938) sahiptir. Fakat üretim teknolojileri göz önüne alındığında bu tip bir polimer ne Alçak Yoğunluk Polietilen (AYPE) ne de Yüksek Yoğunluk

Polietilen (YYPE)'dir.

Dolayısıyla bu tür polimerlere doğru bir Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTİP) tespiti için, başta Bakanlığımızın ilgili birimleri olmak üzere, tüm kamu ve özel birimler, Avrupa Birliği ve Dünya Gümrük Örgütü'ne üye diğer ülkelerde 39.01 Tarife pozisyonuna yapılan alt pozisyon açılımları da dikkate alınarak, Türk Gümrük Tarife Cetveli ve Gümrük Tarife Cetveli İzahnamesi açıklama notlarında 39.01 Tarife Pozisyonunda tanımlanan teknik özelliklerle ilgili bir düzenlenme yapılması gerekmektedir.

İstanbul Gümrük Laboratuvarında Yapılan Polimer Analizleri

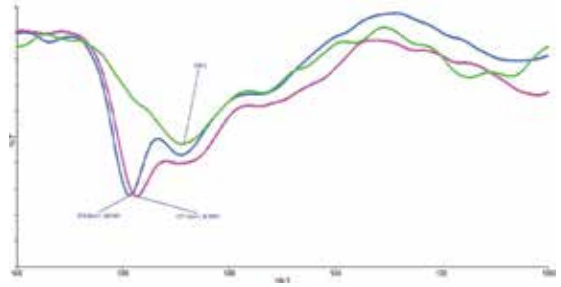
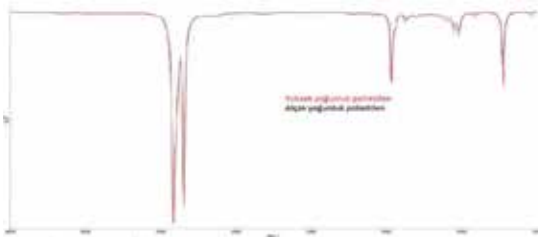
Laboratuvar Müdürlüğümüz polimer analizleri ile ilgili, Infrared (IR) spektroskopisi, Differansiyel Ta-

ramalı Kalorimetre (DSC) cihazı, Termal Gravimetrik Analiz cihazı (TGA), Nükleer Manyetik Rezonans Spektroskopisi (NMR) ve LC-TOF/MS gibi birçok özel cihazlarla ve bu cihazlardan elde edilen verileri doğru biçimde yorumlayacak konusunda uzman Doktora ve Yüksek Lisans eğitimi almış yetkin Gümrük Kimyagerlerince zengin bir personel yapısına sahiptir.

Plastikler için en uygun ve geniş kullanım alanına sahip analiz İnfared (IR) spektroskopi cihazı ile elde edilir. Söz konusu cihaz görseli ve elde edilen veriler aşağıda yer almaktadır.

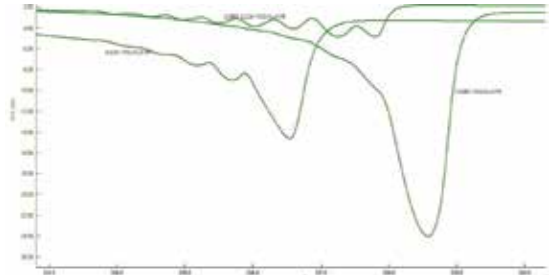

Kızılötesi (IR) absorpsiyon spektroskopisi bir tür titreşim spektroskopisidir; IR ışınları molekülün titreşim hareketleri tarafından soğurulur ve elde edilen cevaplar bir spektruma dönüştürülerek anlamlandırılır.

Yeşil renk: Yüksek yoğunluk Polietilen , Mavi renk : Lineer alçak yoğunluk Polietilen , Pembe renk :Alçak yoğunluk Polietilen IR Spektrumlarıdır.

Diğer bir analiz ise, polimerin uygulanan sıcaklığa vermiş olduğu tepkileri ölçmeye yarayan Differansiyel Taramalı Kalorimetre (DSC) cihazı ile yapılır.

Yukarıdaki şekilde, yoğunlukları farklı polietilenlere ait DSC termogramları yer almaktadır.

Söz konusu cihazlar ile elde edilen veriler, eğitim, bilgi birikimi ve kazanılan tecrübelerle laboratuvarımız teknik personeline değerlendirilir ve raporlanır.

İTHALATTA RİSK ESASLI DENETİM SİSTEMİ (İRİS)

BİR NEV'İ TARİFE DIŞI ÖNLEM Mİ?

*İbrahim Halil ÖZTÜRK** *Serkan SÜNGÜ***

Giriş

Gümrük Kanunu hükümleri çerçevesinde Türkiye gümrük bölgesine gelen eşyaların serbest dolaşımı; ticaret politikası önlemlerinin uygulanması, eşyanın ithali için öngörülen diğer işlemlerin tamamlanması ve kanunen ödenmesi gereken vergilerin tahsili ile mümkün kılınmıştır. Ticaret politikası önlemleri diğer bir ifade ile tarife dışı önlemler; gözetim, ko-

*Gümrük Eski Başmüfettişi, DHL Global Forwarding Gümrük Direktörü

**DHL Global Forwarding, Gümrük Operasyon Müdürü

runma önlemleri, miktar kısıtlamaları ve ithalat veya ihracat yasaklamaları gibi eşyanın ithal ve ihracı ile ilgili hükümlerle belirlenmiş önlemler olarak tanımlanmıştır.

2016 – 2018 Orta Vadeli Plan çerçevesinde temel amaç; makroekonomik istikrarın korunması, güçlendirilmesi, cari açığın ve enflasyonun aşamalı olarak düşürüldüğü bir ortamda yapısal reformlar yoluyla büyümeyi artırmak ve daha kapsayıcı hale getirmek olduğu belirtilmektedir. İlave olarak, ihracatçıların maliyetlerini azaltıcı tedbirler alınması ile ithalatta piyasa gözetimi ve denetim sisteminin etkinliği artırılarak ithal ürünlerinin teknik düzenlemelere uygun ve güvenli olmalarının sağlanması da ödemeler dengesi ile cari açığın kapatılması için açıklanan planlamanın detayları arasında sayılmaktadır.

Bu çerçevede Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından 02/05/2016 tarihi itibarıyla uygulamaya konulan ithalatta risk esaslı denetim sistemiyle (İRİS) riskli ürün grupları ve bu eşyaları ithal eden firmaların takibinin sağlanması planlanmıştır.

Bakanlık tarafından yapılan açıklamada “Sistem sayesinde ithalatta bekleme süreleri azalacak, riskli ürün ve firmaların takibi sağlanacak” denilmiş projeye ithalat aşamasında gerçekleştirilen ürün güvenliği denetimlerinin risk analizine dayalı olarak elektronik ortamda çağdaş kamu hizmeti anlayışıyla gerçekleştirilmesi amacıyla kurulan internet tabanlı sistem olduğu açıklanmıştır. Bir diğer açıklama da İRİS başvurularının ücrete tabi olmayacağı yönündedir. Bilindiği üzere Ekonomi Bakanınca risk esaslı kontrol sistemi (TAREKS) kapsamında denetlenen ürünlerin \$600’ı geçmesi halinde ithalatçı firmalar tarafından 100.-TL ücret ödenmesi gerekmektedir.

Uygulamaya İlişkin Detaylar

30.04.2016 tarihli ve 29699 sayılı R.G.’de yayımlanan Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca Denetlenen Bazı Tüketici Ürünlerinin İthalat Denetimi Tebliği

(Ürün Güvenliği ve Denetimi: 2016/25) 02.05.2016 tarihi itibarıyla hayata girmiştir. Tebliğ ekinde belirtilen eşyalar Ekonomi Bakanlığı Tareks yetkilendirme sistematığının aksine noter onaylı tareks taahhütnamesi ile değil ithalatçı firmalar tarafından mersis(merkezi sicil kayıt sistemi) üzerinden yapılması talimatlandırılmıştır. Bu firmalarda temsil yetkisine haiz kişilerin İRİS’te başvuru yapılması için yetkilendirme yapmaları, müracaatların elektronik ortamda risk analizine tabi tutulması ile ithalatçılarımızın karşı karşıya olduğu bürokratik işlemlerin azaltılması hedeflenmiştir.

Bahse Konu Tebliğ Hangi Ürünleri Kapsamaktadır?

“Kırtasiye, hijyenik kağıt ürünleri(hijyenik ped, çocuk bezi vb.), okul ve büro malzemeleri, kol düğmeleri, imitasyon takı eşyaları, kol saatleri, saat kordonları, cep telefonu kılıfları, biberon, biberon başlığı ve alıştırma bardağı gibi son tüketicinin kullanımına sunulan ürünler denetlenmektedir.

Tebliğin yürürlüğe girdiği tarihte Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan 2016/2 sayılı genelge ile tebliğ kapsamındaki denetlenecek eşyaların yer aldığı gtip (gümrük tarife istatistik pozisyonu) üzerinden denetlemenin yapılacağı belirtilmiştir.

Konu genelgenin kapsam dışı başlıklı 4. maddesinde "İthal edilmek istenen ürünün kullanım amacına yönelik bilgiler kullanıcı tarafından GTB-İRİS'e girilir ve kapsam dışı taahhütnamesi GTB-İRİS'te onaylanır. Yapılan değerlendirme sonucunda söz konusu ürünün kapsam dışı olduğunun tespiti durumunda, söz konusu ürünler için düzenlenen GTB-İRİS Belgesi elektronik ortamda Tek Pencere Sistemine gönderilir." denilmiştir.

Sonuç

Açıkça ifade etmek gerekirse tebliğde belirlenen eşyaların kapsamında olsun olmasın listede belir-

tilen gtipli eşyaların denetlenmesine hükmedilmiştir. Örnek verecek olursak plastikten mamul conta isimli eşya için IRIS sistemi üzerinden tebliğde belirtilen eşyalardan olmasa dahi gtip itibariyle tebliğ kapsamında olduğundan denetlenecek ve elektronik ortamda onay numarası alınması gerekli olacaktır. Oysa ki tebliğde bu gtipde denetlenecek olan ürünler Mouse pad, Cep telefonu kılıfı, bebekler için emzikler ve benzeri eşyalardır.

Söz konusu gtipten birçok sanayi kolu kendi alanıyla ilgili eşya ithal etmektedir. Ekonomi Bakanlığı tareks sistemi kapsamında olmayan eşyalar için beyanın bağlayıcılığı ilkesi gözetilmekte bu sayede tareks üzerinden müracaat edilmeksizin 15 haneli tareks referans numarasının beyannamede belirtilmesi yeterli görülmektedir.

Gerektiğinde risk kontrolüne göre eşyanın fiziki kontrole tabi tutulması ve denetlenmesi sağlanmaktadır. Hatta gümrük idarelerince yapılan kontrollerde eşyanın kapsamda olması durumunda yeniden tarekse başvuru yapılması sağlanmaktadır.

Bu bilgiler ışığında gtip itibariyle kapsamda olmasına rağmen belirlenen kullanım amacına yönelik olmayan eşyalar için Bakanlığın (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı) yeni denetleme mekanizmasındaki kapsam dışı uygulamasında amaçlandığı gibi bürokratik işlemlerin ve ithalatta bekleme sürelerinin azaltılması pek mümkün olmayacağı kanaatindeyiz.

Beklenen faydanın ortaya çıkması bakımından; uygulama bir süre devam ettikten sonra Bakanlık yetkililerinin, uygulamayı yapan özel sektör temsilcileriyle bir araya gelerek geliştirilebilecek alanları belirlemesi ve bu çerçevede mevzuat düzenlemesi yapmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Uygulamanın ilk aşamada görülen olumlu yanı ise: Yetkilendirmenin noterlik müessesisi yerine mersis üzerinden yapılması ve başvurularda ücret alınmaması yoluyla ithalatçıların ilave masraflarla karşı karşıya kalmalarının önlenmesidir.

TİCARETTE

GÜNDEM

*Salih USTA**

Bakanlık olarak ticari hayatın daha canlı ve hızlı olabilmesi için gerekli çalışmalar yürütülmektedir. Bu çerçevede 2016 yılının ikinci çeyreğinde de birtakım çalışmalarda bulunulmuştur. Bu çalışmalardan önemli bulduğumuz bazı hususlara aşağıda kısaca yer verilmiştir.

- Bakanlığımız tarafından çek kanunu ile ilgili olarak yeni bir takım düzenlemeler yapılmış olup, söz konusu düzenlemeler önümüzdeki günlerde Meclise sevk edilecek. Bu yeni yapılan düzenlemelerle çeki itibar kazandırılarak çek ile daha kolay ve güvenli ticaret yapabilmeyi önü açılmaya çalışılmıştır. Günümüzde üreten firmalar çek kabul etmiyor. Çünkü çeki güvenmiyorlar. Üreticiler için çek güvensiz bir ödeme aracı olduğu için artık üreticiler çek ile ürün almak isteyen alıcılarını bankalardan kredi almak suretiyle işlemlerini yapmaya yönlendiriyorlar. Ticareti kolaylaştırılması ve artırılması için tacirlere bankanın dışında kredi imkanlarının oluşturulması faydalı olacaktır. Çek ülkemizde ödeme aracı olmaktan ziyade kredi aracı olarak kullanılıyor. Bu sebeple çek ile ilgili olarak hazırlanan ve Meclise sunulacak olan yasa çalışmasında ciddi düzenlemeler yapılmıştır.

- Şirket kurma işlemlerinin süresinin kısaltılmasına yönelik yapılan çalışmalar neticesinde, söz konusu şirket kuruluş süresi 2 güne indirilmeye çalışılmaktadır. Bu sayede şirket kurma ve tasfiyelerini çok basit hale getirecek. Şirketlerin kurulumunun hem maliyetlerini hem de zaman dilimini kısaltılarak 8 günde kurulan şirket, 2 günde kurulabilecek ve 100 bin sermayeli bir şirket eğer 3 bin lira maliyetle kuruluyorsa şimdi bin liranın da altında bir maliyet ile kurulabilecek. Özellikle şirketler kurulurken vergi dairesini ve noterlere gitme zorunluluğunu da kaldırılmış olacak. Bütün işlemler Ticaret İl Müdürlükleri nezdinde başlayıp orada bitecek ve tasdik noktasında da ticaret sicil müdürlükleri yetkili olacak. Merkezi Nüfus İdare Sistemi ile (MERNİS) beraber potansiyel vergi numarasını alıp şirket faaliyete geçmiş olacak. Aynı zamanda tasfiyeye giden şirketleri de kısa zamanda tasfiye edilecek. Şu an 1 buçuk yıla yakın bir zamanda bir şirket ancak tasfiye edilebiliyorken. Şimdi Bakanlığımızın yaptığı çalışmalarla, bu süre hem zaman hem de maliyet açısından azaltılacak. Ayrıca tek pencere sistemi ile bürokratik işlemler an aza indirilmiş olacak.
- Yeni piyasa koşullarında perakendeci esnafın sorunlarını gidermek için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla içinde toptan ve perakende ticaret hizmetlerinin payı yüzde 12'dir. Ülkemizde perakende sektörünün yaklaşık yüzde

67'si geleneksel, yüzde 33'ü ise organize perakende sektörüne aittir. 2010 yılında toplam 231 olan alışveriş merkezi sayısı 2015 yılında 360'a ulaşırken toplam kiralanabilir alan da 10,5 milyon metrekareye yükselmiştir. 2018 yılına kadar açılması beklenen 55 alışveriş merkezi ile toplam kiralanabilir alanın yaklaşık 13 milyon metrekareye ulaşması beklenmektedir. Bu çerçevede Bakanlığımız tarafından haksız rekabetin önüne geçmek ve piyasaya yön vermek amacıyla bir dizi kurallar getirilecektir.

- Esnaf ve Sanatkâr İle Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulu Kararı 21/05/2016 tarihinde 29718 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanununun 63 üncü maddesi gereğince anılan Kurul tarafından tespit edilen "Esnaf ve Sanatkâr Meslek Kolları" ilişkin listeye anılan kararın ilişkiğinde yer verilmiştir.
- Bazı Tüketici Ürünlerinde Uygunluk Denetimi Tebliği, 03/05/2016 tarihli ve 29701 ve sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu tebliğın amacı tebliğ ekinde yer alan tüketici ürünlerinin güvenli olarak piyasaya arzının sağlanması için yerine getirilmesi gereken temel gerekleri belirlemektir. Bu kapsamda piyasaya nihai ürün olarak arz edilen ve tebliğ ekinde yer alan bisiklet, dış fırçası, yüzmeye yardımcı donanımlar gibi tüketici ürünlerinin güvenli olarak piyasaya arzını sağlayan standartlar belirlenmiştir.
- 03/05/2016 tarihli ve 29701 ve sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Tüketici Ürünlerinin Güvenlik Risklerinin Belirlenmesine İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ ile 20/04/2012 tarihli ve 28270 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Tüketici Ürünlerinin Güvenlik Risklerinin Belirlenmesine İlişkin Tebliğın 4 üncü maddesinin birinci fıkrasına ekleme yapılmıştır.
- 30/04/2016 tarihli ve 29699 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca Denetlenen Bazı Tüketici Ürünlerinin İthalat Denetimi Tebliği ile Tebliğ ekinde yer alan ürünlerin, ithalatta, insan sağlığı, can ve mal güvenliği, çevre ve tüketicinin korunması yönünden 20/4/2012 ta-
- rihli ve 28270 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Tüketici Ürünlerinin Güvenlik Risklerinin Belirlenmesine İlişkin Tebliğ ve 14/1/2015 tarihli ve 29236 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bazı Tüketici Ürünlerinin Tehlikeli Kimyasal Madde İçeriğine Yönelik Piyasa Gözetimi ve Denetimine İlişkin Tebliğ ile 31/10/2013 tarihli ve 28807 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Emzik, Biberon, Biberon Başlığı, Alıştırma Bardağı, Alıştırma Bardağı Kapağı ve Benzeri Ürünlerin Üretimi, İthalatı, Piyasa Gözetimi ve Denetimi ile Bildirim Esaslarına Dair Tebliğe uygunluğunun denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemiştir.
- 13/02/2016 tarihli ve 29623 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Rekabet İhlallerine İlişkin Başvuru Usulüne Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2012/2)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ ile 23/08/2012 tarihli ve 28390 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Rekabet İhlallerine İlişkin Başvuru Usulüne Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2012/2)'in 5 inci maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yapılmıştır.
- 07/02/2016 tarihli ve 29617 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Hal Hakem Heyeti ve Toptancı Hal Konseyi Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile 11/07/2012 tarihli ve 28350 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hal Hakem Heyeti ve Toptancı Hal Konseyi Hakkında Yönetmeliğın 8 inci maddesinin birinci fıkrasında değişikliğe gidilerek "başkan dışındaki hakem heyeti üyelerinin görev süresi iki yıl" olarak belirlenmiştir.
- Marmarabirlik Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Anonim Şirketi'ne, Bursa'da yer alan 5.000 ton kapasiteli depolarında, zeytin ürünü üzerinde faaliyet göstermek üzere Bakanlığımızca lisanslı depo faaliyeti izni verilmiştir. Verilmiş olan bu lisans zeytin ürünü özelinde sadece Ülkemizde değil Dünya'da da bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Böylece Marmarabirlik Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Anonim Şirketi zeytin ürününde faaliyete geçen Dünyanın ilk lisanslı deposu olma özelliğine kavuşmuştur. Bu lisansla birlikte, Bakanlığımızca lisans verilen lisanslı depo işletmesi sayısı 9'a, Ülkemizdeki lisanslı depo kapasitesi ise 415.000 tonu hububat, 15.000 tonu pamuk ve 5.000 tonu da zeytinde olmak üzere toplamda 435.000 tona ulaşmıştır.

GÜMRÜK İŞLEMLERİNDE

CREDİT VE DEBİT NOTE

Mehmet ÖZKOÇ*

Özet

Credit ve debit note; uluslararası ticarete oluşan fiyat farklılıkları nedeniyle kullanılan araçlardır.

Credit note; çeşitli nedenlerle ortaya çıkan fiyat indirimleri sebebiyle, alıcının satıcıdan alacaklı olduğunu gösteren ve fatura yerine kullanılan bir belgedir. Alıcıdan/müşteriden alacak miktarını azaltan bir işlemdir.

Debit note; satıcının alıcıdan alacaklı olduğunu göstermek amacıyla satıcı tarafından düzenlenen ve fatura yerine kullanılan bir belgedir. Alıcının ithal etmiş olduğu eşyaya ilişkin olarak ödemesi gereken ek bir gider veya maliyettir. İthalatçı firmanın yurt dışına olan borcunu arttıran ilave bir yüküdür.

Bu çalışmada; credit ve debit note gümrük mevzuatı açısından değerlendirilmiş ve bazı öneriler getirilmiştir.

Giriş

Credit ve debit note; son yıllarda başta maliye ve gümrük idarelerinde olmak üzere giderek artan oranda karşılaşılan/kullanılan belgelerdendir. Uluslararası ticarete ortaya çıkan bazı fiyat indirimleri veya maliyetlerde fatura düzenlenemediği gerekçesiyle, credit ve debit note yani alacak / alacaklandırma ve borç / borçlandırma belgeleri / dekontları düzenlenmektedir. Bunlar uluslararası ticaret yapan şirketlerce ticarete öngörüle-meyecek bir şekilde ortaya çıkan bazı durumlarda, fatura düzenlenemediği için fatura yerine kullanılan belgelerdir. Tüm ticari iş veya işlemlerin fatura ile belgelendirilmesinin dışındaki bir durumdur.

Gümrük işlemleri açısından ise; gümrük mevzuatında konuya ilişkin olarak çok fazla düzenleme olmamakla birlikte, öncelikle; credit ve/veya debit note'larının tanımlarının yapılması ve gümrük işlemleri açısından kullanılabilirliği ve/veya bunların kabul edilebilir bir belge veya geçerli olup olmadığının ortaya konulması ve ayrıca ithal edilen eşyanın gümrük kıymetine etkilerinin açıklanması gerekir.

1. Credit Note

Credit note yani alacak/alacaklandırma notu; satılan mal veya hizmetin istenilen kalite ve standartlarına uygun olmaması sonucu ortaya çıkan indirimler veya fiyat farklılığı gibi nedenlerle, alıcının satıcıdan alacaklı olduğunu göstermek amacıyla satıcı tarafından fatura yerine düzenlenen bir belgedir. İthal edilen malların fiyatlarında daha sonra satıcı tarafından ilave bir indirim veya fiyat düzeltmesi yapıldığında, fatura düzenlenmesi yerine satıcının alacaklandırma notu yani credit note düzenlemesidir. Credit note; alıcının satıcıdan parasal iade alması şeklinde olabileceği gibi mal alımı şeklinde de olabilir.

Bir mal veya hizmetin fiyatı düşmüş veya mal kısmen veya tamamen iade edilmişse, yurt dışındaki firmanın fatura düzenleme imkânı yoksa bunun yerine credit note düzenlenir ve ispat edici bir belge veya vesika olarak da kabul edilir. Satıcının çeşitli gerekçelerle yapmış olduğu bir çeşit indirimdir. İskontodan daha geniş bir kavram olmakla birlikte, iskontolar gibi gümrük mevzuatında ayrıntılı bir biçimde düzenlenmemiştir. Credit note'da ithalat maliyeti azaldığı için ithalatçı firma açısından gelir doğurucu bir işlemdir. Bu durumda, credit note'a isabet eden miktar kadar alınan mal ve hizmetin fiyatı düştüğünden dolayı, alıcıların yurt dışındaki satıcılara olan borçları da azalarak gelirleri artmış olmaktadır. Alacak notlarının yani credit notlarının; ilgili olduğu ithalata konu eşyanın gümrük ve katma değer vergisini, Gümrük Yönetmeliğinin 53'ncü maddesindeki "istisnai kıymetle beyan" a ilişkin şartların varlığı halinde, azaltıcı bir etkisi söz konusudur.

2. Debit Note

Debit note yani borç/borçlandırma notu ise; alıcının ithal etmiş olduğu eşyaya ilişkin olarak ödemesi gereken ek bir gider/maliyet veya yükümlülüktür. Satıcının alıcıdan alacaklı olduğunu göstermek amacıyla satıcı tarafından düzenlenen bir belgedir. İthalatçı firmanın yurt dışına olan borcunu arttıran ilave bir maliyettir. Debit note, ithalatın maliyetini arttırdığı için ilgili olduğu ithalata konu eşyanın gümrük ve katma değer vergisini artırıcı bir etkisi var. Bu durumda; 2 nolu katma değer vergisi beyannamesi ile vergi dairelerine ve/veya istisnai kıymetle beyan usulü ile de gümrük idarelerine bir beyan söz konusudur. Ayrıca, borç notları Gümrük Yönetmeliğinin 53'ncü maddesinde belirtilen süreler içerisinde ödenmez veya beyan edilmez ise kaynak kullanımı destekleme fonu ödemesine de konu olabilirler.

Türkiye'deki bir firmanın da aynı şekilde bu notları düzenlemesi mümkündür. Ülkemizdeki bir firmanın ihraç ettiği malın fiyatını alıcı firmanın talebi üzerine herhangi bir nedenle indirdiği durumda, bizdeki satıcı firma alacak notu/credit note düzenleyebilir. Benzer durum debit note için de geçerlidir. Yani bu notlar hem ithalatta hem de ihracatta söz konusu olabilmektedir.

Bu belgelerin veya notların; Vergi Usul Kanunu açısından da tevsik edici bir belge niteliğinde olduğu kabul edilmiştir. Maliye Bakanlığınca bu konuda verilmiş çeşitli görüşler veya mukteza ve özelgeler de mevcuttur.

3. Konuyla İlgili Düzenlemeler/Mevzuat

Bilindiği üzere; 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 24/1'nci maddesinde; "İthal eşyasının gümrük kıymeti, eşyanın satış bedelidir. Satış bedeli, Türkiye'ye ihraç amacıyla yapılan satışta 27 ve 28 inci maddelere göre gerekli düzeltmelerin de yapıldığı, fiilen ödenen veya ödenecek fiyattır..."

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 24/3-a maddesinde; "Fiilen ödenen veya ödenecek fiyat, ithal eşyası için alıcının, satıcıya veya satıcı yararına yaptığı veya yapması gereken ödemelerin toplamıdır. Bu fiyat, ithal eşyasının satış koşulu olarak, alıcının satıcıya veya satıcının bir yükümlülüğünü karşılamak üzere üçüncü bir kişiye yaptığı veya yapacağı tüm ödemeleri kapsar. Ödemeler, para transferi şeklinde olabileceği gibi, akreditif veya ciro edilebilir bir kıymetli evrak kullanılarak ya da doğrudan veya dolaylı yapılabilir."

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 193/1'nci maddesinde; "Bu Kanunla konulmuş aksine hükümler ve 2 nci fıkraya hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bir eşyaya uygulanacak ithalat veya ihracat vergileri tutarı, bu eşyaya ilişkin gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihteki vergi oranları ve diğer vergilendirme unsurlarına göre belirlenir."

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 181/1'nci maddesinde; "İthalatta gümrük yükümlülüğü;

- İthalat vergilerine tabi eşyanın serbest dolaşıma girişi,
- İthalat vergilerine tabi eşyanın ithalat vergilerinden kısmi muafiyet suretiyle geçici ithali, için verilecek gümrük beyannamesinin tescil tarihinde başlar." hükümleri yer almaktadır.

Gümrük mevzuatına göre; ithal edilen eşyanın gümrük kıymeti eşyanın satış bedelidir ve ithal edildiği anda belirlenmektedir. Satış bedeli ise eşya için fiilen ödenen veya ödenecek fiyattır. Fiilen ödenen veya ödenecek fiyat ise; ithal edilen eşyaya ilişkin ve bu eşyanın satış koşulu olarak alıcının satıcıya yaptığı veya yapacağı tüm ödemeleri kapsar.

Dolayısıyla; serbest dolaşıma giriş beyannamesinin tescil edildiği tarihten sonra bile olsa, ithal işlemi ile ilgili olarak satıcıya yapılan bir ödeme veya debit note var ise bu ödemenin eşyanın gümrük kıymetine dahil edilmesi ve fark gümrük vergileri ve/veya cezalarının da tahsil edilmesi gerekmektedir.

Debit ve credit note nedeniyle eşyanın gümrük kıymetinde değişiklikler olmaktadır. Örneğin, yurt dışındaki satıcı bir firmadan alınan debit note, ithalatçı firmanın satıcıya olan borcunu ve dolayısıyla da ithal edilen eşyanın gümrük kıymetini arttırmaktadır.

Debit note nedeniyle eşyanın gümrük kıymeti değiştiği halde, uygulamada genellikle bu durum ithalatçı firmalarca gümrük idarelerine hemen beyan edilmemektedir. Bu duruma, firmalarla ilgili olarak yapılan; planlı veya plan dışı sonradan kontrol programları kapsamında, firma incelemesi/denetimi/kontrolü sonucu muhasebe kayıtlarından ulaşılmaktadır. Debit note nedeniyle, ithal eşyasının gümrük kıymeti değiştiği halde bu durum zamanında gümrük idarelerine beyan edilmez veya bildirilmez ise ayrıca Gümrük Kanunu'nun 234'ncü maddesi kapsamında cezai işlemler de uygulanabilir.

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 211'nci maddesinde; "Kanunen ödenmemeleri gerektiği halde ödenmiş olduğu belirlenen gümrük vergileri geri verilir. Kanunen tahakkuk ettirilmemeleri gerektiği halde tahakkuk ettirilen gümrük vergileri kaldırılır." hükmü,

Gümrük Yönetmeliğinin 45/1-ç maddesinde; "Eşyanın serbest dolaşıma girmesinden sonra fiilen ödenen veya ödenecek fiyatta satıcı tarafından alıcı lehine bir düzeltme yapılması durumunda; eşyanın serbest dolaşıma giriş beyannamesinin tescilli tarihinde kusurlu olduğunun, satıcı tarafından fiyatta yapılan düzeltmenin beyannamenin tescilinden önce yapılmış satış sözleşmesinde yer alan garantiye ilişkin bir yükümlülüğünden kaynaklandığının, eşyada mevcut kusurun satış sırasında satış fiyatının belirlenmesinde dikkate alınmamış olduğunun, gümrük idaresine tevsi ve idarece uygun bulunması şartıyla, fiyatta yapılan düzeltme satış bedeli yöntemine göre gümrük kıymetinin tespitinde dikkate alınır ve Kanunun 211 inci maddesi çerçevesinde işlem yapılır. Söz konusu düzeltmenin dikkate alınabilmesi için, beyannamenin tescilinden itibaren bir yıl içinde yapılmış olması gerekir." hükmü,

Gümrük Yönetmeliğinin 53/3 maddesinde; "Birinci fıkrada belirtilen hallerde, vergi tahakkuku mevcut belgelerde belirtilen kıymet esas alınarak yapılır. Tamamlayıcı beyana göre gözden geçirilmiş kıymetin daha yüksek olması halinde ek vergi tahakkuku yapılır. Daha düşük olması ise; farka isabet eden kıymetin iade alındığının tevsi ve satış sözleşmesine göre kıymetin yeniden belirlenmesini gerektiren işleme ait tahlil raporu gibi bir bel-

genin onaylı örneğinin sunulması koşullarıyla ve gümrük idaresince yapılacak inceleme sonucunda söz konusu hususların tespiti üzerine Kanunun 211 inci maddesi çerçevesinde işlem yapılır." hükmü yer almaktadır.

Yukarıda yer alan bu hükümlere bakıldığında; alacak/credit notunun kullanılması, diğer bir deyişle satıcının alıcıya belli oranda bir indirim yapması durumunda geçerli olan bir husus görülmektedir. İthal edilen eşyanın daha sonra credit veya alacak notu ile kıymetinde yapılan düşüş veya meydana gelen değişiklik nedeniyle, bu durumun gümrük idaresine ispatı ve ibrazı koşuluyla, fazla tahsil edilen gümrük vergilerinin kanundaki süreler içerisinde mükellefe/yükümlüye iade edilmesi veya vergilerin geri verilmesi veya kaldırılması gerekmektedir.

Bu kapsamda; iade faturası düzenlenememesi durumunda maliyetlerde yapılacak düzeltme işlemlerinin düzenlenecek credit note veya alacak notu ile yapılması mümkün bulunmaktadır. Yurt dışındaki firmaların göndereceği credit note belgesine istinaden bir fiyat indirimi yapılması durumunda, yapılan bu indirimlere paralel olarak vergide bir düzeltme işleminin yapılması mümkündür.

Konuya ilişkin olarak, Gümrükler Genel Müdürlüğünün "Credit Note ve Gümrük Kıymeti" konulu ve 85593407/165.01 sayılı veya 02/07/2015 tarihli ve 9021634 sayılı tasarruflu yazısında özetle; credit note belgelerinin ithal eşyasının gümrük kıymetinin belirlenmesinde ne şekilde işleme tabi tutulacağı hususunda tereddüt hasıl olduğu; credit note'nin; ithal eşyası ile ilgili olarak; fiyat farklılığı veya eşyanın öngörülen evsafı olmaması gibi gerekçelerle yapılan fiyat indirimleri nedeniyle, alıcının satıcıdan alacaklı olduğunu ve alacak tutarını göstermek üzere düzenlenen bir belge olduğu, gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihten önce credit note ile yapılan indirimlerin gümrük mevzuatı yani yukarıda yer alan düzenlemeler çerçevesinde ithal eşyasının gümrük kıymetinin belirlenmesinde dikkate alınacağı, gerekli koşulların sağlanması halinde, credit note uygulamasının Gümrük Yönetmeliğinin 53'ncü maddesi çerçevesinde istisnai kıymetle beyana konu edilmesinin mümkün olduğu, geri verme ve kaldırma ile istisnai kıymetle beyan hükümleri saklı kalmak kaydıyla, ithalat işlemlerinin tamamlanmasından sonra sunulan credit note belgelerinin ithal eşyasının gümrük kıymetinin tespitinde dikkate alınmayacağı; credit note belgesinde, satıcı ve alıcı, tarih ve sayı, ilgili sözleşmenin ve faturanın tarih ve

sayısı, eşyaya ilişkin bilgiler ile indirimin hangi gerekçelerle yapıldığının bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Gümrük Yönetmeliğinin “İstisnai kıymetle beyan” başlıklı 53’ncü maddesinde; (1) Kanununun 24 üncü maddesine göre kıymet tespitinin yapıldığı hallerde beyan sahibinin talebi üzerine;

- a. Konsinye şekilde teslim edilen çabuk bozulabilir eşyanın,
- b. Gümrük kıymetine ilave edilmesi gereken, ancak ihracatçı ve ithalatçı arasındaki sözleşme gereği söz konusu kıymet unsurları gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihten sonra belli olacak eşyanın,
- c. Satış sözleşmesinde, fiyatın sonradan gözden geçirilmesini öngören hükümler içeren eşyanın,
- d. Boru hatları veya elektrik telleri ile taşınan ve depolama imkanı olmayan sürekli akış halinde olan eşyanın,

Gümrük kıymetinin tespitinde, beyan sahibinin talebi üzerine, gümrük idaresince basitleştirilmiş usuller uygulanır.”

(2) Birinci fıkra uygulamasında, 22 ila 24 üncü maddelerdeki genel ve özel koşullar aranmaz. Ancak bu genel ve özel koşulların aranmaması bu kişiye basitleştirilmiş usulle sağlanan diğer hakların kullanım hakkını vermez. Birinci fıkranın (b), (c) ve (ç) bentlerinde belirtilen durumlarda yükümlülerin, anılan kıymet unsurlarının mevcudiyetini gösteren sözleşmelerin örneği ve onaylı çevirisini gümrük idarelerine sunmaları gerekir.

(3) Birinci fıkrada belirtilen hallerde, vergi tahakkuku mevcut belgelerde belirtilen kıymet esas alınarak yapılır. Tamamlayıcı beyana göre gözden geçirilmiş kıymetin daha yüksek olması halinde ek vergi tahakkuku yapılır. Daha düşük olması halinde ise; farka isabet eden kıymetin iade alındığının tevsiki ve satış sözleşmesine göre kıymetin yeniden belirlenmesini gerektiren işleme ait tahlil raporu gibi bir belgenin onaylı örneğinin sunulması koşullarıyla ve gümrük idaresince yapılacak inceleme sonucunda söz konusu hususların tespiti üzerine Kanununun 211 inci maddesi çerçevesinde işlem yapılır.” hükümleri yer almaktadır.

Gümrük Yönetmeliğinin bu hükümlerine göre; yükümlülerin, kıymet unsurlarının mevcudiyetini gösteren sözleşmelerin örnek ve onaylı çevirilerini gümrük idarelerine sunmaları gerektiği, vergi tahakkukunun mevcut belgelerde belirtilen kıymetin esas alınarak yapılacağı, ta-

mamlayıcı beyana göre gözden geçirilmiş kıymetin daha yüksek olması halinde ek vergi tahakkukunun yapılacağı, daha düşük olması halinde ise farka isabet eden kıymetin iade alındığının tevsiki ve satış sözleşmesine göre kıymetin yeniden belirlenmesini gerektiren işleme ait tahlil raporu gibi bir belgenin onaylı örneğinin sunulması koşullarıyla ve gümrük idaresince yapılacak inceleme sonucunda söz konusu hususların tespiti üzerine 4458 sayılı Gümrük Kanununun 211’nci maddesi hükümleri çerçevesinde işlem yapılacağı belirtilmiştir.

Gümrük Yönetmeliğinin 53/5’nci maddesinde ise; “İthal eşyasının gümrük kıymetine veya katma değer vergisi matrahına girmesi gereken, ancak gümrük beyannamesinin tescilli anında beyan sahibi tarafından mevcudiyetinin bilinmesi mümkün olmayan kıymet veya matrah unsurları için, en geç söz konusu kıymet veya matrah unsurunun öğrenildiği ayı takip eden ayın yirmi altıncı günü akşamına kadar beyanda bulunulur ve vergileri de aynı süre içinde ödenir.” hükmü yer almaktadır.

Gümrük Yönetmeliğinin bu hükmüne göre ise; serbest dolaşıma giriş beyannamesinin tescil edildiği anda mevcudiyeti bilinmeyen kıymet farklılıklarının, örneğin debit notlarının; öğrenildiği ayı takip eden ayın yirmi altıncı gününe kadar gümrük idarelerine beyan edilerek gümrük vergilerinin bu süre içinde ödenmesi gerekmektedir.

Yukarıda yer alan mevzuat hükümleri çerçevesinde; yükümlülerin credit ve debit notlarını gümrük idarelerine beyanlarının mümkün olduğu ve duruma göre gümrük vergilerini ödeme veya geri alma haklarına sahip oldukları görülmektedir.

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu’nun “Matrah ve indirim miktarlarının değişmesi” başlıklı 35’nci maddesindeki; “Malların iade edilmesi, işlemin gerçekleşmemesi, işlemde vazgeçilmesi veya sair sebeplerle matrahta değişiklik vukubulduğu hallerde, vergiye tabi işlemleri yapmış olan mükellef bunlar için borçlandığı vergiyi; bu işlemlere muhatap olan mükellef ise indirim hakkı bulunan vergiyi değişikliğin mahiyetine uygun şekilde ve değişikliğin vukubulduğu dönem içinde düzeltir. Şu kadar ki iade olunan malların fiilen işletmeye girmiş olması ve bu girişin defter kayıtları ile beyannamede gösterilmesi şarttır.” hükmü; vergi matrahının değişebileceğini ve/veya düzeltilebileceğini göstermektedir.

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu’nun “İthalatta matrah” başlıklı 21’nci maddesinde; “İthalatta verginin matrahı aşağıda gösterilen unsurların toplamıdır:

- a. İthal edilen malın gümrük vergisi tarhına esas olan kıymeti, gümrük vergisinin kıymet esasına göre alınmaması veya malın gümrük vergisinden muaf olması halinde sigorta ve navlun bedelleri dahil (CIF) değeri, bunun belli olmadığı hallerde malın gümrükçe tespit edilecek değeri,
- b. İthalat sırasında ödenen her türlü vergi, resim, harç ve paylar,
- c. Gümrük beyannamesinin tescil tarihine kadar yapılan diğer giderler ve ödemelerden vergilendirilmeyenler ile mal bedeli üzerinden hesaplanan fiyat farkı, kur farkı gibi ödemeler.” hükümleri yer almaktadır.

Bu kapsamda; credit ve debit note’ları katma değer vergisi açısından değerlendirildiğinde;

Alacak/credit note; yurt dışından ithal edilen mal veya hizmetler için fiili ithal tarihinden sonra satıcı tarafından alıcının lehine bir indirim yapılması durumunda kullanılmaktadır ve firmanın yurt dışına olan borcunu azaltmaktadır. Söz konusu bu işlem sonucunda, credit note de yer alan tutarın daha önce ithal edilmiş olan mal veya hizmete ilişkin olduğu açıkça belirlenebiliyorsa veya ilişkilendiriliyorsa, mükellefin daha önceden ödediği verginin alacak notu tutarına isabet eden kısmının gümrük idarelerince iade edilmesi gerekmektedir.

Debit/borç notu alındığında ise; bu borç notu gümrük mevzuatı kapsamında ilgili gümrük idarelerine beyan edilmeli ve bu matrah farkına isabet eden katma değer vergisinin ise yükümlü veya mükellef tarafından ödenmesi gerekir. Debit/borç notu nedeniyle, ithal edilen malın değeri veya kıymeti arttığı için ilave katma değer vergisinin ise Kanunun 21’nci maddesi gereğince alınması gerekir.

4. Değerlendirme

Genel olarak alacak notu; bir firmanın yurt dışındaki bir firmaya olan borcunun azalması; debit note ise bir firmanın yurt dışındaki bir firmaya olan borcunun artmasını ifade eder. Gümrük mevzuatı ve ilgili diğer mevzuat çerçevesinde; credit/alacak notunun kullanılması durumunda bir vergi iadesi söz konusu iken; debit/borç notu kullanımında ise ek bir vergi veya tahakkuk durumu söz konusu olmaktadır. Alacak notların kullanımında bir vergi kaybı varken; debit notunun kullanımında ise ilave bir vergi söz konusu olmaktadır.

Sonuç

Alacak ve debit notlarının gümrük idarelerine sunulabileceği ve sonucunda ise; yükümlülerin duruma göre gümrük vergilerini ödeme veya geri alma/iade haklarına sahip oldukları görülmektedir.

Alacak notunun kullanılması durumunda bir vergi iadesi söz konusu olduğu için katma değer vergisi ve gümrük vergisinde bir kayıp durumu varken; debit note’nin kullanılması durumunda ise firma açısından ek bir vergi tahakkuku oluşacağından katma değer vergisi ve gümrük vergisinde ise bir artış söz konusu olmaktadır.

Sonuç olarak; Debit note veya borç notlarının süresi içerisinde beyan edilmemesi ve/veya ödenmemesi halinde kaynak kullanımı destekleme fonu tahsilatına konu edilmesi gerektiği,

Gümrük kıymetine dâhil edilmesi gereken debit veya borç notlarının gümrük idarelerine beyan edilmemesi durumunda, Gümrük Kanununun ilgili hükümleri kapsamında cezai işlemlerin uygulanması gerektiği,

Credit note sonucunda oluşan indirimin yurt dışına transfer edildiğinin ortaya konulması veya bunun belgelendirilmesi gerekmektedir,

Alacak/credit notlarının; ithalatta peşin ödeme olarak kabul edilip edilemeyeceği veya peşin ödeme belgesi ve aracı olarak kullanılıp kullanılmaması konusunda ve bu belgelerde oluşan kıymet azalışı veya fiyat indirimi nedeniyle, daha önce alınan vergilerin iadeleri hususunda ışıktutabilecek ve/veya yükümlülere yol gösterecek nitelikteki ayrıntılı düzenlemelerin de bir an evvel yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu.
- 4458 sayılı Gümrük Kanunu.
- 4458 sayılı Gümrük Kanununun Uygulanmasına İlişkin Gümrük Yönetmeliği.
- Gümrükler Genel Müdürlüğü’nün “Credit Note ve Gümrük Kıymeti” konulu ve 85593407/165.01 sayılı veya 02/07/2015 tarihli ve 9021634 sayılı tasarruflı yazısı.
- Maliye Bakanlığının konuya ilişkin muhtelif özelgeleri.
- UZUN, Fatih, İthalat İşlemleri ile İlgili Credit Note’lar (Alacak Notları) İthalatta Peşin Ödeme Belgesi Olarak Kullanılabilir mi? Maliye Postası Dergisi, Temmuz 2015.
- UZUN, Fatih, İthalat İşlemlerinde Alacak-Borç Dekontlarının (Credit-Debit Note) Gümrük Kıymeti Karşısındaki Durumu, Vergi Sorunları Dergisi, Ekim 2010, Sayı:265.

Gümrükte Gündem

*Sercan BAHADIR**

Son dönemde en önemli “Gümrükte gündem” konusunun Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü(YYs) uygulaması olduğu söylemek yanlış olmayacaktır. 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 5’inci maddesine 5911 sayılı Kanunla eklenen 5/A maddesinde “yetkilendirilmiş yükümlü statüsü”ne ilişkin yasal düzenleme yapılmış; aynı maddede, bu statüye ilişkin usul ve esasların Yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir. 10 Ocak 2013 tarihli Resmi Gazete’de konuya ilişkin Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği yayımlanmış; böylece, “yetkilendirilmiş yükümlü statüsü”ne yönelik tali mevzuat yürürlüğe girmiştir.

Bu kapsamda birçok şirket Onaylanmış Kişi Statü Belgesi yerine kullanılacak YYs belgesini almak için çalışmalara başlamış ve hâlihazırda 36 şirket bu belgeyi almıştır. Birçok şirket de alma yönünde hazırlık yapma veya başvuru aşamasındadır. Özellikle A ve B sınıfı onaylanmış kişi statü belgesinin (OKSB) son kullanım tarihinin 01/01/2017 tarihi olduğu dikkate alındığında, önümüzdeki 6 ay boyunca YYs konusu gümrük gündem olmaya devam edeceği görülmektedir.

Diğer gümrükte gündem konuları aşağıda yer almaktadır:

1- D-8 Üyesi Devletler Arasında Tercihli Ticaret Anlaşması Çerçevesindeki Ticarete Eşyanın Tercihli Menşinin Tespiti Hakkında Yönetmelik yayımlandı.

1 Temmuz 2016 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere Tercihli Ticaret Anlaşması yürürlüğe girecektir. 24 Mayıs 2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile 2011/1681 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanan D-8 Üye Devletleri Arasında Tercihli Ticaret Anlaşması eki D-8 Üyesi Devletler (Taraflar): Türkiye, Endonezya, İran, Malezya, Nijerya, Pakistan) arasında Tercihli Ticaret Anlaşmasına ilişkin menş kurallarının uygulanmasına dair usul ve esaslar düzenlenmiştir. Yönetmelikte öne çıkan konular aşağıdaki gibidir.

- Tamamen üretilmiş veya elde edilmiş ürünler.
- Tamamen üretilmemiş veya elde edilmemiş ürünlerden ise ilgili ürünün fabrika çıkış fiyatının en az % 40’lık bir kısmı bir taraflar ülke menşeli olması kaydıyla, taraflar ülkelerden biri menşeli kabul edilerek ithalatında bir örneği Yönetmelik ekinde yer alan D-8 Menşe İspat Belgesi ibraz edilerek Anlaşma kapsamındaki tercihli tavizden yararlanabilirler.

İlgili Yönetmeliğin menşe kümülasyonu hakkındaki sekizinci maddesine göre, yukarıda belirtilen şartları taşıyan ve tercihli rejimden yararlanmaya ehil bir nihai ürün için bir taraf ülkede girdi olarak kullanılan ürünler, nihai ürünlerdeki taraf ülkeler menşeli toplam içeriğin % 40'dan az olmaması kaydıyla, nihai ürünün işçilik veya işleminin gerçekleştirildiği taraf ülke menşeli olarak kabul edilirler.

Diğer yandan, Yönetmelik'in 14'üncü maddesine göre, anlaşma kapsamında sağlanan tercihli muamele, sadece Yönetmelik'in gerekliliklerini yerine getirmiş taraf ülkeler arasında doğrudan nakledilen ürünler için uygulanacaktır.

Mart ila Mayıs aylarında gündeme gelen diğer konular aşağıdaki gibidir.

2- Tek Pencere Sistemine İlişkin Genelgeler Yayınlandı.

Nisan ayında yayımlanan Genelgeler ile Tek Pencere Sisteminin e-belge uygulaması üzerinden Sağlık Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı ve Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı arasında elektronik veri değişimi yapılabilmesine yönelik teknik çalışmaların tamamlandığı bildirilmiştir.

- 2016/15 sayılı Genelge ile Ekonomi Bakanlığı tarafından düzenlenen Telsiz-Telekom İthalat İzni, Oyuncak İthalat İzni, Yapı Malzemeleri İthalat İzninin 14.04.2016 tarihinden itibaren,
- 2016/16 sayılı Genelge ile Sağlık Bakanlığı tarafından düzenlenen Tıbbi ve Beşeri Ürünler Kayıt Belgesinin 15.04.2016 tarihinden itibaren,
- 2016/17 sayılı Genelge ile Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından düzenlenen Tütün Mamulleri Makine İthalatı Uygunluk Belgesi, Tütün Mamulleri Makine Yurt dışı Edilmesi Belgesi, Tütün Mamulleri Yaprak Sigara İthalatı Uygunluk Belgesi, Tütün Piyasası Kapsamında Yazısı, Alkol İthalatı Uygunluk Belgesi, Alkol Numune ve Özel İthalat İzni, Tütün İhracatı Uygunluk Belgesi, Tütün İthalatı Uygunluk Belgesi, Tütün Mamulleri İthalatı Uygunluk Belgesi, Tütün Mamulleri Makaron İthalatı Uygunluk Belgesinin 20.04.2016 tarihinden itibaren
- 2016/18 sayılı Genelge ile geçici ithalat rejiminden faydalanmak amacıyla yapılan başvuruların yüküm-

lü tarafından Tek Pencere Portal Sistemi üzerinden gümrük idaresine iletilmesi ve gümrük idaresince uygun bulunması halinde verilecek geçici ithalat iznininin 19.04.2016 tarihinden itibaren

“Tek Pencere Sistemi” e-belge uygulaması kapsamına alınması uygun bulunmuştur.

Ayrıca, 2016/1 sayılı İthalat Tebliği'nde yapılan değişiklik ile bu Tebliğ kapsamındaki kullanılmış veya yenileştirilmiş olarak ithal edilebilecek eşya, ithalinde belli kurumların izni aranacak muhtelif eşya, banknot ve benzeri kıymetli evraka mahsus kağıtlar ile gübre ithalatında ilgili kurumlardan alınan fiziksel uygunluk yazısı / izin belgesinin elektronik olarak da düzenlenebileceği belirtilmiştir. Ayrıca, Tebliğ kapsamındaki bahsi geçen eşyanın ithal edilebileceğine dair Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca “Tek Pencere Sistemi” çerçevesinde elektronik ortamda verilen numaranın gümrük beyannamesininin 44 no'lu hanesine firma tarafından kaydedilmesi zorunlu kılınmıştır.

3- Sonradan Kontrol ve Riskli İşlemlerin Kontrolü Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapıldı.

28 Mart 2016 tarihli Resmi Gazete'de “Sonradan Kontrol ve Riskli İşlemlerin Kontrolü Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bilindiği üzere 27.10.2008 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan “Sonradan Kontrol ve Riskli İşlemlerin Kontrolü Yönetmeliği” ile Gümrük Müsteşarlığında yeni bir denetim yaklaşımına geçilmiş ve gümrük işlemlerinin incelenmesininin “düzenli”, “planlı” ve “sistematik” olarak “firmalara ait yerlerde” yapılmasına karar verilmiştir.

Yapılan bu değişiklikler denetim yaklaşımını etkilemekle beraber, özetle aşağıdaki gibidir:

- Sonradan kontrol konuları “sektör, rejim, tarife, vergi türü vb.” olarak genişletilmiş, sınırlı sonradan kontrol uygulaması yürürlükten kaldırılmıştır.
- Sonradan kontrol yapacak olan müfettişin, kendisini tanıtarak kimliğini gösterme zorunluluğu getirilmiştir.
- Sonradan kontrole başlama tarihini ilgisine bildirme süresi on beş günden, on güne indirilmiştir.
- Müfettişin sonradan kontrol sonucunda varsa, vergilendirme için önemli olan tespitleri, muhtemel vergi tutarı değişiklikleri ve yol gösterici nitelikteki tespit-

leri yazılı olarak sonradan kontrole tabi tutulan kişiye bildireceği ancak, bu konularda önemli bir tespit söz konusu olmazsa bu yazılı bildirim yapılmayabileceği düzenlenmiştir.

- Raporlara ilişkin görüşlerin bildirilmesinde ve buna ilişkin ek süre verilmesinde on beş günlük süre on güne indirilmiştir.

4- Dahilde İşleme Rejimi'nde kapatma, res'en kapatma ve ek süre işlemlerine ilişkin değişiklik yapıldı.

a. 20 Mayıs 2016 tarihli Resmi Gazete ile Dahilde İşleme Rejimi Tebliği (İhracat: 2006/12)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (İhracat 2016/5) yayımlanarak Dahilde İşleme Rejimi kapsamında belge kapatma müracaatlarına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan düzenleme ile özetle;

- "Kapatma Müracaatı" kavramı Tebliğ'den çıkarılmış, bunun yerine "bilgi ve belge sunulması" kavramı getirilmiştir.
- Elektronik ortamda müracaat yapılmayacak, sadece Ek-3'te belirtilen bilgi ve belgeler ilgili bölge müdürlüğüne sunulacaktır.
- Sürede herhangi bir değişiklik söz konusu değildir. En geç belge süresi sonundan itibaren 3 (üç) ay içerisinde bilgi ve belgelerin ilgili Bölge Müdürlüğü'ne sunulması zorunludur.

b. 13 Nisan 2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2016/8698 sayılı Karar ile 2005/8391 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Kararı'nda aşağıdaki değişiklikler yapıldı.

- Belge/izin ihracat taahhüdünün kapatılabilmesi için gerekli bilgi ve belgelerin ilgili bölge müdürlüğü / ilgili gümrük idaresine sunulması gerekmektedir. Aksi takdirde, taahhüt kapama işlemi mevcut belge ve bilgiler esas alınarak yapılacaktır.
- Dahilde işleme izin belgesi/izininin iptal edilmesi halinde belge/izin kapsamında alınmayan vergiler için ceza uygulanamayacaktır.
- Dahilde işleme rejimi kapsamından resen kapatma işlemi çıkartılmıştır.
- Resen kapatmanın geri alınmasına ilişkin geçici madde eklenmiş ve bu maddenin yürürlüğe girdiği

tarihten önce (13 Nisan 2016) taahhüt kapatma başvurusu yapılmaması nedeniyle resen kapatılan izin belgeleri için 3 ay içerisinde ilgili Bölge Müdürlüklerine müracaat edilmesi ve belge süresi içerisindeki ihracatın tevsik edilmesi durumunda, Bakanlık (İhracat Genel Müdürlüğü) onayı ile Bölge Müdürlüklerince resen kapatma işlemi geri alınabilecektir.

c. Dahilde İşleme Rejimi Tebliğ (2006/12)'inde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ ile 2006/12 sayılı Dahilde İşleme Rejimine İlişkin Tebliğ'e haklı sebebe istinaden ek süre verilmesine ilişkin olarak geçici 28. madde eklenmiştir. Geçici maddede belge orijinal süresinin yarısı kadar haklı sebebe ilişkin olarak dahilde işleme izin belgelerine ek süre verilebileceği ve bu ek süre içinde belge kapsamında ithal edilen eşyanın işlenmesi suretiyle elde edilecek işlem görmüş ürünün ihracatının belge kapsamında taahhüt hesabına sayılacağı düzenlenmiştir. Bu düzenlemeden yararlanmak için aşağıdaki koşulların sağlanması gerekmektedir:

- Dahilde işleme izin belgelerinin 01.04.2016 tarihinden önce düzenlenmiş ve ihracat taahhüt hesabının henüz kapatılmamış olması,
- Dahilde işleme izin belgeleri kapsamında ithal edilmiş eşyanın stokta bulunduğu bir YMM raporu ile tevsik edilmesi,
- 01.04.2016 tarihinden itibaren 1 ay içinde ek süre için müracaatının elektronik ortamda yapılmış olması,
- Önceden ihraç edilen eşya ile ithal eşyasından elde edilecek eşyanın asgari 8 (sekiz)'li bazda gümrük tarife istatistik pozisyonu, ticari kalite ve teknik özellikler itibarıyla aynı veya daha ileri nitelikleri taşıması.

5- Bazı Gümrük Vergisi oranlarına ilişkin düzenleme yapıldı.

a. Avrupa Birliği Menşeli Bazı Tarım Ürünleri İthalatında Tarife Kontenjanı Uygulanması Hakkındaki Karar'da yapılan düzenleme ile "1701.99" tarife pozisyonu ve "Diğerleri" tanımı altında sınıflandırılan ürünler için 2016 yılında gümrük vergisi % 0 olarak uygulanması kararlaştırılmıştır.

b. Hurma ithalatında AB, EFTA ve Diğer Ülkeler için % 25 oranında uygulanmakta olan gümrük vergisi % 0'a indirildi.

c. Bazı canlı büyükbaş hayvanların (sığırlar) ithalatında uygulanacak gümrük vergisi oranlarında düzenleme yapıldı.

6- Dampinge Karşı Önlemler

Son 3 aylık dönemde yayımlanarak dampinge karşı önlem getirilen eşyalara ilişkin bilgiler aşağıda dikkatinize sunulmaktadır.

Ayrıca, 24 Mayıs 2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin 2016/18 sayılı Tebliğ ile Çin menşeli suni veya sentetik liflerden belirli mensucat veya tekstil ürünü ithalinde CIF bedelinin % 70,44’ü (Azami 5 ABD Doları/ kg) oranındaki dampinge karşı kesin önlemin aynı oranda devam etmesine, 5810.92.10.00.00 ve 5810.92.90.00.00 GTİP’inde yer alan eşyanın önlem kapsamının ise “eni 160 cm’yi geçenler” olarak değiştirilmesine karar verilmiştir.

Resmi Gazete Tarihi	Tebliğ No	GTİP	Eşya Tanımı	Menşe Ülke	Üretici	Dampinge Karşı Önlem	
						CIF %	ABD Doları/Kg
12.04.2016	2016/11	2915.12.00.00.12	Sodyum Formiat	Çin Halk Cumhuriyeti	-	31	
17.04.2016	2016/7	52.01	Pamuk (karde edilmemiş veya penyelenmemiş)	Amerika Birleşik Devletleri	-	3	
17.04.2016	2016/10	7010.20.00.00.00	Yalnızca camdan tencere, tava, çaydanlık kapakları	Endonezya	PT Sinar Baru Abadi		0,14
					Diğerleri		0,5
				Hong Kong	Bütün üretici/ ihracatçılar		0,91
			Çin Halk Cumhuriyeti	Bütün üretici/ ihracatçılar		0,91	
20.04.2016	2016/13	7307.91.00.00.00	Flanşlar	Çin Halk Cumhuriyeti	-	0,663	
		7307.93.11.00.11	Dirsekler		-		
		7307.93.11.00.12	Kavisler		-		
		7307.93.19.00.00	Diğerleri		-		
18.03.2016	2016/6	7306.40.20.90.00	Diğerleri	Vietnam	Inox Hoa Binh JSC	0	
					Sonha International Corporation	0	
					OSS Dai Duong International JSC	0	
					Diğerleri	25,27	
		7306.40.80.90.00	Diğerleri	Malezya	Hoto Stainless Steel Industries Sdn. Bhd.	0	
7306.61.10.00.00	Paslanmaz çelikten olanlar	Diğerleri	25,27				

7- Bazı eşyaların ithalatında gözetim uygulaması getirildi, bazı eşyalar için ise uygulanmakta olan gözetim uygulaması güncellendi.

- a. Masif panel eşyasının 2.500 ABD Doları/Ton altında birim kıymeti haiz olanlarının ithalatında, ileriye yönelik olarak ülke ayrımı yapılmaksızın gözetim uygulaması getirildi.
- b. Çelik kuşaklı radyal dış lastik eşyasının yalnız 5 ABD Doları/brüt kg altında birim kıymeti haiz olanlarının ithalatında ileriye yönelik olarak ülke ayrımı yapılmaksızın gözetim uygulaması getirildi.
- c. Seramikten olan elektrik izolatörleri tanımlı "8546.20" tarife pozisyonundaki ürünlerden birim gümrük kıymeti 2,5 ABD Doları/Brüt Kg'nin altındakilerin ithalatında uygulamakta olan gözetim uygulaması birim gümrük kıymeti 5 ABD Doları/Brüt Kg olanlar için uygulanmak üzere güncellendi. Ayrıca, aynı Tebliğ ile "8546.90" tarife pozisyonundaki ürünler için 10 ABD Doları/Brüt Kg altında birim kıymeti haiz olanlarının ithalatında ileriye yönelik olarak ülke ayrımı yapılmaksızın gözetim uygulaması getirildi.
- d. Bazı eşyalar için hali hazırda uygulanmakta olan gözetim uygulaması güncellendi.

G.T.İ.P	Eşya Tanımı	Birim Gümrük Kıymeti (ABD Doları/Adet), (ABD Doları/Kg*) (Mülga)	Birim Gümrük Kıymeti (ABD Doları/Adet), (ABD Doları/Kg*)
9608.10.10.10.00	Plastik maddelerden olanlar	0,15 \$/Adet	0,30 \$/Adet
9003.11.00.00.00	Plastik maddelerden olanlar	4 \$/Adet	6 \$/Adet
9003.19.00.00.00	Diğer maddelerden olanlar	4 \$/Adet	6 \$/Adet
9609.10	Kurşun kalemler ve kurşun boya kalemleri (sert bir kılıfa yerleştirilmiş uçları ile birlikte)	3 \$/(144 Adet), 2,50 \$/(144 Adet), 4 \$/(144 Adet)	30 \$/Kg

* Kg: Brüt Ağırlık

TİCARET'TE Bunları Biliyor Muydunuz ?

1. Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşlarında geciken aidatlar için gecikme zammı alınacağını biliyor muydunuz?

*Yasin YAVUZ **

5362 sayılı Kanun'un "Kayıt ücreti, aidat, katılma payı, düzenlenecek belge ve hizmet ücretleri" başlıklı 61'inci maddesinin son iki fıkrasında;

"...Kayıt ücreti kayıt esnasında, yıllık aidat nisan ve ekim aylarında iki eşit taksitte ödenir. Oda kaydını sildiren üyelerin aidatı üye kaydının silindiği ay itibarıyla alınır. Süresi içinde ödenmeyen yıllık aidat ve katılma payları için esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları yönetim kurullarınca verilen kararlar ilam hükmünde olup icra dairelerince yerine getirilir. Gecikme zammı, yıllık aidatın ve katılma payının bir mislini geçemez.

Yıllık aidatlarını ödemeyen üyelere, ödeme yapılincaya kadar odaca yapılacak hizmetler ile düzenlenecek ve onanacak belgeler verilmez."

Şeklinde, Esnaf ve Sanatkarların Ödeyecekleri Kayıt Ücreti ve Yıllık Aidat Hakkında Yönetmeliğin "Yıllık aidat" başlıklı 6'ncı maddesinin 5, 6, 7 ve 8'inci fıkralarında;

"... (5) Yıllık aidatlarını ödemeyen üyelere, ödeme yapılincaya kadar, odaca verilen hizmetler ile düzenlenecek ve onanacak belgeler verilmez.

(6) Süresi içinde ödenmeyen yıllık aidatlar için alınacak gecikme zammı tutarı, yıllık aidatın bir mislini geçemez.

(7) Süresi içinde ödenmeyen yıllık aidatlar için esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları yönetim kurullarınca verilen kararlar ilam hükmünde olup icra dairelerince yerine getirilir.

(8) Yıllık aidat ile bunlara ait kesinleşen gecikme zamlarının tahsil zaman aşımı süresi beş yıldır. Beş yıl içinde tahsil edilmeyen yıllık aidat ve gecikme zamları terkin edilir."

Şeklinde,

Hükümler yer almakta olup, bu hükümlere göre aidat ödemesini geciktiren üyelere gecikme zammı tahsil edilecektir.

2. Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşlarında aidatlarını ödemeyenlere belge düzenleme hizmeti verilemeyeceğini biliyor musunuz?

5362 sayılı Kanun'un "Kayıt ücreti, aidat, katılma payı, düzenlenecek belge ve hizmet ücretleri" başlıklı 61'inci maddesinin son fıkrası uyarınca Yıllık aidatlarını ödemeyen üyelere, ödeme yapıncaya kadar odaca yapılacak hizmetler ile düzenlenecek ve onanacak belgeler verilmez.

4. Tüketicilerin temel haklarının düzenlendiği Birleşmiş Milletler Evrensel Beyannamesinin olduğunu biliyor muydunuz?

Tüketicilerin temel haklarının düzenlendiği Birleşmiş Milletler Evrensel Beyannamesi ülkemizdeki tüketici mevzuatının hazırlanmasında etkili olmuştur. Söz konusu beyanname 37 maddeden oluşup, beyanname; sağlık, bilgi edinme, eğitim vb. hususlar hükme bağlanmıştır.

6. Kooperatiflerin Genel Kurulu'nda görev yapacak Bakanlık Temsilcilerinin bazı şartları haiz olması gerektiğini biliyor muydunuz?

Kooperatif ve Üst Kuruluşların Genel Kurullarında Bulundurulacak Ticaret Bakanlığı Temsilcisinin Nitelik Ve Görevleri Hakkında Tüzük, Bakanlık Temsilciliği ile ilgili tüm detayları düzenlemiş bulunmaktadır. Buna göre temsilcinin aşağıdaki niteliklere sahip olması gereklidir:

- Bakanlık merkez veya taşra teşkilatında memur olmak,
- En az lise mezunu olmak,
- Bakanlıkça kooperatifçilik konusunda düzenlenecek eğitime katılmış ve başarı sağlamış olmak.

3. Esnaf ve Sanatkarlar Odaları'nın organlarının neler olduğunu biliyor muydunuz?

5362 sayılı Kanun'a göre Esnaf ve Sanatkarlar Odaları'nın yetkili organları;

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Denetim Kuruludur.

5. Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşlarının nelerden oluştuğunu biliyor musunuz?

Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları sırası ile şu şekildedir:

- Odalar:** Karma ve İhtisas odalarından oluşmaktadır.
- Birlikler:** İllerde kuruludurlar. İde bulunan odalar Birliği bağlıdır.
- Federasyonlar(TŞOF vb.):** Meslek kollarının Türkiye'deki yapılanmasıdır. İlgili meslek kolunda bulunan tüm odalar Federasyonlara bağlıdır.
- TESK:** Ülkemizdeki en üst ve yetkili Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşudur.

Bu Tüzüğün yürürlüğe girdiği tarihte, Ticaret Bakanlığı Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğü veya bölge ticaret müdürlükleri emrinde en az 5 yıl görev yapmış olanlar için yukarıda yazılı nitelikler aranmamaktadır. Bu maddede yazılı nitelikleri taşıyan temsilci görevlendirilemediği takdirde, atama, diğer Devlet memurları arasından yapılır.

Bakanlık temsilcisi görevlendirilmesine ilişkin talep, genel kurul toplantısından en az 10 gün önce, Kooperatifler Kanunu'nun 45'inci maddesi gereğince Bakanlığa gönderilecek toplantı çağırısı ilan örneği ile birlikte Bakanlıktan istenir.

Bakanlık veya bölge ticaret müdürlüğü, uygun bir süre içerisinde, temsilciyi atar; gerekli mercilere, istemde bulunan kooperatife veya üst kuruluşa bildirir. Ancak, usulüne uygun şekilde istemde bulunulduğu halde temsilci toplantıya gelmezse, durum, o yerin mülkiye amirine bildirilir ve temsilci onun tarafından atanır.

7 Kooperatif Genel Kurullarında toplantı esnasında Bakanlık Temsilcisinin Görevlerinin Neler Olduğunu Biliyor muydunuz?

Kooperatif Genel Kurullarına katılan Bakanlık Temsilcileri toplantı esnasında;

- Anasözleşmede açılışı yapmakla görevlendirilmiş bir kimse varsa görevi bunun yapıp yapmadığı, anasözleşmede böyle bir kimse gösterilememişse teamüle göre hareket edilip edilmediği,
- Toplantıya başlanabilmesi için anasözleşmede kayıtlı toplantı nisabının mevcut olup olmadığı ve yoklama yapılıp yapılmadığı,
- Başkan anasözleşme ile tayin olunmamışsa, başkanın, divan katiplerinin ve oy toplamakla görevlendirilecek ortakların usulüne uygun olarak seçilip seçilmediği,
- Gündemin Türk Ticaret Kanununun ilgili maddesine göre düzenlenip düzenlenmediği, görüşmelerin gündeme ve gündem sırasına göre yapılıp yapılmadığı,
- Yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin azli, hesap komisyonunun seçilmesi, bilanço incelemesinin geriye bırakılması, çıkan veya çıkarılan ortaklar hakkında karar alınması, genel kurulun yeni bir toplantıya çağırılması hususlarının gündemde olmasa bile, ortaklar tarafından teklif edilmesi halinde, başkanlık divanınca gündeme konulup konulmadığı,
- Olağanüstü genel kurul toplantısında görüşmelerin genel kurulu toplantıya çağırınların düzenledikleri gündeme göre devam edip etmediği,
- Kanun ve anasözleşme ile saptanan yükümlerini yerine getirmemesi nedeniyle, yönetim kurulu tarafından genel kurula alınmamasına karar verilen ortakların ve toplantı tarihinden en az 6 ay önce ortak olmayanların genel kurula alınıp alınmadığı,
- Çağrıya ilişkin hükümlere uyulmadığı takdirde, bütün ortakların genel kurulda hazır bulunup bulunmadığı, bulunanlardan biri tarafından top-

lantıya itiraz edilip edilmediği ve kararlara ait tutanağın ortaklar veya ortakların oybirliği ile seçecekleri temsilcileri tarafından imzalanıp imzalanmadığı,

- Anasözleşmede aksine hüküm olmadığı takdirde genel kurul kararlarında ve seçimlerde oyların yarıdan bir fazlasına itibar edilip edilmediği,
- Anasözleşmede daha fazla bir çoğunluk aranmamışsa, genel kurulun, kooperatifin dağılması, diğer bir kooperatifle birleşmesi ve anasözleşmenin değiştirilmesi kararlarında fiilen kullanılan oyların, mevcudun 2/3 ünün çoğunluğunu sağlayıp sağlamadığı,
- Anasözleşmede daha fazla bir çoğunluk aranmamışsa, ortağın şahsi sorumluluklarının artırılması ve ek ödeme yükümlülüğü kararlarının, bütün ortakların 3/4 ünün rızası ile alınıp alınmadığı,
- Oyların mektupla bildirilmesi halinde, mektupların usulüne göre incelenip incelenmediği, bu hususla ilgili bir tutanak düzenlenip görevliler tarafından imzalanıp imzalanmadığı,
- Grup temsilcilerinin oylarını talimata uygun olarak kullanıp kullanmadıkları,
- Anasözleşmede açıklık olmadığı hallerde, genel kurulda seçim yapılmadan veya herhangi bir konu oya konmadan önce, oyların gizli veya açık verilmesi hususunun oylanıp oylanmadığı,
- Oylama gizli yapılıyorsa, her ortağa kooperatif mührü ile mühürlenmiş oy pusulası verilir verilmendiği, ortağın ortak numarası, adı ve soyadı okunarak oyunu kullanmaya çağırılıp çağırılmadığı,
- Kullanılan oyların hazır bulunanların huzurunda tasnif edilip edilmediği,
- Genel kurul kararlarının kanuna, anasözleşmeye, anasözleşmede hüküm olmadığı takdirde, kanunun ihtiyari ve yorumlayıcı hükümlerine, ahlaka ve adaba ve iyi niyet esaslarına aykırı olup olmadığı,

hususlarını incelemekle görevlidir.

Yeni Gümrük Kanunu Taslağı

Neler Getiriyor?

*Fatih UZUN**

Bilindiği üzere Topluluk Gümrük Kodunu yeniden düzenleyen ve “Birlik Gümrük Kodu” (BGK) olarak adlandırılan Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Tüzüğü, 1 Mayıs 2016 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiş olup, Birlik Gümrük Kodu ile gümrük işlemlerinin standartlaştırılması, basitleştirilmesi ve kolaylaştırılması, tüm gümrük işlem ve süreçlerinin tamamen elektronik ortamda yürütülmesinin sağlanması, tüm üye ülkelerin elektronik sistemlerinin uyumlaştırılması, güvenilir firmalara (yetkilendirilmiş yükümlü) önemli kolaylıklar getirilmesi ve teminata konu gümrük işlemlerinin genişletilmesi amaçlanmaktadır.

Gümrük Birliğine ilişkin 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı hükümleri uyarınca ve Avrupa Birliği (AB) üyeliğine yönelik müktesebat uyumu çerçevesinde Birlik Gümrük Kodu hükümlerine uyum yükümlülüğümüz bulunduğundan, Birlik Gümrük Kodu hükümlerinin ulusal mevzuatımıza yansıtıldığı yeni bir Gümrük Kanunu hazırlanmasına yönelik çalışmalar kapsamında 228 maddeden oluşan yeni Gümrük Kanunu Taslağı hazırlanmıştır.

Yeni Gümrük Kanunu'nun getirdiği yenilik ve değişiklikler ana hatlarıyla aşağıda belirtildiği gibidir:

- Bağlayıcı Tarife Bilgileri mevcut 4458 sayılı Gümrük Kanunu hükümlerine göre 6 yıl süre ile geçerli iken, yeni Gümrük Kanunu Taslağı Bağlayıcı Tarife Bilgilerinin geçerli olacağı süreyi 3 yıl olarak öngörmektedir.

*Nazal Gümrük ve Dış Ticaret Ortağı
Gümrük Müşaviri, Eski Gümrük Müfettişi

- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın belirli emniyet, güvenlik şartlarını karşılayan ve yine ilgili mevzuat uyarınca mali yeterliliğe sahip olan firmalara gümrük işlemlerinde kolaylıklar içeren uygulamalar sahibi olmasına imkan veren "Yetkilendirilmiş Yüklümlü" kavramı yeni Gümrük Kanunu Taslağında "Yetkilendirilmiş Ekonomik Operatör" olarak adlandırılmaktadır.
- Mevcut 4458 sayılı Gümrük Kanunu hükümlerine göre; kişiler gümrük idaresinin karar ve işlemlerine karşı yargı yoluna başvurmak için öncelikle "itiraz" müessesesini kullanmak zorundadır. Oysa ki Yeni Gümrük Kanunu Taslağı, kişilerin gümrük idaresinin karar ve işlemlerine karşı itiraz etmeksizin doğrudan idari yargı mercilerinde dava açabilmesini mümkün kılmaktadır.
- Yeni Gümrük Kanunu Taslağı "Uygulamanın Askıya Alınması" gibi şu andaki mevcut Kanun metninde bulunmayan bir müessesese ihdas etmektedir. Buna göre artık gümrük idaresi, kararın gümrük mevzuatına aykırı olduğu hususunda esaslı bir neden olması ya da itiraz eden kişi açısından telafisi imkansız bir zararın ortaya çıkabileceği durumlarda, kararın uygulanmasını tamamen veya kısmen askıya alabilecektir.
- Gümrük rejimlerinin sayısı ve isimleri de Yeni Gümrük Kanunu Taslağı ile yeniden belirlenmekte ve halen yürürlükte olan 4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre 8 olarak gümrük rejimi sayısı 9'a çıkartılmıştır. Nihai Kullanım ve Serbest Bölgeler ayrı birer gümrük rejimi olarak kabul edilmiş olup, gümrük kontrolü altında işleme rejimi uygulamasına son verilmiştir. Bu durumda Yeni Gümrük Kanunu Taslağında yer alan gümrük rejimleri aşağıda belirtildiği gibidir:

Gümrük rejimleri;

1- Serbest dolaşıma giriş rejimi

2- İhracat rejimi

3- Özel rejimler

A- Transit rejimi

B- Depolama rejimleri

- 1- Gümrük antrepo rejimi
- 2- Serbest Bölgeler rejimi

C- Özel Kullanım rejimleri

- 1- Geçici kabul rejimi
- 2- Nihai kullanım rejimi

D- İşleme rejimleri

- 1- Dahilde işleme rejimi
- 2- Hariçte işleme rejimi

- Yeni Gümrük Kanunu Taslağının özellikle önem verdiği ve üzerinde durduğu konulardan biri de; fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunması olup, Taslakta bu hakların korunması ile ilgili gümrük ve dış ticaret mevzuatı hükümleri uyarınca yapılacak işlemler ve uyulacak esaslar ayrı bir başlık altında ayrıca belirtilmektedir.
- Yeni Gümrük Kanunu Taslağı; gerekli teminatın sağlanmış olması şartıyla ve talep edilmesi halinde, yetkilendirilmiş ekonomik operatör statüsü tanınan kişinin tek bir beyanına ilişkin gümrük vergilerinin ödenmesini, tebliğ tarihini izleyen günden itibaren otuz güne kadar ertelenebilmesi imkanını tanımaktadır.

Bununla birlikte Yetkilendirilmiş Ekonomik Operatör statüsü tanınan kişinin bir takvim ayı içerisinde işlem gören birden fazla beyanına ilişkin gümrük vergilerinin toplu olarak ödenebilmesi yönünde yeni bir düzenleme de mevcuttur.

- Yeni Gümrük Kanunu Taslağı Cezalar ile ilgili genel hükümlerde önemli bir değişiklik barındırmakta olup buna göre; yargı mercileri tarafından iptal edilen genel tebliğ ve genelgeler hariç olmak üzere, bir hükmün uygulanması hususunda gümrük idaresinin genel tebliğ veya genelgede değişiklik yapmak suretiyle görüş değiştirmesi veya gümrük idaresi tarafından yükümlüye yazılı olarak hatalı izahat verilmiş olması halinde gümrük idarelerinin para cezası ve faiz uygulayamayacağı yönünde bir hüküm tesis edilmiştir. Bu durumun Maliye Bakanlığı nezdinde uygulanmakta olan mukteze

- (özelge) uygulamasının gümrüğe yansması olarak değerlendirilebilir.
- Yeni Gümrük Kanunu Taslağı ile yürürlükteki 4458 sayılı Kanunun 234. Maddesinde yer alan, tarife, kıymet, miktar farkları kaynaklı cezalar ayrı ayrı düzenlenmemiş, ithalat vergileri arasındaki fark % 5'i aştığı takdirde ve satış birimine göre miktar itibarıyla % 5'i geçmeyen bir fark ibareleri kaldırılmakta, bir anlamda üç kat vergi farkı cezası uygulamasını herhangi bir şarttan bağımsız kılmaktadır.
 - Yine Yeni Gümrük Kanunu Taslağı ile daha önce Bakanlıkta daha önce belirli ünvan ve süre ile çalışmış olan kişilerin istifa veya emeklilik yolu ile ayrılmaları halinde kendilerine sınavsız olarak verilen Gümrük Müşavirliği karnesi uygulamasına son veriliyor. Bunun yerine Bakanlığın idari birimlerinde çalışıp bunun on yılını gümrük müdürü, gümrük ve ticaret bölge müdür yardımcısı, gümrük ve ticaret bölge müdürü, gümrük ve ticaret uzmanı, gümrük ve ticaret müfettişi, daire başkanı ve daha üst ünvanlarda geçirenlerden, görevlerinden istifa eden veya emekliye ayrılan bundan böyle sadece doğrudan gümrük müşavirliği sınavına girebilecekler.
 - 4458 sayılı mevcut Gümrük Kanunu'ndaki usulsüzlük cezası tutarı 89 TL olup, Yeni Gümrük Kanunu Taslağı ile bu tutarın 100 TL'ye yükseltilmesi öngörülmektedir.
 - Ayrıca Taslakta, Gümrük müşavirliği ve gümrük müşavir yardımcılığı sınavlarına en fazla beşer defa girilebilir hükmünün yer aldığını ifade etmek gerekmektedir. Zira yürürlükteki 4458 Sayılı Gümrük Kanuna göre bu sınavlara en fazla üçer defa girilebilmektedir.
 - Yeni Gümrük Kanunu Taslağı ile daha önce hiç alınmadığı veya noksan alındığı tespit edilen vergilere ilişkin tebligat, 4458 sayılı kanuna göre gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren 3 yıl içinde yapıyorken, taslakta bu süre, vergi yükümlülüğünün doğduğu tarihi takip eden yılbaşından itibaren 3 yıl olarak hükme bağlanmış durumdadır.
 - Yeni Gümrük Kanunu Taslağının, daha önce 4458 sayılı Gümrük Kanununun 234/3 maddesi ile bünyesine soktuğu "Pişmanlıkla Beyan" müessesesini bir adım daha öteye götürmeyi amaçladığı madde metninden anlaşılmaktadır. Yeni Taslağa göre 4458 sayılı Kanunun 235. Maddesinde düzenlenen, ithali yasak, lisansa, şarta, izne, kısıntıya veya belli kuruluşların vereceği uygunluk veya yeterlilik belgesine tabi eşyalarla ilgili "aykırılıkların gümrük idaresince tespit edilmesinden önce beyan sahibince bildirilmesi durumunda bu fıkralara göre hesaplanan cezalar yüzde on beş oranında uygulanacaktır.
 - Yeni Gümrük Kanunu Taslağı Gümrük idaresi, eşya ile ilgili beyannamede bulunması gerekli bilgilerden bazılarının bulunmadığı veya beyannameye eklenmesi gerekli bazı destekleyici belgelerden bazılarının istenmediği basitleştirilmiş beyanı "Basitleştirilmiş Beyanname" olarak tanımlamakta ve bu yeni kavramı Kanuna sokmaktadır.
 - Yeni Gümrük Kanunu Taslağının cezalar ile ilgili olarak getirdiği bir diğer değişiklik ise antrepoda beyan edilen eşyanın belirgin bir şekilde beyandan farklı cinste olması durumunda uygulanacak cezaya ilişkindir. Mevcut 4458 sayılı Gümrük Kanununa göre eşyanın antrepo beyannamesinde beyan edilenden belirgin bir şekilde farklı cinste eşya olduğunun tahlil, teknik inceleme ve araştırmaya gerek olmaksızın tespiti halinde 4458 sayılı kanuna göre gümrüklenmiş değer iki katı idari para cezası verilmektedir. Taslakta ise bu duruma aşağıdaki belirtildiği şekilde 2 farklı ceza öngörülmektedir.
 - a) Farklı çıkan eşyanın gümrük vergileri toplamının beyan edilen eşyanın gümrük vergileri toplamından fazla olması durumunda farklı çıkan eşyaya ilişkin gümrük vergilerinin iki katı idari para cezası verilir.
 - b) Farklı çıkan eşyanın beyan edilen eşyadan farklı şekilde, ithalinin lisansa, şarta, izne, kısıntıya veya belli kuruluşların vereceği uygunluk veya yeterlilik belgesine tabi olması durumunda eşyanın gümrüklenmiş değeri kadar para cezası verilir.

GÜMRÜKTE BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ

Murat PALAOĞLU

Gümrük E. Başmüfettişi,
KPMG Şirket Ortağı

BAĞLAYICI TARİFE BİLGİSİ

İthalatçı şirketlerin gümrük idaresine beyan ettikleri gümrük tarife istatistik pozisyonlarına ilişkin olarak gümrük idaresinden yazılı olarak bilgi talep edebileceklerini biliyor muydunuz?

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 9'uncu maddesi uyarınca, gümrük idareleri tarafından verilen ve ithalatçı şirketlerin istifade edebileceği Bağlayıcı Tarife Bilgisi verildiği tarihten itibaren 6 yıl geçerli olup, gümrük idarelerine doğru tarife beyanı açısından önemli bir fırsattır.

VADELİ İTHALATLAR VE KKDF

Birçok ürünün vadeli ithalatında Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu tahsilatının yapılmadığını biliyor muydunuz?

10.04.2015 tarihli, 29322 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2015/7511 sayılı Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Kesintileri Hakkındaki Karar ekinde yer alan birçok üretim girdisinin ithalatında KKDF oranı sıfır olarak belirlenmiştir. Söz konusu Karar ekinde yer alan ürünleri vadeli olarak ithal eden şirketler üzerindeki fon maliyeti sıfırlanmıştır.

ANTREPOLARDAN SATIŞ

Türkiye’de yerleşik olmayan şirketlerin antrepolardan devir suretiyle satış yapabileceğini biliyor muydunuz?

Gümrük Yönetmeliği’nin 330 uncu maddesi uyarınca, Türkiye’de yerleşik olmayan şirketler A tipi antrepolara eşyalarını gönderebilmekte ve buralardaki eşyalar alıcının belirlenmesinden sonra satabilmektedir. Bu düzenleme uyarınca, ülkemizde yerleşik olmayan şirketler eşyalarını antrepolarda depolayabilmekte ve yurt içinde satış gerçekleştirebilmektedir.

SATIN ALMA KOMİSYONLARI VE GÜMRÜK KIYMETİ

İthal edilen eşya için ödenen satın alma komisyonlarının gümrük kıymetine ilave edilmeyeceğini biliyor muydunuz?

4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 28 inci maddesine göre fiilen ödenen veya ödenecek fiyattan ayırt edilebilen satın alma komisyonuna ilişkin giderler gümrük kıymetine ilave edilmemekte, bu harcamalara ilişkin vergiler dâhilde tahsil edilmektedir.

GÜMRÜK CEZALARINDA PEŞİN ÖDEME İNDİRİMİ

Gümrük idareleri tarafından düzenlenen cezaların tebliğ tarihinden itibaren 1 ay içerisinde peşin olarak ödenmesi durumunda % 25 oranında indirim uygulandığını biliyor muydunuz?

Gümrük idarelerince düzenlenen para cezalarının peşin olarak ödenmesi durumunda Kabahatler Kanunu’nun 17 inci maddesi uyarınca % 25 oranında indirim uygulanmaktadır. Bu düzenleme neticesinde idari bir takım ihtilaflar dava yoluna gidilmeksizin sonlandırılabilir.

GEÇİCİ İTHALAT REJİMİ VE VERGİ MUAFİYETİ

Geçici ithalat rejiminde vergi muafiyetinden istifade edilebileceğini biliyor muydunuz?

4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 128 inci maddesi uyarınca, Geçici ithalat rejimi, serbest dolaşıma girmemiş eşyanın ithalat vergilerinden tamamen ya da kısmen muaf olarak ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmaksızın, Türkiye Gümrük Bölgesi içinde kullanılması ve bu kullanım sırasındaki olağan yıpranma dışında, herhangi bir değişikliğe uğramaksızın yeniden ihracına olanak sağlayan hükümlerin uygulandığı rejim olarak tanımlanmıştır.

Gümrük Kanunu’nun 131 inci maddesi ve 2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kapsamında belirlenen eşyaların geçici ithalatında gümrük vergisi muafiyeti öngörülmüştür.

İLAÇ ÜRETİMİNDE KULLANILAN HAMMADDE İTHALATINDA UYGULANACAK KDV ORANI

İlaç üretiminde kullanılan etkin madde ile etkin madde üretiminde kullanılan hammaddelerin ithalatında % 8 oranında KDV tahsil edildiğini biliyor muydunuz?

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun II sayılı ekli listesinde ilaç imalinde kullanılacak etkin madde ve etkin madde üretiminde kullanılacak hammaddelerin ithalatında % 8 oranında KDV tahsil edilmekte, bu yolla ilaç üreten şirketlerin yurt içindeki satışlarında hesaplamış olduğu KDV ile ithalde tahsil edilen KDV eşitlenmiştir.

BELGE SAKLAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Gümrük idaresince işlem gerçekleştiren şirketlerin, bu işlemlere ilişkin belgeleri 5 yıl süre ile saklamak zorunda olduğunu biliyor muydunuz?

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 13 üncü maddesi uyarınca, gümrük idaresinde işlem gören belge ve bilgiler, gümrük kontrolü amacıyla beş yıl süre ile saklanmak zorunda.

YATIRIM TEŞVİK KAPSAMINDAKİ EŞYA İTHALATI VE ÖTV

Yatırım teşvik belgesi kapsamında yapılan ithalatlarda gümrük vergisi ve Katma Değer Vergisi istisnasının uygulandığı ancak Özel Tüketim Vergisi istisnasının uygulanmadığını biliyor muydunuz?

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar uyarınca, yatırım teşvik belgesi kapsamında yapılacak ithalatlarda sadece gümrük vergisi ve katma değer vergisi istisnası öngörülmekte, özel tüketim vergisi istisnası ise öngörülmektedir. Bu bağlamda, yatırım teşvik belgesi kapsamında yapılan ithalatlarda özel tüketim vergisi tahsilatı gerçekleştirilmektedir.

Hakan UÇAK

Sevgili GÜMRÜK 2015

GÜMRÜK KIYMET UYUŞMAZLIKLARI

AÇIKLAMALI - İÇTİHATLI

Rüfet DAĞ - Sami CEYHAN - Mehmet BALLI

"www.gtmd.org.tr adresinden kargo dahil 25 TL ye temin edebilirsiniz"

T.C. DANIŞTAY Yedinci Daire

Ali Said DOLU*

Esas No : 2010/10241

Karar No : 2013/3258

Anahtar Kelimeler : İthalat, Usulsüzlük Cezası, Alıcı ile Satıcı Arasındaki İlişki

Özeti: Davacı ile satıcı firma arasında yapılan ithalatçı sözleşmesinde yer alan hükümlerin ilgili mevzuat bağlamında değerlendirilmesinden ortada anılan düzenlemelerin aradığı anlamda bir ilişkinin mevcut olmadığı; diğer bir ifadeyle, ceza kesilebilmesi için yasada aranan koşulların gerçekleşmediğinin anlaşılması karşısında, satıcı ile olan ilişkinin beyan edilmediğinden bahisle usulsüzlük cezası kesilmesinde hukuka uygunluk bulunmadığı hakkında.

Temyiz Eden : Otomotiv Servis ve Ticaret A.Ş.

Karşı Taraf : ... Gümrük ve Ticaret Bakanlığı adına Gebze Gümrük Müdürlüğü

İstemin Özeti : ... Davacı adına tescilli muhtelif tarihli 513 adet serbest dolaşıma giriş beyannamesiyle gerçekleştirilen ithalatlarda, satıcı ile olan münasebetin beyan edilmediğinden bahisle, 4458 sayılı Gümrük Kanununun 241'inci maddesinin 3'üncü fıkrasının (b) bendi uyarınca karara bağlanan usulsüzlük cezasına vaki itirazın reddine dair işlemin iptal istemiyle açılan davayı; dosyanın incelenmesinden, davacı ile satıcı firma arasında yapılan ithalatçı sözleşmesinde, davacının, satıcıdan önceden yazılı izin almadıkça Volkswagen marka haricinde yeni bir markanın araçlarını doğrudan ve dolaylı olarak pazarlayamayacağı; sözleşme ürünlerini sadece satıcıdan temin edeceği; satıcının sözleşme içeriği eşya ile ilgili olarak çalışma saatleri içinde davacı şirketin depo, ambar ve tesislerine girebileceği, bu hususlarla ilgili her türlü kaydını ve gelir bilançosunu istemeye ve incelemeye yetkili olduğu; ithalatçının (davacı) kendisinin satış fiyatlarını ve perakende ağı tarafından kullanılacak olan perakende fiyatlarını satıcı ile mutabakat içerisinde belirleyeceğinin belirtildiği; anılan hükümler ile sözleşmenin genelinden, satıcı firmanın davacı şirketi, sözleşme içeriği eşyanın alışı, satışı ve diğer faaliyetlerle ilgili olarak denetleme, yönlendirme ve sözleşme konularıyla sınırlı olmak üzere kontrol etme hakkına sahip olduğunun anlaşılması karşısında satıcı ile alıcı arasında Gümrük Yönetmeliğinde belirtilen şekilde bir ilişkinin bulunduğu sonucuna varıldığından, söz konusu ilişkiyi beyan etmemek suretiyle usulsüzlük fiilini işlemesi nedeniyle davacı adına ceza kesilmesinde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle reddeden Kocaeli Birinci Vergi Mahkemesinin 6.10.2010 gün ve E:2010/1892; K:2010/2886 sayılı kararının; ilişki ve kontrol terimlerinin davalı İdarece yanlış yorumlandığı; davacı ile satıcı arasında Gümrük Yönetmeliğinde tanımlanmış şartları taşıyan bir ilişki bulunmadığı ileri sürülerek bozulması istenilmektedir.

Savunmanın Özeti : İstem reddi gerektiği savunulmuştur.

Danıştay Tetkik Hakimi Selim GÜNDOĞDU'nun Düşüncesi: Olayda; davacı ile satıcı firma arasında yapılan ithalatçı sözleşmesinde yer alan hükümlerin ilgili mevzuat bağlamında değerlendirilmesinden, ortada anılan düzenlemelerin aradığı anlamda bir ilişkinin mevcut olmadığı; diğer bir ifadeyle, ceza kesilebilmesi için yastada aranan koşulların gerçekleşmediğinin anlaşılması karşısında, satıcı ile olan ilişkinin beyan edilmediğinden bahisle usulsüzlük cezası kesilmesinde hukuka uygunluk bulunmadığından temyiz isteminin kabul edilerek mahkeme kararının bozulması gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince işin gereği görüşüldü: Temyiz başvurusu; davacı adına tescilli muhtelif tarihli 513 adet serbest dolaşıma giriş beyannamesiyle gerçekleştirilen ithalatlarda, satıcı ile olan münasebetin beyan edilmediğinden bahisle, 4458 sayılı Gümrük Kanununun 241'inci maddesinin 3'üncü fıkrasının (b) bendi uyarınca karara bağlanan usulsüzlük cezasına vaki itirazın reddine dair işlemin iptali istemiyle açılan davayı reddeden mahkeme kararının bozulması istemine ilişkindir. 4458 sayılı Gümrük Kanununun 241'inci maddesinin 1'inci fıkrasında, bu Kanunda ayrı bir ceza tayin edilmiş haller saklı kalmak üzere, bu Kanuna ve bu Kanunda tanınan yetkilere dayanılarak çıkarılan ikincil düzenlemelerle getirilen hükümlere aykırı hareket edenlere söz konusu düzenlemelerde açıkça öngörülmüş olması kaydıyla altmış Türk lirası usulsüzlük cezası uygulanacağı; 3'üncü fıkrasının (b) bendinde ise, vergi kaybı doğurmamasına karşın, 24'üncü maddeye göre birbirleriyle ilişkisi bulunan kişiler arasında bir satış işlemi olması ve bu ilişkinin beyan edilmemesinin usulsüzlük olarak tanımlandığı ve bu halde 1'inci fıkrada belirtilen miktarın iki katı tutarında ceza kesileceği; olay tarihinde yürürlükte bulunan mülga Gümrük Yönetmeliğinin 48'inci maddesinde; gümrük kıymetinin belirlenmesinde alıcı ile satıcı arasındaki ilişkinin varlığının yalnızca; birbirlerinin memuru veya idarecileri olmaları, birbirlerinin yasal ortakları olmaları, işçi ve işveren ilişkisi içinde bulunmaları, her iki firmanın oy hakkı veren hisse senedi veya sermaye paylarının en az %5'inin doğrudan veya dolaylı olarak aynı kişilere ait veya bu kişilerin kontrolü altında veya elinde bulunması, birinin diğerini dolaylı veya dolaysız olarak kontrol etmesi, her ikisinin de doğrudan veya dolaylı olarak bir üçüncü kişi tarafından kontrol edilmesi, her ikisinin birlikte, bir üçüncü kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak kontrol etmesi, aynı ailenin üyeleri olmaları durumlarında kabul edileceği; tek acente, tek distribütör veya tek bayii olarak birbiri ile iş ilişkisi içinde bulunan kişilerin yukarıdaki kıstaslara uymaları durumunda, ilişki içinde olduklarının kabul edileceği hükme bağlanmıştır. Gümrük Yönetmeliğinin mezkur maddesi, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının VII'nci Maddesinin Uygulanmasına Dair Anlaşmanın 15.4 ve 15.5'inci maddeleri ile uyumlu olup, anılan maddelere ilişkin olarak Dünya Gümrük Örgütü Gümrük Kıymet Teknik Komitesinin "15.4 Maddesi ile Birlikte Mütalaa Edilen 15.5 maddesine göre Münasebet" başlıklı 4.1 sayılı "İzah Notu"nda; tek acente, tek distribütör veya tek bayii olarak birbirleriyle iş ilişkisi içinde bulunan kişilerin ancak Anlaşmanın 15'inci maddesinin 4'üncü paragrafındaki (Gümrük Yönetmeliğinin 48'inci maddesinin birinci fıkrasına karşılık gelmektedir) kıstaslara uymaları

durumunda Anlaşmaya göre ilişki içinde olduklarının kabul edileceği; tek acente, tek distribütör veya tek bayii ile ilgili söz konusu düzenlemenin iki amacının bulunduğu, bunlardan birincisinin, uygulanmakta olan bazı kıymet sistemlerinde tek acente ilişkisinin varlığının doğrudan doğruya tedarikçi ile münasebet içinde olmaya karine oluşturması nedeniyle bu husustaki değişikliğin vurgulanmasının gerekli görülmesi, ikinci amacın ise ilişki konusunda yalnızca 15.4 maddesi hükümlerinin uygulanması olduğu; 15.4 (e) maddesine ilişkin yorum notunda bir kişinin bir başka kişiyi yasal veya idari olarak sınırlaması veya yönlendirmesinin, bu Anlaşmaya göre, söz konusu kişinin diğerini kontrol ettiği anlamına geleceği; ancak, bu ifadenin, normalde tarafların sözleşmeyi serbestçe yaptığı ve aralarında başka hiçbir münasebetin bulunmadığı durumlar dışında uygulanması gerektiği; birbirlerinden müstakil olanların sözleşmeye serbest irade ile koydukları koşullar konusunda bu hükmün yanlış yorumlanmasından kaçınmak üzere azami dikkatin gösterilmesinin zorunlu olduğu; yazılı veya sözlü her sözleşmede, hatta en basit sözleşme biçiminde, daima taraflardan birinin diğerini sözleşmenin koşulları vasıtasıyla sınırladığı veya yönlendirdiği ve söz konusu tarafın sözleşme koşullarının ihlali halinde yasal olanaklara sahip olduğunun unutulmaması gerektiği belirtilerek, satıcının, alıcıya ait muhasebe sistemini belirleme ve kayıtları kontrol hakkının bulunduğu bir sözleşmede dahi ithalatçının bu yetkisinin tek başına sözü edilen anlamda bir münasebeti ifade etmeyeceği belirtilmiştir. Yukarıda yer verilen hükümlerin birlikte değerlendirilmesinden; genel olarak distribütörlük anlaşmalarında yer alan tipik hükümlerin “ilişki” olarak nitelendirilmesinin anılan düzenlemelerin ruhuna aykırı bir durum yaratacağı; alıcı ile satıcı arasında bir “ilişki”den söz edilebilmesi için taraflardan birinin diğerinin yönetimi ve faaliyetleriyle ilgili temel hususlar (yönetim pozisyonları, zilyetlik veya oy hakkı, iş yerlerinin yerleşimi gibi) açısından sınırlama veya yönetim hakkı kullanabilecek bir durumda olması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Olayda; davacı ile satıcı firma arasında yapılan ithalatçı sözleşmesinde yer alan hükümlerin yukarıda yer verilen düzenlemeler bağlamında değerlendirilmesinden, ortada anılan düzenlemelerin aradığı anlamda bir ilişkinin mevcut olmadığı; diğer bir ifadeyle, ceza kesilebilmesi için yasada aranan koşulların gerçekleşmediğinin anlaşılması karşısında, satıcı ile olan ilişkinin beyan edilmediğinden bahisle kesilen usulsüzlük cezasına vaki itirazın reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığından, aksi yolda verilen mahkeme kararında isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle; temyiz isteminin kabulüne; mahkeme kararının bozulmasına; bozma kararı üzerine, Mahkemece yeniden verilecek kararlar birlikte yargılama giderleri de hüküm altına alınacağından, bu hususta ayrıca hüküm tesisine gerek bulunmadığına, 11.6.2013 gününde oyçokluğu ile karar verildi.

KARŞI OY

Dayandığı hukuki ve kanuni nedenlerle gerekçesi yukarıda açıklanmış bulunan mahkeme kararı, aynı gerekçe ve nedenlerle uygun görülmesi olup, temyiz dilekçesinde ileri sürülen iddialar sözü geçen kararın bozulmasını sağlayacak durumda bulunmadığından, temyiz isteminin reddi ve kararın onanması gerektiği oyu ile Dairemiz Kararına katılmıyoruz.

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun, 18.6.2009 tarihli ve 5911 sayılı Kanun'un 62. maddesiyle değiştirilen 238. maddesinin 28.3.2013 tarihli ve 6455 sayılı Kanun'un 15. maddesiyle değiştirilen (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...eşyanın gümrüklenmiş değerinin..." ibaresinin Anayasa'nın 2. ve 13. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

4458/m.238

(RED Kararı Verilmiştir.)

T.C. YARGITAY 11. HUKUK DAİRESİ

Esas No : 2015/8176

Karar No : 2016/2601

Tarih : 9.3.2016

HAKSIZ REKABETİN TESPİTİ İSTEMİ (Diğer Dosya Üzerinden Görülmekte Olan Davada Davalı Tarafın İşbu Davanın Davalıları Olmaması Karşısında Derdest Bir Davanın Varlığından Söz Edilemeyeceği - Mahkemece Haksız Rekabet Talebi Yönünden Davanın Bu Gerekçe İle Reddi Doğru Olmadığı)

DERDESTLİK (Davaların Taraflarının Konusunun ve Dava Sebeplerinin Aynı Olması Gerektiği - Derdestlik Olduğu Belirtilen Davada Davalı Tarafın İşbu Davanın Davalıları Olmaması Karşısında Derdest Bir Davanın Varlığından Söz Edilemeyeceği/Haksız Rekabetin Tespiti İstemi)

TARAFLAR FARKLI DAVALAR DERDESTLİK OLUŞTURMAYACAĞI (Haksız Rekabetin Tespiti İstemi - Derdestlik Olduğu Belirtilen Davada Davalı Tarafın İşbu Davanın Davalıları Olmaması Karşısında Derdest Bir Davanın Varlığından Söz Edilemeyeceği/Derdestlik Nedeni İle Davanın Reddi Bozma Nedeni Olduğu) 6102/m.54

ÖZET : Dava; haksız rekabetin tespiti istemine ilişkindir. Mahkemece bu talepler bakımından derdest dava bulunduğu gerekçesiyle dava reddedilmiş ise de, derdestlikten söz edilebilmesi için davaların taraflarının, konusunun ve dava sebeplerinin aynı olması gerekmektedir. Diğer dosyası

üzerinden görülmekte olan davada, davalı tarafın işbu davanın davalıları olmaması karşısında derdest bir davanın varlığından söz edilemeyeceğinden haksız rekabet talebi yönünden davanın bu gerekçe ile reddi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.

DAVA : Taraflar arasında görülen davada İstanbul 2.Fıkrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi'nce verilen 24/03/2015 tarih ve 2013/226-2015/56 sayılı kararın Yargıtayca incelenmesi davacı ve davalı şirket vekilleri ile davalı Ş. K. vekili tarafından istenmiş ve temyiz dilekçesinin süresi içinde verildiği anlaşılmış olmakla, dava dosyası için Tetkik Hakimi tarafından düzenlenen rapor dinlendikten ve yine dosya içerisindeki dilekçe, layihalar, duruşma tutanakları ve tüm belgeler okunup, incelendikten sonra işin gereği görüşülüp, düşünüldü:

KARAR : Davacı vekili, müvekkilinin K30 N kod numaralı motosiklet çantasını dizayn ettiğini ve ürünleri 2007 yılından beri üretilip, sattığını ayrıca, distribütörü Ö... Motor aracılığı ile de, Türkiye'de de satışını yaptığını, ürünün davalılar tarafından aynen taklit edilmek suretiyle satışa arz edildiğini, haksız rekabet teşkil eden fiilleri nedeniyle H... Motorlu Araçlar San. ve Tic. -S. A. A. aleyhine İstanbul 25. Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 2011/31 D. İş sayılı dosyası ile delil tespiti yaptırıldığını, ardından da İstanbul 33. Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 2012/32 E. sayılı haksız rekabetin tespiti ve men'i davası açıldığını, davanın halen derdest olup, mahkemece verilen ihtiyati tedbir kararının uygulanması sırasında davadan kaçınmak, haksız rekabet eylemlerine devam edebilmek amacıyla davalı şirketin kurulduğunu ve bu şirketin ortakları tarafından diğer davalı adına, anılan davadan sonra, 2012/01152 no'lu tasarım başvurusunun yapıldığını ve lisans sözleşmesinin varlığını öğrendiklerini, ilk önce davalı şirket ortaklarının babasının kötü niyetli olarak ürünü kendi adına tescil ettirmeye çalıştığını ancak, müvekkili distribütörü Ö... Motor'un itirazı üzerine başvurunun reddedildiğini, bunun üzerine davalıların yine kötü niyetli bir şekilde şirket çalışanlarından diğer davalı Şaban adına tescil başvurusunda bulduklarını ve aralarında sonradan düzenlenen lisans sözleşmesini sunduklarını ileri sürerek, 2012/01152 no'lu tasarımın müvekkiline ait olduğunun tespitini, tasarımın yenilik ve ayırt edicilik niteliğine haiz olmaması nedeniyle hükümsüzlüğünü, davalıların kötü niyetli olduklarının tespitini, 19/08/2013 tarihinde davalılar arasında imzalandığı iddia olunan tarihsiz lisans sözleşmesinin geçmişe etkili olarak geçersizliğinin tespitini, haksız rekabetin tespitini, durdurulmasını, ürünlerin üretim ve satışının engellenmesini, araç ve malların imhasını ve hükmün ilanını talep ve dava etmiştir.

Davalı H... Ltd. Şti. vekili, husumet itirazında bulunmuş, davacının hiçbir marka veya tasarım tesciline sahip olmadığını, teknik zorunluluğun sonucu olarak ortaya çıkan görünüme sahip olan motosiklet çantalarının bizzat kendisinin tasarım korumasının dışında olduğunu ancak, çantalar üzerindeki tasarımların korunabileceğini, kaldı ki, dünyadaki mevcut tüm motosiklet çantalarının teknik özelliklerinin ve dış görünüşlerinin birbirleri ile oldukça benzediğini, kullanım kolaylığı ve ergonomik yapısı bakımından hepsinin aynı biçimde olduğunu savunarak, davanın reddini istemiştir.

Diğer davalı vekili, davacının hiçbir marka veya tasarım tesciline sahip olmadığını, teknik zorunluluğun sonucu olarak ortaya çıkan görünüme sahip olan motosiklet çantalarının bizzat kendisinin tasarım korumasının dışında olduğunu ancak, çantalar üzerindeki tasarımların korunabileceğini, kullanım kolaylığı ve ergonomik yapısı bakımından hepsinin aynı biçimde olduğunu savunarak, davanın reddini istemiştir.

Mahkemece iddia, savunma, toplanılan deliller, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre, davalı adına tescilli dava konusu tasarımın, davacıya ait K30 N kodlu motosiklet çantası ile aynıyet derecesinde ayırt edilemeyecek kadar benzer olduğu, davalı tescilinin 22/02/2012 tarihli olup, davacının, söz konusu ürünlerin üretim ve satışını 2007 yılından beri gerçekleştirdiğinden davalı adına tescilli tasarımın yenilik şartını ihtiva etmediğinden hükümsüzlük şartının gerçekleştiği, davacılar arasında akdedildiği ileri sürülen lisans sözleşmesinin davalının kötü niyetli olması halinde de hükümsüzlük kararına kadar geçerliliğini yitirmediği, haksız rekabete ilişkin açılan davanın derdest olduğu gerekçesiyle, davalı Ş. K. adına tescilli 2012 01152 no'lu tasarımın 554 sayılı KHK'nın 43/1 a ve 1 b maddeleri uyarınca hükümsüzlüğüne, davalılar arasında imzalanan 19/08/2013 tarihli lisans sözleşmesinin geçersizliğinin tespitine, sair taleplerinin reddine karar verilmiştir.

Kararı, davacı ve davalı şirket vekilleri ile davalı Ş. K. temyiz etmiştir

1- Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına ve karar gerekçesinde hükümsüzlüğüne karar verilen tasarımın tescil başvurusunda davalının kötüniyetli olduğu hususunun açıklanmış olmasına göre, davalı şirket vekili ile davalı Ş. K.'nün tüm, davacı vekilinin aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan sair temyiz itirazlarının reddine karar vermek gerekmiştir.

2- Davacı tarafça, dava dilekçesinde haksız rekabetin tespiti, durdurulması, engellenmesi, ortadan kaldırılması ile hükmün ilanı talep edilmiştir. Mahkemece bu talepler bakımından derdest dava bulunduğu gerekçesiyle dava reddedilmiş ise de, derdestlikten söz edilebilmesi için davaların taraflarının, konusunun ve dava sebeplerinin aynı olması gerekmektedir. İstanbul 33. Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 2012/32 Esas sayılı dosyası üzerinden görülmekte olan davada, davalı tarafın işbu davanın davalıları olmayıp H... Motorlu Araçlar San. ve Tic.-S. A. A. olması karşısında derdest bir davanın varlığından söz edilemeyeceğinden haksız rekabet talebi yönünden davanın bu gerekçe ile reddi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.

SONUÇ : Yukarıda (1) numaralı bentte açıklanan nedenlerle, davalı şirket vekili ile davalı Ş. K.'nün tüm, davacı vekilinin sair temyiz itirazlarının REDDİNE, (2) numaralı bentte açıklanan nedenlerle, davacı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile kararın davacı yararına BOZULMASINA, aşağıda yazılı bakiye 01,50 TL temyiz ilam harcının temyiz eden davalılarından ayrı ayrı alınmasına, ödediği temyiz peşin harcın isteği halinde temyiz eden davacıya iadesine, 09.03.2016 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

SORULAR

*Hakan UÇAK**

1) 4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre aşağıda yer alan durumların hangisinde serbest dolaşıma sokulacak eşya gümrük vergilerinden muaftır?

- A) Miras yoluyla intikal eden ticari eşya
- B) Yerleşim yerlerini Türkiye Gümrük Bölgesine nakleden gerçek kişilere ait her türlü kullanılmamış ev eşyası
- C) Değeri 150 Euro'yu geçen eşya
- D) Başbakanın zat ve ikametgahı için gelen eşya

2) 4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre Bağlayıcı Tarife ve Bağlayıcı Menşe Bilgileri veriliş tarihinden itibaren sırasıyla kaç yıl geçerlidir?

- A) 3 yıl ve 6 yıl
- B) 6 yıl ve 3 yıl
- C) 6 yıl ve 6 yıl
- D) 3 yıl ve 3 yıl

3) 4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre Serbest Bölgeye Konulan eşya için belge sakla süresi ne zaman başlar?

- A) Serbest Bölgeye konuldukları gün başlar
- B) Serbest Bölgeden çıktıkları gün başlar
- C) Serbest dolaşıma giriş beyannamesinin tescil edilmesinde başlar
- D) Serbest Bölgeden çıktıkları yılın sonundan itibaren başlar

4) Gümrük Yönetmeliği'ne göre Denizyolu taşımacılığında, özet beyan Türkiye Gümrük Bölgesindeki limanlar arasında taşınan eşya için ilk varış limanına gelmeden en az kaç saat önce verilir?

- A) 4 saat önce
- B) 24 saat önce
- C) 2 saat önce
- D) 1 saat önce

5) Gümrük Mevzuatına göre aşağıda yer alan belgelerden hangisi beyanname yerine kullanılan belgeler arasında sayılmamıştır?

- A) Ata Karnesi
- B) A.TR Belgesi
- C) Kumanya Listesi
- D) Elçilik Mektubu

6) Gümrük Mevzuatına göre eşyanın tesliminden önce belge kontrolüne veya muayeneye tabi tutulmadığı hat aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mavi Hat
- B) Yeşil Hat
- C) Sarı Hat
- D) Kırmızı Hat

7) Gümrük Yönetmeliği'ne göre Serbest Ticaret Anlaşmaları kapsamında ya da Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi çerçevesinde aşağıda yer alan belgelerden hangisinin düzenlenmesi durumunda menşe şahadetnamesi aranır?

- A) EUR.MED fatura beyanı
- B) Form A Belgesi
- C) EUR.1 Dolaşım Sertifikası
- D) A.TR Fatura Beyanı

8) 4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre özel süreler saklı kalmak kaydıyla eşyanın geçici ithalat rejimi altında kalma süresi azami kaç aydır?

- A) 18
- B) 12
- C) 24
- D) 6

9) 4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre tasfiyelik hale gelen eşyanın tespit ve tahakkuk belgeleri kaç gün içinde tasfiye idaresine intikal ettirilir?

- A) 15
B) 30
C) 7
D) 60

10) 4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre geri verme kararının alındığı tarihten itibaren kaç ay içerisinde idarece söz konusu kararın uygulanmaması halinde, ilgilinin talebi üzerine, ilgili sürenin bitiminden itibaren faiz ödenir?

- A) 6
B) 1
C) 3
D) 2

11) 4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre aşağıdakilerden hangisi Gümrük müşavir yardımcısı olabilecek kişilerin sahip olması gereken koşullardan birisi değildir?

- A) Kamu haklarından mahrum bulunmamak,
B) Ceza veya disiplin soruşturması sonucunda memuriyetten çıkarılmış olmamak,
C) Yapılan gümrük mevzuatı ve gümrüğe ilişkin iktisadi, ticari ve mali konuları kapsayan sınavda başarılı olmak,
D) Staj amacıyla bir gümrük müşavirinin yanında bir üç çalışmış olmak,

12) 4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre Gümrük antrepolarında veya gümrük idaresince eşya konulmasına izin verilen yerlerde yapılan sayımlarda kayıtlara göre fazla eşya çıkması halinde, bu eşyanın tasfiyeye tabi tutulmasının yanı sıra, fazla çıkan eşyaya ilişkin olarak ne kadar para cezası alınır?

- A) Eşyanın Gümrüklenmiş değerinin iki katı kadar
B) Vergi farkının 3 katı kadar
C) Vergi farkının 3 katının yarısı kadar
D) İthalat vergileri tutarı kadar

13) 4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre Vergi kaybı doğurmamasına karşın, 24 üncü maddeye göre birbirleriyle ilişkisi bulunan kişiler arasında bir satış işlemi olması ve bu ilişkinin beyan edilmemesi durumunda ne kadar para cezası uygulanır?

- A) Usulsüzlük cezası
B) Usulsüzlük cezasının 2 katı
C) Usulsüzlük cezasının 4 katı
D) Usulsüzlük cezasının 3 katı

14) Bağlayıcı Menşe Bilgisi hangi kurum tarafından verilmektedir?

- A) Gümrükler Genel Müdürlüğü
B) Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü
C) Gümrük Müdürlüğü
D) Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü

15) Aşağıdakilerden hangisi ithal anında tahsil edilen Katma Değer Vergisi matrahına ilave edilmez.

- A) Beyannamenin tescil tarihine kadar olan ardiye gideri
B) Gümrük Vergisi
C) Beyannamenin tescil tarihinden sonra ortaya çıkan ardiye gideri
D) Gümrük Kıymeti

ULUSLARARASI VERGİLENDİRME

Prof.Dr. Osman PEHLİVAN - Prof.Dr. Ersan ÖZ

"www.gtmd.org.tr adresinden kargo dahil 20 TL ye temin edebilirsiniz"

MIGİBOY

**DÜNYANIN İPLİĞİNİ
VE KUMAŞINI**

**ÜRETİP DÜNYAYA
SATIYORUZ**

MIGİBOY TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş

ÇORLU FABRİKA : Tel : (0282) 676 44 33 pbx
OSMANBEY : Tel : (0212) 233 11 36 pbx
ZEYTİNBURNU : Tel : (0212) 416 62 56-57
MERTER : Tel : (0212) 539 01 03 pbx
K.MARAŞ : Tel : (0344) 237 70 72-73
KIRKLARELİ : Tel : (0288) 263 40 58

Adres: Velimeşe Osb Mah. 1. Yanyol Cad. No7/1 - Ergene/TEKİRDAĞ
Adres: Kodaman Sok. No : 36 - İSTANBUL
Adres: Telsiz Mh.G:11 Sk.No:28 - İSTANBUL
Adres: Fath Cad. Selvi Sok. No:7 - İSTANBUL
Adres: İstasyon mh. Gazi Mustafa Kemal Bulvarı75/A - K.MARAŞ
Adres: Kırklareli Organize San. Böl. Kızılçedere Köyü Mevkii - KIRKLARELİ

web sitesi: www.migiboy.com

e-posta: fabrika@migiboy.com

PC Gümrük Külliyyatı

Gümrük ve Dış Ticaret Mevzuatı Bilgi Bankası

"25 Binden fazla kullanıcının tercihi"

- ▶ Risk Havuzu ile ithalat/ihracat kritiğini GTİP üzerinden araştırma imkanı,
- ▶ Tarife Cetveli (*Avrupa Birliği Tarife Cetveli Uygulamaları Dahil*),
- ▶ Bağlayıcı Tarife Bilgileri (*BTB'ler, Mülga/Mer'i dahil*),
- ▶ Menşei, Kıymet ve GTİP üzerinden kişisel kritik arşiv sistemi,
- ▶ 250 Bin Kelime/Kavram İngilizce-Türkçe Sözlük
- ▶ Mülgalar hariç olmak üzere; 188 Kanun, 216 Yönetmelik, 855 Kararname ve Mahkeme Kararı, 360 Mevzuat Uygulama Tebliği, 400 Dış Ticaret Tedbirlerine Konu Tebliğ, 584 Genelge, 52 Başlık altında 4980 Tasarruflu Yazının Bir Milyondan fazla yer işareti ve köprü bağlantısı ile teorik mevzuatın tek parça halinde kullanılabilmesi

PC Gümrük Külliyyatı, her zaman yanınızda!

Windows

AppStore

GooglePlay

Program Yapımcısı:
Osman ERDOĞAN

Gümrük Müdür Yardımcısı

E-Posta : osman-pw@hotmail.com

Satış, Dağıtım ve Teknik Destek
Arslan Yazılım ve Bilişim Ltd.Şti.
www.arslanet.com 444 3 140

relax
plus

159.000 TL'den başlayan fiyatlar ve

% 0.15'ten başlayan faiz oranlarıyla **Ankara'ya**

En iyi teklif
bizden!

Minimum metrekarelerde maksimum bir yaşam sunan Relax Plus, hayatınıza fark ve değer katacak teklifiyle yatırım klişelerini değiştiriyor. Keşfedilmemiş beklentilerinizi bile düşünen detaylarıyla sizleri Ankara'da farklı yaşamaya davet ediyor.

YAŞAMKENT'TE

1+1 / 2+1

DAİRELER

444 3 757

EVON

MIKRO

relaxplus.com.tr

ÜNİSPED GÜMRÜK MÜŞAVİRLİĞİ & HİZMET SERVİSLERİ

www.ugm.com.tr

Size Özel